

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ГУМАНІТАРНИЙ ВИМІРИ

МАТЕРІАЛИ ПЕРШОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ,
присвяченої пам'яті першого ректора
Національної академії статистики, обліку та аудиту,
доктора економічних наук, професора, Заслуженого економіста України

Івана Ісаковича

Пилипенка

(Київ, 16 жовтня 2014 р.)

Київ

2014

УДК 657.1; 657.25; 657.37; 657.6
ББК 60.655

Стратегія розвитку України: Економічний та гуманітарний виміри: Матеріали першої науково-практичної конференції. — К.: Бізнес Медіа Консалтинг, 2014. — 144 с.

ISBN 978–966–2425–36–9

У матеріалах першої науково-практичної конференції вміщено тези доповідей, повідомлень та виступів її учасників, у яких викладено наукові результати та здобутки аналітичного осмислення сутності сучасних проблем модернізації соціально-економічного, гуманітарного, освітнього, наукового простору та перспектив розвитку для України.

Для наукових, науково-педагогічних працівників, студентів, аспірантів і докторантів економічних та соціально-гуманітарних спеціальностей.

ББК 60.655

Адреса оргкомітету конференції: Україна, 04107, м. Київ, вул. Підгірна, 1

тел.: (044) 486-42-20; (044) 486-72-86

e-mail: limarenko1992@gmail.com

oksana.dmitruk.93@mail.ru

Матеріали публікуються в авторській редакції.

Відповідальність за зміст наукових матеріалів несуть їх автори.

ISBN 978–966–2425–36–9

© НАСОА, 2014

Світлій невмирущій пам'яті...

**1 серпня 2014 року на 77 році передчасно пішов з життя
ректор Національної академії статистики, обліку та аудиту,
доктор економічних наук, професор, Заслужений економіст України,
академік Академії економічних наук України, почесний Президент
Спілки аудиторів України, член Аудиторської палати
ПИЛИПЕНКО ІВАН ІСАКОВИЧ**

Іван Ісакович Пилипенко народився 16 жовтня 1937 року в селі Чорна Кам'янка Маньківського району Черкаської області у родині селян.

Більше 25 років життя Іван Ісакович Пилипенко присвятив розвитку та розбудові сучасного економічного вищого навчального закладу – Національної академії статистики, обліку та аудиту. Вимогливий до себе та підлеглих, Іван Ісакович завжди користувався заслуженим авторитетом та повагою серед колег, науковців, студентів.

Пішов з життя видатний науковець, який підготував понад 200 наукових і навчально-методичних праць з проблем економічної теорії, ринку цінних паперів, фінансів, теорії і практики аудиту, економіки нерухомості, бухгалтерського обліку. Іван Ісакович Пилипенко займався активною громадською діяльністю. Протягом багатьох років очолював Спілку аудиторів України, був членом Аудиторської палати України, брав участь у роботі редакційних колегій фахових та науково-практичних видань.

За вагомий особистий внесок у розвиток держави, національної освіти, виховання молоді Івана Ісаковича Пилипенка відзначено двома орденами Трудового Червоного прапора; орденом Жовтневої Революції; орденом «За заслуги» III ступеня; чотирма медалями; Подякою прем'єр-міністра України; нагрудним знаком «Знак пошани» — Київського міського голови; нагрудним знаком «Почесний працівник статистики України»; нагрудним знаком «За високий професіоналізм»; за сумлінну працю срібною Георгіївською медаллю «Честь. Слава. Труд» Міжнародного академічного рейтингу популярності та якості «Золота Фортуна».

Життєвий шлях Івана Ісаковича — зразок людської гідності, працелюбності, доброзичливості, принциповості, відповідальності, добropорядності, вміння толерантно працювати з людьми. Національна академія статистики, обліку та аудиту втратила високопрофесійного і мудрого керівника та господаря, справжнього оптиміста. Пам'ять про нього назавжди залишиться в наших серцях.

**Колектив Національної академії
статистики, обліку та аудиту**

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Шевчук Володимир Олександрович, д.е.н., професор, в.о. ректора НАСООА (голова).

Редько Олександр Юрійович, д.е.н., професор, Перший проректор НАСООА (заступник голови).

Карпов Володимир Іванович, к.е.н., професор, проректор з науково-педагогічної роботи і міжнародних зв'язків НАСООА (заступник голови).

Гулевич Олена Юрійвна, к.е.н., доцент, в.о. завідувача кафедри фундаментальних економічних дисциплін НАСООА (вчений секретар).

Власенко Наталія Степанівна – заступник голови Державної служби статистики України.

Пилипенко Олексій Іванович, д.е.н., професор, декан факультету обліку та аудиту НАСООА.

Момотюк Людмила Євгенівна, д.е.н., професор, декан фінансового факультету НАСООА.

Пантелеєв Володимир Павлович, д.е.н., професор, декан економіко-статистичного факультету НАСООА.

Дериглазов Леонтій Васильович, к.ф.-м.н., професор, завідувач відділення заочного навчання НАСООА.

Надольний Іван Федотович, д.філос. н., професор, завідувач кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін НАСООА, Заслужений працівник освіти України.

Бондарук Таїсія Григорівна, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів НАСООА.

Гайдай Андрій Федотович, проректор НАСООА.

Парфенцева Неля Олексіївна, д.е.н., професор, завідувач кафедри статистики НАСООА, Заслужений діяч науки і техніки України.

Корнієнко Петро Сергійович, к.юрид.н., доцент, заступник проректора НАСООА.

Лимаренко Ірина Ігорівна, методист кафедри фундаментальних економічних дисциплін НАСООА.

Дмиртук Оксана Юрійвна, методист кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін НАСООА.

Яковенко Марина Анатоліївна, методист кафедри фінансів НАСООА.

Секція 1.

ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Т. Г. БОНДАРУК,

доктор економічних наук, професор,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІЙ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Досить складним є реальний стан справ з фінансовим забезпеченням виконання функцій органів місцевого самоврядування. Функціонування та розвиток місцевого самоврядування значною мірою залежить від наявності в розпорядженні органів місцевого самоврядування матеріальних, фінансових та інших ресурсів, необхідних для виконання їх функцій. Територіальні громади або органи місцевого самоврядування, утворені ними, мають бути дієздатними у своєму праві самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції України і законів України.

Місцеві бюджети відіграють важливу роль у фінансуванні діяльності органів місцевого самоврядування стосовно забезпечення суспільних послуг насамперед соціального спрямування. Проте ситуація, що склалася в Україні, доводить, що дохідна частина місцевих бюджетів формується здебільшого за рахунок загальнодержавних податків і зборів, нормативи розподілу яких постійно змінюються. Таким чином, органи місцевого самоврядування не в змозі реально планувати свою діяльність щодо виконання функцій у сфері розвитку адміністративно-територіального утворення на перспективу.

Зокрема, особливо низькою є відносна частка місцевих податків і зборів, яка для більшості українських міст становить в середньому 3–5%, а для сіл та селищ є ще меншою (близько 1%). Це загрожує принципу автономності місцевих бюджетів і фінансовій незалежності місцевого самоврядування.

Суттєвою проблемою достатнього фінансового забезпечення виконання функцій органів місцевого самоврядування є те, що видатки бюджету здійснюються в умовах реальної ринкової економіки з властивими їй негативними проявами – інфляцією, часто не прогнозованим ростом цін тощо. Це створює значні проблеми для органів місцевого самоврядування у виконанні їхніх функцій та повноважень, передбачених законодавством. Держава повинна не тільки контролювати виконання органами місцевого самоврядування функцій та делегованих повноважень, що передбачено чинним законодавством, а й фінансово забезпечувати їх виконання.

Чітке розмежування функцій на сьогодні не закріплено в бюджетному законодавстві, загальний характер обов'язків органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади, а також їхнє часткове дублювання породжують неузгодженість із функціями та форм їх взаємодії. Тому залишається актуальним врегулювання у законодавчому порядку таких питань, як механізм делегування повноважень органів місцевого самоврядування іншим рівням влади, порядок визначення обсягів фінансових ресурсів, необхідних для реалізації делегованих повноважень після передачі їх від одного рівня влади до іншого.

Доцільно наголосити, що бюджетна забезпеченість із розрахунку на одного жителя села, селища, міста становить 50 – 700 грн на рік, водночас, як стандарти ЄС передбачають 2000 євро, а бюджетна система України спрямована на підтримку не самодостатніх (тих, що володіють власною фінансовою базою), а дотаційних територіальних громад та регіонів [294, с. 6].

В цілому сучасний стан місцевого розвитку характеризується: відсутністю дієвої системи гарантій виконання функцій та повноважень органів місцевого самоврядування і належного матеріального, фінансового, кадрового та іншого ресурсного їх забезпечення;

поглибленням диспропорцій у соціально-економічному розвитку територіальних громад та регіонів; невирішеністю нагальних питань реформування системи адміністративно-територіального устрою України; дефіцитом фінансових ресурсів житлово-комунального господарства, систем енерго-, паливо-, водозабезпечення і соціальної інфраструктури.

І.О. ВЕРИЖЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Національна академія статистики, обліку та аудиту

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АВІАБУДУВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЕОЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН

Україна – одна з дев'яти країн-виробників, що володіють повним циклом створення авіаційної техніки, і займає провідне місце на світовому ринку в секторі транспортної та регіональної пасажирської авіації. Реалізація експортного потенціалу авіабудівної промисловості України може слугувати пріоритетним чинником розвитку вітчизняної економіки, сприяючи модернізації виробництва, підвищенню конкурентоспроможності продукції, забезпечуючи високі темпи соціально-економічного зростання. В цьому контексті особливого значення набуває аналіз стану та проблем розвитку експортного потенціалу галузі в умовах сучасних гео економічних змін.

Потенціал авіапрому України забезпечують підприємства, конструкторські бюро, наукові установи і організації різних форм власності та призначення, що дозволяють розробляти, випробувати, серійно виготовляти літальні апарати із замкнутим циклом, авіаційні двигуни, спеціальне обладнання, виконувати модернізацію та ремонт авіаційної техніки, готувати персонал для роботи в авіаційній промисловості. Основними вітчизняними підприємствами галузі є Державний авіабудівний концерн «Антонов», до складу якого входять Харківське державне авіаційне виробниче підприємство і ДП «Завод 410 цивільної авіації», та ПАТ «Мотор-Січ». Літаки марки «АН» експлуатуються в 76 країнах світу, в Європі, Африці, Північній та Південній Америці, Азії. Деякі моделі випереджають аналогічні світові зразки на три-чотири роки. За роки незалежності в країні було створено 5 нових типів літаків та авіаційних двигунів, модернізовано 12 типів літаків. На сьогодні склалася унікальна можливість пропозиції вітчизняних повітряних суден на ринок Європи і США (зокрема йдеться про пасажирські літаки до 100 посадочних місць, а також легкі транспортні літаки вантажопідйомністю 10-20 тонн) . Отже, авіабудування в Україні є не просто стратегічно важливим сектором економіки, а і одним з шляхів інтеграції до Європейського Союзу.

Проте рівень розвитку галузі не можна назвати високим, оскільки вітчизняні підприємства мають більш низькі показники в своїй діяльності ніж світові лідери. Скажімо, протягом 2002-2012 рр. та I півріччя 2013 року українські авіавиробники випустили 45 літаків. Для порівняння іноземні виробники: компанія «Boeing» поставила клієнтам у 2009 р. 481 літак, європейський концерн «Airbus» – 498 літаків, бразильський «Embraer» – 244 літаки, канадська компанія «Bombardier» – 302 літаки.

Незважаючи на рекордне зростання показників експорту вітчизняної авіапродукції у 2012 р. (925,8 млн. дол. США), його структура залишається неефективною: значною статтею експорту є запчастини до літаків марки «АН», що пов'язано зі старінням світового парку цих літаків, а продажі нових літаків українського виробництва, як вже зазначалося, є незначними.

Серійне виробництво вітчизняних літаків перебуває у стані стагнації, що стримує розвиток експортного потенціалу авіабудування, через: високу фізичну та моральну зношеність основних виробничих фондів; низьку конкурентоспроможність продукції порівняно з аналогами провідних світових виробників з огляду на низьку продуктивність праці; нестачу фінансових ресурсів у зв'язку з низькою інвестиційною привабливістю

підприємств галузі і обмеженістю кредитних засобів; невідповідність організаційної структури та форм управління вимогам функціонування галузі в умовах ринкового середовища; низьку економічну ефективність використання наявного виробничого та науково-технічного потенціалу; незадовільний рівень кооперації з іноземними партнерами; відсутність внутрішнього ринку збуту нових вітчизняних літаків та критичну залежність галузі від поставок комплектуючих з Російської Федерації.

В умовах обмежених обсягів фінансування і підтримки наукових розробок, які необхідні для збільшення виробництва й зниження собівартості продукції, на тлі практичної відсутності внутрішнього попиту та державного замовлення, українським авіабудівним підприємствам вкрай складно конкурувати на зовнішніх ринках, що вимагає формування ефективного механізму розвитку і реалізації експортного потенціалу авіабудування.

Г.В. ГОЛУБОВА,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри статистики,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

Статистичний моніторинг стану та розвитку зовнішньої торгівлі України має максимально розширити інформаційний простір у цій сфері та посилити політичні позиції країни. Тим більше, що місце України в зовнішньоекономічних зв'язках визначає її подальші перспективи на міжнародній арені та її конкурентоспроможності в цілому.

Проведений аналіз динаміки експортно-імпортних операцій України за 2008-2012 рр. свідчить про те, що зовнішньоторговельний оборот України у 2012 р. становив 173,71 млрд. дол. США, що на 1,6% більше ніж у 2011 р., відтак він майже сягав рівня ВВП (176,62 млрд. дол. США). Сукупне сальдо торговельного обороту було пасивним, зокрема у 2012 р. імпорт перевищував експорт на 9,03 млрд. дол. США, що на 35,4% більше, ніж в 2011 р. Домінуючу роль у зовнішньоторговельному обороті відігравала торгівля товарами – 88,3% у 2012 р., частка торгівлі послугами становила 11,7%.

Коефіцієнт імпортової залежності значно перевищував безпечну для країни норму (15%). Найбільша імпортна залежність України була у 2008 р. – 74,7%, у 2012 р. – 51,7%. Коефіцієнт покриття експортом імпорту характеризує масштаб дефіциту торговельного балансу. За досліджуваний період коефіцієнти покриття імпорту менші одиниці, тобто доходи від експорту не перекривали витрати на імпорт й, відповідно, залишку іноземної валюти, яку можна було б спрямувати на покриття зовнішнього боргу, в Україні не було. Найбільший дефіцит торговельного балансу був у 2008 р. – 14%. Тоді, як у розвинутих країнах ЄС за офіційними даними Євростату 2011 р. [4] коефіцієнт покриття більший одиниці (Данія – 1,156; Швеція – 1,137; Німеччина – 1,122).

Станом на 31.12.2013 р. за даними Міністерства фінансів України [2] розмір державного та гарантованого державою боргу України становить 73,08 млрд. дол. США. Зокрема, зовнішній борг України становить більше половини усіх боргових зобов'язань держави. На кінець 2009 р. відношення зовнішнього боргу до ВВП становило 18,8%, до експорту товарів та послуг – 43,71%, що вкотре підтверджує кризові наслідки 2008 року, табл. 1. Однак, показники 2013 р. є навіть гіршими за показники кризових років, зокрема: відношення зовнішнього боргу до ВВП становило 20,7%, до експорту товарів та послуг – 48,2%.

Таблиця 1

Динаміка боргових навантажень України та прямих іноземних інвестицій за 2007-2013 рр.

Роки	2007	2008	2009	2010	2013
Зовнішній борг до ВВП, %	7,89	13,15	18,82	15,73	20,76

Зовнішній борг до експорту товарів та послуг, %	19,30	20,57	43,71	33,86	48,23
Зовнішній борг до середньої чисельності населення України, дол. США/особу	247,35	350,02	467,72	466,28	825,02
Прямі іноземні інвестиції в Україну, дол. США/особу	464,58	638,65	773,37	873,17	1197,24

При цьому, зовнішній борг у розрахунку на одну особу зростає, зокрема, у 2008 р. він становив 350 дол. США на одну особу, у 2009 р. він зріс на 33,6% і становив 467,7 дол. США, а у 2013 р. в порівнянні з 2008 р. він зріс на 136% і становив 825 дол. США на одну особу. Прямі іноземні інвестиції в Україну у розрахунку на одну особу у 2010 р. становили 873,2 дол. США, що на 13% більше, ніж у 2009 р. (773,37 дол. США). У 2013 р. прямі іноземні інвестиції у розрахунку на одну особу становили 1197,2 дол. США, що на 45% більше, ніж навантаження зовнішнім боргом у розрахунку на одну особу.

Для України ключовою проблемою все ж таки залишається дисбаланс її торговельного обороту. Доходи від експорту не в змозі покривати імпорт, надлишку іноземної валюти в Україні не існує, а це ті додаткові кошти, які можна було б спрямувати на обслуговування зовнішнього боргу та поповнення резервних активів країни.

Статистичний аналіз є ключовим інструментом для надання обґрунтованих висновків щодо зовнішньої торгівлі України, а також для прийняття оптимальних фінансово-економічних та, в певній мірі, політичних рішень.

Н. А. ГРИНЧАК,

доктор філософії в галузі економіки,
ст. викладач кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАРУБІЖНИХ РИНКАХ

Останнє десятиліття характеризується активним виходом компаній за межі свого національного ринку. Це супроводжується підвищенням ролі компаній, що ведуть свою діяльність або що базуються в країнах, що розвиваються. Про підвищення міжнародної активності свідчить збільшення числа мультинаціональних компаній і зростання потоку інвестицій, у тому числі з країн, що розвиваються.

З позиції стратегічного міжнародного менеджменту компанія стикається з рядом стратегічних протиріч відносно ведення бізнесу за межами базового ринку. Передусім, це стосується координації діяльності на усіх ринках і обліку локальних особливостей конкретного зарубіжного ринку. Це вимагає узгоджених рішень відносно доступу на нові географічні або продуктові ринки, управління компетенціями, технологіями і брендами. Стратегічні дії, спрямовані на отримання максимального прибутку із специфіки зарубіжного ринку і комбінування активів компанії на міжнародному рівні, пов'язані і з внутрішнім розвитком компанії, і з формуванням стратегічних партнерств, альянсів, міжорганізаційних мереж, необхідних для досягнення успіху на зарубіжному ринку [1]. При цьому компанії стикаються з усе більш непередбачуваними умовами ведення бізнесу: локальні

споживчі переваги постійно міняються, в той час як формування нових знань, їх трансферт, застосування і знецінення відбувається швидкими темпами [2; 3].

Таким чином, традиційні елементи стратегічного процесу інтернаціоналізації бізнесу не повною мірою враховують особливості розвитку компаній на зарубіжних ринках.

При розвитку компанії на зарубіжних ринках, сукупність стратегічних рішень і дій повинна враховувати нові аспекти: розширення географічного масштабу, побудова міжнародної інтеграції операцій, адаптація до місцевих умов, трансфер активів і технологій, доступ до ресурсів нового ринку через стратегічні альянси або міжнародне злиття і поглинання. У зв'язку з цим потрібні зміни в усіх взаємозв'язаних елементах класичної моделі стратегічного управління Джонсона і Шоля [4]: стратегічний аналіз, стратегічний вибір і реалізація стратегії. В першу чергу, це відноситься до змін складу компонентів стратегічного аналізу цілей, стратегічних орієнтирів і мотивів компанії в сфері ведення міжнародного бізнесу, аналізу зовнішнього і внутрішнього середовища.

На основі досліджень чинників, які впливають на розширення бізнесу за межі базового ринку, можна виділити декілька мотивів інтернаціоналізації: пошук ресурсів (resource seeking), пошук нових ринків (market seeking), підвищення ефективності діяльності (efficiency seeking) і пошук стратегічних активів (strategic assets seeking) [5]. При цьому, цілі інтернаціоналізації залежать від специфіки бізнесу і базового ринку; стратегічних активів компанії і від траєкторії розширення міжнародного бізнесу.

Варто зауважити, що конкурентні переваги компанії на зарубіжному ринку визначаються умовами ведення бізнесу і міжорганізаційними взаємодіями на базовому і зарубіжному ринках. Така концепція інтегрує основні положення мережевої концепції стратегічного управління і міжнародного менеджменту: конкурентні переваги компанії залежать від мережевих взаємодій; стратегічні активи компанії розвиваються з урахуванням внутрішньої і зовнішньої мережі партнерів; стратегії управління міжнародним бізнесом формуються залежно від умов ведення бізнесу на базовому і зарубіжному ринках і розвитку партнерства.

Міжорганізаційні взаємодії відображають стійкі взаємовигідні тривалі зв'язки між формально незалежними економічними агентами з метою обміну або комбінування ресурсів і компетенцій, а також здійснення спільних операцій. Для відображення комплексу взаємодій пропонується виділити "мережеву стратегію", в якій об'єднані рішення, дії, зв'язки, предмети партнерства і зобов'язання учасників по усіх бізнес- і географічним напрямам.

Відповідно до концепції, передбачається, що конкурентні переваги компанії:

- залежать від макро-, галузевих, регіональних чинників, від розвиненості мережевих структур, а також від можливості формування мережі партнерств на базовому і зарубіжному ринках;
- визначаються діючими і новими міжорганізаційними і внутріфірмовими взаємодіями, у тому числі по інших видах бізнесу і можливостями об'єднання стратегічних активів компанії і ресурсів партнерів.

Запропонована модель формування міжнародної стратегії, що реалізує відповідну концепцію, містить нові елементи: стратегічний аналіз на мезо - рівні (цілі розширення бізнесу за кордоном і умови, що визначають міжорганізаційні взаємодії; структуру існуючих мережевих стосунків і можливостей їх розвитку); аналіз структури внутрішньої мережі; визначення груп партнерів; вибір

зарубіжного ринку, моделі організації бізнесу і організаційно-правової форми, учасників і предмета взаємодій на зарубіжному ринку.

Таким чином, актуальні стратегічні аспекти розвитку вітчизняних підприємств на міжнародній арені включає виявлення чинників, що характеризують умови ведення бізнесу на зарубіжному ринку, і визначення істотних відмінностей, від яких залежать можливості або бар'єри на цьому ринку. Системний і комплексний підхід до вирішення завдань стратегічного менеджменту, який лежить в основі запропонованої концепції припускає спільне, а не автономне використання наявних інструментів стратегічного управління (і не лише), дозволить досягти ефекту синергії, підвищити ефективність міжнародного стратегічного менеджменту.

Л. В. ДЕРИГЛАЗОВ,

кандидат фізико-математичних наук, професор НАСОНА,
завідувач відділення заочного навчання,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Проблеми формування організаційних структур та управління підприємством кожного разу на часі, якщо виникає проблема створення його як нової юридичної одиниці, або виникає необхідність реорганізації підприємства, причини якої можуть бути найрізноманітнішими (від невиконання плану до анахронізму в діях керівництва). Зупинившись, в основному, на першому питанні, розглянемо проблеми та рівень необхідних знань тих суб'єктів, які відповідають за прийняття рішень. Реформування економічного і політичного життя України, становлення демократичних інститутів в процесі трансформації українського суспільства вимагає нового розуміння філософії підприємництва і підготовки нового покоління організаторів виробництва та державного управління, аналітиків, забезпечення побудови системи неперервного самовдосконалення та активного реагування на зміни у «зовнішніх» та «внутрішніх» середовищах.

З часом з'явилося багато підходів та теорій щодо організації структури підприємства.

Дослідження даного процесу показує, що не існує «золотого правила», як не існує організацій подібних одна до одної. Водночас можна вказати деякі загальні положення оцінки діяльності незалежно від форм і структури організації. Наприклад, для прибуткової організації - величина прибутку; для управлінської - успішне функціонування підлеглих структур.

В літературі, в основному, простежуються такі погляди на появу нових організаційних структур:

- еволюційна позиція, яка розглядає виникнення нових та трансформацію старих організаційних форм як процес варіації та відбору за аналогією з процесами в біології;
- точка зору так званої нової організаційної економіки, згідно з якою прокладають собі шлях ті організаційні форми, в яких затрати на введення, здійснення та контроль процесу економічного або управлінського обміну - мінімальні;
- позиція, за якою на передній план виносяться інтереси індивідуума, або певної корпоративної групи.

Дані підходи свідчать про необхідність розгляду предмета організації у всій його складності, неоднозначності та постійній зміні. При цьому розрізняють дві складові частини: *організацію структури і організацію процесу*. До того ж, існує і третій, не менш

важливий елемент - *неформальна організація*, яка містить у собі спрямовані на невикористані цілі соціальні перетворення на підприємстві.

Організація структури впливає із загальної мети підприємства. Спочатку комплексне завдання розділяється на менші складові аж до окремих робочих кроків. Аналіз загальної мети робить наочною її комплексну структуру. В ній відображаються всі основні характеристики й елементи:

- поділ праці за посадами;
- групування посад за підрозділами;
- склад посад і підрозділів;
- компетенція та ієрархія посад;
- порядок зв'язків між посадами, підрозділами

Організація процесу. Організаційна структура завжди формальна і сама собою не забезпечить виконання завдання організації. Для цього існують правила організації відповідних процесів, які, загалом, повинні дати відповідь на такі питання: 1) які робочі операції та в якій послідовності необхідні для виконання поставленої мети; 2) як економічніше за часом робочі операції повинні співвідноситись одна з одною; 3) як потрібно розмістити робочі місця, щоб по можливості скоротити переміщення між ними; 4) як потрібно оснастити робочі місця та які робітники для них потрібні.

Організація структури та організація процесу утворюють формальну структуру організації. При цьому в кожній організації існує і *неформальна організаційна структура*, що базується на основі особистих відносин між членами організації. Неформальна структура значною мірою може впливати на продуктивність організації, саме тому керівництво може намагатись впливати на цю неформальну структуру.

Логічну модель організації, не дивлячись на всю складність та багатогранність, можна визначити такими трьома інтегральними показниками: 1) внутрішнім середовищем та процесом досягнення результату; 2) зовнішнім середовищем і вимогами до результату діяльності установи; 3) ідеєю підприємства та здатністю організації до трансформації.

Традиційні концепції організації базувались головним чином на тому, що організаційна структура (управління та процес) орієнтувались на досягнення підприємством результату. В центрі уваги була сукупність певним чином пов'язаних між собою організаційних ланок. Залежно від бачення майбутнього результату та від того, якою на передньому плані поставала людина, формувались в минулому різні концепції організації, які і сьогодні впливають на ідеї про організацію та слугують основою для багатьох новітніх моделей організаційних структур:

- бюрократична система Макса Вебера;
  - застосування теорії менеджменту, в якій організація представлялась як система для виконання завдання, а головною проблемою було техніко-економічне функціонування;
  - гуманітарно-релятивна концепція, в якій у центрі уваги була мотивація та задоволення співробітників.

Перерозподілом обов'язків між органами лінійно-функціональної структури намагаються впорядкувати та скоротити довжину горизонтальних зв'язків у процесі управління, мінімізувати ті негативні наслідки багаторівневої лінійної системи, що характерні класичним схемам побудови організаційної структури. Стало очевидним, що сучасні вимоги зовнішнього середовища не сумісні з традиційними концепціями організації. Новітні організаційні концепції направлені на розв'язання таких основних завдань: як підприємству реагувати на потреби суспільства та індивідуума; як установам поступати з задачами, які протирічать традиційним організаційним формам; яким чином розв'язати задачу прискорення темпів, зниження затрат, покращення якості, більшої орієнтації на клієнта. Серед останніх розробок можна виділити: *організаційна модель, що орієнтована на процес*; *організаційна модель, що орієнтована на співробітників*; *організаційна модель, що орієнтована на завдання*.

Розглядаючи як традиційні, так і новітні підходи до побудови організаційних структур установи можна вказати ті необхідні передумови, що забезпечують на своєму рівні управління можливість своєчасного прийняття вірних рішень:

- контроль за виконанням завдань;
- екстраполяція минулого в майбутнє;
- передбачення змін, які в сучасних умовах можуть виникати раптово.

На сучасному етапі політичного та економічного розвитку України в управлінські структури прийшло молодше покоління управлінців, що сформувалось в умовах відкритості суспільства, демократизації та гласності, яке працює поруч з людьми старшого віку, що має величезний професійний досвід.

М.А. ДУДЧЕНКО

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

СТРАТЕГІЯ, ДОМІНАНТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ЕКСПОРТНОЇ МОДЕЛІ В УКРАЇНІ

Наразі Україна, як засвідчує практика, вичерпала потенціал розвитку діючої експортної моделі і вимагає нової парадигми її формування. Збереження такого стану загрожує економічною безпекою країні, стагнації економіки, обмеженню можливостей адаптації країни до вимог європейського та світового ринків. Досягнення межі часткою експорту у ВВП до 40% і більше показало вразливість та нестабільність існування сировинно-експортної моделі в Україні. Цьому засвідчує низка існуючих проблем, зокрема залежність сировини від змінної кон'юнктури ринку, велика частка в експорті товарів низького ступеню обробки, низька конкурентоспроможність цієї продукції на основі застарілості її технологічності, запровадження значного числа антидемпінгових процесів проти українських виробників тощо.

Перечислені чинники вказують на рудиментарність, віджитість існуючої сировинно-експортної моделі і вимагають, як показує успішна практика розвинутих країн, переходу до експортно-інноваційної моделі. Це перш за все вимагає принципової та технологічної перебудови економіки, збільшення масштабів інвестування, головним джерелом якого мусить бути національний великий капітал, що втікає, до речі, з країни в офшори та неповернення валюти експорту (до 4-5 млрд. щорічно). Саме цей капітал представляє політико-економічні клани, які мають свої різноспрямовані інтереси і діють, як правило, в сировинних галузях та випускають продукцію з низьким рівнем обробки. Вони цим самим не відіграють повною мірою визначальної ролі в наповненні бюджету, не виступають основними інноваційно-інвестиційним ресурсом в Україні, що сприяє проведенню структурної реформи, впровадженню нових технологічних процесів на виробництві, обумовлює низький рівень заробітної плати у 2 рази менше ніж в еста споживання на внутрішньому ринку.

Тобто в соціальному аспекті експортно-сировинна модель через низький рівень заходів, відсутність економічних стимулів тощо, блокує розвиток галузей економіки, які працюють на споживчий попит населення. А це приводить до зменшення зайнятості кваліфікованих робочих кадрів, призводить до відтоку їх у зарубіжні країни (так за останній період 1250 – 1500 чоловік щомісячно). Стратегічного підходу та втручання держави в ці процеси, запровадження глибоких економічних реформ, яких уже за роки

незалежності декларувалось десятки, посилюється тенденція до деіндустріалізації і експортних галузей, особливо сільськогосподарського виробництва. І як наслідок, економічний розвиток країни забезпечується переважно галузями виробництва на основі II та III технологічних укладів, а в експорті майже $\frac{3}{4}$ складає продукція з низькою часткою доданої вартості, що створює проблеми на зовнішніх ринках (анти демпінг, жорсткі обмеження, квоти та ін.).

Як показує світова практика, функціонування найбільш процвітаючих економічних систем, високу їх конкурентоспроможність і стабільне економічне зростання, насамперед, забезпечують фактори, які стимулюють розвиток та поширення нових технологій. Сучасне економічне зростання характеризується провідним значенням науково-технічного прогресу й інтелектуалізацією основних факторів виробництва. На частку нових знань, втілюваних у технології, устаткуванні, освіту кадрів, організацію виробництва в розвинутих країнах, приходиться до 90% приросту ВВП. Впровадження нововведень стало ключовим фактором ринкової конкуренції, дозволяючи передовим фірмам домагатися надприбутків за рахунок присвоєння інтелектуальної ренти, що утворюється при монопольному використанні нових більш ефективних продуктів і технологій. У результаті досягається стійка тенденція здешевлення одиниці споживчих властивостей продуктів, що забезпечує підвищення суспільного добробуту і поліпшення якості життя населення.

На тлі пануючих у світовій науці й економіці явищ, ситуація в Україні дуже несприятлива: втрачаються основні фонди наукових організацій, погіршується кадровий потенціал науки. Виїзд наукових співробітників за межі України і відхід зі сфери науки набув загрозливого характеру. Не випадково в цьому випадку спостерігається скорочення числа інноваційно-активних підприємств, уповільнення впровадження прогресивних технологічних процесів у промисловому секторі країни.

Особливо турбує невпинне погіршення показників майже всіх напрямків інноваційної діяльності, без чого неможливо досягти стійких процесів економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності. Так, у 2013 р. питома вага українських підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, стала менше 15% загальної кількості промислових підприємств, у той час як у США, Японії, Німеччині, Франції інноваційно-активні підприємства становлять 70-80% загальної їх кількості. За останні роки в Україні значно скоротилася кількість створених нових зразків техніки (порівняно з 1990 р. на 30%), спостерігається загалом тенденція сталого скорочення нових прогресивних технологічних процесів, зокрема в 2012 р. їх було втілено майже в 5 разів менше, ніж у 1991 р.

Виходячи із ситуації з інноваціями, яка склалася на сучасний момент в Україні, а також враховуючи зовнішні чинники розвитку світової економіки, зокрема вплив фінансової кризи, можемо зазначити, що в умовах глобалізації світогосподарських зв'язків у процесі трансформації економіки загострюється питання про конкурентоспроможність вітчизняних компаній на внутрішніх та міжнародних ринках, досягнення якої неможливо без розвитку технологій та інноваційного прогресу. В сучасних умовах однією з важливих складових досягнення конкурентних переваг на ринку є інноваційність компанії, а тому для виживання та успішного функціонування в мінливих ринкових умовах вітчизняним компаніям необхідні організація та ефективне управління ННДДКР. Останнє вимагає організаційних змін у вигляді реорганізації виробництва та структур, децентралізації прийняття рішень, інноваційного управління персоналом, відповідних систем стимулювання залучення фінансових ресурсів, активної участі у міжнародному технологічному обміні. Як показує досвід розвинутих країн, останній став одним із визначальних факторів динамічного економічного зростання цих країн.

Єдиний вихід із занепаду, в якому знаходиться економіка, як екстенсивно функціонуюча система, є необхідність радикальної зміни її розвитку в інноваційному напрямку.

Визначальною стратегією є державна підтримка галузей, що застосовують високі конкурентоспроможні технології і мають високу додану вартість.

Особливої уваги заслуговує інноваційна політика як рушійна сила активізації участі країни у розробці трансфері технологій. Так, у розвинутих країнах вона будується на таких постулатах: на стадії фундаментальних досліджень – кооперація, на стадії прикладних – конкуренція. Виходячи з цього та звертаючись до світового досвіду, зазначимо, що держава має головну роль в фундаментальних дослідженнях, а в прикладних – головну роль має відігравати, як правило великий приватний бізнес. Це стосується і організації, і фінансування. Спостерігається тенденція щодо подальшого відставання України у технологічному розвитку від розвинутих країн світу. Згідно з рейтингом Всесвітнього економічного форуму, Україна серед 133 країн зайняла за підсумками 2009 року у сфері формування факторів інноваційного розвитку – 68 та за доступністю останніх технологій – 90 місце, що свідчить про неефективне використання власного інноваційного потенціалу. Перетворення України в державу, яка експортує сировинні ресурси з незначною часткою доданої вартості, підштовхує до виникнення загрози економічній та національній безпеці.

Таким чином, вирішальну передумову інноваційної економіки складає створення реального сучасного науково-технологічного комплексу з відповідною техніко-виробничою базою в експортних галузях у відповідності до вимог тенденцій розвитку світо господарського процесу.

Формування інноваційно-експортної моделі потенціалу, як мотиваційного чинника євроінтеграції потребує масштабних інвестицій, які б визначалися та підтримувалися державними програмами. Тому потенційні можливості влада та уряд повинні своєю волею реалізувати в реальне інвестиційне вливання з боку галузей-експортерів сировини та постачання валют у модель спеціалізації країни, кардинальне оновлення виробництва. Але саме вони, охоплені сіткою тіньових схем та корупцією, продовжують бути націленими на відмивання коштів та вивезення їх за кордон.

Слід зазначити, що проблеми експортно-імпоротної діяльності України пов'язані значною мірою з залежністю від розвитку хімічної і паливної промисловості та металургії, виробничо-технологічна база яких характеризується переважно як третій технологічний уклад. Тому не дивно, що в країні до 70% бюджетних коштів вкладається в галузі первинної обробки сировини, загалом в капіталоміємкі та ресурсо-витратні галузі з продукції низької конкурентоспроможності.

Ще раз важливо підкреслити, що перехід до інноваційно-експортної моделі вітчизняної економіки має спиратись на різні фінансові джерела, і перш за все не тільки на власні кошти підприємств (70-80%), а й на залучення інвестиційних капіталів, зокрема кредитних ресурсів банківської системи (при стимулюючому процентному відсотку), іноземних інвесторів, коштів населення, позабюджетних коштів тощо. Тут не обійтись з боку сприяння уряду щодо поліпшення інвестиційного клімату, створення розвинутої системи небанківських кредитних установ та зміцнення довіри населення до банків.

В цьому аспекті зрозуміло, що радикально покращити експортний потенціал можна тільки на основі переорієнтації основних інвестиційних потоків з названих галузей на високотехнологічні види діяльності з високою експортною орієнтацією. Основним пріоритетом промислової політики держави мусить стати впровадження інноваційно-експортної моделі розвитку з сучасною організацією та ефективним управлінням НДДКР, залучення до міжнародного технологічного обміну та покращення товарної структури експорту. Тому стратегічним завданням стає перехід від галузевого принципу управління реалізацією ефективних проектів, кластеризацій української економіки за самими прогресивними напрямками.

О.Л. ЄРШОВА,

кандидат економічних наук, доцент
кафедри інформаційних систем і технологій,

ПОБУДОВА СИСТЕМИ СТАТИСТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК СКЛАДОВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО НАПРЯМКУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Ефективний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і інформаційно-комунікаційних послуг (ІКП) є важливим чинником в забезпеченні функціонування економіки, політичного і культурного розвитку країни, поліпшення якості життя громадян, створення широких можливостей для задоволення інформаційних потреб суспільства, формування інвестиційної привабливості і поліпшення конкурентних переваг на міжнародному рівні. Розвиток інформаційного суспільства є одним з національних пріоритетів багатьох країн світу і розглядається, зокрема, як одне з загальнонаціональних завдань для України, яке потребує координації і об'єднання зусиль громадян, бізнесу і держави.

Однією з причин не досить високих міжнародних рейтингів України є не тільки реальний стан предметної галузі в державі, а й недосконалість методів збирання необхідної статистичної інформації та її неузгодженість з міжнародними статистичними даними та не відповідність державних статистичних спостережень вимогам міжнародних статистичних організацій.

Нині сфери ІКТ та розвитку інформаційного суспільства регулюються такими законами України: «Про Концепцію Національної програми інформатизації»; «Про Національну програму інформатизації»; «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007 – 2015 роки»; «Про електронні документи та електронний документообіг»; «Про електронний цифровий підпис»; «Про захист персональних даних» (введений в дію з 01.01.2011 р.), «Про доступ до публічної інформації» (є аналогом американського «Про свободу інформації»).

Існує Додаток до рішення НКРЗІ від 09.08.2012 № 402, Проект Закону України Про внесення змін до Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» «Основні засади (стратегія) розвитку інформаційного суспільства в Україні до 2020 року».

Впровадження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства відіграє провідну роль у підвищенні ефективності реалізації стратегій, планових та програмних документів з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні. На їх основі надалі повинна бути створена система статистичного моніторингу інформаційного суспільства в Україні, у якій циркулюватиме актуальна інформація від органів державної статистики, інститутів інформаційного суспільства, асоціацій та інших розробників і користувачів інформаційних технологій. Відповідність існуючих форм статистичної звітності змісту прийнятої національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства в Україні забезпечить можливість побудови надалі системи статистичного моніторингу.

Перелік індикаторів розвитку інформаційного суспільства (затверджений у 2012 році, складається з 31 позиції) охоплює два напрямки вимірювання розвитку інформаційного суспільства:

- готовність середовища до розвитку та користування інформацією;
- рівні використання ІКТ в ключових сферах діяльності.

Мета створення системи моніторингу – інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності центральних і регіональних органів державного управління по розвитку інформаційного суспільства і формуванню електронного уряду для обізнаності відповідальних осіб з перелічених питань та надання можливості їм прийняття управлінських рішень у галузі інформатизації.

Прийнятий в світовій практиці і в країнах СНД підхід до створення системи моніторингу знаходиться в руслі останніх тенденцій розвитку аналітичних і статистичних досліджень інформаційного суспільства і заснований на концептуальній схемі оцінки і аналізу «електронної готовності». Його характерною особливістю є комплексний моніторинг чинників електронного розвитку (державного регулювання, людського капіталу, ІКТ-інфраструктури, економічного середовища, інноваційного потенціалу, інформаційної індустрії, інформаційної безпеки і довіри) разом з моніторингом використання ІКТ в ключових сферах діяльності (державне управління, освіта, охорона здоров'я, наука, культура, бізнес, використання ІКТ населенням і домогосподарствами).

На підставі описаного, можна зробити такі висновки. НСПІС вочевидь, має бути узгоджена з пріоритетними напрямками міжнародного співробітництва України, одним з яких, безумовно, залишається Європейський Союз. Стала стратегічна спрямованість України на поглиблення партнерства на цьому векторі, потенціальні можливості подальшого зближення нашої держави та ЄС диктують необхідність заздалегідь гармонізувати Національну систему індикаторів інформаційного суспільства з європейськими стандартами й вимогами. У свою чергу, це зумовлює необхідність кардинального перегляду вітчизняної системи збору та обробки статистичних даних, оскільки на сьогодні в Євросоюзі використовуються значно складніші й розгалуженіші системи індикаторів та вимірювань.

В.М. ЖУК,

доктор економічних наук,
професор,
член–кореспондент НААН,
віце–президент НААН,
голова ради ФАБФ АПКУ

СТАНОВЛЕННЯ АГРАРНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

У 2014 році ні у кого не викликає сумніву провідна роль аграрного сектору в економіці України. Саме з цією галуззю наша країна пов'язує своє лідерство в світі, свою глобальну місію.

А от у 1994 році передбачити перспективи АПК України могли не всі. І справа не у показниках. Наприклад, тоді частка галузі в експорті держави ледь досягла 10 відсотків при сьогоднішніх майже 30 (перший показник в Україні за останні роки). Потрібний був досвід роботи в галузі, глобальне розуміння її природного і селянського потенціалу, щоб це бачити і всіляко сприяти розвитку АПК України. Саме таким був професор Пилипенко І.І.

Проте і сьогодні ще складно дисконтуються доцільність виділення елементу методології та методик аграрного аудиту. Це при тому, що майже 10 років існують галузеві МСБО і МСФЗ. У 1994 році важко і переоцінити, як потрібно було задіяти авторитет і науковий потенціал Івана Ісаковича, щоб Аудиторська палата України сприяла підготовці і сертифікації окремої групи аудиторів з аграрних регіонів, щоб започаткувати становлення аграрного аудиту в Україні.

Сьогодні, в історичному аспекті, це виглядає так:

- У 1992 році при Міністерстві сільського господарства України було створено Методологічну раду з питань бухгалтерського обліку. До неї увійшли науковці та провідні практики з усіх регіонів України. Професор Пилипенко І.І. не просто цікавився, але і підтримував нашу роботу.

Саме з членів цієї Ради, за підтримки І.І. Пилипенка, були підготовлені перші аудитори аграрники і фактично започатковано вітчизняну історію аудиторського руху в АПК України.

- В 1995 році на виконання завдання Міністерства сільського господарства України було розроблено і схвалено Концепцію розвитку аудиту для обслуговування

агропромислового комплексу України [1, с. 37]. Вищезазначена Методологічна рада Мінагрополітики розпочала провадження у практику методичних розробок і програм аудиту для госпрозрахункового, державного і бюджетного сегментів галузевої економіки.

- Доповнюючи організаційно–методичні заходи, в ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН з 1995 року почались теоретико–методологічні дослідження розвитку галузевого аудиту. Результативність наукових досліджень базувались в тому числі і на роботі експериментальної бази ТОВ «Міжнародний інститут аудиту», який був утворений в 1993 році, і сьогодні є членом міжнародної асоціації незалежних бухгалтерських фірм та бізнес–консультантів DFK International.

Закладений фундамент дав можливість не просто допомогти сформувати на кінець 1996 року в аграрних регіонах України близько 50 аудиторських фірм, але і створити для них пристойне, на той час, науково–методичне і інформаційне забезпечення.

Наші дослідження у 2000 році засвідчили наявність пристойного аудиторського обслуговування АПК України. У структурі доходів усіх аудиторських фірм України частка, що припадала на обслуговування харчової галузі, складала 12 відсотків, а сільського господарства – 5% [2, с. 153]. Все це формувало підґрунтя для розбудови в Україні окремої громадської професійної організації бухгалтерів і аудиторів АПК.

Проте такий шлях міг бути сприйнятий громадськістю як нездорова альтернатива Спільці аудиторів України (САУ). Тим більше, що мав місце прецедент створення, за підтримки іноземних донорів Федерації професійних бухгалтерів і аудиторів України (ФПБАУ) (1996 р.). До честі професора Пилипенка І.І., який на той час очолював Спільку аудиторів України, спільними з ним зусиллями, нам вдалось пояснити професійній громадськості конструктивність кроку на створення ще однієї професійної організації бухгалтерів і аудиторів України.

- У 2003 році видатними державними, науковими і професійними діячами України був підписаний відповідний Меморандум і утворено Федерацію аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України (ФАБФ АПКУ).

Варто відмітити, що цей Меморандум підписали САУ (в особі Пилипенка І.І.) і ФПБАУ (в особі Прилипка С.І.), тобто всі існуючі на той час професійні організації бухгалтерів і аудиторів України [3, с. 561]. Публічність цього процесу дала можливість громадськості зрозуміти, що ФАБФ АПКУ створено з метою поглибленого задоволення інтересів аудиторів, бухгалтерів і фінансистів у спеціалізованій інформаційно–методичній продукції та громадських послугах. Вагомість АПК в економіці країни підтверджує доцільність виділення такого сегменту вітчизняного професійного інституту бухгалтерів і аудиторів.

- Пізніше (2005 р. та 2009 р.) ФПБАУ підтримали нашу галузеву федерацію при вступі спочатку в асоційовані, а згодом і дійсні члени Євразійської ради сертифікованих бухгалтерів і аудиторів (ЄРСБА). Це була важлива віха в історії, оскільки прецедентів членства в МФБ галузевих організацій не було. Але українцям вдалося не тільки засвідчити національну солідарність на міжнародному рівні, але і переконати зарубіжних колег у доцільності таких кроків.

- Сьогодні дійсними членами ФАБФ АПКУ є понад 1000 сертифікованих аудиторів, що працюють з агропродовольчим сектором економіки. Організація має і понад 1500 асоційованих членів, які ще здобувають сертифікат аудитора, CAP–CIPA чи сертифікати CAPA, CAPS.

- У 2004 році ФАБФ АПКУ заснувала науково–виробничий журнал «Облік і фінанси АПК». Спочатку у склад його редакційної колегії входив і професор Пилипенко І.І. Журнал взяв на себе місію інформаційно–консультативного забезпечення членів Федерації.

- Згодом стала зрозуміла необхідність розподілу наукової і практичної складових інформаційного забезпечення. З'їздом Федерації були прийняті історичні рішення про:
– заснування науково–навчального закладу Інституту обліку і фінансів;

- організацію роботи бухгалтерського порталу «Облік і фінанси АПК» для інформаційного забезпечення практичної роботи членів Федерації;
- про реорганізацію журналу «Облік і фінанси АПК» у міжнародний науковий журнал «Облік і фінанси».

- У 2008 – 2009 рр. Інститут на базі програм CAP–CPA розробив для ФАБФ АПКУ власні програми підвищення кваліфікації САРА «Сертифікований професійний бухгалтер АПВ» і CAPS «Сертифікований бухгалтер у бюджетній сфері». Дані програми були узгоджені з Міністерством науки і освіти України, Міністерством аграрної політики і продовольства України, ЄРСБА, а Інститут обліку і фінансів, як вищий навчальний заклад, отримав від МОН України ліцензію на право підвищення кваліфікацій бухгалтерів за цими програмами.

- При цьому, у відповідності до міжнародних вимог освіти бухгалтерів, перевірка отриманих під час навчання в Інституті знань і прийняття за наслідками перевірки рішення про сертифікацію, здійснюється окремо від навчання – міжнародною громадською організацією «Універсальна екзаменаційна мережа».

- У 2011 році Інститут обліку і фінансів увійшов до сфери наукового видання Національної академії аграрних наук України і націлений на потужне теоретико–методологічне забезпечення розбудови в Україні інституту професійних бухгалтерів – аудиторів.

- Інформаційне забезпечення практичної роботи членів Федерації вже майже 10 років проводиться через бухгалтерський портал «Облік і фінанси АПК».

- Сьогодні журнал нашої федерації «Облік і фінанси» займає шосте місце серед вітчизняних наукових видань за версією Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського та індексується у семи міжнародних науково–метричних базах та інформаційних каталогах.

Отже, можна стверджувати, що спільними зусиллями багатьох людей, дякуючи і потенціалу, і доброті професора Іван Ісаковича Пилипенка, в Україні сформовано науково–професійний базис розвитку аграрного сегменту вітчизняного інституту бухгалтерів–аудиторів.

Святкуючи ювілей Федерації (2013 р.), ми у числі перших осіб, найвищою її відзнакою – медаллю «За професійні заслуги» нагородили і професора І.І. Пилипенка. Разом з тим, внесок Івана Ісаковича у розвиток вітчизняної аудиторської науки і практики, її аграрного сегменту потребує більш глибокого вивчення. Це безумовно завдання перед науковою школою Національної академії статистики, обліку і аудиту та всіх науковців, що мали честь знати і працювати з видатним науковцем та визнаним практиком – професіоналом, аудитором Іваном Ісаковичем Пилипенко.

С.С. ЗАЛЮБОВСЬКА,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів,

Національна академія статистики, обліку та аудиту

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Динамічні зміни, що відбуваються у фінансовій сфері в Україні, вплив світової фінансової кризи та об'єктивна турбулентність ринкового середовища зумовлюють необхідність формування ефективних механізмів управління ризиками, зокрема - побудови відповідної системи страхування.

Страховий ринок, відіграє важливу роль в отриманні національних конкурентних переваг, тому проблема підвищення рівня конкурентоспроможності його суб'єктів сьогодні набуває особливого значення. Враховуючи суттєві зміни в організації страхової справи, особливої актуальності набувають проблеми розширення сфери і підвищення

якості страхових послуг, удосконалення механізму мобілізації та використання ресурсів для забезпечення надійного страхового захисту усіх суб'єктів життєдіяльності і господарювання. Зростання актуальності вирішення цієї проблеми нерозривно пов'язано з розвитком процесів лібералізації фінансового ринку в контексті вступу України до СОТ і зняття обмежень щодо присутності іноземних страховиків на українському ринку, оскільки це обумовлює більш жорсткі вимоги до конкурентоспроможності страховиків та збільшує інтенсивність конкуренції.

Зацікавленість страхових компаній у розробці стратегій позиціонування на ринку, що відповідають сучасним умовам бізнес-відносин, обумовлює необхідність розробки відповідних теоретико-методологічної бази і методичних

підходів до оцінки рівня конкурентоспроможності страховиків, а також та практичних механізмів та системи заходів щодо управління нею.

Розвиток методологічних засад управління конкурентоспроможністю страхових компаній, поглиблення науково-методичного забезпечення щодо оцінки її рівня, розробка практичних рекомендацій по підвищенню конкурентних переваг страховиків.

Конкуренція – це суперництво між окремими особами та господарюючими суб'єктами, зацікавленими в досягненні однієї і тієї ж мети.

Починаючи дослідження конкурентоспроможності страхової компанії зосередимо увагу на визначенні і характеристиках конкурентоспроможності організації як такої.

Конкурентоспроможність організації може бути визначена як комплексна порівняльна характеристика, яка відображає рівень переваги сукупності оціночних показників діяльності, що визначають успіх підприємства на певному ринку за певний проміжок часу по відношенню до сукупності показників конкурентів.

Конкурентоспроможність для будь-якого страховика представляє собою підсумок роботи підрозділів (тобто характеризує стан внутрішнього середовища), а також реакцію на зміну зовнішніх факторів впливу. При цьому

особливо важливою є здатність страхової компанії оперативно і адекватно реагувати на зміни в поведінці клієнтів, в їхніх смаках і перевагах.

Що стосується конкурентоспроможності компаній на страховому ринку, то вона визначається: строком їх роботи; широтою спектра послуг, що надаються; сервісним наповненням і вартістю страхових продуктів, що пропонуються даною компанією; представленістю в регіонах; політикою перестраховування; статутним капіталом; обсягами резервів і виплат.

Забезпечення конкурентоспроможності страхових компаній відбувається як за рахунок зовнішніх чинників, обумовлених стосунками із споживачами і конкурентами на ринку (ціна, якість товару, рівень обслуговування, імідж, доля на ринку), так і за рахунок внутрішніх можливостей (сукупність інвестиційного, кадрового, виробничого і інших видів потенціалів), серед яких першочергове значення має фінансове забезпечення діяльності, що реалізується на основі розробки фінансової політики.

Зовнішня конкурентна перевага – це перевага у властивостях товару(продукції, послуги), яка створює «цінність для покупця» внаслідок більш повного задоволення його потреб. Ця перевага збільшує переваги організації, тому вона зможе змусити ринок підняти ціну вище, ніж пріоритетний конкурент, який не володіє такою перевагою (іноді її називають перевагою в ціні товару). Оцінкою такої конкурентної переваги можна вважати еластичність попиту за ціною.

Внутрішня конкурентна перевага – це перевага організації у витратах виробництва, яка створює «цінність для виробника» внаслідок вищої продуктивності. Внутрішня перевага забезпечує організації більшу стійкість до зниження ціни продажу, яка нав'язана ринком або конкурентами, та вищу рентабельність.

Ці два типи конкурентної переваги, які мають різне походження, часто виявляються несумісними. Вважають, що ці переваги можна виявити під час визначення «ринкової сили» (співвідношення максимальної ціни продажу товару конкретної

організації та ціни пріоритетного конкурента) та «продуктивності» (співвідношення витрат на одиницю продукції конкретної організації та пріоритетного конкурента). Найскладнішим процесом є встановлення характеру переваги організації порівняно з конкурентами та її оцінка.

У кожній країні проблемами забезпечення конкурентного середовища на внутрішньому страховому ринку займаються національні органи нагляду за страховою діяльністю та органи антимонопольного регулювання.

Аналіз конкурентоспроможності страхової компанії може передбачати розгляд широкого спектра кількісних та якісних факторів, що впливають на показники її діяльності, і, в першу чергу, фінансову стійкість страхової компанії. До таких факторів слід віднести:

- проведення аналізу стану страхової галузі з метою визначення ступеня галузевих ризиків для страхової компанії. До факторів, що аналізуються, належать перспективи економічного зростання, цикли ділової активності, уразливість в умовах змін і перспективи регулювання і втручання;

- проведення якісного аналізу компанії. Містить у собі аналіз організаційно-правової структури компанії, розміру страхової компанії, ділового потенціалу, юридичний аналіз компанії, аналіз якості інвестиційного портфеля. За деякими методиками також проводиться SWOT-аналіз, визначення впливу брэнда та гудвіла та визначення бар'єрів для вступу в ключові для компанії сектори ринку страхових послуг;

- проведення кількісного аналізу компанії. Найбільш важливим аспектом ведення страхового бізнесу є здатність компанії об'єктивно оцінювати ризики і управляти ними. Кількісний аналіз компанії містить у собі ряд розділів, у кожному з яких використовується ряд коефіцієнтів і показників. Вони розглядаються в перспективі й у порівнянні із середніми по галузі і по групі основних конкурентів.

Управління конкурентоспроможністю страхової послуги – це сукупність заходів з системного і постійного її удосконалення та просування до клієнта на основі інструментів комплексу маркетингових комунікацій, а саме реклами, стимулювання збуту, суспільних зв'язків (PR), персональних продажів, образного іміджу, директ-маркетингу, сервісу, Інтернету.

Опосередковано про конкурентоспроможність організації можна судити за різними рейтингам. Звісно, при цьому (якщо ми беремось визначати конкурентоспроможність) слід переглянути і врахувати ще значну кількість інших параметрів і показників.

Рейтингування страхових компаній – поширений у закордонній практиці процес незалежного оцінювання, який здійснюється за визначеними правилами

і методиками дає змогу:

- страховим компаніям засвідчити свою фінансову надійність, можливість виконувати поточні і майбутні зобов'язання за страховими продуктами (послугами), що реалізуються;

- потенційному страхувальнику визначитися з вибором страховика не за критерієм популярності і рекламної активності, а з урахуванням ширшого спектра чинників, що впливають на якість і надійність страхового захисту;

- стати інформаційним інструментом для її інвесторів та кредиторів, оскільки очікувана ефективність діяльності, перспективи зростання страхової компанії також багато в чому обумовлені його рейтинговою оцінкою.

Український страховий ринок на сьогодні ще, на жаль, не можна назвати ефективним і повноцінним інструментом забезпечення діяльності суб'єктів господарювання від настання несприятливих подій. Проблеми, які охоплюють вітчизняний ринок страхування, стосуються як *безпосередньо суб'єктів страхового ринку* (форм, методів і інструментів діяльності), так і *законодавчого поля регулювання страхових відносин* (ефективність функціонування державних органів регулювання в межах існуючого законодавства).

Страховий ринок України у своєму формуванні і розвитку стикається з цілою низкою серйозних випробувань, які досліджуються вітчизняними науковцями і практиками. На думку більшості вітчизняних аналітиків, даний ринок розвивався зі значними проблемами ще до прояву фінансової кризи. Ці проблеми були обумовлені відсутністю системного регулювання з боку держави, недосконалістю законодавства, нерозвиненістю фінансового ринку в цілому.

Тому доцільно визначити основні завдання щодо підвищення конкурентоспроможності страхової компанії у частині продажу страхових продуктів (збільшення обсягів продаж, зменшення витрат на укладання договорів, підвищення ефективності каналів продажу тощо), у частині супроводу договорів страхування (наприклад, зменшення витрат на ведення договорів), у частині здійснення страхових виплат (наприклад, підвищення якості обслуговування клієнтів).

Для кожного з поставлених завдань повинні бути вироблені і доведені до відома персоналу показники оцінки діяльності (прогресу у виконанні завдань). Наприклад, для оцінки прогресу у виконанні завдань у частині продажу страхових продуктів можуть застосовуватись такі показники, як кількість укладених договорів страхування, витрати на оформлення договорів, обсяг отриманої страхової премії.

Ю.В. КАРПОВ,

Системний програміст ТОВ “ НАДРА ІНТЕГРОВАНІ РІШЕННЯ ”

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ

Темою роботи є статистичний аналіз ринку криптовалют. Наведено фактори, як об'єктивні, так і суб'єктивні, що впливають на головні статистичні показники цього ринку. Автором представлені головні параметри, що характеризують динаміку розвитку даного виду фінансового ринку, проведено порівняння з результатами роботи інших бірж. Дані цих показників будуть порівняні з показниками однієї з найбільших товарно-сировинних бірж світу, що має торги за такими дорогоцінними металами, як золото та срібло. Порівняння таких криптовалют, як біткоїн та лайткоїн, з золотом та сріблом відповідно, є дуже цікавим та інформаційним, оскільки у світі криптовалют якраз біткоїн є аналогом золота, а лайткоїн - є аналогом срібла. За допомогою цих показників буде наведено різницю у прибутковості, яку можна отримати, якщо інвестувати у такі різні види активів. Автор вважає, що можна підрахувати профітність різних видів бірж – криптовалютної та біржі дорогоцінних металів.

Методи статистичного аналізу вже достатньо давно використовуються при вирішенні таких задачах, як аналіз та прогнозування поведінки фінансових ринків, фондових та товарно-сировинних бірж. На думку автора тез особливо цікавою є задача прогнозування динаміки розвитку основних показників криптовалютних бірж. Автор роботи зробив деякі припущення та власні висновки, які підкреслюють доцільність використання статистичних методів під час аналізу та прогнозування роботи ринку віртуальних грошей.

Однією з головних цілей автора є намагання дати прогнозні оцінки щодо розвитку та подальшого функціонування криптовалюти, як одного з видів ліквідних активів, а також розвитку її у якості повноцінної грошової одиниці та одного з головних трейдерських механізмів потужного продукту для інвестицій.

Автор також має на меті дослідити історію появи та розвитку ринку віртуальних грошей (або, як ще їх називають - криптовалют), висвітлити основні тенденції розвитку торгових площадок, які були створені для цілей торгівлі та обміну на фіатні гроші цих самих криптовалют. Однією з головних цілей роботи є спроба використання статистичного аналізу для розуміння та прогнозування процесів, що відбуваються на ринку криптовалют, у т.ч. для аналізу коливань відповідних показників фондових ринків, так і таких специфічних торгових площадок, як біржі віртуальних грошей.

У проведеній автором роботі було виконано порівняння таких досить цікавих для потенційних інвесторів ринків золота та срібла з найбільш відомими і великими за реальною капіталізацією криптовалютами сучасності – біткоїном та лайткоїном відповідно. Особливістю даного порівняння є те, що порівнюються об'єкти, які є у певній мірі, процесами спекулятивних дій деяких трейдерів.

Автор також намагався дати реальні прогнози динаміки розвитку ринку криптовалют на наступний рік, беручи до уваги результати статистичного аналізу та деякі об'єктивні та суб'єктивні чинники, які додатково впливають на реальний курс криптовалют відносно фіатних грошей. Результати цих досліджень не претендують на істину в останній інстанції, але намагаються скомпільовати весь той досвід та практику роботи світового суспільства в цілому на ринку криптовалют.

Інноваційність такого ринку не дозволяє на даний момент користуватись великою кількістю відповідних робіт у друкованих виданнях, оскільки лєвова частка матеріалу, що стосується віртуальних грошей, знаходиться також у віртуальному просторі – в Інтернеті. Таким чином, дуже багато корисної інформації з цієї проблеми знаходиться на тематичних форумах, спеціалізованих сайтах, що містять відповідні статті та обзори. Блоги відомих у вузьких кругах трейдерів та інвесторів також є дуже серйозним джерелом інформації стосовно світу криптовалют та всього, що з ним пов'язано.

Одними з головних джерел інформації, що стосуються аналізу та прогнозування розвитку ринку криптовалют в цілому, є спеціалізовані фінансові форуми, такі, як: Money Maker Group – www.mmgrp.ru, Bitcoin Forum – www.bitcointalk.org, Bitcoin Reddit – www.reddit.com/r/Bitcoin та www.reddit.com/r/litecoin, Big Mike's Trading Forum – www.bigmiketrading.com/bitcoin-trading; а також спеціалізовані портали новин та аналітичні агрегатори, такі, як: CoinDesk – www.coindesk.com, CCN – www.cryptocoinsnews.com, Financial Times – www.ft.com, E-Finance – e-finance.com.ua та інші.

Н.В. КОВАЛЬ,

мол. наук. співроб.,

Сектор суспільних наук НОВ Президії НАН України, м. Київ

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЖКГ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах господарювання проблема ефективного функціонування та реформування житлово-комунального господарства (ЖКГ) постає особливо актуально, адже ЖКГ найважливіший структурний компонент сучасного поселення будь-якого типу, що формується одночасно з його утворенням. Результати діяльності галузі здебільшого визначають соціально-економічні показники розвитку суспільства.

Незважаючи на пріоритетність реформи житлово-комунального господарства в державі, на сучасному етапі досягнуті певні позитивні результати, але принципових змін неефективної системи функціонування і управління ЖКГ в цілому не відбулося. За оцінками спеціалістів ЖКГ особливо чуттєвий до впливу політичних факторів і належить до тих сфер національної економіки, що найменше реформовані [4]. І одним з негативних чинників є незавершеність формування інституційного середовища.

Зокрема, у комунальній власності регіонів не задіяні механізми ринкової регіональної самоорганізації, не функціонують певною мірою такі інститути ринку, як фондовий ринок і його інфраструктура. Як наслідок, не спроможність залучити кошти на пріоритетні напрями економічного розвитку галузі.

Аналіз існуючих теоретичних і практичних підходів до функціонування ЖКГ свідчить про їх кількісне і якісне зростання. Вагомий внесок у розвиток цієї проблематики зробили І.О. Драган, Т.М. Качала, Ю.Г. Лега та ін. Наукові здобутки цих та інших вчених мають важливе значення. Проте проблема реформування і розвитку галузі потребує подальшого дослідження.

Більшість підприємств ЖКГ України – це комунальні унітарні підприємства, що експлуатують об'єкти господарства на правах господарського відання, а власниками основних фондів залишаються органи місцевого самоврядування. Недосконалість інституційно-правової бази викликає суттєві проблеми у відносинах підприємств з місцевими органами влади [2]. Зокрема, відсутність нормативних документів, що визначають взаємну відповідальність сторін за ефективну діяльність та розвиток підприємства, відповідний рівень та якість надання послуг. Як власник органи місцевого самоврядування зацікавлені в ефективному використанні майна, тобто отриманні прибутку. Однак, підприємства ЖКГ, які забезпечують життєдіяльність міського господарського комплексу, в більшості випадків є збитковим. За даними Мінрегіонбуду станом на 01.04. 2013 року загальна сума дебіторської заборгованості підприємств галузі складала 14,5 млрд. грн., кредиторської – 21,4 млрд. грн. [3].

В нових економічних реаліях у держави не вистачає вільних ресурсів для повноцінного функціонування ЖКГ. Стан ЖКГ потребує вкладення немалих коштів, поліпшити його можливо за рахунок інвестицій у галузь. Інвестиційне забезпечення галузі реалізувати через інститути фінансово-кредитного середовища, використовуючи такі його інструменти як цінні папери. Майже у всіх країнах з розвинутою економікою місцеві органи влади можуть брати участь у кредитних відносинах. Наприклад, У США починаючи з 1998 року реалізуються спеціальні програми розвитку водопровідно-каналізаційних систем [4]. Для реалізації проектів розвитку водопровідно-каналізаційних систем муніципалітети випускають доходні облігації. Джерелом погашення яких є майбутні надходження від водопровідно-каналізаційних систем, що споруджуються. Тобто платежі майбутніх споживачів води.

Україна значно відстає у процесі становлення цього ринку від зарубіжних країн. Нерозгалуженою є мережа фінансових асоціацій, спілок, інститутів спільного кредитування, як правило, вони концентруються у великих містах. Що в свою чергу, негативно відображається на соціально-економічному розвитку її міст.

Випуск облігаційних позик в Україні на місцевому рівні, що забезпечені тарифними, податковими або іншими доходними потоками місцевих бюджетів дозволив би значно підвищити кредитний рейтинг емітента и знизити вартість запозичень. Оскільки забезпечення заставою майбутніх грошових потоків позики є для інвестора менш ризикованими, ніж позики під загальні зобов'язання бюджету.

Для успішного залучення коштів до розвитку інфраструктури ЖКГ необхідна ефективна інституціональна структура з чітко визначеними ролями, правами та обов'язками. Потрібно розвивати інфраструктуру фондового ринку, що дозволить фізичним особам брати участь у формуванні попиту на фінансові інструменти фондового ринку через інститути спільного інвестування.

М. А. КОВАЛЕНКО,

викладач кафедри економіки підприємств,
Національної академії статистики, обліку та аудиту

МАЛЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО У СТРУКТУРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Малі підприємства відіграють важливе соціально-економічне значення у розвитку будь-якої цивілізованої держави. За рівнем розвитку даного інституту країни можна судити про її здатність пристосовуватися до мінливого економічного середовища, створювати умови для практичної реалізації здібностей і талантів кожного індивіда.

Малий бізнес є провідним сектором ринкової економіки, він складає основу дрібнотоварного виробництва, визначає темпи економічного розвитку, структурну та якісну характеристику внутрішнього валового продукту, забезпечує значний рівень зайнятості та надходжень до бюджетів. Питома вага малого бізнесу в економіці України не перевищує 15%, у той час як в США відповідний показник сягає 50% ВВП, у деяких європейських країнах – 60-65%.

Роль малого підприємництва в національній економіці найкраще виявляються в притаманних йому функціях. До функцій малого підприємництва слід віднести: формування конкурентного середовища; можливість оперативно реагувати на зміни кон'юнктури ринку, що надає ринковій економіці необхідної гнучкості; вирішення проблеми зайнятості.

Мале підприємництво є одним з провідних секторів ринкової економіки. Проте загальна економічна та соціальна роль малого підприємництва можлива лише за умови всебічної підтримки цього сектору економіки державою.

Значення та роль підприємництва в економіці України важко переоцінити, адже даний сектор економіки щороку забезпечує в середньому понад 10 млн осіб (або 62,5% працездатного населення країни) робочими місцями, виступає важливим джерелом зростання ВВП та доходів населення.

Мале підприємництво як самостійний і незамінний елемент ринкової економіки істотно впливає на структурну перебудову в економіці країни, робить певний внесок у збільшення загальних обсягів виробництва, роздрібного товарообороту, сприяє економії та раціональному використанню всіх ресурсів, створює сприятливе середовище для розвитку конкуренції та усунення монополізму в здійсненні підприємницької діяльності, забезпечує сильні стимули до інноваційних процесів та високоефективної праці.

Ю. Б. КОЛУПАЄВ,

кандидат економічних наук, доцент,

М. А. ЯКОВЕНКО,

студентка фінансового факультету, групи 11.04/1

Національна академія статистики, обліку та аудиту

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Сучасний стан фондового ринку, незважаючи на свої позитивні тенденції розвитку, не відповідає тій ролі, яку має відігравати у створенні сприятливого інвестиційного клімату. Тому перед фондовим ринком необхідно поставити нові завдання, зорієнтовані на вирішення проблеми забезпечення економіки інвестиційними ресурсами, які мають переваги над іншими видами інвестування.

Такий стан справ має спонукати до кардинальних змін на вітчизняному фондовому ринку, передусім, щодо вдосконалення законодавчої бази, регулятивної політики, структурних реформ. Це потребує повсякденної уваги і значного фінансування як з боку держави, так і з боку самих учасників ринку. Важливим є подальший розвиток фондового ринку України в межах національної інвестиційної політики, який залежить від конкретних заходів щодо розбудови національної фінансової системи. Необхідність втручання держави в даний сектор зумовлений тим, що саморегуляція ринкових відносин у фінансовій сфері України неможлива у зв'язку з їх незрілістю.

Ймовірно, що ситуація залишатиметься незмінною, доки національний орган регулювання в особі ДКУПФР не змінить стратегію регулювання на дещо жорсткіше регулювання. Так, ДКУПФР повинен жорстко поставити під контроль банки, які активно працюють на ринку корпоративних цінних паперів, водночас однозначно вирішувати питання про розподіл повноважень регулювання між Національним банком України та самою Комісією.

Сьогодні весь тягар виникає унаслідок нереалізованості у найближчому майбутньому національної консолідації та оптимізації взаємодії соціально-політичних сил. Це, звичайно, впливає на інструменти, які використовують на фондовому ринку.

У зв'язку із швидким розвитком міжнародного бізнесу з цінними паперами ускладнилося становище стосовно вимог щодо відповідної міжнародної ідентифікації фінансових інструментів. Отож із зростанням міжнародної торгівлі критично важливим

стало виконання вимоги щодо стандартизації всіх видів діяльності на ринку капіталу і, передусім, на ринку цінних паперів.

Світова практика засвідчує, що ринок капіталів неминує еволюціонує від хаотичності та роздрібності до централізації та регулювання з боку держави. Це питання для фінансової системи ринкових відносин загалом – як у межах однієї країни, так і в межах фінансових відносин.

Україна має унікальну можливість не повторювати помилок з досвіду інших країн, а одразу розвивати національний фондовий ринок за кращими світовими зразками, керуючись міжнародними принципами біржової торгівлі цінними паперами та світовими нормами економічної культури. Тільки належний контроль забезпечить створення цілісного, високоліквідного, ефективного та регульованого державою фондового ринку в Україні, здатного інтегруватися у світові фондові ринки. З огляду на це нагальними завданнями на шляху формування ефективного фондового ринку, його адаптації до світових стандартів можуть бути:

1. Вдосконалення законодавчої бази, створення системи захисту прав інвесторів шляхом впровадження системи відповідальності учасників ринку, запровадження фінансових санкцій у разі невиконання останніх зобов'язань перед інвесторами.

2. Підвищення ролі держави на фондовому ринку. Одним з основних елементів державного регулювання ринку є контроль за діяльністю елементів, професійних учасників ринку, фондових бірж та самоврядних організацій, спрямованих на виявлення й своєчасне попередження порушень законодавства на фондовому ринку.

3. Створення єдиної біржової фондової системи та центрального клірингового депозитарію.

4. Захист державних інтересів на фондовому ринку шляхом обмеження доступу нерезидентів та впровадження такого виду цінних паперів, як «золота акція», що дасть змогу державі контролювати великі прибуткові підприємства, зокрема ті, які мають стратегічне значення для країни.

5. Підвищення рівня компетентності населення з питань фондового ринку, що сприятиме залученню вільних фінансових ресурсів домашніх господарств.

6. Поліпшення якості професійної діяльності на фондовому ринку, підвищення рівня компетентності фахівців, розвиток і посилення системи регулювання і нагляду за діяльністю професійних учасників ринку, створення системи збирання і розкриття інформації про професійних учасників ринку, підвищення конкурентоспроможності українських професійних учасників ринку порівняно із зарубіжними фінансовими інститутами.

Без розв'язання цих проблем формування дієздатного та ефективного фондового ринку неможливе. Перспективи подальшого розвитку українського фондового ринку багато в чому залежить від правильного визначення його ролі в інвестиційному процесі, процесі фінансового розвитку країни.

М. Д. КОРИНЬКО,

завідувач кафедри аудиту
Національної академії статистики,
обліку та аудиту, д.е.н., професор.

АУДИТ У РЕАЛІЗАЦІЇ «СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ 2020»

Оприлюднення Президентом України Петром Порошенко основних положень програми розвитку України «Стратегія-2020» на офіційній сторінці Адміністрації президента України в соціальній мережі Twitter надає можливість для визначення місця аудиту у її реалізації та визначення основних напрямів розвитку аудиторської діяльності на цей період.

Загалом відповідно до оприлюднених даних, «Стратегія - 2020» включає близько 60 реформ і спеціальних програм, реалізація яких дозволить Україні увійти до Топ-20 країн у рейтингу Світового банку з легкості ведення бізнесу.

За результатами аналізу питань щодо полегшення ведення бізнесу в Україні слід очікувати змін чинного законодавства не лише в питаннях реєстрації бізнес структур, а і у питаннях оподаткування, звітності, ведення обліку та ряд інших. Таким чином, суб'єкти аудиторської діяльності, маючи значний досвід із зазначених питань уже зараз можуть готувати власні пропозиції для подальшого спрямування їх для розгляду у державних органах влади, а також проводити заходи щодо підготовки аудиторів до можливих змін середовища для полегшення ведення бізнесу в Україні.

«Стратегія – 2020» передбачає збільшення ВВП на душу населення до 16 тисяч доларів проти нинішніх 3900 дол. за версією рейтингового агентства Standard&Poor's (у тезах 8500 доларів).

Збільшення ВВП на душу населення передбачає збільшення обсягів виробництва продукції (товарів, робіт, послуг), що зумовлює потребу у покращанні організації системи бухгалтерського обліку та системи контролю зовнішнього та внутрішнього (по відношенню до суб'єкта господарювання) спрямування. Зазначене покладає на аудиторів зобов'язання щодо надання якісних послуг з консультивання щодо організації системи бухгалтерського обліку та системи внутрішньогосподарського контролю.

Наведені розбіжності в оцінці сучасного обсягу ВВП на душу населення в Україні: 3900 доларів за версією рейтингового агентства Standard&Poor's, проти 8500 доларів зазначеного у тезах, зумовлюють потребу відновлення довіри до показників звітності, яка надається суб'єктами господарювання до фіскальних та контролюючих та інших органів управління держави. А це напряду залежить від вирішення завдання покращання роботи суб'єктів аудиторської діяльності в частині оцінки стосовно якості проведення аудитів фінансової та податкової звітності.

Задеклароване Президентом України збільшення за п'ять років припливу прямих іноземних інвестицій до 40 млрд. дол. США, проти нинішнього показника в середньому 4-5 млрд. дол. на рік зумовлює потребу у формуванні відповідного інвестиційного клімату, інвестиційної привабливості як України в цілому, так і окремих її регіонів. Одним із головних завдань аудиторів в контексті реалізації цього положення «Стратегії – 2020» полягає у відновленні довіри іноземних інвесторів до звітів українських аудиторських фірм, складених за результатами аудиту які фінансової звітності так і при виконанні окремих завдань з аудиту. Об'єктивне висвітлення можливих ризиків підприємницької діяльності: до прийняття рішення про інвестування, процесі реалізації інвестиційних проектів, після їх завершення та розкриття ризиків невикористаних можливостей внаслідок відмови від інвестування проектів відноситься до питань професійної компетенції, рівня професійної кваліфікації суб'єктів аудиторської діяльності.

Практикою аудиту в Україні вже сформовано певний досвід стосовно контролю якості, аудиту фінансової звітності, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Науковцями та практикуючими аудиторами опубліковано ряд досліджень та розробок, які надають можливість забезпечувати якісне надання аудиторських послуг. Передбачувані, відповідно до «Стратегії – 2020» зміни у законодавстві України зумовлять потребу щодо подальших наукових та практичних розробок з урахуванням сучасного кризового стану економіки держави. Вчені та практикуючі аудитори України мають всі можливості щодо забезпечення їх розробки та апробації з метою використання у подальшій аудиторській діяльності, для безумовної реалізації оприлюднених Президентом України Петром Порошенком основних положень програми розвитку України «Стратегія-2020».

Є. О. КУШНІР,
студент 5-го курсу

ІНВЕНТАРИЗАЦІЙНИЙ АУДИТ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Інвентаризаційний аудит проводиться з метою оцінки якості і надійності інвентаризації та дозволяє сформулювати незалежну думку аудитора про достовірність результатів інвентаризації активів і зобов'язань, повноту і відповідність нормативному забезпеченню обліку таких активів і зобов'язань, їх відображення у фінансовій звітності. Отже, інвентаризаційний аудит – це перевірка аудитором результатів інвентаризації, яка здійснена на суб'єкті господарювання – клієнті аудиторської фірми.

Аудит результатів інвентаризації передбачає виконання таких аудиторських процедур:

- аналіз документів, підготовлених за результатами інвентаризації;
- арифметична перевірка результатів;
- аналіз прийнятих рішень за результатами інвентаризації;
- оцінка повноти та своєчасності відображення результатів інвентаризації в бухгалтерському обліку;
- аналіз результатів звірки розрахунків по взаємним фінансовим зобов'язанням і процесу врегулювання розбіжностей, якщо вони виявлені в ході звірки.

В Україні інвентаризаційний аудит або аудит результатів інвентаризації не набув такого поширення, як за її межами. Доцільно відзначити, що інвентаризація є елементом методу бухгалтерського обліку, та використовується як один із методів аудиту.

У даному дослідженні ми розглядаємо інвентаризацію як перевірку фактичного стану об'єктів органолептичним способом, тобто перевірка наявності й стану об'єкта шляхом огляду, зважування, обміру, тощо. З іншого боку, інвентаризація виступає також як метод контролю, за допомогою якого здійснюється перевірка і документальне підтвердження наявності, стану й оцінки активів, власного капіталу та зобов'язань підприємства для забезпечення достовірності даних обліку та звітності, контролю за збереженням майна.

Метою інвентаризації є забезпечення реальності показників фінансової звітності. На думку професора Афанасьєва А.А., інвентаризація – це не метод обліку, а лише контрольна операція і, до того ж, достатньо трудомістка, і що шлях до реального балансу лежить через удосконалення поточного бухгалтерського обліку. Особливе значення у забезпеченні збереженні власності вона має при здійсненні внутрішнього аудиту і є основним прийомом поточного внутрішньогосподарського контролю.

У нормативно-правових актах не зазначено саму методiku проведення інвентаризації, саме тому аудитор сам вирішує, які процедури буде застосовувати у процесі перевірки.

Готуючись до інвентаризаційного аудиту, доцільно визначити кількість об'єктів, які будуть підлягати перевірці. Для цього аудитор заздалегідь необхідно ознайомитися з технологією виробництва, організаційною та виробничою структурою підприємства. Інвентаризаційний аудит проводять суцільним або вибіркоким методами раптово й одночасно на всіх об'єктах.

Інвентарний аудит слід розглядати через послідовність етапів його виконання. На кожній окремій стадії виконують інвентаризаційні процедури, які в свою чергу складаються з окремих інвентаризаційних прийомів. Інвентаризаційні процедури – це система методичних дій, які використовуються аудитором з метою дослідження її об'єкта. Вони конкретизують зміст процесу інвентаризаційного аудиту. Інвентаризаційними прийомами називають сукупність однорідних дій, що проводяться при виконанні окремих процедур для визначення фактичної наявності, стану об'єктів інвентаризації та якісної їх характеристики.

У процесі проведення інвентаризаційного аудиту аудитор не входить до складу інвентаризаційної комісії, але, спостерігаючи за її роботою має: контролювати виконання

процедур інвентаризації; перевіряти правильність підрахунку на основі випадкової вибірки; вивчати обґрунтованість віднесення операцій до певного звітного періоду; отримувати пояснення з приводу значних відхилень фактичної наявності з даними бухгалтерських записів; перевіряти правильність оцінки об'єктів інвентаризації.

Аудиторські процедури поділяються на ті, що проводяться до інвентаризації, у процесі інвентаризації та після її завершення.

Отже, аудитори не приймають участь у інвентаризаційному процесі, а лише виконують аудиторські процедури з метою отримання достатніх та прийнятних доказів для формування незалежної думки щодо результатів інвентаризації на підприємстві. Зазначене посилює впевненість вищого керівництва підприємства та його засновників у достовірності результатів інвентаризації майна. Зважаючи на вищезазначене, перспектива інвентаризаційного аудиту на суб'єктах господарювання України буде мати подальший розвиток.

Т. В. ЛИПОВА,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів
Національної академії статистики, обліку та аудиту

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО І ПІДТРИМКА РЕФОРМ В УКРАЇНІ

Європейський союз (ЄС) та інші міжнародні організації за спеціальними інструментами розробки забезпечують спеціальні ресурси розвитку для прискорення реформ в Україні, яка є потужним зовнішнім ресурсом для підтримки країн-партнерів в реалізації ринкових і демократичних перетворень. Побудова системи ефективного управління зовнішніми ресурсами є одним з ключових чинників для успішної реалізації Угоди про асоціацію з ЄС України.

За останні 20 років окремі країни-донори та міжнародні організації надали Україні мільярди фінансових ресурсів розвитку (РР) в рамках міжнародного співробітництва. Але ефективність таких засобів для української економіки була достатньо низькою.

В рамках системи міжнародних відносин РР грають роль важливого інструменту розвитку країни, який допомагає реалізувати в країні-одержувачі інституціональні реформи, розвивати ключові сектори економіки. Ефективне застосування міжнародних ресурсів допомоги має сприяти інституційному реформуванню, структурній перебудові економіки, розвитку бізнесу та інших ринкових реформ, створюючи тим самим основу для іноземного приватного припливу капіталу в країну і подальшої взаємодії зі світовим співтовариством.

У країнах Центральної Європи навіть до їх приєднання до ЄС, потоки РР були спрямовані через бюджети країн-одержувачів з невеликою часткою співфінансування за рахунок власних бюджетних ресурсів. Ця практика довела вельми вдалим для досягнення синергії зусиль донорів і реципієнтів, для зміцнення їхньої відповідальності за ресурсів, витрачених і досягнутих результатах в ході співпраці.

Міжнародне співтовариство визначило основні критерії оцінки ефективності РР, що викладені у двох основних угодах: Паризькій Декларації та Аккрській Програмі Дій. Згідно принципів Паризької декларації, країна-одержувач повинна сама визначити стратегічні пріоритети розвитку та сектори, де необхідно залучити підтримку донорів. Україні й досі роль лідера в плануванні та управлінні РР покладена на донорів в рамках так званої системи централізованого управління. Українські реципієнти ще не готові ефективно взаємодіяти з донорами на основі їх досить складних і бюрократизованих процедур.

В Україні відповідальність за програмування РР, їх управління та координацію розподілені між різними державними органами. Міністерство економічного розвитку і торгівлі відіграє провідну роль і відповідальне за програмування, координацію та

моніторинг процесу. Міністерство фінансів (МФ) несе відповідальність за забезпечення отримання РР для реформування управління державними фінансами, узгодженості міжнародної фінансової допомоги. Таке розпорощення зусиль в управлінні РР поряд з дуже обмеженими можливостями координації та відсутності загальної стратегії та плану залучення ресурсів, призвели до низької координації і, як наслідок, низької ефективності ДР в Україні.

Ефективна координація донорів і міжнародних фінансових інститутів - це ключ до зростання ефективності допомоги та сприяння нарощуванню потенціалу в країнах-кандидатах та потенційних кандидатах.

Для ефективного використання РР необхідно створити комплексну систему управління на основі цілісного підходу до економічних реформ, принаймні, в середньостроковій перспективі. Необхідно також підготувати прийнятну на міжнародному рівні національну стратегію розвитку та план національного розвитку з чітким набором галузевих стратегій, використовуючи основні принципи плану Маршалла, який був успішно застосований для реконструкції економіки і демократії в Західній Європі після Другої світової війни. Також має бути створена ефективна система координації діяльності донорів, яка пов'яже стратегію і плани з донорської діяльності.

Таким чином, існує нагальна потреба у побудові відповідної системи управління РР. Новий підхід до управління має дозволити уряду України взяти на себе ініціативу в плануванні, залучення і використанні РР у відповідності зі стратегічними цілями країни, буде поштовхом до більш тісної інтеграції з міжнародним співтовариством, розширюючи рамки міжнародного співробітництва та участь України в ньому.

Н. Ю. МЕЛЬНИЧУК,

кандидат економічних наук, доцент

Національна академія статистики, обліку та аудиту

ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

На сучасному етапі розбудови України як демократичної держави з урахуванням кардинальних змін 2013-2014 рр., розвиток системи управління фінансовими ресурсами, на всіх рівнях, є одним з актуальних напрямів політики держави. Фінансова спроможність адміністративно-територіальних одиниць та країни в цілому, слугує основним критерієм при визначенні здатності національної економіки розвиватися за рахунок власного фінансового забезпечення. Розуміючи важливість вище зазначеного, на сучасному етапі розвитку постає питання про необхідність вдосконалення теорії та практики системи управління фінансовими ресурсами.

Теоретичні засади дослідження та практика управління фінансовими ресурсами досить масштабно досліджується в працях українських науковців, таких як В. Л. Андрущенко, Т.Г. Бондарук, О. Д. Василик, Я. Я. Дьяченко, В. В. Зайчикова, О. П. Кириленко, В. І. Кравченко, І. О. Луніна та інших. Поряд із цим наукові дослідження в напрямку проведення децентралізації влади як важливої складової політичної реформи в сфері формування та використання фінансових ресурсів поки що не дістали належного розвитку.

Децентралізація – це система управління, за якої відбувається розширення і зміцнення прав та повноважень адміністративно-територіальних одиниць при одночасному звуженні прав і повноважень державних органів влади.

На сьогодні, сучасна система управління, яка має на меті забезпечити ефективне формування та цільове використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування для забезпечення соціально-економічного розвитку територіального утворення, використовуючи при цьому теоретико-методологічні засади встановлені центральними органами державної влади. Внаслідок цього, як переконує досвід,

вбудовані елементи такої системи управління відображають єдність елементів управління, проте не забезпечують саме той результат який необхідно досягти.

Так наприклад:

1) при зростанні обсягів надходжень фінансових ресурсів до місцевого бюджету, за рахунок збільшення частки загальнодержавних податків, можливо забезпечити:– підвищення дохідної частини місцевого бюджету;– зменшення дефіциту фінансових ресурсів;– задоволення потреб населення певної адміністративної одиниці;– досягнення соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці. Однак слід відзначити, що досягнення поставлених цілей не забезпечить – фінансової незалежності та самостійності органів місцевого самоврядування, що відповідно порушує системність управління фінансовими ресурсами в умовах децентралізації;

2) при підвищенні дохідної частини місцевого бюджету, за рахунок збільшення в ній частки загальнодержавних податків та міжбюджетних трансфертів, можливо забезпечити:– зростання обсягів надходжень фінансових ресурсів до місцевих бюджетів;– зменшення дефіциту фінансових ресурсів;– забезпечення задоволення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці. Але підвищення рівня дохідної частини місцевого бюджету не сприятиме забезпеченню:– досягнення соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці;– фінансової незалежності та самостійності органів місцевого самоврядування;

3) при зменшенні дефіциту фінансових ресурсів за рахунок збільшення частки власних фінансових ресурсів, можливо забезпечити:– зростання обсягів надходжень фінансових ресурсів до місцевого бюджету;– задоволення потреб населення адміністративної одиниці;– досягнення соціально-економічного розвитку територіального утворення;– фінансову незалежність та самостійність органів місцевого самоврядування. Проте, зростання частки власних фінансових ресурсів не сприятиме 100 %– підвищенню дохідної частини місцевого бюджету, оскільки при зростанні частки власних фінансових ресурсів зменшиться відсоток міжбюджетних трансфертів, який перераховується з державного бюджету, що в свою чергу підвищить проблему фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування;

4) при задоволенні потреб населення адміністративної одиниці використовуючи інвестиційні ресурси, можливо забезпечити:– досягнення соціально-економічного розвитку територіального утворення. Однак це не забезпечить:– зростання обсягів надходжень фінансових ресурсів до місцевого бюджету;– підвищення дохідної частини місцевого бюджету;– зменшення дефіциту фінансових ресурсів;– фінансову незалежність та самостійність органів місцевого самоврядування. Така ситуація, ще раз підтверджує, що система управління фінансовими ресурсами не сприяє розвитку адміністративно-територіальної одиниці та країни в цілому.

Вважаємо, що головним недоліками, які порушують основу системного підходу під час управління фінансовими ресурсами є відсутність стимулів в органах місцевого самоврядування для нарощування власних фінансових ресурсів. Саме цей факт необхідно врахувати при удосконаленні системи управління фінансовими ресурсами в умовах децентралізації.

В. З. МОЛНАР,

Головний спеціаліст – економіст
управління структурної статистики
та статистики фінансів підприємств
Державної служби статистики України

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВЗАЄМОДІЇ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ У СТРУКТУРІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку економіки України наукове обґрунтування шляхів підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва належить до основних

пріоритетів агропромислової політики теоретичних і практичних значимих завдань економічної науки на сучасному етапі розвитку економіки.

Серед таких завдань найважливішим є досягнення ефективного використання трудових ресурсів в структурі економічної стратегії України.

Трудові ресурси створюють матеріальні блага. Вони виражають відносини населення, яке має фізичну та інтелектуальну здатність до праці відповідно до встановлених державою умов відтворення інтелектуальної робочої сили.

За такого підходу трудові ресурси – це економічна категорія, яка об'єднує носіїв сукупної та індивідуальної робочої сили і тих відносин, що виникають у процесі її реалізації.

Розвиток суспільства привів до необхідності розмежування поняття трудові ресурси та трудовий потенціал. Трудовий потенціал - це запаси праці, що залежать від загальної кількості трудових ресурсів, та їх структури за віком та статтю, рівня зайнятості за статтю та віком, соціальної мобільності знань, ступеня відповідності демографічної структури працюючих умовам підвищення ефективності праці.

У системі реформування аграрного сектору економіки та забезпечення його подальшого розвитку на засадах приватної власності на землю та майна пріоритетного значення набуває проблема забезпечення відтворення та ефективного використання трудового потенціалу – вирішального фактору аграрного виробництва. Трудовий потенціал аграрного сектору як соціально-економічна категорія в самому загальному виразі – це потенційні запаси живої праці яка має в своєму розпорядженні галузь.

Трудові ресурси в нашій Україні відносити до обліково-статистичних показників. За таких умов трудові ресурси відтворюються у межах трьох основних підсистем: демографічної, соціально-економічної, і соціально-психологічної. В процесі реалізації мети і завдань ці підсистеми характеризують різним організаційним і управлінським навантаженням. Це пов'язано з тим, що відокремленні підсистеми охоплюють різні можливості трудових ресурсів і трудового потенціалу окремих економічних систем.

Кількісна сторона трудового потенціалу як здатності виконувати певну функцію визначається чисельністю трудових ресурсів на певний період і кількістю робочого часу, здатних в процесі виробничої діяльності виконувати окремі функції економічної стратегії України. За таких умов основним завданням є досягнення збалансованого розвитку окремих територій, оцінка його впливу на усунення диспропорцій в розвитку економіки регіонів. Розроблена методика прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів дозволяє досліджувати процеси нерівномірності такого розвитку через призму державної регіональної політики. Необхідно обґрунтувати основні напрямки взаємодії трудових ресурсів в структурі економічної стратегії України, спрямованої на вирішення в першу чергу соціально-економічних завдань.

Матеріальною основою трудоресурсного потенціалу є демографічне відтворення, яке забезпечує безперервне оновлення поколінь людей як фізичних носіїв соціальних якостей і відносин.

Відтворення населення – основна складова життєдіяльності. Визначальним у процесі демографічного відтворення є фізичне відновлення населення, тобто зміна поколінь, його якісних характеристик та переміщень по територій. Відтворення виступає як складна система з підсистемами нижчого рівня – природного, механічного та соціального руху населення, формування соціальних якостей та структурних характеристик.

Розрахунки показують, що реформування сільського господарства в напрямі ринкової реструктуризації трудових відносин вимагає розробки і реалізації якісно нової демографічної політики, спрямованої на оздоровлення демографічної ситуації в сільській місцевості на основі докорінного поліпшення соціального становища сільського населення. Це передбачає також розробку законодавчих актів щодо соціальної визначеності всіх соціальних верств українського селянства, які спрямовані на забезпечення правового поля для соціального захисту і відродження українського села.

Зростання реальних доходів населення і на цій основі створення матеріального достатку, розбудова соціальної сфери села, розвиток побутового обслуговування, формування сфери охорони здоров'я сприятиме поліпшенню умов відтворення трудових ресурсів, збереженню середньої тривалості життя, продовження періоду активної працездатності сільського населення.

Держава повинна бути зацікавленою у формуванні та реалізації такої демографічної політики, яка забезпечила розширене відтворення в усіх регіонах України.

Л. Є. МОМОТЮК,

доктор економічних наук, професор НАСОО,
декан фінансового факультету,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАТИСТИЧНОГО ВИВЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Економіка України, поступово інтегруючись у світогосподарські та глобалізаційні процеси, потребує створення такої фінансової системи, яка б забезпечувала реалізацію соціально-економічної політики держави, пом'якшувала вплив зовнішніх викликів та своєчасно убезпечувала від фінансово-економічних потрясінь. У зв'язку з цим подальший розвиток та поглиблення ринкових відносин потребують активізації наукових досліджень у сфері фінансів та фінансових процесів, а також формування їх інформаційного підґрунтя – статистики фінансів. Це пов'язано з тим, що стрімкий рух економіки під дією глобальних чинників потребує не тільки достатньо високого рівня узагальнення, але й розроблення відповідних науково обґрунтованих рішень, які можуть суттєво впливати на розвиток економіки.

Світова фінансово-економічна криза дуже гостро поставила перед наукою та практикою питання щодо вирішення такої надзвичайно складної та багатогранної проблеми: як управляти фінансами, фінансовою системою держави. Адже входження України у світогосподарські процеси потребує міцної та потужної в усіх аспектах фінансової системи, а також знання і досвіду практичного застосування фінансових інструментів, навичок та вміння діяти на світових ринках валют, кредитів, цінних паперів тощо. Крім цих проблем, криза також загострила питання щодо використання статистики, насамперед статистичних методів оцінки явищ і тенденцій не тільки в економіці, а і в першу чергу – в фінансах. Так, під керівництвом Міжнародного валютного фонду почали проводитися статистичні дослідження щодо моніторингу фінансової стабільності. Фінансова система України, економіка якої чутлива до фінансових криз, також має надзвичайно велику потребу в таких дослідженнях.

Статистичне дослідження фінансової системи займає особливе місце у системі державної статистики. Це пов'язано з тим, що, з одного боку, зростає та посилюється роль фінансів в умовах глобалізованої економіки, а з іншого – в умовах поступового входження в систему міжнародних статистичних зіставлень в Україні створюється методологічна база, розробляються та обчислюються статистичні показники відповідно до міжнародних вимог і стандартів. Своєчасне запровадження та дотримання цих статистичних стандартів сприятиме виходу національних інституційних одиниць на світові фінансові ринки.

Статистика фінансів, достовірно відображаючи реальні факти економічного життя і конкретні форми прояву фінансових відносин та руху фінансових потоків, розвиває й удосконалює методологію їх дослідження. Фінанси, відіграючи провідну роль у розвитку економіки, в свою чергу потребують більш поглибленого статистичного охоплення та використання економіко-статистичних методів їх аналізу. Саме за допомогою статистичного дослідження функціонування фінансової системи, практичного використання фінансів та їх аналізу розробляються конкретні пропозиції та заходи щодо розв'язання існуючих проблем у національних фінансах, а також прогнози щодо розвитку міжнародних фінансів та їх впливу на економіку держави. Статистичні дослідження у сфері фінансів забезпечують державні фінансові органи такою статистичною інформацією, що дозволяє здійснювати прямий чи опосередкований контроль основних параметрів розвитку усіх сфер і ланок фінансової системи та забезпечувати реалізацію фінансової політики.

Незважаючи на значний обсяг публікацій, які стосуються статистичного дослідження фінансів та фінансової системи, проблеми удосконалення методології дослідження окремих секторів та сегментів фінансової системи вимагають подальшого

теоретичного обґрунтування, розроблення та вдосконалення відповідно до вимог міжнародних стандартів. Окремі положення потребують уточнення і подальшого опрацювання. Недостатньо дослідженими в теоретичному плані залишаються питання, пов'язані з необхідністю удосконалення методологічних основ оцінювання фінансової діяльності в Системі національних рахунків, методологічних засад побудови статистики державних фінансів, статистичних методів оцінювання фінансової стабільності держави, розроблення шляхів уникнення або пом'якшення фінансових потрясінь та фінансових криз.

Узагальнення результатів наукових досліджень вітчизняних науковців і практичних рекомендацій з питань статистичного вивчення фінансової системи свідчить про те, що вищевказані проблеми є новими для вітчизняної статистики та недостатньо розробленими, а їх вирішення потребує комплексного і системного дослідження методології статистичного вивчення фінансової системи.

Л.А. НОВІКОВА,

старший викладач кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ОЦІНКА ПОРТФЕЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Актуальність дослідження. Механізм портфельного інвестування давно став важливим елементом функціонування західних та національних компаній, оскільки управлінці-фінансисти зрозуміли, що зберігання коштів на зарубіжних банківських депозитах не є гарантом їх збереження, враховуючи тенденції поширення світової фінансової кризи та її циклічну ревалентність. При цьому пояснення портфельного інвестування дещо розширюється, охоплюючи не лише діяльність на фондових ринках, але і операції з нерухомістю, кредитно-інвестиційне забезпечення, нові елементи крос-хеджування, венчуризацію. Тому перш ніж вкладати власні грошові кошти в високоризикові, а інколи навіть спекулятивні, операції портфельного інвестування, доречно провести їх оцінку за сегментами руху вартості, приведеним доходом, дисконтними ставками, рівнем ризику.

Мета (ідея) дослідження. Дослідження певних тенденцій оцінки портфельних інвестицій та формування основних принципів вдосконалення політики їх реалізації.

Основні результати дослідження. Розглядаючи ризики портфельного інвестування як ймовірність ненастання очікуваного результату (отримання доходності) можна говорити про те, що чим більше невизначеність середовища, тим більше ймовірність того, що очікуваний результат не наступить.

Для оцінки ефективності портфельного інвестування необхідно знати поточний ризик та потенційний дохід від здійснення інвестування, для того, щоб отримати максимум доходності при мінімумі ризику, за Марковицем [1], інвестиції повинні перебувати на межі ефективності. Згідно теорії Марковиця, інвестиції повинні перебувати саме на стику області із заниженою прибутковістю й неможливої області із заниженим ризиком.

Очікувана прибутковість портфеля визначається як сума очікуваних доходностей окремих активів:

$$R_{\text{Port}} = \sum_{k=1}^M W_k R_k,$$

де R – return (прибутковість);

W – weight (вага);

P – probability (імовірність);

W_k – вага активу k у портфелі, що містить M активів.

Очікувана прибутковість активу k :

$$R_k = \sum_{j=1}^N P_j R_{kj},$$

де P_j – імовірність того, що прибутковість активу k складе R_{kj} (сума ймовірностей дорівнює одиниці), підсумовування ведеться за всіма N можливими сценаріями. R_k (очікувана прибутковість) у подальших формулах використовується як середня величина. Очікувана дисперсія, або квадрат стандартного відхилення прибутковості активу k :

$$\sigma_k^2 = [\sum_{j=1}^N P_j * (R_{kj} - R_k)^2]$$

Тоді дисперсія, або квадрат стандартного відхилення прибутковості портфельних інвестицій, обчислюється за формулою:

$$\sigma_{Port}^2 = \sum_{k=1}^M W_k^2 \sigma_k^2 + \sum_{k=1}^M \sum_{i=1}^M W_k W_i COV_{ik},$$

де очікувана коваріація

$$COV_{ik} = [\sum_{j=1}^N P_j * (R_{kj} - R_k) * (R_{ij} - R_i)] = r_{ik} \sigma_i \sigma_k,$$

де r_{ik} – коефіцієнт кореляції.

Крім показників оцінки, необхідно визначити умови формування ефективної діяльності портфельного інвестування за невизначеності, якою характеризується період впливу кризових процесів світової економічної кризи визначаються тим, що всі активи, що є присутніми на ринку, і всі їх можливі комбінації, тобто всі доступні комбінації формування портфельного інвестування можна охарактеризувати за чотирма групами критеріїв впливу (табл.1).

Таблиця 1.

Характеристика критеріїв впливу, що визначають невизначеність при портфельному інвестуванні за умов світової економічної кризи, [2]

Група критеріїв впливу	Ризики, пов'язані з впливом критерію	Характеристика критерію
економічні	характеризують рівень економічних ризиків	відображають динаміку ВВП, безробіття, структурні перебудови, ризики зміни вартості енергоносіїв, зміну сукупного доходу на душу населення
фінансово-кредитні	характеризують рівень фінансових ризиків	відображають рівень інфляції, грошово-кредитної політики в державі, розвиток ринку цінних паперів, державний бюджет, динаміка валютних курсів щодо національної грошової одиниці
соціально-політичні	характеризують ступінь політичних ризиків	відображають негативний вплив урядових структур, профспілок на діяльність підприємств та економіки країни в цілому
правові	характеризують ступінь ризиків інституційного середовища	відображають проблеми та тенденції у нормативно-законодавчій базі, ймовірність втрати з цих причин капіталу

Загальна невизначеність умов світової кризи суттєво підвищує ризики усієї портфельної інвестиційної діяльності, в той же час це створює передумови для отримання надприбутків при виборі об'єктів інвестування за наявності[3]:

- а) достатніх знань про динаміку розвитку кризових процесів;
- б) достатніх засобів для підтримання ризикового проекту до моменту початку отримання прибутку від його реалізації чи продажу після завершення кризи.

Для того, щоб забезпечити розвиток портфельного інвестування та підтримувати оцінку їх ефективності, слід здійснити такі важливі кроки[3]:

- прийняти законодавчі акти, які сприяли б забезпеченню прав та визначили б статус портфельного інвестора;
- стимулювати розміщення пайових та боргових цінних паперів прибуткових підприємств на вітчизняному організованому ринку;
- провести подальшу популяризацію послуг небанківських фінансових установ серед населення та запровадити гарантійні механізми захисту внесків фізичних осіб;

- спростити систему оцінювання портфельного інвестування за умов невизначеності.

Апробація і впровадження результатів дослідження. Підбиваючи підсумки вищесказаного, можна зробити висновок, що портфельні інвестиції, мають величезний потенціал для стабілізації економіки будь-якої країни, але разом з тим великий потенціал щодо підтримки інвестиційного резерву країни. Тому країнам з нестійким фінансовим ринком слід проводити лібералізацію руху капіталу поступово, не викликаючи суттєвих змін в економічній структурі держави. Крім того, перш ніж розпочинати процес залучення портфельних інвестицій, необхідно оцінити їх ефективність та ступінь ризикованості за вже відомою світовою практикою. Але враховуючи, що ряд реформ і економічних явищ в Україні, є непрогнозованими і неочікуваними, то має бути сформована гарантійна і прозора правова база портфельного інвестування з фіксованими показниками і ставками

С. В. ОСАУЛЕНКО,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємств,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

РОЗВИТОК РИНКУ БІОПАЛИВА ЯК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Урядом України в програмі соціально-економічного розвитку акцентовано увагу на необхідності впровадження інноваційно-інвестиційного шляху розвитку сільського господарства. Наряду із збільшенням виробництва сільськогосподарської продукції одним із пріоритетних завдань є забезпечення енергоефективності виробництва, в тому числі на основі виробництва і використання біопалив. Залежність України від країн-експортерів нафти і газу з кожним роком зростає та призводить до послаблення економічної, енергетичної та політичної безпеки держави.

Україна знаходиться на початковому етапі розвитку по виробництву та використанню біопалив, а у світовій спільноті виступає здебільшого як експортер сировини для його виробництва. На даний час в Європі прийняті рішення про необхідність забезпечення не менше 20 % енергії на основі біопалив в загальному енергетичному балансі до 2020 року. За останні 10 років цей показник зріс з 8% до 14%. Найбільші успіхи досягнуті в секторі теплової енергії – біомаса забезпечує майже 16% загального обсягу генерації, що відповідає третьому місцю після природного газу і вугілля. На жаль, темпи розвитку біоенергетики в Україні досі істотно відстають від європейських. В сучасних умовах в Україні виробляється і споживається 1 % біопалив в загальному енергетичному балансі.

Головними проблемами, які стримують виробництво та використання біопалива, є: відсутність чіткої стратегії розвитку, в якій були б враховані фактори впливу забезпечення енергетичної та продовольчої безпеки, забезпечення зростаючого попиту на моторне паливо та збереження родючості ґрунтів; відсутність збалансованої системи правових, регуляторних та інших ринкових інструментів, які б дозволяли проводити ефективну економічну діяльність у сфері виробництва і споживання біопалива; недостатній розвиток інфраструктури зберігання та реалізації рідкого біопалива; відсутність контролю за якістю біопалива на всіх етапах його виробництва та реалізації; несприятливі умови для залучення інвестицій, у тому числі іноземних.

На сьогоднішній день основні інвестиції спрямовано переважно для галузі сировинної бази, оскільки іноземні та вітчизняні інвестори зацікавлені у збільшенні експорту насіння ріпаку, а не в переробці його на біопаливо. Як свідчить досвід країн Європи та України, лише єдина та послідовна державна політика з використанням

законодавчих і економічних засобів може гарантувати реальне впровадження біопалива на ринку.

У країнах Євросоюзу виробництво біодизельного палива має істотну державну підтримку. У Німеччині його не оподатковують екологічними податками, існує система дотування вирощування ріпаку, у Франції податкова знижка становить 0,35 євро / літр. В Іспанії автомобілістам, які використовують біопаливо, дозволено безоплатне внутрішньо міське паркування.

Одним із основних завдань на сучасному етапі є розробка наукових основ виробництва і використання біопалив, яке неможливо вирішити без створення механізмів реалізації інвестиційно-інноваційних процесів. В Україні існують реальні передумови забезпечення енергетичної автономності сільськогосподарських підприємств, що дозволить не тільки зменшити залежність від імпортованих енергоносіїв, а й отримати додатковий прибуток.

Сільське господарство України може бути галуззю, яка забезпечує не тільки продовольчу, а й значною мірою енергетичну безпеку країни та може створити конкурентне середовище на ринку нафти (біодизель і біоетанол) і газу (солома й інші рештки), що змусить постачальників цієї сировини при визначенні ціни на неї рахуватися з конкурентоспроможністю країни на ринку цих енергоресурсів. Україна має великий потенціал біомаси, доступної для виробництва енергії, що є гарною передумовою для динамічного розвитку сектора біоенергетики. Економічно доцільний енергетичний потенціал біомаси в країні становить близько 20-25 млн. т у.п./рік. Основними складовими потенціалу є відходи сільськогосподарського виробництва (солома, стебла кукурудзи, стебла соняшнику і т.п.) – більше 11 млн. т у.п./рік (за даними 2013 р.) та енергетичні культури – близько 10 млн. т у.п./рік. Вирішення питань виробництва і використання біопалив в Україні може забезпечити економію традиційних енергоносіїв на суму до 200 млрд. грн.

Біопаливо потрібно виробляти не тільки на великих заводах, але й на підприємствах малої потужності (5-7 тис. т щороку). Перевагою таких заводів є можливість комплектації обладнанням вітчизняного виробництва, вартість якого нижча зарубіжного. Такий завод спроможний забезпечувати потреби кооперативів сільгоспвиробників одного-трьох районів в області. Зростає можливість кооперації виробника біодизелю з виробниками насіння ріпаку. Як свідчать розрахунки, собівартість біодизелю, виробленого з власної сировини, менша за вартість дизпалива. Господарства матимуть можливість економити обігові кошти і при цьому повністю забезпечувати себе біопаливом. Також реально значно ефективніше використати ріпакову макуху для тваринницької галузі господарств районів. В сільськогосподарських підприємствах для власних потреб монтують дрібні установки та міні-заводи з виробництва біодизелю продуктивністю 100-300 т за рік. Середня продуктивність – 2 т біопалива за добу. Собівартість виробництва біопалива на них менша, ніж на невеликих заводах завдяки використанню вітчизняного інноваційного обладнання.

Отже, сільське господарство може бути галуззю, яка забезпечує не тільки продовольчу, а й значною мірою енергетичну безпеку країни в цілому і енергетичну автономність сільського господарства та може створити конкурентне середовище на ринку нафтопродуктів. Біопаливо доцільно виробляти на великих заводах, підприємствах малої потужності та міні-заводах з виробництва біодизелю, що дасть можливість економити обігові кошти і при цьому забезпечувати себе біопаливом.

Н. О. ПАРФЕНЦЕВА,

доктор економічних наук,

професор,

Заслужений діяч науки і техніки України,

завідувач кафедри статистики

Національної академії статистики, обліку та аудиту

ВІДОБРАЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА У СТАТИСТИЧНИХ КЛАСИФІКАЦІЯХ

Одним з основних інструментарієм статистики є класифікації. Статистичні класифікації призначені для розподілу даних за категоріями. При розробленні статистичних класифікацій використовують певні методологічні засади, яку обумовлюються соціально-економічним розвитком суспільства, країни. Використання методологічних засад в статистичних класифікаціях тісно пов'язано з соціально-економічним розвитком суспільства. Відповідно до цього, вивчення методологічних засад статистичних класифікацій слід розпочинати з розгляду соціально-економічного розвитку суспільства, країни у певні історичні періоди.

Вивчення історії створення та розвитку міжнародних та багатонаціональних, зокрема європейських, статистичних класифікацій свідчить про те, що їх створенню передували політичні події, процеси інтеграції окремих країн у світову економіку, розвиток міждержавних зв'язків у економічній та соціальній сферах.

Як свідчить історія, створення перших сучасних версій світових центральних статистичних класифікацій було обумовлено необхідністю забезпечення ефективного функціонування, насамперед, ринку товарів. Зокрема, у 1938 р. було створено Міжнародну стандартну торговельну класифікацію (SITC). Заснування у 1945 р. Організації Об'єднаних Націй (ООН) призвело до певних політичних та економічних процесів у країнах світу, що знайшло прояв у створенні у 1948 р. однієї з найважливіших статистичних класифікацій світу – Міжнародної стандартної галузевої класифікації усіх видів економічної діяльності (ISIC). ISIC є одним з основних інструментів, призначених для покращення міжнародних зіставлень даних та сприяння розвитку обґрунтованих систем національної статистики.

Досвід використання ISIC свідчить про необхідність періодичного перегляду структури і визначень її категорій і основних принципів. Оскільки організація економічної діяльності зазнає змін і набувають значення нові її види, до аналізу даних, що класифіковані відповідно до видів економічної діяльності, висуваються нові вимоги. Досвід, що постійно накопичується у процесі використання ISIC, доводить необхідність її постійного доопрацювання. Беручи це до уваги, Статистична комісія ООН здійснювала перегляд ISIC у 1956, 1965, 1989 і 2008 рр. Під час кожного перегляду Комісія підкреслювала необхідність забезпечення максимальної зіставності між переглянутим і попереднім варіантом ISIC при внесенні поправок, змін і інших покращень.

Необхідність проведення аналітичної роботи на макро- і мікроекономічному рівнях, а також стрімкий розвиток міжнародної торгівлі – все це призвело до ухвалення у 1989 р. Класифікації основної продукції (CPC).

Проведення єдиної митної політики у країнах світу знайшло прояв у впровадженні в 1987 р. митно-статистичної класифікації світового рівня, якою є Гармонізована система опису та кодування товарів (HS). До цього часу країнами світу широко використовувалась найстаріша із сучасних всесвітніх центральних статистичних класифікацій – Міжнародна стандартна торговельна класифікація (SITC).

На початку 60-х років XX століття під час створення спільного ринку країн Західної Європи важливо було мати єдині сучасні класифікації, які базуються на міжнародних центральних статистичних класифікаціях та дозволяють більш детально описувати економічні явища і процеси цього регіону, зокрема, особливості країн Європи, яка полягає у високому розвитку промисловості. Це обумовило створення системи

сучасних статистичних класифікацій на основі міжнародних аналогів – багатонаціональних статистичних класифікацій Європейського Союзу. У 1961-1963 рр. було розроблено першу версію Статистичної класифікації видів економічної діяльності Європейського Союзу.

Створення класифікації продукції Європейського Союзу обумовлено тими ж причинами, що і створення класифікації видів діяльності для цього регіону світу, а саме, необхідністю більш детального, ніж пропонується міжнародними класифікаціями, статистичного вивчення продукції та послуг, що виробляються у країнах-членах ЄС за видами економічної діяльності.

Перша редакція Класифікації продукції за видами економічної діяльності Європейського Союзу (CРА) набула чинності у 1993 р. Вона ґрунтується на Статистичній класифікації видів економічної діяльності Європейського Союзу (NACE). Останні редакції Статистичної класифікації видів економічної діяльності Європейського Союзу (NACE) та Класифікації продукції за видами економічної діяльності Європейського Союзу (CРА) набули чинності у 2009 р.

В Україні систему національних класифікацій розроблено на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 04.05.93 р. №326 “Про Концепцію побудови національної статистики України та Державну програму переходу на міжнародну систему обліку і статистики”. З погляду на це, для забезпечення можливості порівняння статистичних даних, при створенні основних національних статистичних класифікацій видів економічної діяльності, продукції, товарів у якості базових було використано похідні європейські класифікації у незмінному вигляді.

В. М. ПАРХОМЕНКО,

доктор економічних наук,
професор кафедри теорії бухгалтерського обліку,
Заслужений економіст України,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ЄВРОКОНВЕРГЕНЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (далі - МСФЗ) в останні 15-20 років отримали значний розвиток, визнання і застосування в багатьох країнах світу. Цьому сприяли зусилля і зацікавленість міжнародних, наднаціональних і національних органів сфери регулювання бухгалтерського обліку, а також підприємств, корпорацій, наукових кіл і професійних об'єднань. Доречно згадати плідну роботу Міжурядової робочої групи експертів з міжнародних стандартів обліку та звітності ООН (ISAR UNCTAD) і Ради з МСФЗ, конкретику дій Міжнародної федерації бухгалтерів і Світового банку, визнання Лондонською, Нью-Йоркською та іншими фондовими біржами МСФЗ як можливого інструменту подання відповідної інформації емітентами, укладення угоди про конвергенцію американських GAAP і МСФЗ, прийняття Європарламентом і Радою Регламенту №1606/2002 про безпосереднє застосування певним сегментом компаній МСФЗ.

Основні напрями (підходи) застосування МСФЗ були узагальнені і схвалені Міжнародним конгресом національних регуляторних органів (Лондон, 2007 р.) і передбачали:

- 1) прийняття МСФЗ в якості національних;
- 2) розробку національних стандартів на основі (гармонізованих) МСФЗ;
- 3) конвергенцію (наближення) національних регламентів бухгалтерського обліку.

В Україні з урахуванням означених тенденцій щодо застосування МСФЗ у 1998 році Урядом була затверджена і за кілька років виконана Програма реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів шляхом розробки, затвердження і запровадження національних положень (стандартів) бухгалтерського

обліку, які в цілому не суперечили (відповідали) МСФЗ. З 2012 року для певної категорії підприємств України передбачено обов'язкове, а для інших – добровільне застосування МСФЗ (усього це менше 1% всіх юридичних осіб).

З урахуванням сталих тенденцій поширення МСФЗ можна було очікувати оновлення (удосконалення) порівняно давніх (1978 і 1983 рр.) директив Ради ЄС щодо річної та консолідованої фінансової звітності компаній на засадах МСФЗ. 26 червня 2013 року на зміну вищезазначеним директивам ухвалена Директива Ради 2013/34/ЄС про річну і консолідовану фінансову звітність, сфера застосування якої поширюється на діяльність усіх підприємств (крім тих, на які поширено Регламент №1606/2002 – а це лише 0,1% усіх суб'єктів господарювання). Країни - члени ЄС можуть своїм законодавством запроваджувати лише ті варіації, які визначені цією Директивою.

Проте важливий висновок щодо оцінки нової Директиви засвідчує залишення (додаткове утворення) значних розбіжностей з МСФЗ.

Україна нещодавно уклала Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, з якої випливає зобов'язання імплементувати законодавство України з бухгалтерського обліку з Директивою Ради 2013/34/ЄС. А це означає, що в Україні, національні положення (стандарты) бухгалтерського обліку якої гармонізовані з МСФЗ, має відбутися **Євроконвергенція** бухгалтерського обліку або наближення (усунення розбіжностей, приведення у відповідність) національних стандартів до Директиви ЄС. Загальні завдання з цього напрямку затверджені Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. №847.

Однак важливо звернути увагу на наступні організаційно-методологічні складові виконання цього завдання.

Євроконвергенція національної системи бухгалтерського обліку як сукупність заходів з імплементації (включення/виключення норм до/з національного регламенту з бухгалтерського обліку з метою усунення розбіжностей) потребує виконання нормопроектної роботи з розподілом на окремі етапи її практичної реалізації.

На першочерговому етапі належить підготувати і прийняти (затвердити) зміни до законів України, указів Президента України, актів Кабінету Міністрів України в частині перегляду (формування) норм і положень з бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Зокрема, змінювати потрібно Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» в частині орієнтирів національних стандартів, складу річної фінансової звітності тощо.

Наступний етап пов'язаний з виконанням низки заходів з підготовки пропозицій з перегляду підзаконних актів регуляторних органів (Мінфін, інші). В залежності від ступеня сприйняття та очікування професійним середовищем, керівництвом і фахівцями підприємств та складності підготовки проектів відповідних нормативно-правових актів для цієї низки заходів доцільно передбачити наступну послідовність виконання плану імплементації.

Спочатку протягом кількох місяців виключити (вилучити) норми щодо деяких відсутніх у Директиві варіантів (елементів облікової політики) оцінки, обліку і процедур, форм фінансової звітності та/або окремих показників з них, зокрема, щодо методів оцінки активів і зобов'язань, податку на прибуток, вилучити сегментну звітність, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, застосування МСФЗ/МСП для малих підприємств, скоротити коло юридичних осіб, які складають консолідовану фінансову звітність. При цьому свідомо не включати до національного регламенту з бухгалтерського обліку передбачений Директивою один з варіантів оцінки запасів метод ЛІФО як такий, що ускладнений у застосуванні та не отримав поширення на підприємствах України, а також як такий, витрати на застосування якого не виправдовують (перевищують) вигоди від отриманої з його використанням інформації. Виконання перелічених кроків (пропозицій) з імплементації є позитивно очікуваними у професійному середовищі і сприятиме зменшенню витрат на ведення бізнесу.

Протягом наступних 6-10 місяців необхідно підготувати і схвалити зміни до національного регламенту з бухгалтерського обліку, що спричинять збільшення обсягу фінансової звітності та облікових процедур і будуть пов'язані з додатковими витратами бізнесу. Це, зокрема, стосується запровадження у складі річної фінансової звітності Приміток для малих підприємств, Звіту керівництва для середніх і великих підприємств.

Окремим важливим заходом слід позбутися орієнтації бухгалтерського обліку на забезпечення обліковими записами і процедурами створення недостовірної та антинейтральної інформації в результаті дотримання податкових норм і положень, які несумісні з принципами, правилами і процедурами бухгалтерського обліку.

Навчальні заклади в учбових програмах підготовки магістрів з обліку та аудиту мають передбачити вивчення європейського бухгалтерського обліку.

Реалізація означених заходів сприятиме успішному виконанню Угоди про асоціацію, розвитку української економіки на засадах європейських стандартів господарювання, забезпеченню кращих стандартів життя.

Н. В. ПОПРОЗМАН,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної кібернетики,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України

МОДЕЛІ ТА КОНЦЕПЦІЇ ОЦІНКИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Найбільш універсальним показником оцінки економічного потенціалу економічної системи, залишається показник валового внутрішнього продукту (ВВП), що характеризує не тільки сучасний рівень розвитку економіки, але й особливості її структури, ефективність функціонування окремих галузей і регіонів, ступінь включення країни у світові інтеграційні процеси. Універсальним показником економічної безпеки є темпи економічного росту (темпи зростання ВВП), які за впровадженням ефективної економічної політики держави мають бути стабільними і досить високими.

Розрізняють поняття економічний розвиток та економічне зростання. Згідно Е.Райхліна взаємозв'язок між економічним зростанням і економічним розвитком пояснюють таким чином: економічне зростання це кількісний економічний розвиток, а економічний розвиток – це якісне економічне зростання.

Протягом минулого століття на основі неокласичної теорії була висунута концепція технологічного екзогенного прогресу, яка обґрунтована в роботах Я. Тинберга, Р. Солоу, Р. Харода, Дж. Хікса та інші. Дослідження проводились на основі трьохфакторних неокласичних моделей розвитку з виробничою функцією типу $Y(t)=[K(t),L(t),\tau]$ на базі даних показників розвитку економіки США та, відповідно, давали високі показники вкладу науково-технічного прогресу у розвиток країни.

Як виявилось на практиці, такі показники можливі лише для індустріально розвинених країн. Це стало передумовою створення теорій ендегенного науково-технічного прогресу, яка базується на ідеях накопичення людського капіталу, тобто це П.Ромер, Р.Лукас, Ф.Агійон, П.Хоувит, Дж. Гроссман, Е.Хелпман та інші, які використовували нові підходи до побудови моделей економічного розвитку, що передбачали можливість генерації в досліджуваній макросистемі внутрішньо притаманних (ендегенних) технологічних змін.

Дослідження стосовно ендегенного розвитку економічної системи мають прикладне значення і широке застосування при прогнозуванні і визначенні ефекту від нововведень, можливості впливати на темпи довгострокового економічного розвитку з урахуванням накопичення людського капіталу, міжнародної торгівлі і навіть процесів глобалізації та чинники впливу її на конкретну національну економіку.

Вибір моделі, екзогенно залежної чи переважно ендегенно орієнтованої, ще не гарантує ефективність економіки, а тому виділяють критерії за якими і розрізняють ці

типи моделей: відношення зовнішньо-торгівельного обороту до ВВП, окремі показники національної безпеки (порогові значення від яких і залежить тип моделі), фактична чи очікувана ступінь залежності темпів економічного росту країн від коливання зовнішніх чинників, частка іноземних фірм на внутрішньому ринку даної країни або частка фірм даної країни на ринках інших країн тощо. Але можна сказати напевне, що вибір переважно ендогенно орієнтованої моделі ґрунтується на застосуванні стратегії випереджаючого розвитку для країни, що її обрала.

Зміни стратегії розвитку економіки, структури системи та її зв'язків можуть протікати рівномірно, поступово або радикально. У зв'язку з цим виділяють дві основні концепції в управлінні змінами в соціально-економічних системах – еволюційну та стрибкоподібну (революційну).

На початку ХХ ст. в деяких країнах були спроби скласти так звані «барометри розвитку». Найвідоміший з них «гарвардський барометр». Проте, криза 1929-1933 рр. призвела до критичного перегляду існуючих методів аналізу економічних процесів та формування нових підходів і концепцій.

Центр досліджень з Проекту Міжнародного об'єднання національних економічних моделей (LINK) – всесвітня наукова організація, яка узагальнює, координує дослідження за аналізом, оцінкою і прогнозами розвитку світової економіки за географічними регіонами, континентами і країнами світу на макроекономічному рівні. Метою є об'єднання моделей розвитку економічних систем різних країн, що базуються на щоквартальних і річних звітах в економетричні моделі регіонів або загальну світову модель – LINK ланцюгових взаємозв'язків міжнародної торгівлі у вигляді торгівельних матриць. Головною умовою є збалансування міжнародних торговельних потоків, тобто загальний обсяг світового експорту має дорівнювати загальному обсягу імпорту як по торгівлі, так і по окремих товарах, а звідси гармонізація відносин всіх країн-учасниць такого об'єднання. Увагу акцентують на національних модельних оцінках валового внутрішнього продукту і національного доходу, структурних змінах, аналізу ринків праці, капіталу, інфляційних процесах, бюджетній, грошово-кредитній політиці, зовнішній політиці, розвитку окремих регіонів, як з точки зору зростання соціально-економічній напруги в окремій країні, так і континенті чи світі в цілому.

В цілому діяльність Проекту Міжнародного об'єднання національних економічних моделей проявляється в таких напрямках: 1. аналіз і прогнозування розвитку світової економіки через якісну і кількісну оцінку змін в економічній політиці, міжнародній торгівлі, а також шоків впливів на національному та світовому рівнях; 2. осмислення глобальної економічної взаємозалежності і детермінантів економічного розвитку, індустріалізації і постіндустріалізації; 3. допомога учасникам Проекту у визначенні методології економічного аналізу та оцінці наслідків проведеної економічної політики, економічних взаємозалежностей; 4. оцінка глобальних економічних наслідків національних і міжнародних ініціатив економічної політики; 5. сприяння науковим дослідженням з міжнародної економіки, економічного розвитку та економетричного моделювання.

Особливої уваги заслуговує підхід побудови міжкраїнних моделей економічного розвитку

В. В. ПОПОВА,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки підприємств,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

**МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАТИСТИЧНОГО ВИМІРЮВАННЯ
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ МАКРОСИСТЕМИ**

Наукове осягнення процесу економічного розвитку національної макросистеми [1] передбачає врахування певних методологічних аспектів вимірюванні цього процесу. Сучасна методологія базується переважно на застосуванні кількісного показника ВВП з використанням спеціальних індексів та коефіцієнтів для відображення якісних перетворень. Властивості цього показника обумовлюється його природою: “Валовий внутрішній продукт (ВВП) є ринковою вартістю усіх кінцевих товарів та послуг, вироблених у країні за визначений термін” [2]. Відмінність полягає в тому, що економічний розвиток є “специфічним незворотним процесом змін, результатом якого є виникнення якісно нового; поступовим процесом сходження від нижчого до вищого, від простого до складного. Розвиток – це процес, у якому накопичення кількісних змін призводить до змін якісних” [3, с. 192]. Таким чином, в процесі статистичного вимірювання економічного розвитку виникають відповідні методологічні розбіжності (табл. 1).

Таблиця 1

Обґрунтування обмеженості використання ВВП для вимірювання та оцінювання економічного розвитку

№	Характеристики	Показник ВВП	Економічний розвиток
1	Вид статистичних даних	Числові	Числові та нечислові
2	Одиниця вимірювання	Грошова	Відсутня
3	Шкала вимірювання	Метрична	Неметрична (номінальна або рангова)
4	Можливості шкали вимірювання	Всі арифметичні дії	Числа на шкалі є мітками, які унеможливають прості арифметичні дії

Отже, вимірювання процесу економічного розвитку повинно ґрунтуватися переважно на його якісних ознаках.

За визначенням “вимірювання” означає знаходження числового значення у прийнятих одиницях вимірювання і кількісне оцінювання ступеня статистичного зв’язку між взаємопов’язаними явищами, їхніми ознаками [4, с. 152]. Вимірювання також означає приписування числових форм об’єктам або подіям у відповідності до визначених правил [5, с. 60]. У загальному розумінні “Вимірювання – дія, за значенням “вимірювати”. Абсолютне вимірювання – вимірювання, яке засноване на прямому вимірюванні однієї або декількох основних величин. Динамічне вимірювання – вимірювання величини, яка змінюється за час вимірювання. Непряме вимірювання – вимірювання, в якому значення однієї чи декількох вимірюваних величин знаходяться після перетворення роду величини. Опосередковане вимірювання – непряме вимірювання однієї величини з перетворенням її роду. Пряме вимірювання – вимірювання однієї величини, значення якої знаходять безпосередньо без перетворення її роду. Статичне вимірювання – вимірювання величини, яку можна вважати незмінною за час вимірювання” [6, с. 141].

Виходячи з природи процесу економічного розвитку, пропонується процедура його вимірювання з виконанням таких дій:

1. Визначення виду вимірювання (абсолютне або відносне; динамічне або статичне; пряме, непряме або опосередковане);

2. Встановлення типу шкали, яка буде використовуватись для вимірювання ознак економічного розвитку (якісні - шкали найменувань та рангові; кількісні - шкали інтервалів, відношень, різностей та абсолютні).

3. Формулювання концептуального обґрунтування категоріальних ознак економічного розвитку.

4. Побудова шкали для вимірювання категоріальних (якісних) ознак економічного розвитку.

5. Створення системи кодування типів економічного розвитку за категоріальними ознаками.

6. Запровадження інструменту двохвимірної матриці з позиціонуванням національних макросистем за типом економічного розвитку (як сукупністю якісних ознак) та ВВП (або душевий ВВП, як кількісний показник).

7. Запровадження алгоритму вимірювання змін у траєкторії економічного розвитку національної макросистеми для окреслення ретроспективної та прогнозної динаміки.

8. Розроблення стратегії економічного розвитку національної макросистеми у якісних і кількісних координатах з визначенням конкретних показників та часу їхнього досягнення.

Запропонована структура методології вимірювання економічного розвитку національної макросистеми спрямована на досягнення міждисциплінарної єдності прикладної статистики і економічної теорії, що закономірно розширює обрії парадигми наукового пошуку. Доцільність розгортання дослідницьких робіт у цьому напрямі зумовлена вже не стільки питаннями поглиблення методології самої статистики, скільки актуальністю питання пошуку нової аргументної бази теорії економічного розвитку. Таким чином, стає досяжним концептуальний перехід економічній теорії від алгоритмів “теорія...” – “теорія...” до алгоритмів “статистика...” – “теорія...”, що дає можливість поєднати апарат суто абстрактних суб’єктивних суджень з емпірично виваженим категоріальним апаратом.

В. Ю. ПОПОВ,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємств,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

АНОМАЛІЇ ТА ПАРАДОКСИ РИНКОВОЇ РІВНОВАГИ В УКРАЇНІ

Проблеми досягнення макроекономічної рівноваги є ключовими для теорії і практики економічної політики держави. Це знаходить відповідне відображення у класичній і сучасній літературі. У класичній економічній теорії стан макроекономічної рівноваги є похідним від дії закону Сея. Цей закон наголошує, що процес виробництва товарів і послуг створює такий дохід, який дорівнює їхній вартості. Тобто, для ринкової економіки нормальною буде ситуація, коли спожито усе, що вироблено. Аномалією, відповідно, буде виникнення залишків та зменшення обсягу виробництва у наступному циклі саме на кількість залишків. Зменшення обсягу виробництва у наступному виробничому циклі тягне за собою зростання безробіття та зменшення загального рівня оплати праці, купівельної спроможності домогосподарств, тощо. Це, відповідно, знову спричинить зростання залишків.

Виробничі залишки можуть виникнути у результаті зменшення споживання кінцевими споживачами (домогосподарствами) та проміжними споживачами (підприємствами) за рахунок створення ними заощаджень. Заощадження є формою вилучення коштів з потоку доходів. Це спричиняє недостатність коштів на споживання та виникнення залишків. Якщо для кінцевих споживачів заощадженнями є відкладеним попитом на товари перспективного споживання, то для проміжних споживачів

заощадженнями є прибутки, не повернуті у виробництво у вигляді інвестицій. Систематичне збільшення заощаджень призводить до постійного зменшення сукупного споживання (інвестиційного та кінцевого) та спричиняє зменшення виробництва. Кумулятивний ефект від постійного зменшення сукупного споживання у кінцевому підсумку "стискає" національну економіку, і вона рухається не у бік економічного зростання та розвитку, а поступово деградує. Ситуація потрапляння національної економіки у стан деградації є аномальною.

У сучасних моделях і підходах рівноважний стан є наслідком координації виробників і споживачів ринковими механізмами, а реакція пропозиції на збільшення попиту природним чином спрямована у напрямі збільшення доходу.

Огляд базових теоретичних положень, підтверджених довгостроковою практикою становлення ринкових відносин, не дає прямої відповіді на чисельні питання української економіки, які пов'язані з необхідністю виявлення і усунення джерел диспропорцій. Безперечною є лише та обставина, що в основу наукового пошуку розкриття ознак ринкової рівноваги в Україні повинні бути покладені підходи, засновані на застосуванні фундаментальних положень сучасної економічної науки. Тому розроблення практичних заходів виходу національної економіки зі стану деградації потребує попереднього її теоретичного обґрунтування, методології статистичного доведення з метою своєчасного виявлення та унеможливлення потрапляння у майбутньому.

Комплексний огляд реалій української економіки повністю підтверджує справедливості думки про глибоко суперечливу сутність моделі ринкової рівноваги.

Аналіз темпів приросту ВВП в Україні показує, що за 24 роки існування держави навіть не досягнуті показники 1990 р., так ВВП у 2013 р. складає усього 69,3% від ВВП 1990 р. Тільки на підставі цієї статистики можна констатувати, що у цілому економіка України деградує понад 24 років. Як було встановлено вище, стан такої тривалої деградації є аномальним.

У роботі запропонована методика оцінювання ринкової рівноваги в Україні. Авторська методика оцінювання ринкової рівноваги ґрунтується на припущенні, що українська економіка має збалансоване зовнішньоторговельне сальдо, урядові витрати відповідають податковим надходженням, а рівність заощаджень і інвестицій забезпечується гнучкістю відсоткових кредитно-депозитних ставок. Встановлення параметрів балансу "попиту – пропозиції" виконується із застосуванням даних реального ВВП. При цьому сукупний попит розглядається як сума кінцевих споживчих витрат домогосподарств і витрат підприємств у вигляді інвестицій, а сукупна пропозиція – як валовий внутрішній продукт, але без амортизаційних відрахувань і податків.

Розрахунки довели, що незмінною характеристикою динаміки рівноважного стану в Україні за весь досліджуваний період залишається перевищення сукупної пропозиції над сукупним попитом. Це є визначальною характеристикою українського ринку та парадоксом встановлення за таких умов стану його рівноваги.

Стан ринкової рівноваги з постійним відставанням сукупного попиту від сукупної пропозиції в Україні характеризується скороченням споживчого ринку і основного капіталу, задіяного у виробничій сфері. Якщо умовно прийняти, що в 1989 р. сукупний попит дорівнював сукупній пропозиції, то під впливом ефекту кумулятивного накопичення до 2014 р. це співвідношення скоротилося у 14 разів.

Запропонована методика була апробована на реальних статистичних даних та продемонструвала наявність специфічних зв'язків між складовими сукупного попиту і пропозиції. Це відкриває шлях до усвідомлення реальних ознак ринкової рівноваги в Україні:

- загальноприйняті у світовій і вітчизняній практиці параметри оцінювання стану економіки не завжди адекватно відображають характер ринкової рівноваги в Україні;
- сукупна пропозиція випереджає сукупний попит, що супроводжується зниженням економічної активності і висловлюється у скороченні обсягів виробництва у реальному секторі економіки;

- ринкова рівновага в Україні супроводжується розгортанням кумулятивного ефекту гальмування транзиту її економіки у бік економічного зростання і розвитку;
- для подолання несприятливих ознак ринкової рівноваги в Україні необхідне інтенсивне розгортання державних програм розроблення і запровадження інституційних механізмів регулювання економіки.

І. І. РУМИК,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та банківського бізнесу
Університету економіки та права “КРОК”

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Останнім часом в усьому світі особливої актуальності набули проблеми продовольчого забезпечення. Продовольча безпека має розглядатися як на рівні країни, так і на рівні регіонів. Потреба дослідження продовольчої безпеки на регіональному рівні зумовлена різними фінансовими можливостями, природно-кліматичними умовами, соціально-економічним становищем окремих територій, їх демографічною ситуацією. Тому дослідження регіонального рівня фінансового забезпечення продовольчої безпеки є актуальним, адже вирішення цього питання дає змогу розробити механізм реалізації стратегії забезпечення продовольчої безпеки в регіонах та визначити пріоритетні напрями її забезпечення.

Аналіз наукових праць з даної проблематики (Борщевський П.В. [1], Власов В.І., Саблук П.Т. [2]) доводить те, що ні інтенсивні методи ведення сільського господарства, ні існуючий механізм розподілу продовольства, ні альтернативне землеробство не можуть повною мірою забезпечити світові потреби в продовольстві, які постійно зростають в основному через збільшення чисельності населення.

Тому, метою дослідження є обґрунтування фінансового забезпечення продовольчої безпеки як складової економічної безпеки на сучасному етапі розвитку держави.

В умовах ринкової економіки роль фінансових ресурсів у забезпеченні продовольчої безпеки надзвичайно велика. Однак, ні міжнародна торгівля продовольством, як і продовольча гуманітарна допомога, не здатні при існуючому світовому економічному порядку забезпечити фінансово-продовольчу безпеку, хоча вони все ж таки сприяють її підвищенню в окремих країнах, насамперед, розвинутих.

Реалізація політики регіональної фінансово-продовольчої безпеки в Україні має стати пріоритетним напрямом розвитку АПК і державної політики у сфері його регулювання. Без суттєвого підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств усіх форм власності й організації виробництва на основі соціально-економічних та екологічно спрямованих засад їх функціонування неможливо перевести регіональні АПК на модель сталого розвитку. Державна політика має бути підпорядкована здійсненню системних заходів у розвитку окремих ланок аграрної сфери.

Стратегія стабільного фінансування регіональних АПК має бути спрямована на постійне забезпечення продовольчого ринку необхідними обсягами фінансових ресурсів. Це означає, що держава повинна забезпечити грошовими коштами програмні заходи, спрямовані на гарантування оптимального харчування всіх верств суспільства, а значить створює умови для захищеності населення від недоїдання та від голоду. Для цього необхідні у відповідних обсягах фінансові та продовольчі фонди, спеціальні запаси і резерви продуктів харчування.

Регіональна політика у рамках загальнодержавної аграрної політики обов'язково повинна враховувати обмеженість фінансових ресурсів у регіонах, сприяти ефективному поєднанню галузевих і територіальних принципів управління, раціональному

використання наявних фінансових і природних ресурсів, трудового потенціалу, здійснюватися в інтересах галузі, населення регіону та бути спрямованою на забезпечення регіональної безпеки.

Забезпечення фінансово-продовольчої безпеки регіону має здійснюватися на державному рівні, оскільки її гарантування неможливе без централізації і координації дій всіх учасників цього процесу. У зв'язку з цим, система фінансово-продовольчої безпеки регіону повинна враховувати пріоритетність загальнодержавних інтересів у даній галузі, не ставити під загрозу продовольчу безпеку інших регіонів при реалізації власних інтересів.

Україна в найближчі роки цілком може забезпечувати себе продовольством за рахунок власного виробництва для внутрішнього споживання основних продуктів харчування та постачання надлишку на експорт. Однак, через глибоку фінансово-економічну кризу, зумовлену, в першу чергу, політичними подіями, військовими діями, недосконалістю фінансово-кредитної системи, несвоечасністю розрахунків держави з сільськогосподарськими товаровиробниками за продукцію, важко прогнозовану інфляцію, недоліки у податковій політиці, нерівноправність аграрних підприємств-виробників порівняно з переробними підприємствами, ціновий диспаритет, «перекручування» відносних цін на сільськогосподарську продукцію питання фінансово-продовольчої безпеки та незалежності регіонів та України в цілому постає особливо гостро.

Для прискорення вирішення цих проблем слід посилювати державну фінансову підтримку розвитку сільськогосподарських підприємств і фермерських господарств, які забезпечують і можуть забезпечити в майбутньому найбільшу віддачу від вкладених коштів; сприяти розвитку ринкової інфраструктури; проводити єдину антимонопольну політику в регіонах; продовжувати науково-обґрунтоване формування спеціалізованих зон виробництва певних видів сільськогосподарської продукції з метою максимального використання біокліматичного і ресурсного потенціалу регіону; нормативне регулювання імпорту продовольства, яке виробляється в Україні; формування і удосконалення регулювання ринків продовольчої продукції (міжрегіональних і регіональних бірж, оптових продовольчих ринків, аукціонів).

Н. А. РЯБОКОНЬ,

асистент кафедри теорії бухгалтерського обліку
Національна академія статистики, обліку та аудиту

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

На сучасному етапі розвитку економіки для підвищення ефективності діяльності підприємства необхідною умовою є удосконалення систем його управління, зокрема системи управління власним капіталом як одного із найважливіших елементів системи управління фінансовою діяльністю суб'єкта господарювання.

Будь-яка організація, що веде виробничу чи іншу комерційну діяльність, повинна мати визначений капітал, що являє собою сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення його господарської діяльності. Формування структури власного капіталу на багатьох підприємствах здійснюється інтуїтивно, або згідно з традиціями, без належного аналітично-математичного обґрунтування. В даній ситуації різко підвищується значимість управління власним капіталом. Від того, наскільки ефективно та доцільно він трансформується в основні та оборотні активи, залежить фінансовий добробут підприємства.

Капітал посідає одне з головних місць в системі соціально-економічних та політичних відносин суспільства. Через недосконале управління капіталом як на макро-

так і на мікрорівні, економіка України доволі повільно долає кризовий стан. Прискорити процес виходу з кризи можна за допомогою управління, що відповідає сучасним умовам, спирається на досягнення науки та враховує практику. Саме тому проблема управління капіталом набуває особливої актуальності на сучасному етапі розвитку економіки України.

Управління капіталом – це управління структурою і вартістю джерел фінансування (пасивів) з метою підвищення рентабельності власного капіталу та здатності підприємства платити дохід кредиторам і співвласникам підприємства. Його мета – забезпечення стійкого і ефективного розвитку бізнесу.

Управління власним капіталом спрямоване на вирішення низки основних завдань.

1. Формування достатнього обсягу капіталу, що забезпечить необхідні темпи економічного розвитку підприємства.
2. Оптимізація розподілу сформованого капіталу за видами діяльності та напрямками використання.
3. Забезпечення умов досягнення максимальної доходності капіталу при запланованому рівні фінансового ризику.
4. Забезпечення мінімізації фінансового ризику, пов'язаного з використанням капіталу, при запланованому рівні його доходності.
5. Забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку.
6. Забезпечення достатнього рівня фінансового контролю над підприємством з боку його засновників.
7. Забезпечення достатньої фінансової гнучкості підприємства.
8. Оптимізація обороту капіталу.
9. Забезпечення своєчасного реінвестування капіталу.

Основу управління капіталом підприємства складає регулювання формуванням його власних фінансових ресурсів. В цілях забезпечення ефективного управління цим процесом на підприємстві розробляється звичайно спеціальна фінансова політика, що направлена на залучення власних фінансових ресурсів з різних джерел у відповідності з потребами його розвитку в наступному періоді. Процес оптимізації структури капіталу є складовим елементом системи управління капіталом, проведення якого сприяє підвищенню результативності діяльності підприємства.

Управління формуванням структури власного капіталу, як складова управління загалом є системою принципів і методів розроблення та реалізацією управлінських рішень, пов'язаних із встановленням оптимальних параметрів його обсягу та структури. Методику оптимізації структури власного капіталу доцільно здійснювати у три етапи:

1. Здійснення фінансового аналізу структури власного капіталу.
2. Визначення інтегрованих шляхів оптимізації структури власного капіталу.
3. Створення ефективної концепції збереження власного капіталу.

Управління капіталом являє собою вплив підприємства на власний капітал з метою ефективного та оптимального використання його для ведення господарської діяльності суб'єкта. Одним із головних питань управління власним капіталом підприємства є визначення оптимальної структури капіталу, тобто такого співвідношення власних і позикових коштів, яке забезпечує максимізацію ринкової вартості компанії.

Під час визначення оптимальної структури капіталу виникає дилема "незалежності" і "прибутковості", яка потребує вибору компромісу між ризиком та доходністю і ґрунтується на постулаті, що:

- зростання частки позикового капіталу підвищує фінансовий ризик;
- вище значення частки позикового капіталу забезпечує зростання доходності на власний капітал, підвищує рентабельність власного капіталу підприємства і величину прибутку.

Л. В. ТРОЯНОВИЧ,

науковий співробітник Секції суспільних наук
Науково - організаційного відділу Президії НАН України,
аспірант Національної академії статистики, обліку та аудиту

СТАТИСТИЧНІ ОЦІНКИ ГЕНДЕРНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ НАУЦІ

На тлі економічної кризи яка на сьогоднішній день склалась в Україні питання розвитку наукового потенціалу здається несвоєчасним. Але це хибна думка, саме зараз наявність наукового потенціалу та політичної волі здатне стабілізувати наше суспільство. Високий рівень освіти та кваліфікації населення потребує країна для відновлення та розбудови економіки. Науковий потенціал включає в себе наявність наукових кадрів, матеріально-технічної бази та відповідного фінансування.

Окрема увага у міжнародній статистиці приділяється гендерному аспекту. Існує ряд міжнародних організацій, які розробляють теоретичні та методологічні засади розвитку гендерної статистики.

Автор тез систематизує діяльність таких організацій. Аналізує можливості використання методологічних засад гендерної статистику у нашій національній статистичній практиці.

Особливу увагу автор тез приділяє реалізації гендерного підходу при аналізі розвитку національного наукового потенціалу. Є певні проблеми щодо реалізації напрацьованих міжнародною статистичною спільнотою гендерних оцінок наукового потенціалу нашої країни.

Автором була запропонована системна модель гендерного статистичного аналізу стану та розвитку наукового потенціалу України.

Оцінюється, перш за все, кадрова складова наукового потенціалу у гендерному розрізі, у т.ч. при підготовці наукових кадрів вищої кваліфікації, працюючих жінок у науці, жінок, які мають наукові ступені та наукові звання, тощо.

Крім того, оцінюються можливості кар'єрного зростання, формулюється динамічна модель такого зростання.

Окрема увага приділяється гендерним оцінкам наукового потенціалу Національної академії наук України.

Автор також намагається реалізувати вищезазначений системний підхід при гендерному аналізі такого важливого напрямку наукових досліджень, як економічні дослідження.

Проведена автором робота свідчить про необхідність подальших зусиль у національній статистичній практиці щодо наближення до міжнародних стандартів у галузі гендерних досліджень.

В. І. УРМАНЧЕВ,

кандидат фізико-математичних наук,
доцент кафедри прикладної математики,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ДЕЯКІ МОЖЛИВІ МЕХАНІЗМИ ПОШУКУ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УКРАЇНІ

Розв'язок багатьох фінансових проблем, в наш час розв'язується за рахунок перерозподілу наявних ресурсів. Наприклад зменшується фінансування медицини і особливо медичних досліджень.

Для компенсації вимушеного і некоректного перерозподілу ресурсів бажано знайти додаткові можливості.

Для розв'язку описаної проблеми пропонується наступне:

Українська сторона виступає ініціатором ідеї великого міжнародного проекту, а також виступає як один з можливих його виконавців.

Суть такого проекту повинна полягати в наступному:

1. Проект повинен стосуватися однієї з областей некоректного розподілу ресурсів на Україні (наприклад медицини)
2. Кінцевий продукт повинен представляти для всіх держав учасників проекту.
3. Фінансування проекту відбувається за рахунок держав Євросоюзу, США (або разом)

Участь України в таких проектах дозволить зберегти її науковий потенціал, підвищити кваліфікацію українських вчених та інших українських спеціалістів.

Одним з важливих напрямків в сучасних інформаційних технологіях є використання теорії нечітких множин а нечіткої логіки.

Такі технології широко використовуються при дослідженнях складних економічних, технічних, медичних та інших систем.

В світі такі технології використовують з 60-х років 20 сторіччя. На Україні такі технології використовуються з 90-х років 20 сторіччя (Вінницький політехнічний інститут, школа професора Ротштейна О.П. [1,2])

На основі цього пропонується такий можливий варіанті проекту:

Інформаційні технології медичної діагностики основані на теорії нечітких множин та нечіткої логіки.

Дається скорочений опис суті проекту та його відповідність наведеним вище вимогам.

В. С. ШИШКІН,

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,

провідний науковий співробітник

Інституту демографії та соціальних досліджень

імені М.В. Птухи НАН України

ОЦІНКА ЗМІН РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ У КОРОТКОСТРОКОВІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

На сьогодні в країні склалася важка соціально-економічна ситуація, що відбулося під дією цілого ряду об'єктивних та суб'єктивних факторів. Задля оцінки короткострокових наслідків впливу цієї ситуації на рівень життя населення, співробітниками відділу досліджень рівня життя населення Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, була зроблена спроба сценарного моделювання наслідків. Головною *метою* моделювання була оцінка змін основних показників бідності, диференціації населення, рівня та структури витрат за основними групами у разі різкого підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги та суттєвого скорочення реальних доходів населення.

Вибір сценарного підходу був обумовлений нелінійністю та нестаціонарністю показників, що відібрані у якості предикатів. Модель, що спирається на сценарний підхід дозволяє чітко визначити верхню та нижню межі можливих значень змодельованих характеристик. Присутність експертної думки при побудові моделі, призводить до збільшення вірогідності системної похибки. З метою її уникнення, а також отримання більш надійних результатів при моделюванні розробляється якомога більша кількість сценаріїв. За умови взаємно незалежних сценаріїв змодельовані характеристики мають високий ступень вірогідності та невелику похибку.

Для моделювання змін, було сформовано декілька варіантів, які охоплюють практично всі можливі тенденції розвитку подій. Основними чинниками, що впливають на відібрані для моделювання показники є тенденції економічного розвитку країни, рівень втручання держави у економіку та вплив світових політико-економічних факторів на економічну ситуацію в державі.

Перший варіант передбачає зростання витрат на житлово-комунальні товари та послуги у півтора рази на тлі стабільних витрат на інші товари та послуги. За другим варіантом закладено двократне збільшення витрат на житлово-комунальні товари та послуги на тлі стабільних витрат на інші товари та послуги. у третьому передбачається скорочення реальних доходів населення на 10%, а за четвертим на 20%. Решта чотири варіанти являють собою комбінацію з попередніх. Так, за п'ятим передбачається зростання витрат на житлово-комунальні товари і послуги у півтора рази та зниження реальних доходів населення на 10%. Шостий варіант передбачає збільшення витрат на ЖКП у півтора рази та 20% скорочення реальних доходів громадян. Відповідно останні два це двократне збільшення витрат на товари і послуги житлово-комунальної сфери на тлі 10% (сьомий варіант) та 20% (восьмий варіант) скорочення реальних доходів населення.

Розроблені варіанти моделювання охоплюють весь спектр можливих змін показників-предикатів, що дозволяє провести тестове моделювання з метою відбору найбільш вірогідних, що є довірчими межами для інших. Попереднє мікромоделювання визначило, що найбільш ймовірними, та ті які найбільше впливають на основні показники рівня життя населення є другий, четвертий та восьмий варіант. При написанні аналітичних матеріалів вони отримали відповідно наступні назви: «Сценарій 1», «Сценарій 2», «Сценарій 3».

У ході аналізу вибраних варіантів було виявлено, що реалізація будь-якого з них призведе до скорочення середніх та медіанних еквівалентних витрат населення на тлі зростання диференціації населення. Тобто найбільше постраждає бідне населення. Якщо події будуть розвиватися за третім сценарієм, то це призведе до повернення ситуації з бідністю на початок минулого десятиріччя (табл. 1).

Таблиця 1

Базові показники витрат населення за змодельованими сценаріями.

	Базовий варіант	Сценарій 1	Сценарій 2	Сценарій 3
Середні еквівалентні витрати	1691,2	1557,6	1373,5	1262,2
Медіані еквівалентні витрати	1499,4	1368,0	1207,4	1095,8
Середнє квадратичне відхилення	885,7	850,1	778,9	750,5
Розмах варіації	18820,6	18545,8	18220,9	18057,9
Коефіцієнт варіації	52,4	54,6	56,7	59,5

Крім зменшення загальних показників доходів та витрат відбудуться суттєві зрушення у їх структурі. Так, значно скоротиться частка витрат на заощадження, інвестиції та купівлю нерухомості, відчутно скоротяться витрати на непродовольчі товари та послуги. Суттєво зросте частка витрат на житлово-комунальні товари та послуги у загальних витратах. В той же час частка витрат на харчування залишиться на базовому рівні, оскільки у короткостроковій перспективі, навіть за суттєвого зменшення доходу, населення не відмовиться від притаманних їм особливостей харчування.

Висновки: проведене моделювання дозволяє стверджувати, що нас очікує суттєве зниження рівня життя населення, яке буде супроводжуватися зростанням існуючої диференціації. Найбільш суттєво зменшення реальних доходів та зростання цін на товари та послуги житлово-комунальної сфери вплине на найбідніші верстви населення. Значна частина населення, що знаходилась між бідною та середньодохідною групою перейде до категорії бідних (особливо за реалізацією третього сценарію). Формування та розвиток середнього класу буде призупинено, за рахунок суттєвого скорочення їх доходів та зменшенням чисельності категорії населення, так званого, потенційного середнього класу.

О. І. ШНАРЕВИЧ,

аспірантка,

Національна академія статистики, обліку та аудиту

СИСТЕМНА ВЗАЄМОДІЯ ПРОЦЕСІВ ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГОРЕСУРСІВ ЯК ОБ'ЄКТ СТАТИСТИЧНОЇ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ РЕГІОНУ

Сучасне високотехнологічне виробництво товарів і послуг характеризується складними процесами залучення різноманітних видів матеріально-енергетичних ресурсів з метою створення проміжних і кінцевих продуктів. В процесі їх залучення виникають проблеми ефективного їх використання, розподілу, відтворення, збереження та забезпечення їх поставок в необхідні строки, які обумовлені вимогами бізнес-технологій. Основою реалізації цих вимог є моніторинг системної взаємодії процесів використання енергоресурсів як об'єкта статистичної оцінки економічного зростання регіону.

Становище, що склалося в галузі енергетики, на сучасному етапі розвитку економіки, потребує науково-методичного забезпечення розвитку та використання ресурсів України на близьку та віддалену перспективу. Науково-методичне забезпечення сталого розвитку характеризується складними прямими і оберненими зв'язками, оцінкою впливу науково-технічного прогресу а також передбачає раціональне використання наявних та потенційних можливостей, створення і розробку методів науково обгрунтованого управління функціонування галузі енергетики в ринкових умовах. Реалізація складної системи забезпечення розвитку і раціонального використання енергетичних ресурсів передбачає комплексну оцінку їх проблем, зокрема виявлення основних тенденцій їх взаємозв'язків з економікою країни і екологією.

Системне дослідження проблем в паливно-енергетичному комплексі передбачає їх бачення в декількох рівневих взаємопов'язаних площинах, які формують цілісну уяву про українську енергосистему. Дослідження, які можна віднести до першого рівня, охоплюють питання ресурсного забезпечення, як видобувними, так і відновлювальними видами енергії. На цьому рівні визначаються також потенційні можливості енергетичної системи країни.

Статистичні співставлення інформаційних даних дають можливість визначити напрямок і темпи ефективності використання енергетичних ресурсів, на основі використання введених понять, звести різноманітні види ресурсів в інтегральний показник ресурсного потенціалу окремих підприємств або галузі.

Статистичні співставлення цих показників свідчать, що їх рух, як правило, рівноприскорений або навіть рівнонаправлений. Щоб на основі цих інформаційних даних визначити напрямок і темпи ефективності використання енергетичних ресурсів, необхідно звести різноманітні види ресурсів в інтегральний показник ресурсного потенціалу окремих підприємств або галузі.

Внаслідок невиконання цих завдань Україна може не тільки не створити умов для конкурентних переваг в розвитку нових видів бізнесу та появи нових робочих місць як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, а й поступово втратити свої порівняльні переваги, що мають здебільшого сировинний характер. Таким чином, від орієнтації на розвиток ринку біопалива можемо отримати цілу низку комплексних вигод, а неефективна політика в цій сфері може призвести до подальшого відставання в економічному розвитку держави.

У світовій практиці переробка органічних відходів набула значного розвитку.

В умовах гострої недостачі енергоресурсів і фінансових засобів для їх придбання, для багатьох підприємств АПК, реальним виходом із кризи є створення в регіонах України біокомплексів на основі перетворення біосировини в інші види енергоресурсів. Особливо можливе застосування такої технології в межах крупних тваринницьких комплексів, птахофабрик, інших організаційних формувань, в яких накопичуються великі

запаси органічних відходів (згідно розрахунків спеціалістів, в Україні накопичується щорічно біля 60 млн.т. органічних відходів, із яких можна одержати більше 30 млрд.м³ біогазу, що еквівалентно 20 млн.т. умовного палива і додатково ще 20 млн.т. високоякісних органічних добрив). При цьому треба враховувати, що за рік АПК України споживає біля 30 млн.т. всіх видів енергоресурсів у перерахунку на умовне паливо.

Аналіз програмно-цільового підходу до розвитку енергетики показує, що в його основі до цього часу не лежить, домінуючий у багатьох країнах світу, принцип структурної перебудови промисловості, вимога створювати нові, енергетичні мало ємні технології і механізми. До цього часу не до кінця обґрунтована регіональна концепція енергозбереження.

В той же час нарощування енерговиробництва може привести до зменшення темпів впровадження нових, економічно більш вигідних технологій.

Отже, енергетична безпека України сьогодні є однією з найважливіших проблем економічного розвитку держави. Тому, що енергозабезпечення торкається не тільки сталого функціонування всіх видів промисловості і сільського господарства, але й відтворувальної (нормальної) життєдіяльності населення.

В.А. ШПАК,

доктор економічних наук, професор,
в.о. завідувача кафедри теорії бухгалтерського обліку,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

МЕТОДОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ЯКОСТІ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ЦІЛЕЙ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

Розвиток національної економіки в період ринкових перетворень спричиняє адекватні зміни системи управління. Бухгалтерський облік як інформаційна складова управління діяльністю суб'єктів господарювання та інструмент регулювання економіки все більше привертає увагу менеджменту. Аналізуючи завдання менеджменту у XXI столітті авторитетний вчений у сфері управління економікою П.Друкер вказував на виникнення у середовищі менеджерів питання про те, які інформаційні концепції потрібні для вирішення завдань, що стоять перед ними. Менеджмент вимагає інформаційних концепцій сформульованих традиційними постачальниками інформації – працівниками бухгалтерських служб.

З метою сприяння адаптації інформаційної інфраструктури управління до сучасних умов господарювання, трансформації національної облікової системи в процесі її гармонізації з міжнародними стандартами теорія та практика бухгалтерського обліку потребує удосконалення. Це актуалізує проблему методології бухгалтерського обліку як важливого напрямку розвитку облікової системи.

Застосовуючи системний підхід, можна констатувати, що методологічний аспект облікового процесу передбачає виділення в якості пріоритету – мети функціонування облікової системи, результатом, якого є продукт (у даному випадку - інформація). Безперечно, що ефективність управління економікою, в значній мірі, залежить від якості інформаційного забезпечення, в основі якого лежить облікова інформація. Саме завдяки наявності достовірної облікової інформації у цілому можна судити про економічний та соціальний розвиток держави. У цьому контексті мотиви діяльності суб'єктів господарювання та мета функціонування системи бухгалтерського обліку збігаються – забезпечення максимальної ефективності господарювання.

Характеризуючи основні макроекономічні показники національної економіки науковці звертають увагу на те, що при всій інформаційній багатомірності, показник валового внутрішнього продукту (далі – ВВП) все ж не дає загальної оцінки рівня якості життя (добробуту) в країні. Це пояснюється тим, що показник ВВП не розкриває

реальних обсягів виробництва, тому це може призводити до суперечливого впливу на рівень добробуту населення.

Кінцевою метою розвитку економіки держави є поліпшення якості життя громадян, розширення можливостей формувати своє власне майбутнє. Тому розвиток національної економіки необхідно розглядати не лише в контексті зростання валового внутрішнього продукту, але й звертати увагу на приріст національного багатства

Вищезазначене вказує на соціально-економічну орієнтацію сучасних інформаційних концепцій. Іншими словами, на сучасному етапі соціально-економічного розвитку суспільства роль та значимість бухгалтерського обліку як інформаційної системи управління значно зросла. Пов'язано це із розширенням сфери впливу облікової інформації, яка традиційно зорієнтована на інформаційні потреби в сфері управління економікою, на загальні суспільно-економічні процеси у суспільстві: боротьби із бідністю, безробіттям.

Соціальне значення бухгалтерського обліку полягає у попередженні зайвого ризику, передусім, такого явища, як банкрутства при прийнятті рішень щодо ділових відносин між підприємствами-партнерами. Соціальне значення системи обліку зростає у ринковому середовищі, тому що без облікової інформації неможливо конкретному підприємству стабільно функціонувати в автоматичному режимі, коли слабкі підприємства банкрутують, на їх місці з'являються нові, а в цілому економіка розвивається.

У цьому розумінні роль бухгалтерського обліку, як важливого засобу комунікації між суб'єктом господарювання та інверторами, кредиторами, іншими юридичними і фізичними особами, є основоположною, тому що привернути їх увагу можна шляхом об'єктивного інформування про господарську діяльність. Адекватність облікової інформації визначається, насамперед, зацікавленістю користувачів до найважливіших фінансово-економічних показників діяльності підприємств. І тому на сьогодні важливим завданням бухгалтерського обліку є надання такої інформації, яка б слугувала як бізнесу, так і державі, яка забезпечує певний рівень соціального захисту своїх громадян.

Секція 2.

ГУМАНІТАРНИЙ ВИМІР СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Т. А. БОРОЗЕНЕЦЬ,

кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії
та соціально-гуманітарних дисциплін,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ, ЇЇ СТРУКТУРА ТА ВИДИ

Соціальна відповідальність – комплексний психологічний, етичний, соціальний феномен.

Усвідомлення фундаментального, вирішального значення соціальної відповідальності для збереження, стабільного існування та розвитку людської особистості та суспільства зумовило формування нової гуманітарної наукової дисципліни, однойменної з предметом свого дослідження.

Відповідальність – це здатність людини раціонально осмислювати варіанти своєї поведінки в ситуації життєвого виклику, вільно обирати один з них, усвідомлюючи наслідки свої вчинків та погоджуючись з можливим покаранням.

Необхідними структурними елементами відповідальності виступають:

1. Суб'єкт чи суб'єкти відповідальності (особистості, соціальні групи, які приймають відповідальність)
2. Об'єкт чи об'єкти відповідальності (те, по відношенню до кого або чого здійснюється відповідальна поведінка)
3. Шкала етичних принципів та ідеалів особистості (внутрішній закон)
4. Шкала цінностей і норм суспільної моралі і права (зовнішній закон)
5. Совість як внутрішня морально-етична інтуїція
6. Свобода волі
7. Екстремальна ситуація життєвого виклику.

Основні види відповідальності за об'єктом розподіляються наступним чином:

1. Особиста відповідальність (перед собою)
2. Соціальна відповідальність (перед суспільством)
3. Екологічна відповідальність (перед природою)
4. Релігійна відповідальність (перед надприродними силами).

Соціальна відповідальність – це, з одного боку, відповідальність особистості по відношенню до суспільства в цілому та всіх його структурних підрозділів зокрема, а з другого боку, відповідальність суспільства та всіх його інституцій перед кожним своїм членом та їх колективними утвореннями.

Види соціальної відповідальності класифікуються за двома основними критеріями - критерієм основних соціальних утворень та критерієм базових сфер суспільного життя.

По відношенню до основних соціальних інституцій соціальна відповідальність поділяється на:

1. Сімейну
2. Етнічну
3. Партиїну
4. Державну
5. Професійну
6. Громадянську
7. Церковно-конфесійну.

За головними сферами суспільного існування виділяються наступні види соціальної відповідальності:

1. Політична

2. Правова
3. Економічна
4. Науково-технічна
5. Освітньо-виховна
6. Інформаційна
7. Естетична
8. Релігійна.

Соціальна відповідальність є не просто одним з важливих феноменів суспільного життя. Вона є фундаментальним ресурсом та універсальним виміром життя людини як соціальної істоти та всього суспільства.

Від кількості та якості соціальної відповідальності на пряму залежать кількісні та якісні характеристики особистості, сім'ї, держави, народу, людства.

Соціологи підкреслюють, що на долю духовних, морально-етичних ресурсів, квінтесенцією яких є саме соціальна відповідальність, припадає до 10% ресурсів суспільства в часи стабільного розвитку. В екстремальних же умовах ця частка виростає до 20%.

Саме надзвичайно низький рівень соціальної відповідальності на всіх рівнях, окрім всіх політичних та економічних чинників, пояснює ту страшну соціально-політичну кризу, в якій сьогодні опинилася пострадянська Україна.

Криза України як держави та суспільства – це, головним чином, криза соціальної відповідальності її громадян та інституцій.

З. Д. ВАРВКІНА,

доцент кафедри сучасних європейських мов,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ПРОФЕСІЙНА МОВНОКОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ

Мова - духовне надбання усього народу, всієї нації, це суспільне явище, безпосередньо пов'язане з усім матеріально-виробничим, загальнокультурним, інтелектуальним, психічним, суспільним і побутовим життям людини.

У професійній діяльності мова є важливою складовою компетенції фахівця. Фахова мова реалізується у фаховому мовленні та виконує своє комунікативне призначення. Система підготовки сучасного фахівця передбачає розуміння ним важливості комунікативного призначення мови у професійній діяльності.

Одним з першочергових завдань вищої школи є пошук шляхів підвищення комунікативної компетенції фахівця шляхом усвідомлення важливості досконалого володіння усіма мовними нормами у комунікативному просторі та розуміння пріоритету української мови як державної. У центрі уваги при цьому є мовно-розумова діяльність людей, а основним об'єктом навчання - мовна комунікація, функціональні властивості мови і мовлення в їх нерозривній єдності.

За комунікативного підходу - у центрі процесу навчання перебуває конкретна мовна особистість з її мовно-розумовою діяльністю, комунікативними намірами, а мовна комунікативна діяльність є предметом розвитку у процесі вивчення фахової мови.

Реалії XXI століття вимагають якісно нових підходів до підготовки сучасних фахівців - кваліфікованих, грамотних, мовнокомпетентних, які б ґрунтовно володіли українською фаховою мовою на всіх її рівнях.

Сучасні науковці розглядають два поняття - "компетенція" і "компетентність", відповідно "комунікативна компетенція" та "комунікативна компетентність", проте єдиного визначення вони не мають і часто вживаються як взаємозамінні терміни.

Термін "компетентність" уперше з'явився в американській лінгвістиці. Ідея комунікативної компетенції належить американському антропологу Д. Хаймсу. За

його твердженням, комунікативна компетенція - це вміння управляти тим, що, де, коли, чому, як говорять люди [5, с. 207].

"Етимологічний словник української мови" пояснює термін "компетенція" через поняття "компетентний". Сам же термін "компетенція" через польське "посередництво" запозичений з латинської мови: лат. сотреїепіа («віповідність, узгодженість»). [3, с. 541— 542].

Г. Єрмаков, проаналізувавши погляди педагогів України, Ірландії, Франції, Швейцарії, Шотландії, Австрії, Греції, Росії, робить висновок, що для науковців різних країн загальними показниками тлумачення терміна "компетентність" вважаються вміння, які необхідні для реальної життєдіяльності, а саме: професійні, вміння адекватного застосування знань, отримання інформації, поновлення знань та продовження навчання, самоосвіти, соціальні та комунікативні вміння, вміння розв'язувати проблеми та суперечливі питання або конфлікти, працювати в команді, відчувати відповідальність тощо [4, с. 114].

Таким чином, вищевикладене дає підстави зробити висновок про те, що відбулася підміна одного поняття іншим. Поняття "компетенція" і "компетентність" стали вживатися як синонімічні в усіх видах життєдіяльності людини та позначати високу якість її професійної діяльності.

У сучасній науці термін "мовна компетенція", впроваджений у науковий обіг американським мовознавцем Н. Хомським, набув широкого застосування та трансформувався у професійну сферу як важливий компонент становлення фахівця нової генерації. Ф. Бацевич поняття "мовна компетенція" тлумачить як знання учасниками комунікацій мови (мовного коду), тобто правил, за якими формуються правильні мовні конструкції та повідомлення, здійснюється їх трансформація [1, с. 123].

Отже, саме мовнокомунікативна компетенція є стрижневим компонентом професійно-комунікативної діяльності та передбачає і забезпечує вміння вільно здійснювати мовленнєве спілкування в усній чи письмовій формах, уживати ті правила мовленнєвої поведінки, що існують у певному суспільстві, доцільно використовувати ресурси мови в різноманітних ситуаціях повсякденно-професійної сфери.

Професійний мовнокомпетентний фахівець повинен:

- 1) досконало, ґрунтовно володіти українською фаховою мовою в її усній та писемній формах;
- 2) розуміти значущість умінь мовленнєвого висловлювання та культури спілкування;
- 3) мати навички комунікативно виправданого використання засобів мови.

Професійна мовнокомунікативна компетенція займає найвищий щабель серед інших типів компетенції та є основою становлення фахівця нової генерації.

С. В. ВОЛОХ,

старший викладач кафедри сучасних європейських мов,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

НОВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНКИ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ ВНЗ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Запровадження новітніх технологій у системі освіти зумовлює нові підходи в контролі та оцінці навчальних досягнень з дисциплін «Англійська мова» та «Ділова англійська мова». Серед основних форм контролю знань студентів є поточний, рубіжний та підсумковий. Метою контролю є відстеження перебігу навчання, отримання інформації про відповідність навчальних досягнень студентів вимогам чинної програми.

Кредитно-модульна система навчання піднесла традиційні форми і методи контролю знань студентів на більш високий щабель та запровадила нові, більш ефективні (креативні) методики, які логічно поєднали моніторинг рівня набутих практичних навичок іншомовної комунікації із застосуванням сучасних технічних засобів.

На базі лінгвістичної лабораторії в Національній академії статистики, обліку та аудиту для проведення об'єктивного контролю знань студентів, визначення рівня сформованості мовленнєвих навичок та вмінь використовується програма iTest (<http://itest.sourceforge.net/>) програма, що знаходиться у вільному доступі і приваблює тим, що вона є багатоплатформною, тобто працює в різних операційних системах Windows, Linux, Mac OS X та достатньо простою у використанні. Програма iTest дозволяє проводити тестування в локальній мережі аудиторії. Після завершення кожного із сеансів тестування результати студента автоматично відправляються на головний комп'ютер (сервер) і збираються в загальній базі даних.

Програма є легкою для встановлення та засвоєння і має невеликий об'єм. Після встановлення користувач автоматично отримує два додатки: iTestServer та iTestClient. Перший з них – для створення тестів викладачем, другий – для проходження теста студентом.

В режимі створення теста викладач повинен створити базу питань, а для цього вказати категорію (тему), ввести текст запитання і варіанти відповідей. Програма підтримує не всі типи тестових завдань, а тільки найбільш розповсюджені - єдиний та множинний вибір.

Під час проведення тестування на головному комп'ютері запускається серверна частина додатку iTestServer, налаштовуються параметри сервера, а на студентських комп'ютерах запускається клієнтська частина iTestClient, налаштовуються параметри підключення (IP-адреса та порт сервера, що використовується). Студенти відповідають на питання тесту, а після того як закінчили, відповіді пересилаються на сервер (головний комп'ютер) та фіксуються в файлі бази даних.

Зручними для викладача є можливості під час проведення тестування обрати:

- категорії (теми) питань;
- кількість питань з кожної теми, що включені до тесту;
- кількість правильних відповідей для проходження тесту;
- час для проведення тестування.

При наявності достатньо великої кількості питань в базі кожен з студентів може отримувати власні питання (не такі як у його сусіда).

Окрім цього проведення контролю знань в формі електронного тестування володіє цілою низкою переваг проти традиційної форми діалога «викладач-студент»:

- об'єктивність (виключається фактор суб'єктивного підходу з боку викладача, обробка результатів відбувається через комп'ютер в присутності студента);
- валідність (можливість перевірки знань за всім обсягом навчального матеріалу);
- демократичність (всі студенти знаходяться в рівних умовах);
- масовість (можливість за певний встановлений проміжок часу охопити контролем велику кількість студентів).

Програма iTest достатньо зручна з точки зору студента. Вона надає можливість під час проходження тесту виконувати завдання в довільному порядку, повертатися до вже виконаних завдань для виправлення помилок, контролювати час, що залишився. Після закінчення тесту результати студента можуть бути надруковані або збережені в файлі (задані питання та отримані відповіді).

Зміст матеріалів для здійснення контролю змістових модулів – це комплекс лексико-граматичних завдань навчального характеру, укладений у вигляді тестів, що формується на основі вивченого навчального програмного матеріалу модуля.

Лексико-граматичні контрольні тести дозволяють виявити не лише рівень граматичної компетенції, а і вміння правильно викладати свої думки щодо певної

мовленнєвої ситуації, що також слугує індикатором ступеня оволодіння іноземною мовою у вищому навчальному закладі.

Система комп'ютерного тестування – це універсальний інструмент для контролю та оцінювання рівня сформованості мовленнєвих навичок та вмій на всіх рівнях навчального процесу. Комп'ютерне тестування як елемент контролю використовується поруч з іншими методами оцінки знань студентів. Робота студентів з комп'ютерними тестами сприяє підвищенню мотивації до навчання, долучає до самостійної роботи та самоконтролю.

Т. В. ГАВРИЛЮК,

кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії
та соціально-гуманітарних дисциплін,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

РЕЛІГІЯ В СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСАХ СЬОГОДЕННЯ УКРАЇНИ

Сучасні соціокультурні, політичні, економічні процеси в Україні вказують на особливість історичного моменту в якому нам судилося жити. Несподівано, як для України, так і для світового співтовариства український народ продемонстрував не лише прагнення до побудови розвиненої демократичної держави, а і мужньо та терпляче виборює це прагнення в військових діях та побудові громадянського суспільства. Україна знаходиться в процесі глибоких змін, в яких перебудовується і буде перебудовуватись все наше життя. Це не просте випробування, в якому розкривається дійсна сутність кожної окремої особистості, кожної політичної та економічної сили і, в тому рахунку, кожної релігійної організації, присутньої на теренах України.

В сьогоденні України релігія перейшла із статусу індивідуальної світоглядної позиції людини до статусу активної сили суспільнотворчих процесів. Починаючи з часів Майдану релігійні організації не лише демонстрували своє відношення до політичних подій, але і стверджували своє місце в соціокультурному просторі нашої держави. Спільною для усіх існуючих релігійних організацій була позиція протистояння насильству та жорстокості, та заклики до молитви, ненасильства, толерантності та любові.

В перебігу цих складних подій український народ продемонстрував наявність глибокої віри та щирої релігійності. Свідомством тому були саморуч збудовані каплиці на Майдані та переповнені храми під час літургій. Ми можемо стверджувати про народження нового екуменічного поняття «наша українська церква», яке виходить за межі конфесійних особливостей і фіксує історично притаманну українцям релігійність.

Сучасні складні політичні процеси створили сприятливі умови для екуменічного руху в середині українських релігійних організацій. Свідомством тому є практика спільних молитов, за якої релігійні лідери різних конфесій прагнуть продемонструвати єдність історичних та віросповідних коренів, з метою зміцнення єдності народу. Справедливо зауважує український релігієзнавець, публіцист Мирослав Маринович, що «Майдан не був би переможним, якби не молитва. Все це може бути не видно на політичному рівні, але Майдан горів великими променями. Це був потужний промінь духу».

Водночас, загальна релігійна ситуація в країні відображує в собі неоднозначність церковного відношення до політичних процесів. Загострилося болюче питання співіснування Київського та Московського Патріархатів Української Православної Церкви. В ці складні часи ці два релігійні утворення виражають різні настрої українського народу у виборі майбутнього України. Варто зазначити, що церкви, як і демонструють позицію «Бог і Україна» відображають загальні патріотичні настрої і стверджують свої позиції серед мирян. Церкви, які притримуються принципу нейтральності, невтручання в політичні аспекти сучасного українського суспільства, певною мірою послаблюють свої позиції.

Не позбавлене українське суспільство і такого явища, як ворожість церкви щодо європейського вибору українців. Наочним прикладом тому слугує Українська правовірна греко-католицька церква (УПГКЦ). Рішення Синоду цієї церкви вражають своєю ворожістю щодо України, засудженням мирних протестів, непомірними претензіями на пророчість і особливу місійність.

Відтак, релігія не залишилась осторонь в бурхливому перебігу подій сучасної України. Український релігієзнавець В.Єленський наголошує на тому, що «Релігія давно повернулася в українську публічну сферу: у ній вона відіграє більш значущу роль, аніж в індивідуальній сфері. Зверніть увагу: ті, хто стояв біля джерел української політичної нації (Грушевський, Франко, Драгоманов, навіть Куліш), дуже скептично ставилися до релігії як ресурсу національного будівництва. Чому? По-перше, православ'я розуміли як те, що скріплює «общерусскую» ідентичність. По-друге, Грушевський у статті «Україна і Галичина» попереджав, щоб ми не повторили долю сербів і хорватів, які вийшли з одного пня, говорять однією мовою, але у релігійному плані розділені. Зважаючи на конфлікт греко-католицької україноцентричної ідеології та козацької лояльності православ'ю, творці ранньої України вирішили абстрагуватися від релігійних суперечностей. А тепер подивіться на сьогодні: немає жодного скільки-небудь помітного політика, який, наче Міхаїл Прохоров у Росії, висловився за секулярний шлях України. Всі вони присягаються у любові до релігії та церкви; будують на своїх малих батьківщинах церкви, використовують у своїх спічах релігійну риторичку та вимагають церковної допомоги».

Підсумовуючи чи варто зауважити, що в складних соціокультурних та політичних подіях сучасної України наочно виокремилась характерна риса ментальності українця - релігійність. Українець з прадавніх часів тісно пов'язував своє життя з надприродним. Якщо в перебігу звичайного життя релігійність українця хвилює переважною обрядовістю, то в кризові моменти історії українці демонструють глибоку віру, яка нерозривно пов'язана з любов'ю до Батьківщини.

З іншого боку, поліконфесійне поле України в сьогодні виражає не лише широкі можливості задоволення світоглядних релігійних уподобань українців, але і не прості політичні та економічні колізії. Релігія вийшла за межі духовної складової нашого суспільства. Вона відображає в собі політичні процеси через підтримку чи засудження тих чи інших політичних рухів, настроїв, дій. Релігійні організації переважно свідомо орієнтують своїх мирян на певні політичні уподобання, що закріплює в суспільстві, відповідно до позиції Церкви, протилежні за своїм змістом життєві позиції - патріотизм, ворожість та байдужість.

М. М. ГОРЮНОВА,

кандидат філологічних наук,
завідувач кафедри сучасних європейських мов,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА КОНКУРЕНЦІЇ НА РИНКУ ПРАЦІ

Спілкування іноземними мовами в різних соціальних сферах є невід'ємною частиною суспільного розвитку нашого життя. У реаліях сучасного світу знання іноземної мови стало безперечною необхідністю. Значення іншомовної компетенції збільшується у зв'язку з глобалізацією суспільства, вступом України до ЄС, стрімким розвитком ІТ-технологій та їх глибоким проникненням у громадське та особисте життя, у сфери ділового спілкування, навчального процесу та наукової діяльності.

Особа, яка володіє іноземними мовами, має можливість значно розширити свій інформаційний простір. Це стосується прослуховування та перегляду навчальних, розважальних, освітніх каналів, участі у міжнародних наукових конференціях, круглих столах, лекціях, семінарах (також в режимі on-line). Для успішної конкуренції в умовах

сучасного ринку випускнику ВНЗ потрібно бути не лише професіоналом у своїй галузі, який має здатність до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, але вміння вільно спілкуватися хоча б однією іноземною мовою в умовах діалогу культур, що, безсумнівно, веде до більш тісної співпраці.

Комунікативно-діяльнісна спрямованість є одним з головних методико-дидактичних принципів при вивченні іноземної мови. Треба зазначити, що діяльність – це основа для всіх етапів навчання. Студент повинен навчитися залучати знання з різноманітних сфер та оволодівати навичками, вміннями, робочими стратегіями для своєї майбутньої професійної діяльності. Цей принцип формує у студентів здатність до самостійного навчання, спілкування і роботи в групі, до самокритики й відповідальності, сприяє набуттю умінь, необхідних для професійної діяльності та взаємозумовлює й взаємопов'язує фахові і соціально орієнтовані аспекти навчання на практичному рівні.

Як відомо, людина навіть з гарними та виробленими упродовж років навичками читання й письма може стати безпорадною за умов безпосереднього спілкування, потрапивши у потік іноземного мовлення. Саме така ситуація склалася в Європі в 70-х роках минулого століття, коли англійська мова почала набувати статусу мови міжнародного спілкування. Традиційна методика граматичного перекладу, пов'язана із зануренням у граматику, перекладами й вивченням лексичних одиниць, не відповідала вимогам часу. Під сумнів були поставлені академічні програми з їх глибинним і системним вивченням іноземної мови (що, безперечно, необхідно філологам), які не розвивали вміння та навички практичного застосування своїх знань в ситуації реального спілкування.

Зазнавши суттєвих змін, традиційна методика трансформувалася у класичну, яка найчастіше використовується викладачами вищої школи. Увага приділяється чотирьом видам діяльності: читанню, граматиці, аудіюванню та говорінню. Цей підхід дає стабільні фундаментальні знання, але спілкуванню надається недостатньо уваги. Часто викладачі ВНЗ недооцінюють важливість аудіювання і говоріння, віддаючи перевагу читанню, письму, роботі над граматичним матеріалом, а розвиток вміння слухати і говорити має епізодичний та несистемний характер. Саме формуванню навичок спілкування найбільшої уваги приділяє комунікативний підхід при викладанні іноземної мови. Крім того, комунікативна спрямованість усуває суперечності між природним спілкуванням у соціумі та штучним спілкуванням на заняттях.

Розвиток діяльнісної комунікативної компетенції, що передбачає практичне оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності, та комунікативне використання іноземної мови у ділових, фахових і повсякденних ситуаціях (ведення ділових переговорів, проведення презентацій, співбесіди при працевлаштуванні на роботу, контакти зі співробітниками та міжнародними партнерами, участь у конференціях, вебінарах та ін.) сприятимуть мотивованому вивченню іноземної мови студентами й надаватимуть їм більшої можливості конкурувати на ринку праці.

І. В. ДАЦЬ,

професор кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін,
Національна академія статистики, обліку та аудиту,
Народна артистка України

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСОБИСТОСТІ: РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Глибокі соціально-економічні, політичні і культурні трансформації та перетворення створюють в нашому суспільстві якісно нові підвалини розширення горизонтів культурного соціуму, що веде до зростання ролі суб'єктивного чинника особистісного самореалізованого начала як рушійної сили суспільного поступу. Культура – дедалі утверджується як «все проникаючий розум» в людській діяльності. Вона

пронизує всі сфери життя суспільства і особистості, характеризує відношення індивіда до праці і стиль поведінки в побуті, родині, визначає ціннісне ставлення до природи. Культура, як відомо вироблена багатовіковою практикою людських відносин, характеризується сталістю, передається від покоління до покоління. Не можна недооцінювати, що завдання розвитку культури полягає саме в тому, щоб утвердити загальнолюдські цінності в свідомості і практиці працівників українського суспільства. Перед нашим суспільством нині стоїть завдання духовного відродження, оновлення індивідуальної та суспільної культури, подолання розриву її із світовими цінностями.

Культура охоплює універсальне відношення людини до світу, через яке людина створює свій індивідуальний світ, тобто культура – це неповторний всесвіт, створений визначеним відношенням людини до світу і до самого себе.

Програма культурного розвитку України має тісно пов'язуватися з контекстом світового розуміння ролі і призначення культури у сучасний період; вона має виходити з того, що сталий розвиток і розвиток культури є взаємопов'язаними процесами і головна мета при цьому полягає в суспільній і культурній самореалізації особистості. Людина не народжується з готовими нормами, принципами життєдіяльності, вона набуває їх протягом всього свого життя в процесі самовдосконалення, самореалізації, що передбачає і охоплює широке коло інтересів та потреб, наповнення їх новим змістом, новими цивілізованими цінностями та вимірами. Відсутність у індивіда чітких світоглядних та ціннісних орієнтирів звужує його динамічність, активність у всіх сферах суспільного життя, особливо у духовному розвитку. Чим багатший духовний світ індивіда, його обрії та горизонти, тим потужнішим стає цілісність особистості, де чільне місце займає гармонійне поєднання суспільних та індивідуальних інтересів по удосконаленню зразкових стандартів поведінки і цілепокладень у відповідності з вимогами формування громадянського суспільства в нашій країні.

В. М. ДУДНИК,

кандидат історичних наук,
доцент, завідувач кафедри українознавства,
Державний університет телекомунікацій

ГУМАНІТАРНІ ПРОБЛЕМИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглядаються гуманітарні проблеми діяльності користувачів цифрового простору. Обґрунтовується необхідність запровадження елементів комп'ютерної етики як основної умови формування національного інформаційного ресурсу.

Використання комп'ютерів у життєдіяльності людства спричинило не лише глибокі економічні зміни у суспільстві, удосконалення професійних методик роботи із інформацією, але й викликало гуманітарні проблеми. Користувачів мережі Інтернет через домінування анонімного спілкування зваблюють спокуси мережевого простору, часто із нашаруваннями асоціальної поведінки. Показовим є приклад: більшість молодих людей не можуть уявити як на вулиці віднімають у літньої людини гаманець, адже всі, без винятку, знають, що це не етично, аморально та злочинно. В той же час молода людина може, торкнувшись кількох клавіш клавіатури, позбавити таку саму літню особу всіх заощаджень, зібраних, приміром на похорон. За підрахунками фахівців Інтерполу прибутки хакерів займають третє місце у світі за обсягом прибутків, уступаючи лише доходам наркодилерів та нелегальним продавцям зброї [1]. Наразі суспільство усвідомило, що працівникам сфери ІТ недостатньо професійних знань та умінь, потрібні ще норми мораль, які будуть регулювати поведінку людей, як фахівців так і користувачів, у кіберпросторі.

Першими інстанціями, котрі мають прививати такі норми моралі є виховні та навчальні заклади. Не останню роль при цьому має грати вищий навчальний заклад,

котрий разом із дипломом інженера сфери ІТ повинен давати не лише знання, уміння і навички використовувати технічні засоби в роботі, й усвідомлення межі та міри можливого, допустимого і правового нюансу поведінки. Саме такі обставини формують необхідність появи у навчальних планах вищих навчальних закладів нової навчальної дисципліни, яку можна назвати комп'ютерна етика.

Експерти вважають, що початок їй уже даний. Ще у 50-х роках минулого століття батько кібернетики Нобер Вінер зазначав можливість виникнення етичних проблем [6]. У 70-ті роки американський викладач Уолтер Менер запровадив термін «комп'ютерна етика» і розробив її навчальний курс. Потім, у 80-ті роки, окреслену проблему вивчали Джеймс Мур та Дебора Джонсон.

Нині у світі здійснено чимало спроб сформувати певні правила поведінки під час роботи з комп'ютером, особливо це стосується країн ЄС. Наприклад, на побутовому рівні пропонується таке правило: не чини за допомогою машини те, що без неї вважатимеш аморальним. На фаховому рівні для багатьох традиційних професій існують етичні кодекси (професійні стандарти, яких неухильно мають дотримуватися фахівці одного цеху): «клятва Гіпократата», «етика бізнесу». На регіональному рівні вимір інформаційної політики ЄС втілюється через реалізацію європейської інформаційної політики в проектах міжурядових регіональних організацій, таких, як Рада Європи, ОБСЄ, та через інформаційну політику як спільну політику ЄС. На національному рівні інформаційна політика кожної з держав-членів ЄС має своє втілення у регулюванні і розподілі інформаційних ресурсів, національного інформаційного простору, встановлює пріоритети для забезпечення національних інтересів[2, 3].

Фахівці ІТ-технологій у світі проводять у цьому відношенні свою роботу. У 1979 р. було створено «Кодекс етики» інституту інженерів електроніки та електротехніки (ПЕЕ) в США. Пізніше етичні кодекси розробили Асоціація розробників обчислювальних машин (АРОМ), Асоціація фахівців інформаційних технологій (АФІТ) та Міжнародна гільдія програмістів (МГП). У 1999 р. ПЕЕ та АРОМ об'єднали свої документи і вийшов «Кодекс етики і практичної діяльності інженерів програмного забезпечення», який гласить: «Обчислювальна техніка нині відіграє всезростаючу роль у діловій сфері, промисловості, медицині, освіті, сфері розваг і суспільстві взагалі. Інженерія програмного забезпечення безпосередньо чи за допомогою своїх технологій робить внесок в аналіз і створення специфікації, проектування, розробку, сертифікацію, підтримку і тестування програмних систем. Згідно із своєю роллю фахівці із програмного забезпечення мають значні можливості творити добро і чинити зло, дозволяти іншим творити добро і чинити зло, або впливати на інших так, щоб вони творили добро і чинити зло. Щоб бути по можливості впевненим у тому, що їх зусилля спрямовані лише на добро, інженери з програмного забезпечення повинні приймати на себе зобов'язання ставитися до свого фаху як до суспільно корисної та важливої професії». Інформація про розробку в Україні етичних кодексів щодо професійної діяльності у сфері ІТ поки не відома, на жаль.

Західна вища школа має багатий досвід щодо виховання професійної відповідальності у студентів вищів технічного спрямування. У 1968 р. навчальний стандарт містив розділ, в якому йшлося про соціальні, етичні і професійні аспекти інформатики. Вже у 2001 р. він був розширений і названий «Соціальні і професійні питання», йшлося про соціальний контекст інформатики, професійну та етичні відповідальність, конфіденційність та громадянську свободу. В Україні окреслені питання порушують вчені Національного технічного університету «Харківський політехнічний університет» [4] та Східноукраїнського національного університету [5]. У 2005 р. навіть відбулася науково-методична конференція». Перший в Україні підручник із комп'ютерної етики вийшов у 2007 р. Його автори – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету інформаційної діяльності Харківської державної академії культури Л. Філіпов та доктор юридичних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту вивчення проблем злочинності Академії правових наук України В. Зеленецький. У праці розглянута проблема в двох площинах: морально-етичній та

етико-правовій. Проблематика навчального посібника охоплює багато питань та відповідей на них, і, на нашу думку, видання такої книги є своєчасним актуальним явищем в українському інформаційному суспільстві, члени якого все активніше занурюються у світовий інформаційний ресурс.

Таким чином, український освітній простір тільки намагається вивчати морально-етичні проблеми, які виникають паралельно із швидким проникненням мережевих технологій у суспільне життя. В освітній сфері інформаційні технології стали уже звичним інструментом на всіх формах навчання, але способи вирішення морально-етичних проблем, які виникають у цьому процесі та їх трансляція у професійну діяльність фахівців різних професій, залишаються без достатньої уваги.

Н. М. ДЮКАНОВА,

доцент кафедри сучасних європейських мов
Національної академії статистики, обліку та аудиту

ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ АСПІРАНТІВ У ВНЗ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Мета курсу англійської мови для аспірантів досягти необхідного рівня володіння мовою, що передбачає знання фахової термінології, граматики та стилістики наукового письма, основ теорії перекладу, розвиток навичок письмового та усного перекладу та уміння вільно спілкуватися на тематику з обраного фаху.

Головне завдання курсу полягає у підготовці аспірантів до самостійної науково-дослідної діяльності, що передбачає уміння послуговуватися оригінальною англійською літературою, укладати анотації та реферати, писати тези, наукові статті та огляди літератури, робити доповіді та брати участь у дискусіях. Орієнтиром рівня володіння мовою є стандартизовані міжнародні тести, елементи яких включено до структури кандидатського іспиту.

Щодо особливостей підготовки аспірантів у вищих навчальних закладах економічного профілю, то нам імпонує діловий (діяльнісний) підхід до вивчення англійської мови, який практикують мовні школи Нью-Йорка, Сан-Франциско, Торонто, Лондона та інших світових бізнес-центрів. Програми складаються з двох частин: 1) підвищення мовного рівня під час аудиторної роботи і 2) стажування в іноземній компанії за фахом. Оскільки ми не можемо контролювати здійснення другого етапу програми, зупинимося на нашому розумінні першого.

Процес підготовки аспірантів має бути інтенсивним. Мінімальний обсяг теоретичних знань дається на початку аудиторної роботи при розгляданні термінології, зокрема гнізд базових слів (science, economy, production, consumption, employment, competition тощо). При цьому слід наводити якомога більше прикладів вживання термінів, підкреслюючи правила словотворення. Сучасні як ділова, так і академічна англійська мова містять багато неологізмів, які часто-густо використовуються в обігу, але ще не зареєстровані у словниках. Тому знання професійної лексики та систем словотворення – це єдине, що може допомогти аспіранту в його професійній діяльності.

Проте основний обсяг економічних знань він усвідомлює під час домашнього читання як форми самостійної роботи. Слід запроваджувати цілісну систему знань в тій послідовності і мінімальному обсязі, в яких економіка як фахова дисципліна викладається у закордонних коледжах та університетах. Наприклад, традиційно такі теми, як «Теорія фірми» свідомо опускаються у вітчизняних підручниках. Тому лише використовуючи сучасні посібники та періодику аспірант матиме можливість не тільки освіжити в пам'яті знання теорії економіки, але й поглибити їх на новому рівні. Віддається перевага виданням, які містять матеріали пізнавального характеру з системним викладенням

актуальних матеріалів загальнонаукового характеру і залученням графічної форми викладу. Контроль за засвоєнням матеріалів здійснюється насамперед у формі письмового та усного перекладів з використанням різних функціональних стилів, переважно стилю інформаційної (науково-технічної) прози.

Практична частина курсу включає до себе виконання лексичних вправ (на синонімію, антонімію, підстановку слів тощо) та індивідуальних завдань. При цьому важливо не тільки відслідковувати правильність їх виконання, але й проводити асоціації щодо ідіоматики термінів й особливостей їх застосування в економіці і бізнесі. Зазвичай аспіранти охоче виконують такі вправи. Головна увага приділяється розвитку навичок монологічного та діалогічного мовлення та анутовання. Таким чином, діловий (діяльницький) підхід можна розглядати як безпосереднє використання мови в дії шляхом швидкого вирішення питань і реалізації конкретних завдань. При цьому практика має очевидний пріоритет перед теорією. Такий підхід здійснюватися протягом відносно короткого періоду часу і рекомендується аспірантам, націленим на стрімкий професійний розвиток.

І. Ф. НАДОЛЬНИЙ,

доктор філософських наук, професор,
зав. кафедри філософії та соціально-
гуманітарних дисциплін,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

МОДЕРНІЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА ЯК ОБ'ЄКТИВНА ОСНОВА РОЗВИТКУ ОСВІТИ

Сучасні процеси соціально-економічного поступу, їх суперечливий характер засвідчують про здійснення необхідних змін, трансформацій, в цілому – модернізації сфер суспільного буття в аспекті їх оновлення на основі розвитку науки та освіти. Досягти світових стандартів в економіці, культурі, освітньому просторі можливо лише на основі постійного впровадження наукових здобутків у виробництво, практику і на цьому фундаменті здійснювати поліпшення добробуту населення, розширення освітніх горизонтів, комунікативних парадигм у науково-практичному осягненні поставлених цілей по розбудові громадського суспільства.

Динамічність змін в умовах єдиного освітнього простору виступає основним стержнем, детермінантом розвинутого суспільного поступу, де висока якість освітньої підготовки фахівців є потужним каталізатором інноваційного розвитку українського суспільства. Освіта є чинником становлення громадянського суспільства, яке для системи освіти виступає соціокультурним феноменом удосконалення всіх сфер суспільного життя, а головне – всебічного і цілісного формування людини як мети суспільних перетворень в інтересах самої ж людини. Освіта в умовах модернізації нашого суспільства має бути: динамічною, порівняльною, інноваційною, плюралістичною, толерантною, особистісною. Якісна освіта на основі оптимальних вітчизняних і світових стандартів, вимог, парадигм пронизує багатогранну діяльність суспільства і людини, забезпечуючи впровадження інноваційних методів навчання та технологій, вибудованих на нових інтелектуальних здобутках.

Освіта дедалі стає ядром духовного життя суспільства, розширює діапазон світоглядного розвитку людського потенціалу. Інтеграційні процеси саме у сфері вищої освіти впливають на активізацію академічної мобільності в країні та світі.

Глобалізація та детерміновані нею причинно-наслідкові зв'язки спрямовують до просторової та часової транспарентності (відкритості, прозорості) спричинених людиною процесів, засобів і механізмів. В той же час відбуваються інтеграційні універсалістські та розмаїтні процеси в освітній системі. Саме вони спричиняють до значних трансформацій в соціокультурній та інших сферах суспільного життя.

Все більш вагоме значення набуває процес урізноманітнення інтерактивних освітніх засобів. Ще більшої актуалізації зазнає концепція навчання протягом всього життя як імператив людського поступу.

Л. І. НИКАНОРОВА,

доцент,

І. В. СТОГНІЙ,

старший викладач кафедри сучасних європейських мов,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ГУМАНІЗАЦІЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: ЄВРОПЕЙСЬКЕ БАЧЕННЯ

Необхідність відродження гуманістичних ідей у сучасній освіті зумовлена вимогами суспільства, активним входженням України до Євросоюзу, загостренням міжнаціональних суперечностей і конфліктів, складними соціально-економічними процесами ХХІ століття та орієнтирами на морально-духовні цінності.

Педагоги країн, що стали на шлях демократизації й гуманізації суспільства, вважають, що освіта є не лише виявом гуманізму, а його продуктом, основним засобом існування й розвитку у реальному житті. На освітні заклади покладено не лише дидактичну функцію, а й передусім значне інтеграційне програмно-виховне та соціально-культурне завдання.

Вітчизняні філософи В.П. Андрущенко та М.І. Михальченко вбачають реалізацію гуманістичного світогляду і гуманістичної діяльності через засвоєння, розвиток, використання гуманітарного знання як засобу освіти, виховання людини, розвитку специфічного комплексу гуманітарної науки.

Ядром змісту освіти мають стати найсуттєвіші для життя людини знання – комунікація, пошук і обробка інформації, розв’язання нагальних життєвих проблем, пізнання себе та інших людей, вміння берегти природу, усвідомлення її значення для життя, власний саморозвиток. Викладач повинен не диктувати своїм вихованцям мету, а спонукати їх до того, щоб вони самі ставили її перед собою, керуючись своїми внутрішніми потребами.

Виявляючи у діалозі, співпраці, партнерстві повагу до студента, толерантність і справедливість, педагог тим самим захищає свободу особистості, продовжує культурну спадщину, творить нові вартості, виступає співучасником зміцнення демократичного ладу.

Значної уваги на сучасному етапі розвитку освіти у світовій педагогіці надається проблемі гуманізації освіти як засобу культивування людини. У цьому зв’язку постає питання про переосмислення поняття “освіта і виховання”. Воно визначається як сфера людської діяльності, в якій опосередковано попередній досвід людської генерації, що зміцнює подальше існування людства, його розвиток й прогрес.

Досі освіту розуміли переважно як засвоєння нормативних знань з основ наук, прикрашених цінностей та безпосередніх можливостей пошуку власного шляху. Тепер же її розуміють не лише як ефективне інвестування суспільного розвитку – її функція наближається до розуміння культивування людини протягом усього життя.

У новому тисячолітті гуманізм стає узагальненою системою поглядів, переконань та ідеалів процесу навчання і виховання ХХІ століття. Зміст його практичної діяльності, засоби, методи й способи будуть реалізовувати:

- ідеї особистісно-орієнтованого підходу в навчанні та вихованні;
- підпорядкування дій педагога реальним інтересам тих, хто здобуває освіту;
- надання допомоги студентам у їх саморозвитку шляхом виховання культури ставлення до самих себе, інших людей, природи, праці тощо;
- якомога ширше використання педагогічних вимог в опосередкованій формі (порада, прохання, довір’я, схвалення, педагогічна підтримка тощо);

- поступовий перехід від групових форм взаємодії до індивідуальної;
- емоційне забарвлення ділових відносин;
- постійний контроль у процесі ділової комунікативної діяльності;
- подолання різних форм авторитаризму, домінування, садизму, відриву навчання і виховання від життя суспільства;
- введення Болонської системи оцінювання.

Під поняттям “гуманізація освіти” мається на увазі не тільки наближення освіти до людини, її природи, створення всіх умов для того, щоб кожна особа могла розвинути у особистість, а й демократизація, перманентність, участь у проектуванні власного освітнього шляху (створення індивідуальних програм, факультативів, можливість вибору навчальних предметів, навчання за індивідуальними проектами, максимальне використання як зовнішньої, так і внутрішньої диференціації), децентралізація управління навчальними закладами, розширення їх автономії.

Г. М. ОЛЕКСАНДРОВА,

кандидат філологічних наук
кафедра сучасних європейських мов,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИЙОМУ СИНОНІМІЗАЦІЇ В РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОГО ПРОСТОРУ

Період інтеграції України до Європейської спільноти забезпечується створенням відповідних умов розвитку загального освітнього і наукового площин та виробленням єдиних критеріїв і стандартів у сфері навчальної діяльності. Імплементация нових економічних відносин українських компаній у міжнародному просторі та висока ринкова конкурентоспроможність як в плані працівників так в плані і виробничої продукції викликає необхідність практичного застосування іноземних мов. Цей аспект постає невідокремленою частиною у контексті взаємодії та співпраці зарубіжних і вітчизняних фахівців різних галузей науки в цілому.

Нагальна потреба підготовки студентів немовних спеціальностей вищих навчальних закладів як професіоналів високого інтелектуального рівня підкреслена релевантністю мовної компетенції, як такої що забезпечила б мобільність та швидке розв’язання поставлених задач, а саме: декодування нових технологічних процесів, ознайомлення та оперування темпоральними і закономірними імперативами в еволюції наукового та технічного потенціалу.

Позиціонування лінгвістичних студій щодо питань комунікативної прагматики зумовив більш детальне вивчення використання мовних засобів, що «реалізують індивідуально-особистісний, цільовий та ситуативний аспекти повідомлення». Превалююча увага в процесі навчання іноземної мови у вищому учбовому закладі приділяється саме цілеспрямованому поширенню активного словникового запасу студентів. Цей аспект є одним з пріоритетних завдань успішного володіння іншомовним інструментарієм.

Глибоке та міцне засвоєння лексичного обсягу на рівні мимовільного відтворення може бути результативним лише внаслідок свідомого активного позиціонування студента щодо вивчення даного матеріалу. Тому, врахування принципу навчання в процесі дії залишається невід’ємною складовою як наочно – розробленої системи вправ так і послідовного методичного їх виконання.

Під час навчання студентів англійською мовою доцільним є послугування *прийомом синонімізації*, (добір близьких номінативних одиниць що перебувають у семантичній спорідненості); це безпосередньо дозволить не тільки запам’ятати нову лексему, а й залучити слухача до пошуку її відповідників, краще вже добре відомих та засвоєних раніше, таким чином розширюючи коло інваріативності.

Синонімічні засоби, сприяють чіткому, яскравому, образному відтворенню думки. Тому, текст як змістова, структурно - граматична єдність вміщує великий мовний потенціал. Ретельний відбір текстів для студентів немовних спеціальностей з окресленням вузькофахової та загальнонаукової лексики (за своїм якісним складом це переважно слова-терміни, носії певних абстрактних наукових понять чи назви конкретних предметів) повинен водночас створювати простір для дослідницької діяльності та сприяти практичному засвоєнню певного мінімуму слів і словосполучень даної лексичної категорії.

В. В. ПАРХОМЕНКО,

кандидат економічних наук,
доцент,
заступник декана факультету обліку та аудиту,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Соціально-економічні перетворення в усіх сферах суспільного життя в Україні зумовлюють необхідність докорінного перегляду підходів до підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах, зокрема економічного спрямування. Особливого значення набуває підготовка економістів, здатних адаптуватися в умовах, що постійно змінюються. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває розвиток внутрішніх, особистісних резервів професійної підготовки майбутніх фахівців з економіки.

Створення в Україні механізмів ринкового господарювання вимагають від кожного фахівця, незалежно від його професійної спрямованості, критичності, мобільності, системності мислення; глибокого розуміння сучасних соціально-економічних процесів; ініціативності; уміння працювати з людьми, приймати нестандартні рішення в умовах невизначеності; керувати підприємством незалежно від форм власності та виду виробничої діяльності; навичок пошуку, обробки творчого перетворення інформації

Зниження показників духовного життя суспільства, загальнолюдських цінностей, намагання наслідувати стиль життя європейських країн без урахування особливостей українського менталітету, – все це певним чином впливає на ставлення студентської молоді до життя та майбутньої професійної діяльності.

Кризові явища в соціально-економічній сфері безпосередньо пов'язані з кризовими явищами в освіті України. Криза освіти породжує масу протиріч, які постійно виникають у навколишньому середовищі, зокрема: невідповідність між сучасними вимогами суспільства та рівнем нового економічного мислення, узагальненими економічними знаннями, уміннями та навичками та системою соціальних цінностей фахівців й характером традиційної вищої економічної освіти.

Аналіз наукових праць з проблем підготовки фахівців економічної сфери діяльності, а також усвідомлення державної програми соціально-економічного розвитку суспільства дозволяє зробити висновки про необхідність створення якісно нової системи професійної підготовки.

Не зважаючи на значну кількість публікацій, в яких висвітлено різні аспекти підготовки майбутніх економістів, аналіз реального стану розвитку системи економічної освіти дозволили виявити низку суперечностей між:

– підвищенням рівня вимог суспільства до економічної культури випускників вищих навчальних закладів і відсутністю теоретичної, методологічної і методичної бази для виконання цього важливого суспільного замовлення.

– підвищенням значущості економічної культури майбутнього економіста в соціокультурному та соціально-економічному середовищі і недостатнім рівнем її реалізації у сфері професійної підготовки;

– реальним рівнем сформованості економічної культури випускників економічних ВНЗ та сучасними потребами суспільства у висококваліфікованих фахівцях економічного профілю, здатних працювати в умовах глобалізації економіки.

– реальними можливостями створення освітньо-професійного середовища, модернізації його на основі застосування сучасних технологій навчання в системі економічної освіти і недостатньою науково-теоретичною та практичною розробленістю системи професійної економічної підготовки фахівців в умовах сучасної парадигми економічної освіти, застосуванням стандартних, традиційних підходів до організації педагогічного процесу;

– наявними інноваційними технологіями підготовки фахівців і недостатнім рівнем їх упровадження в освітній процес вищих економічних закладів освіти.

Розв'язання зазначених суперечностей породжує необхідність вирішення комплексу проблем, зокрема:

– якою повинна бути професійна підготовка магістрів економічних спеціальностей, здатних до оптимального використання власного культурного потенціалу для досягнення найкращих результатів у професійній діяльності;

– які можливості мають дисципліни циклів гуманітарної підготовки з їх спрямованістю на формування економічної культури студентів;

– якими є педагогічні умови ефективного формування економічної культури студентів економічних спеціальностей у професійній підготовці.

В дослідженні виходили з *наступного положення*: в межах існуючої системи економічної освіти, можливо забезпечити успішну підготовку фахівців за умов:

- створення освітньо-професійного середовища з його направленістю на особистість;

- забезпечення демократизації відносин педагога і студента, впровадження ідей педагогіки співробітництва, діалогової взаємодії основних суб'єктів системи професійної підготовки; використання варіативних засобів їх співробітництва;

- забезпечення випереджуючого характеру системи професійної підготовки у формуванні готовності фахівців до вирішення соціально-економічних проблем, які виникають в процесі динамічних змін у розвитку суспільства

(«підготовка на перспективу»);

- встановлення взаємозв'язку та співвідношення інформаційної й інноваційно-творчої функцій, змістовної та процесуальної сторін навчального процесу, враховуючи особливості практичної діяльності;

- переходу від екстенсивно-інформаційного до інтенсивно-фундаментального навчання на основі інтеграції та міждисциплінарних зв'язків, що сприяє усвідомленню пріоритету економіки як дійового фактору суспільного розвитку.

В. М. СЕМЯНОВСЬКИЙ,

кандидат фізико-математичних наук,
доцент кафедри економічної кібернетики

В. Г. БАБЧУК,

кандидат фізико-математичних наук,
професор кафедри економічної кібернетики,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ЄВРОПЕЙСЬКА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВОЮ – СТРАТЕГІЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Децентралізація влади та створення системи місцевого самоврядування проголошено на всіх рівнях сучасної влади як базове завдання реформи системи влади в Україні та є основним пунктом Женевської декларації від 18.04.2014 р. Принцип місцевого самоврядування є однією з найважливіших ознак будь-якої демократичної держави. Ці принципи закріплені Європейською Хартією про місцеве самоврядування,

Всесвітньою декларацією про місцеве самоврядування та іншими міжнародними документами.

Ціллю цього дослідження є аналіз європейської системи управління державою та можливість реформування системи управління в Україні з пострадянського до європейського. Актуальність теми дослідження ґрунтується на суцільній неефективності сучасної системи врядування в Україні та її невідповідальності Європейським стандартам.

На сучасному етапі становлення, розвитку та реформування системи сучасного управління державою в Україні важливо знайти шляхи її реформування до європейських стандартів. Приєднавшись до Європейської Хартії, кожна держава зобов'язана дотримуватись загальноєвропейських стандартів, але при цьому має право виробити національну модель самоврядування на основі власних потреб і традицій. Рада Європи виробила стандарти щодо організації й управління на місцях, що стало об'єднаним чинником стосовно європейської моделі місцевого самоврядування.

Дослідження питань децентралізації влади та впровадження місцевого самоврядування посідає важливе місце у роботах вітчизняних вчених [1-4]. Проте багато питань, що стосуються реформування місцевого самоврядування у напрямку що відповідають європейським стандартам, залишаються відкритими.

Прикладом ефективних муніципальних реформ цього типу є Польща, яка за своїми геополітичними та культурно-історичними особливостями близька до України. Ідея самоврядування Польщі полягає не в управлінні місцевими справами взагалі і репрезентації інтересів держави, а в репрезентації інтересів громади, які самі обирають собі владу. Разом з тим органи місцевого самоврядування діють під наглядом державних органів, які контролюють виконання законів.

Для України, як й для Польщі, ефективною може бути тільки трирівнева система місцевого самоврядування (воєводство - область, повіт - район, гміна - община). Це довів досвід Польщі останніх 15 років. На рівні воєводства діють як органи місцевого самоврядування, так і державна адміністрація на чолі з воєводою. Тобто воєводство має самоврядно-державний характер. Органи місцевого самоврядування Польщі формуються шляхом прямих виборів і обираються терміном на чотири роки. Їх чисельний склад залежить від кількості мешканців даної територіальної одиниці.

Головною особливістю сучасної польської державного управління є широке застосування місцевого самоврядування, яке відповідає за більшу частину справ, які необхідні для населення відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Територіальні громади, що створюються на визначених законом територіях, обирають місцеві органи влади, які дуже ефективні у виконанні місцевих справ.

Одним з головних правил самоврядної системи Польщі є незалежність між рівнями самоврядної громадської адміністрації. Повітове самоврядування або воєводське самоврядування немає контрольних компетенцій щодо гмін.

Адміністративна реформа, яка увійшла в життя 1 січня 1999 року, встановила 16 самоврядних воєводств. Воєводство - найбільша адміністративна одиниця у Польщі. Метою адміністративної реформи було створення таких регіонів, економіка яких могла б конкурувати з регіонами інших держав після вступу Польщі до Європейського Союзу. Воєводське самоврядування визначає політику регіону, тобто займається питаннями, які не можуть бути вирішені на рівні повіту. Це, перш за все - рівномірний розвиток економіки, використання нововведень в структурі регіональних ринків, раціональна освітня політика до рівня університету, створення умов що сприяють появі інвесторів (особливо зі вступом у ЄС).

Самоврядування воєводства – це головний оператор фінансових коштів в рамках структурних фондів ЄС для обслуговування програм у рамках Об'єднаної програми операційного регіонального розвитку, Європейського громадського фонду, Секторної операційної програми транспорту і стипендійних фондів ЄС.

Переходячи безпосередньо до розгляду української моделі місцевого самоврядування, можемо констатувати що, окрім радянського адміністративно-територіального устрою та виконавчої вертикалі українськими законотворцями були запозичені певні елементи та окремі положення самоврядних моделей Франції та Польщі.

Конституція України та відповідні закони [5-6] створюють достатньо потужну законодавчу базу для місцевого самоврядування в Україні. Але на відміну від змін, що відбулись у країнах Центральної Європи, в Україні місцеве самоврядування від початку розвивалось на засадах радянської системи. Керівництво в його органах перебрали державні бюрократи. Це призвело до того, що почала розвиватись номенклатурно-бюрократична модель місцевого самоврядування, де члени територіальних громад не відіграють важливої ролі в муніципальному житті.

Така модель прогнозовано не створює ефективної системи загального управління адміністративно-територіальними одиницями [7] та й управління окремими соціально-економічно важливими процесами, наприклад енергозбереженням [8]. Делегуванні всього обсягу владних повноважень від територіальної громади органам місцевого самоврядування - це й є так званою точкою біфуркації для системи місцевого самоврядування та створення конкурентоспроможних територій [9].

Метою сучасного реформування територіального самоврядування в Україні є створення системи ефективного самоуправління господарством територіальних одиниць, яке дозволило б як мого швидше досягнути європейських стандартів життя та відповідало загальноєвропейським стандартам управління [10]. Це є стратегічне завдання реформування системи державного управління в Україні, якщо ми дійсно бажаємо приєднатися до Європи.

Л. В. ДЕРИГЛАЗОВ,

кандидат фізико-математичних наук,

доцент

П. С. КОРНІЄНКО,

кандидат юридичних наук,

доцент

Н. М. ТОВМАЧЕНКО,

кандидат технічних наук,

доцент,

Національна академія статистики, обліку та аудиту

М. П. МАЗУР,

доцент,

Хмельницький національний університет (Хмельницький)

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ

За останні роки розвиток інформаційних технологій призвів до зміни парадигми системи освіти [1]. Сутність такої зміни найбільше відбилася в Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки, «які містять положення про ефективне провадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у сфері освіти, в тому числі – дистанційної освіти (ДО), яка, завдяки такому глобальному явищу як Інтернет, охоплює всі прошарки суспільства та стає найважливішим фактором його розвитку.

Проте, згідно з рейтингом ефективності використання інформаційних та телекомунікаційних технологій серед 104 країн світу Україна посідає 82 місце [2]. Згідно аналітичного огляду «Використання інформаційно-комунікаційних технологій у вищій освіті України: поточний стан, проблеми і перспективи розвитку», який проводив Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» [3] на 1000 студентів ВНЗ припадає 92 комп'ютери. Крім того середній показник кількості

використання ліцензійного програмного забезпечення в ВНЗ склав 50 %. Що стосується технологій для проведення дистанційного навчання, то загалом можна стверджувати, що власну платформу дистанційного навчання використовують лише 9 % ВНЗ, 35 % ВНЗ використовують платформу з відкритими кодами Moodle, 6 % ВНЗ – систему дистанційного навчання «ПРОМЕТЕЙ», решта використовує 20 програмних продуктів інших виробників.

У 2014 році мережа вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації налічує 803 заклади (порівняно з 2011 р. загальна кількість зменшилась на 78), із загальної кількості вищих навчальних закладів майже 60% складають ВНЗ I-II рівнів акредитації та 40% - ВНЗ III-IV рівнів акредитації. Що стосується кількості студентів у ВНЗ, то тут спостерігаються тенденції також до зменшення в 2010-2011 рр. на 188,8 тис. осіб менше ніж в 2006-2007 рр. Кількість випускників загальноосвітніх закладів I-III ступенів також зменшується у відповідних роках на 231 тис. осіб.

Враховуючи ці тенденції ВНЗ намагаються вижити в умовах конкуренції за абітурієнтів почали впроваджувати нову форму навчання – дистанційну. Так як при зменшенні потенційних абітурієнтів денної форми навчання, заочна (дистанційна) форма навчання повинна заповнити ці прогалини. Аналіз організаційних структур ВНЗ показав, що майже кожен з них прагне створити в себе дистанційний відділ, або навіть цілий інститут дистанційного навчання, який має розгалужену систему (наприклад, МАУП).

Економічною складовою виступають витрати ВНЗ на впровадження і функціонування дистанційного навчання. Тому оплата за дистанційне навчання варіюється і залежить від престижу ВНЗ, а також від затрат що несе ВУЗ для функціонування даного виду навчання.

Новий етап розвитку освіти вимагає створення системи безперервної освіти, яка здатна забезпечити нові сприятливі умови для масової соціальної і професійної мобільності суспільства перехід до принципу "освіта впродовж усього життя". Вирішення цієї проблеми можна знайти через систему дистанційного навчання (ДН). За літературними даними світова мережа ДН нараховує більше 1000 ВНЗ та Центрив, в яких навчається 1/3 студентів від загальної світової кількості. Наразі провідні вищі навчальні заклади (ВНЗ) України (Український інститут технологій в освіті НТУУ «КПІ», Центр дистанційного навчання Української Академії державного управління - www.ado.edu.ua, Сумський державний університет - dl.sumdu.edu.ua, факультет дистанційного навчання Хмельницького національного університету - <http://dn.tup.km.ua> та інші) вважають за необхідне розвивати в себе ДН як одну з актуальних і перспективних інформаційних технологій у сучасній освіті

Одним із найважливіших критеріїв при цьому є збереження якості освіти. Порівняльний аналіз вітчизняної літератури за цими напрямками показав, що проблема стосується в основному практики впровадження ДН, опрацювання вітчизняного та зарубіжного досвіду. Основною причиною такого стану ДН в Україні є те, що впровадження технологій ДН наштовхується на реальні труднощі, подолання яких потребує цільового фінансування, об'єднання зусиль вітчизняних освітніх закладів та державних органів, координації спільних дій та нормативно-правового забезпечення, що сприятиме прискоренню цього процесу, а також зменшить інтелектуальні, матеріальні та фінансові витрати на впровадження і розвиток ДН в цілому. Мета доповіді висвітлення досвіду впровадження дистанційного навчання в Національній академії статистики, обліку і аудиту (НАСОА) і Хмельницькому національному університеті (ХНУ), які співпрацюють в рамках договору про співробітництво в даній галузі.

НАСОА Державної служби статистики України є базовим вищим навчальним закладом, який готує фахівців з прикладної статистики для органів національної статистичної служби. Проте існує певний дефіцит професійно підготовлених фахівців для роботи в центральних та регіональних бюро державної статистики. Завдання ДН заповнити цю прогалину, а також здійснити подальший розвиток системи підготовки фахівців для державної статистики. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20

березня 2013 р. № 145-р “Про затвердження Стратегії розвитку державної статистики на період до 2017 року” передбачено створення центру дистанційного навчання працівників органів державної статистики (<http://ukrstat.gov.ua/>). Статистична служба України побудована на основі регіональних організацій статистики і являється ієрархічною структурою, очолюваною Державною службою статистики України. Проблема підвищення якості підготовки, перепідготовки фахівців для структури системи державної статистики в Україні та підвищення їх кваліфікації шляхом створення та експлуатації відповідних інформаційних технологій та систем ДН зараз розглядається як надзвичайно важлива складова загальної задачі підвищення якості та ефективності діючої в країні системи вищої та середньої спеціальної освіти. Для застосування у НАСОА технології дистанційного навчання використовується система дистанційного навчання (СДН) “ПРОМЕТЕЙ” (www.prometeus.ru), за допомогою якої здійснюється підготовка фахівців за спеціальністю "прикладна статистика", "бухгалтерський облік та аудит" та інші (<http://dasoa.edu.ua/>). Академія має ліцензію на систему дистанційного навчання (СДН) “ПРОМЕТЕЙ” (ліцензійна угода 2007 р.), а також на ліцензійне програмне забезпечення, впроваджене в Держкомстаті України, пакету статистичних SPSS (ліцензійна угода 2009 р.), що є актуальним у зв'язку з приєднанням України до Болонського процесу.

Як необхідний елемент інформаційного середовища для організації ДН в НАСОА створено сайт ДН (<http://nasoa.edu.ua/> - Підрозділ - Дистанційне навчання <http://194.44.12.85/>). У НАСОА розроблена концепція ДН, яка базується на виконанні нормативних документів Міністерства освіти і науки України, зокрема “Положення про дистанційне навчання (Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466)”. Дистанційні курси в НАСОА розробляються в середовищі СДН “ПРОМЕТЕЙ” з використанням досвіду Академії дистанційної освіти Національної Академії Державного управління при Президентові України, Хмельницького національного університету (ХНУ) (<http://www.khnu.km.ua/>), за галуззю знань 0305 "Економіка і підприємництво" за напрямками: "Прикладна статистика", "Облік і аудит", "Банківська справа".

Навчання студентів ведеться через глобальну мережу Інтернет та корпоративну мережу Інтранет, а джерелом фінансування є кошти від плати за навчання. Оскільки на вибір моделі організації ДН впливає соціально-економічне становище та інфраструктура ВНЗ, тому, знаючи свої можливості, НАСОА розробляє відповідну модель організації дистанційного навчання. Розроблені дистанційні курси, що стосуються прикладної статистики, бухгалтерського обліку та аудиту, фінансів та кредиту для бакалаврів, спеціалістів і магістрів використовуються для комбінованого навчання (blended learning), тобто поєднуються традиційне денне, заочне навчання з дистанційним, а також створюється підґрунтя для розбудови навчання на протязі всього професійного життя (lifelong learning). Ця форма навчання впроваджується для спеціальностей "Облік і аудит"; "Банківська справа" на базі комп'ютерних центрів Кіровоградського коледжу статистики і Дрогобицького коледжу статистики НАСОА.

З метою виявлення та підтримки обдарованої студентської молоді, створення умов для її творчого зростання, науково-методичного забезпечення системи вищої освіти згідно з наказами Міністерства освіти і науки України № 46 від 23 січня 2013 року та №25 від 31.01.2014 р. у НАСОА проведено Всеукраїнську студентську олімпіаду з дисципліни «Статистика» із використанням системи дистанційного навчання СДН “ПРОМЕТЕЙ” в режимі on-line [<http://nasoa.edu.ua/>].

Дистанційне навчання є найбільш ефективним, коли освітні послуги надаються за місцем проживання студента. Враховуючи реалії розвитку Інтернету в нашій країні, обов'язковим є розгортання мережі локальних центрів дистанційного навчання (ЛЦДН) із постійно діючим Інтернетом і кваліфікованими методистами для надання технічної допомоги по роботі з системою, ідентифікації особи студента та гарантування об'єктивності проведення будь-яких контрольних заходів. Слід відмітити, що ЛЦДН не є відокремленими освітніми структурами, оскільки його працівники не надають жодних

освітніх послуг, на відміну від центрального університету. Цілеспрямована робота всього колективу ХНУ протягом десяти років дозволила підготувати понад 1100 дистанційних курсів, що дало змогу організувати навчання за 11-и напрямками і спеціальностями повного, скороченого терміну навчання та одержання другої вищої освіти. За цими спеціальностями нині навчаються 1500 студентів на 20 локальних центрах.

Одержаний досвід НАСОА і ХНУ свідчить про значну перспективність дистанційної форми навчання, особливо для тих категорій населення, які раніше за різними обмеженнями не могли навчатися ні на очній, ні на заочній формах навчання, а співпраця ВНЗ в галузі дистанційного навчання взаємно збагачує їх діяльність

М. Т. ТЕЛОВАТА,

доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

За означенням, прийнятим XX сесією Генеральної конференції ЮНЕСКО, "під освітою розуміється процес і результат удосконалення здібностей і поведінки особистості, при якому вона досягає соціальної зрілості та індивідуального зростання". Але складність процесу і результату зумовлює виділення окремих підпроцесів, складових, які взаємодіють та доповнюють одна одну, діють у синергетичній єдності й утворюють цілісну освітню систему. Вступивши у XXI століття, необхідно пам'ятати, що у більшості країн світу існує надлишок кадрів з дипломами і недостатність фахівців, здатних на високому професійному рівні вирішувати складні сучасні завдання.

Отже, потрібні зміни вищої освіти, як зсередини, так і ззовні, оскільки вимоги до професійної підготовки фахівців формулюються поза системою освіти. Вони виходять із загальних, економічних і суспільних цілей.

Вища освіта займає провідне місце в системі неперервної освіти. Вона зв'язана з економікою та наукою, технологією та культурою суспільства, і тому її розвиток є важливою складовою стратегії національного розвитку як країни, так і цивілізації.

Уміння передбачати розвиток системи освіти - одна з найважливіших умов успішності її функціонування. Отже, вимоги до фахівців, зміст і процес їх професійної підготовки повинні носити випереджаючий характер у порівнянні з існуючою практикою. Головна мета проектування випереджальних кваліфікаційних вимог до фахівця полягає у забезпеченні відповідності між змінами особистісних та суспільних потреб, у соціальному розвитку і перспективами зміни науки, техніки, економіки, культури, в економічному зростанні, разом з відображенням їх у цілях і змісті підготовки. В останні десятиліття XX століття спостерігається криза системи освіти і її організаційних структур. Криза є результатом недооцінювання ролі освіти, значення її в гуманістично орієнтованому соціальному прогресі. У більшості західних країн криза виявляється як неадекватність рівня, характеру, спрямованості освіти постіндустріальному характеру цивілізаційного розвитку.

На думку *Ф.Г. Кумбса*, "сутність кризи можна охарактеризувати словами "зміна", "приспосовування" і "розрив". Вчений відмічає, що, починаючи з 1945 року, спостерігається величезний стрибок у розвитку і зміні соціальних умов. Це викликано "революцією" у науці і техніці, в економіці та політиці, у демографії. Однак науково-технічна революція, прискоривши соціальні процеси, не змогла втягнути в процес змін систему освіти. У результаті відбувся розрив, поглибилась нерівномірність між вимогами суспільства і можливостями освіти, між економічним зростанням та соціальним розвитком.

Наведемо основні ознаки, що є підтвердженням високого рівня кризового стану системи освіти. Для визначення гуманітарного стану і можливостей соціально-економічного розвитку країн із середини 80-х використовується інтегративний показник -

індекс розвитку людини, що враховує не тільки рівень освіти, але й очікувану тривалість життя і реальний валовий внутрішній продукт на душу населення. За десятиріччя Україна опустилася з 45-ї на 80-ту позицію серед 173 країн за шкалою людського розвитку. Національній безпеці України безпосередньо загрожує фінансова політика у відношенні до соціальної сфери взагалі й особливо до вищої освіти.

Важливість освіти в економіці країни особливо підкреслена в теорії людського капіталу **Т.В. Шульца**, Нобелівського лауреата 1980 року, відповідно до якої ресурси, що витрачені на освіту, є вкладенням у людський капітал. Вчений довів, що долар, вкладений в освіту, дає за 50 років прибутку в три рази більше, ніж долар, вкладений безпосередньо в економіку. Підкреслимо, що у США витрати на освіту й армію зрівнянні. А підвищення освітнього рівня працівників забезпечує в США, Німеччині, Японії до 40-60% приросту національного доходу.

Постіндустріальний етап цивілізаційного розвитку викликає необхідність не простого підвищення рівня освіти, а формування іншого типу інтелекту, мислення, ставлення до швидкозмінних технічних, соціальних та інформаційних досягнень. Отже, перспективи пов'язані з формуванням нового рівня світогляду.

Одну з концепцій кризи вищої освіти можна визначити як технократичну (пом'якшений варіант - сцієнтистсько-технократичну), що для подолання розриву пропонує сфокусувати зміст і методи на формуванні раціональних умінь оперувати інформацією, володіти комп'ютерними технологіями, мислити професійно-прагматично. Основною цінністю технократичної концепції подолання кризи є орієнтація на професіоналізм і організацію навчання у взаємозв'язку з вимогами ринку і соціального замовлення сучасного суспільства.

Другу концепцію вчені визначають як гуманітарну, що вбачає джерела і зміст кризи в дегуманізації вищої освіти, перетворенні її в інструментальну категорію індустріальних і ринкових відносин. Один з видатних гуманістів ХХ ст. **Е. Фромм** головний зміст глибокої та необхідної реформи бачить саме у гуманізації освіти.

У доповіді ЮНЕСКО, яка підготовлена експертами під керівництвом **Е. Фора**, "Учитися, щоб бути. Світ освіти сьогодні і завтра" визначено, що людина може реалізуватися винятково завдяки процесу одержання протягом усього свого життя нового досвіду й актуалізації вже наявного. Тільки при такому розумінні, що явно виходить за рамки інституціональновизнаних видів освітньої діяльності, освіта може забезпечити виконання важливих соціальних і культурологічних функцій.

Г. Б. ЧЕРУШЕВА,

кандидат педагогічних наук,
професор кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

Підготовка фахівців економічного профілю характеризується специфічними особливостями, зумовленими якісною своєрідністю майбутньої професійної діяльності, яка потребує ініціативності, самостійності, гнучкості, аналітичного мислення, здатності комплексно оцінювати економіко-правову ситуацію та оперативно приймати рішення, готовності розумно ризикувати, уміння працювати в команді, знаходити вихід із кризових ситуацій, налагоджувати конструктивну взаємодію з діловими партнерами та клієнтами.

Аналіз досвіду ВНЗ економічного спрямування дозволяє зробити висновки, що відбувається інтенсивна переорієнтація суспільної свідомості студентів з духовних цінностей на цінності матеріального характеру, спостерігається зниження рівня гуманітарної культури молоді. Довгі роки в педагогічній теорії і практиці існувала думка, що єдиною домінуючою функцією вищої економічної освіти є підготовка спеціаліста до виконання суто професійних виробничих функцій. Така прагматична спрямованість

професійної підготовки, перебільшення ролі емпіричного рівня пізнавальної діяльності вихованців гальмувало розвиток творчого економічного мислення. В умовах дефіциту загальної та професійної культури, недостатнього розвитку навичок у співтворчості та взаємодії, не могло й бути мови про справжній розвиток нахилів, здібностей та обдарувань молоді, перспектив її повноцінної соціалізації.

Грунтовний аналіз проблеми практичного досвіду ВНЗ економічного спрямування дозволили визначити педагогічні умови професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-кредитної сфери в системі економічної освіти.

Вища економічна освіта XXI століття – це простір для вибору пріоритетів, поле інноваційних процесів у сучасній професійній педагогіці. Саме тут просліджуються педагогічні ресурси та вектори її розвитку: тенденції до змін всієї освітньої системи і одночасно до збереження культуросообразності освіти; відкритість сучасним тенденціям розвитку науки, сконцентрованість на пошуку шляхів вирішення наукових проблем; спрямованість освітнього процесу на становлення і розвиток базових здібностей людини, вплив на розвиток його сутнісних сил, який має носити креативний пошуковий та діяльнісний характер.

Аналіз наукових праць та досліджень, досвіду підготовки фахівців в системі вищої економічної освіти, а також усвідомлення державної програми соціально-економічного розвитку суспільства дозволяє зробити висновки про необхідність створення якісно нової системи професійної підготовки за наступних умов:

1. *Гуманізації економічної освіти.* Гуманізація освіти – це умова вирішення глобальних проблем сучасного людського соціуму, створення нових відносин між особистістю і суспільством, це шлях до вдосконалення духовного, культурного складу особистості, це формування соціальних здібностей людини жити в суспільстві за моральними нормами, зберігати й збагачувати свої здібності до творчої діяльності.

2. *Особистісно-орієнтоване навчання.* Даний підхід у навчанні є провідною стратегією гуманізації освіти й ґрунтується на методологічному визнанні особистості (її мотивів, цілей, потреб, здібностей, активності, інших індивідуально-психологічних особливостей) у якості системотворчого чинника.

3. *Забезпечення діалогової взаємодії основних суб'єктів системи професійної підготовки.* Важливим шляхом підвищення якості навчального процесу слід розглядати демократизацію відносин педагога і студента, впровадження у вузівську практику ідей педагогіки співробітництва; використання варіативних засобів їх співробітництва.

В. О. ШЕВЧУК,

доктор економічних наук, професор, в. о. ректора

В. П. ПАНТЕЛЕСЬ,

доктор економічних наук, професор,
декан економіко-статистичного факультету,
Національна академія статистики, обліку і аудиту

Г. В. ШЕВЧУК,

здобувач,
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

ГУМАНІТАРНІ КРОКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ АУДИТУ

Дотримання належної якості аудиту та постійне дотримання такої якості розглядаються важливими напрямками повернення довіри суспільства до бізнесу. У міжнародних стандартах контролю якості аудиту, які прийняті в Україні як національні, зазначається, щоб будь-яка особа, призначена для відповідальності за функціонування системи контролю якості фірми, мала достатній та відповідний досвід здійснювати і необхідні повноваження для прийняття на себе такої відповідальності для забезпечення контролю якості аудиту. Обов'язком фірми передбачається встановлення політики та процедур, розроблених для підвищення внутрішньої культури. Метою таких політик та

процедур є прийняття відповідною особою остаточної відповідальності за систему контролю якості фірми. Тому закономірно постає завдання розкрити природу культури фірми в контексті забезпечення якості аудиту фірмами України.

Зміст культури полягає у розвитку систем, створених для добра людей, для виробництва матеріальних і духовних цінностей, правил поведінки в суспільстві, для процесу вільного пізнання істини. Поняття культури завжди зберігає нормативний сенс та є синонімом гуманізму. Сучасні словники, енциклопедії трактують термін гуманітарний як такий, що має відношення до людства, суспільства, буття та свідомості; він відображає людську природу.

Культура розглядається у двох площинах. По-перше, культура як сукупність виробничих, суспільних, духовних досягнень людини та суспільства, як високий рівень розвитку чого-небудь; це досконалість, високий ступінь піднесення, зразок. Саме в цієї площині знаходиться поважне ставлення представників економічної думки про місце культури в розвитку суспільства. Тому облік, контроль та аудит закономірно розглядаються елементами культури суспільства.

По-друге, це культура підприємства, культура управління підприємством, культура управлінського персоналу підприємства, а саме культура управління, культура обліку, культура контролю, культура внутрішнього аудиту, культура аналізу, дотримання якісних характеристик діяльності, культура взаємодії працівників різних підрозділів підприємства, врегулювання криз та конфліктів тощо. Вважається, що стійкість бізнесу залежить від культурних цінностей. Сукупність функціональної складової, взаємодії персоналу, дослідна та відкриті структури управління розглядається інформаційною культурою.

У такій площині культура відображає якісні риси та особливості управління підприємством, точніше – сукупність знань, їх структуру та глибину, світоглядні, морально-етичні норми роботи, ставлення працівників до праці, навички працівників в організації роботи, прагнення співробітників бачити культурні цінності підприємства та сповідувати їх, вміння робітників володіти собою та розуміти особливості працюючих поруч людей. Можна вести мову про культурні аспекти діяльності організації.

В останні роки менеджмент підприємств активно спирається на такі нові елементи управління, як філософія фірми, ідеологія фірми, кредо фірми, політика фірми, етика, культура тощо. Сучасними рисами управління стає закріплення етичних норм поведінки співробітників та використання культури. Зараз популярними стають поняття організаційної культури, корпоративної культури, які широко використовуються в управлінні. Управління підприємством значною мірою ґрунтується на застосуванні елементів культури як сукупності цінностей, переконань, норм та способів мислення, які визнаються вірними.

Глибинний рівень культури включає в себе внутрішній світ співробітників: їхні ідеї, уяви, цінності, переконання, способи сприйняття навколишнього середовища та свого місця у ньому. До головних характеристик внутрішньої культури фірми відносять особисту ініціативу працівників, ступінь ризику, спрямування та узгодження дій персоналу, управлінську підтримку, контроль, ідентичність працівника з фірмою, систему винагород, конфліктність, моделі впливу.

Значення внутрішньої культури фірми в забезпеченні якості аудиту передбачає послідовне просування проблематики підвищення якості у наступній послідовності: формування та підтримка внутрішньої культури аудиторської фірми → ефективний контроль якості аудиту → дотримання концепції якості аудиту → виконання фірмою завдань аудиту належним чином.

Керівник аудиторської фірми несе відповідальність за систему контролю якості в межах своїх повноважень. Він постійно здійснює контроль за роботою аудиторів, на всіх стадіях аудиторської перевірки (від планування до узагальнення інформації) незалежно від виду аудиторських послуг (аудит фінансової звітності, аудиторські тематичні

перевірки, аудит відповідальності, управлінський аудит тощо). Одночасно, залежно від розміру та операційних характеристик фірми, керівник фірми може:

- прийняти виконання повноважень контролю якості повністю на себе;
- створити підрозділ контролю якості;
- визначити особу, відповідальну за систему якості фірми;
- доручити організацію та здійснення контролю якості одному з аудиторів як доповнення до його посадових повноважень. Відповідно, набір заходів з оцінки стану внутрішньої культури для перевірки контролю якості аудиту фірми буде мати різний характер.

Для розкриття духовного рівня внутрішньої культури, утворення процесів, завдяки яким працівниками засвоюються норми та правила поведінки, адміністрацією фірми проводяться анкетування співробітників, аналізують співбесіди, спостерігають за співробітниками, обстежують поведінку учасників корпоративних заходів тощо. Для оцінки стану внутрішньої культури працівників фірми використовується робочий документ (контрольний лист, анкета). Складові внутрішньої культури доречно розміщати у внутрішньофірмових документах, навчальних матеріалах та включати до процедур регулярної атестації персоналу.

Основними механізмами формування внутрішньої культури персоналу фірми, вважаються виокремлення об'єктів уваги, оцінки та контролю керівника, наявність критеріїв заохочення та винагород, демонстративне утворення зразків для наслідування, стратегії розв'язання критичних ситуацій та кризисів, критерії відбору при прийманні на роботу.

Проводячи оцінку фірми, можна сформувати об'єктивну картину внутрішньої культури, на базі якої формується загальна уява співробітників про фірму. Вплив внутрішньої культури на політику та процедури контролю якості через аналіз плинності кадрів, втрати кваліфікованих кадрів та залучення фахівців, які поділяють ідеали фірми, спонукання всіх працівників до бажаної поведінки щодо дотримання визнаних критеріїв якості аудиту, формування бажаної моделі поведінки персоналу та непримиренного ставлення персоналу до нехтування вимогами високої якості аудиту сприяє утворенню корпоративної думки щодо пріоритету дотримання вимог якості аудиту.

Контрольні дії, моніторинг та внутрішні аудити якості відносяться до особистісного, неофіційного, неформального внутрішнього контролю, вони спираються на дію мікро-інституцій, на поведінку працівників фірми. Такі заходи дозволяють попередити, виявити, уникнути, запобігти негативним діям, порушенням регуляторних норм. Потрібно вживати комплекс дій щодо стимулювання внутрішньої культури фірми, у якій визнається та заохочується висока якість роботи.

Впровадження аудиторської діяльності на сучасному рівні передбачає утворення системи внутрішнього контролю якості, встановлення відповідальності керівництва фірми за якість послуг, дотримання етичних вимог, прийняття завдань клієнта, ефективне використання людських ресурсів фірми, виконання завдання та здійснення моніторингу.

Не буде великим перебільшенням вважати культуру як продукт гуманітарних відносин архітектонікою якості фірми, тобто головним принципом побудови її менеджменту.

Характерною рисою сучасного розвитку науки є вживання міжпредметних зв'язків. Дослідженню заходів із підвищення якості аудиту через стимулювання персоналу аудиторських фірм України приділяється значна увага. Наука і практика контролю та аудиту широко використовує досягнення соціології, психології, культурології та інших гуманітарних наук. Творче використання здобутків соціальних наук дозволяє знайти нові шляхи розв'язання проблем аудиту, що назріли.

О. Д. ЯКОВЕНКО,

старший викладач кафедри сучасних європейських мов,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Проблеми української термінології постійно перебувають у полі зору науковців. Найголовнішими з них є проблема визначення статусу терміна, джерел формування української наукової термінології, лексикографічної фіксації та стандартизації термінів.

Нормування та стандартизацію термінів можна усвідомити лише за умови докладного вивчення їх як функціонального різновиду загальнолітературної лексики. І. Огієнко писав: «Справа наукової термінології – це дуже складна й важлива справа. Термінологія не постає відразу, а звичайно витворюється самим життям упродовж віків духовного життя, потребує державницької традиції для свого усталення» [3, с. 250]. Загальновідомо, що на формування термінології впливають як мовні чинники, зумовлені рівнем розвитку лексичної системи, так і позамовні фактори, які залежать від рівня розвитку науки і техніки. Крім того, постійне виникнення нових понять створює проблему і нових номінацій, які творять спеціалісти і, отже, певним чином надають термінові суб'єктивного характеру.

Термінологічна лексика будь-якої професійної галузі знань, що є назвами різноманітних наукових понять, утворює складну систему найменувань. Специфіка терміна як особливого виду слова помітно вирізняється від загальноживаної лексики. І до сьогодні вона ще вивчена недостатньо, хоча протягом тривалого часу цьому питанню приділяють увагу вітчизняні й зарубіжні лінгвісти. У більшості робіт, присвячених проблемам термінології, йдеться головним чином про функціонування термінів у певній галузі знань, про фіксацію термінів у словниках загального типу, про принципи укладання спеціальних словників термінології різних галузей знань; чималою є і кількість робіт, у яких порушується проблема терміна. Підхід до цієї теми і висвітлення її у різних авторів неоднакові.

Так, у доробку сучасного мовознавства є велика кількість лінгвістичних досліджень, присвячених термінологічній лексиці. Загальнотеоретичні проблеми термінології розглядали О. Вюстер, О. Герд, Б. Головін, В. Даниленко, Н. Непійвода, Е. Скороходько, С. Шелов та ін. Лінгвістичний аналіз термінолексики з використанням інформаційних технологій проводиться Т. Кияком, Е. Скороходько, С. Шеловим та ін.

Серед проблем української термінології можемо виділити такі:

1. Проблема спадщини. Чи варто повертати набуток минулих років, або виходити з реального вживання термінів? Які терміни є застарілими, які є менш вдалимими ніж наступні?
2. Проблема запозичень. Чи доцільно запозичувати терміни з інших мов, або шукати їм питомі відповідники?
3. Проблема перекладу термінів. Важливо, щоб переклад не перетворювався на сліпу кальку.
4. Словотворча проблема. Питання використання власне українських словотвірних засобів, підбір найлаконічніших форм.
5. Правописна проблема. Багато термінів запозичувалося в різні часи і тому опрацьовувалися згідно з різними правописними системами.
6. Проблема синонімії. Ще І. Огієнко наголошував: «Краще мати хоч не зовсім досконалу термінологію, але одну, ніж гарних, але багато».
7. Проблема культури наукової мови.

Серед найважливіших проблем є проблема термінологічних запозичень з інших мов. О. Баранов писав: «У англійській мові кількість запозичень становить лише 5 відсотків від загального числа новотворів, що свідчить про її чистоту і про здатність цієї мови до самозбагачення». Результатом цього є те, що, по-перше, англійські країни

мають високий ступінь наукового розвитку, рухають технічний прогрес; багато явищ виникає саме там, тому англійській мові немає резону запозичувати слова, адже першовідкривачі мають право творити терміни. По-друге, в сучасному світі англійська мова має статус міжнародної наукової мови.

Нині українська термінологія має можливість поповнюватися запозиченнями і перекладами безпосередньо з тих мов, які для того підходять, а не тільки через російську, як це було в попередні десятиліття. Тому важливо мати на увазі, що для того, щоб нові терміни органічно увійшли до літературної мови, їх треба творити з власномовного будівельного матеріалу (коренів, префіксів, суфіксів, постфіксів). Ця нібито проста вимога на сучасному етапі функціонування термінології перетворилася на проблему.

Секція 3.

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Г. В. БАГАЛІЙ,

магістрант спеціальності "Банківська справа",
Національна академія статистики, обліку та аудиту

СУЧАСНИЙ СТАН КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В БАНКАХ УКРАЇНИ

На даному етапі економічного розвитку важливе місце у пошуку шляхів виходу України з кризового стану займає подальше вдосконалення форм кредиту, формування ефективної кредитної системи.

З кожним роком усе більшої актуальності набуває споживче кредитування. Це пов'язано з тим, що всі ланки суспільства прагнуть ефективно функціонувати, а без розвитку банківської інфраструктури, неможливий нормальний розвиток суспільства.

Банківське кредитування займає одне з найважливіших місць серед фінансових механізмів економічного стимулювання і стабільного розвитку економіки України. Кредити є одним із основних прибутків для українських банків, які є невід'ємною частиною економічної системи країни. Для фізичних осіб кредитування – це можливість задовольнити свої потреби, придбати предмети побуту, придбати житло, покращити умови проживання, а також багато іншого для чого на даний момент не має грошей [1].

Тому сучасний стан банківського кредитування є важливим як для національної економіки, так і для окремого громадянина.

Загальна динаміка виданих кредитів фізичним особам за даними НБУ є позитивною: станом на січень 2011 р. – 63,6 млрд. грн., січень 2012р. – 62,2 млрд. грн., січень 2013 – 192,7 млрд.грн., що свідчить про розвиток кредитування в Україні, відповідно українці готові сплачувати більше за задоволення власних потреб кредитними коштами (адже близько 30-50% наданих кредитних коштів витрачають за розрахунками в торговельних мережах). Розвиток банківської системи дозволяє значній більшості громадян отримати додаткові кредитні кошти, так би мовити за невисокою відсотковою ставкою. Проте запозичені гроші можуть занадто «дорого» коштувати і немало клієнтів комерційних банків усвідомлять це лише сплативши всі кредитні зобов'язання.

Таким чином, виникає низка проблем у стосунках фізичних осіб з банками, неналагоджений перебіг процесу кредитування спричиняє значну недовіру у населення.

Враховуючи особливості кредитування населення та сутність кредиту взагалі, можна зробити висновок, що банківський кредит для фізичних осіб є формою економічних відносин між банком та позичальником, яка передбачає надання населенню акумульованих в банку тимчасово вільних грошових коштів на умовах повернення, строковості, платності та забезпечення.

Мета дослідження полягає в розкритті соціально-економічної сутності банківського кредитування фізичних осіб та обґрунтуванні шляхів його удосконалення на основі аналізу сучасного стану національної банківської системи.

Кредитування фізичних осіб – важлива складова економіки і фінансового сектора України. На сьогоднішній день основними видами банківського кредитування фізичних осіб є надання позики для купівлі житла (іпотека), для купівлі транспортних засобів (автомобільний) та для потреби купівлі товарів тривалого користування (споживчий). Головним спонукальним мотивом, що штовхає людей на користування споживчим кредитом, є потреба в предметах споживання і послугах, яка виникає за нестачі поточних доходів та власних заощаджень. Основними користувачами кредиту виступають чи особи з низькими доходами, чи громадяни, що сподіваються на збільшення своїх доходів [2].

За даними НБУ, за 11 місяців 2013 року загальний обсяг кредитів, виданих банками українським позичальникам, виріс на 4,5 мільярда гривень або на 2,4% - до

192,7 мільярда гривень. Для порівняння: за 2012 рік обсяг кредитів українців зменшився на 11 мільярдів або 5,5% [3].

На початку 2013 року середні реальні ставки за трирічними кредитами готівкою і позики на товари стартували з однієї позначки близько 60% річних, то закінчили 2013 рік вони з різницею в 6 відсоткових пунктів: 55,3 проти 61,3% реальних річних за позиками на товари і готівкою відповідно.

За кредитами на вторинне житло середні реальні ставки знизилися з 22-23% річних до 20-21% річних. За позиками на нове житло зниження склало 2,5-4,5 процентних пункти, так що середні ставки спустилися з 22-23,5% реальних річних до 19-19,5% річних. І якщо за кредитом на рік таку вартість ще можна вважати прийнятною, то при кредитуванні на 20 років переплата становитиме 200-400% ціни житла.

Лідером серед українських банків по виданих кредитах фізичним особам є «Приватбанк», який станом на 1 квітня 2014 року видав своїм клієнтам 24 млрд. грн. На другому місці – «Дельта-банк» (21,4 млрд.) на третьому – «Укрсоцбанк» (13,7 млрд.) Щодо ставок кредитування, то за останніми роками, на прикладі 2011-2013 рр., вони особливо не змінюються. В середньому на кінець 2013 року іпотечні кредити на придбання нерухомості видавалися під 18-25% річних [4].

В березні 2014 року банки практично згорнули кредитування фізичних осіб. В порівнянні з відповідним періодом 2013 було видано в десять разів менше кредитів.

Основна причина зниження кредитної активності – проблеми з ліквідністю банківської системи: налякані політичною ситуацією в країні вкладники продовжують розривати депозитні договори.

Банкам довелося скоротити обсяги споживчого кредитування і посилювати вимоги до позичальників. При цьому в банках: Ощадбанк, ПриватБанк, Дельта Банк, Platinum Bank запровадили різновид кредитної послуги, як кредитні канікули - відстрочка платежу по кредиту для позичальників, що опинилися в складній життєвій ситуації.

Якщо в 2013 році ефективна ставка на всі споживчі кредити становила в середньому 50-60%, то в 1 кварталі 2014 року вона підвищилася до 70-80%. Крім того, банки вже вимагали від фіз. осіб підтвердження офіційного доходу за останні півроку.

Про готовність кредитувати під цільові програми в травні 2014 року заявили Credit Agricole (ефективна ставка - 20,11%, перший внесок - 30%), Всеукраїнський банк розвитку (21,99% і 20% відповідно) і Idea Bank (кредит «Економний», хоча ставка по ньому становила 36,32%, а перший внесок - 30%) [5].

В середньому ефективна ставка по автокредитуванню виросла на 2-3 п. п. - з 18-20% до 21-23%.

Населення забирало гривневі депозити і прагнуло врятувати свої інвестиції.

Що стосується іпотечних кредитів, то взяти їх у березні 2014 року приватній особі в Україні було практично нереально. У зв'язку з загостренням політичної ситуації на сході країни, люди й самі не прагнули займати великі суми, адже потрібно бути впевненими в завтрашньому дні, у постійному доході, а сьогодні майже ніхто не знає, що його очікує в найближчому майбутньому.

Зважаючи на складну політичну та економічну ситуацію, обсяги повернення заборгованості позичальниками суттєво зменшились. Погіршення платоспроможності та зменшення фактично генерованого грошового потоку клієнтів відбулося також внаслідок девальвації гривні.

Отже, для недопущення помилок банки мають використовувати не лише традиційні методи зниження проблемної заборгованості, а й новітні ІТ-рішення колекторських задач, постійно вдосконалювати групові підходи з оцінки ризиків, адаптувати до ситуації рейтингові моделі та скоринги.

О. В. БЕНДА,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективно управляючи оборотними активами можна швидко досягти позитивних результатів у фінансовому оздоровленні підприємства. Розробка стратегії фінансового оздоровлення обов'язково включає розробку принципів управління оборотними активами як найбільш мобільною частиною майна.

Оборотні активи підприємства розглядаються як сукупність матеріальних і фінансових активів, які шляхом структурної трансформації, здійснюють безперервний кругообіг форм вартості з метою постійного відновлення процесу виробництва, отримання прибутку, підтримки ліквідності в межах підприємства і мають повністю використовуватися протягом одного календарного року або операційного циклу [1, с.43].

Першочерговими проблемами в управлінні оборотними активами є: управління запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, визначення джерел фінансування.

В економічній літературі відсутня єдина думка щодо показників ефективності управління оборотних активів. Одна група економістів дотримується думки, що ефективність управління оборотних активів характеризується тільки їхньою оборотністю. Інша група вважає, що оборотність оборотних активів – це тільки один із системи показників їхнього ефективного управління. Третя група – відводить другорядне значення цьому показнику [2, с.41].

Система показників ефективності управління оборотних активів заснована на розрахунку відносних показників, що характеризують різні аспекти діяльності підприємства і його фінансовий стан. Узагальнивши досвід науковців, пропонуємо використати наступні групи фінансових коефіцієнтів:

- показники стану та структури оборотних активів;
- узагальнюючі показники ефективності оборотних активів (показники рентабельності), які визначають здатність організації до росту її економічного потенціалу за рахунок внутрішніх джерел, розкривають можливості залучення й обслуговування позикових засобів;
- показники ділової активності характеризують результати й ефективність поточної основної виробничо-збутової діяльності підприємства (до цієї групи належать різні показники оборотності);
- показники ліквідності оцінюють достатність оборотних активів для погашення поточних зобов'язань (ці показники не тільки дають характеристику стійкого фінансового стану підприємства, але й відповідають інтересам різних зовнішніх користувачів аналітичної інформації);
- показники фінансової стійкості, показують наявність або відсутність у підприємства можливостей по залученню додаткових позикових засобів, здатність погасити поточні зобов'язання за рахунок активів різного ступеня ліквідності [4, с. 56].

Наслідком впровадження ефективної політики управління оборотними активами мають стати:

- забезпечення безперебійної роботи підприємства;
- зниження обсягів вільних поточних активів, і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування;
- прискорення обороту оборотних активів
- максимізація прибутку підприємства при збереженні ліквідності [3, с.99].

Ефективність управління оборотних активів оцінюється системою показників, що в своїй сукупності кількісно характеризує варіювання структури оборотних активів з метою вияву тенденції впливу на фінансовий стан підприємства. Відбувається постійне

зменшення оборотних активів у сфері виробництва і накопичення їх у розрахунках, а в результаті цього підприємствам в обіг потрібно залучати додаткові фінансові ресурси. Отже, проблема управління оборотними активами та джерелами їх формування в сучасних умовах є актуальною.

К. Б. БЛИК,

магістрант спеціальності "Фінанси і кредит",
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РИНКУ

Необхідною умовою реалізації основної мети підприємства є отримання прибутку на авансовий капітал - є планування відтворення капіталу, яке охоплює стадії інвестування, виробництва, реалізації (обміну) і споживання.

Формування і використання різних грошових фондів для відшкодування витрат капіталу, його накопичення та споживання становить суть механізму фінансового управління на підприємстві. Незалежно від того, поділяється чи капітал підприємства на власний, позиковий, основний або оборотний, постійний або змінний, він знаходиться в процесі безперервного руху, приймаючи лише різні форми залежно від конкретної стадії кругообігу.

Оборотний капітал - це кошти, авансовані в обороті виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації і продукції та отримання прибутку. Співвідношення оборотних коштів, що перебувають у сфері обігу, є неоднаковим у різних галузях народного господарства. Пояснюється це особливостями організації виробництва, постачання, збуту, а також системи розрахунків. Соціально-економічна суть промислового капіталу полягає в тому, що це єдина форма існування капіталу, при якій функцією капіталу є не лише привласнення додаткової вартості, а і її створення.

У сучасний період в Україні, спостерігається гостра нестача фінансових ресурсів, тому необхідно приділяти постійну увагу організації управління оборотним капіталом промислових підприємств. Забезпечити високі темпи економічного зростання та соціального розвитку можливо лише за умови ефективного використання оборотного капіталу, що повинно сприяти проведенню подальших економічних реформ задля створення соціально-орієнтованої та ефективної системи господарювання.

Взагалі, поняття «капітал» виступає в трьох формах: грошовій, продуктивній і товарній. Найбільш широке, загальне поняття капіталу відповідає його грошовій формі. В економічній теорії «грошовий капітал» розглядається як вартісна форма всього капіталу, а не лише як певна сума грошей, що спрямовується в процесі господарсько-підприємницької діяльності на придбання засобів виробництва і предметів праці.[1]

Оборотний капітал проходить три стадії кругообігу: грошову, виробничу й товарну. На першій стадії під час авансування коштів здійснюється придбання і нагромадження необхідних виробничих засобів.

Як правило, мінімальна потреба підприємства в оборотному капіталі покривається за рахунок власних джерел: прибутку, статутного капіталу, резервного капіталу, фонду накопичення та цільового фінансування. Однак, у силу причин підприємства виникають тимчасові, додаткові потреби в оборотному капіталі. У цьому випадку фінансове забезпечення супроводжується залученням позикових джерел: банківських і комерційних кредитів, позик, інвестиційного внеску працівників підприємства, облігаційних позик.

Оборотні кошти повинні забезпечувати безперервність процесу виробництва. Тому склад, розмір і потреби фірми в оборотних коштах визначається не тільки потребами виробництва, а й потребами обігу. Отже, самозростання капіталу відбувається в процесі кругообігу оборотного капіталу, яких проходить різні стадії і набирає різних форм. Що

менше часу оборотний капітал перебуває в тій чи іншій формі (грошовій, виробничій, товарній), то вища ефективність його використання, і навпаки.

Таким чином, отримання прибутку - це результат правильних рішень про пропорції, вкладення капіталу в основні оборотні кошти, прийнятих ще до початку операційної діяльності підприємства. Тому ефективно управління капіталом, передбачає чітке уявлення про специфіку його функціонування і відтворення.

Оборотні капітал - кошти, укладені у виробничих запасах підприємства, незавершеному виробництві, запаси готової та відвантаженої продукції, у дебіторській заборгованості, а також готівкові гроші в касі та грошові кошти на рахунках підприємства. Аналіз ефективності та використання оборотних коштів повинен допомогти виявити додаткові резерви і сприяти поліпшенню основних економічних показників роботи підприємства. Забезпеченість власними оборотними коштами, їх стан нормованих запасів, матеріальних цінностей, ефективність використання банківського кредиту і його матеріальне забезпечення, оцінка стійкості платоспроможності підприємства, є основними показниками, що характеризують фінансовий стан фірми.

І. О. БОНДАР,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Управління структурою капіталу є одним з найбільш складних і важливих завдань, яке полягає в знаходженні оптимального співвідношення між власним та залученим капіталом за різними оціночними критеріями. Управління капіталом передбачає реалізацію головної мети – зростання ринкової вартості підприємства та доходів його власників.

Описані в науковій літературі теоретичні підходи щодо оптимізації структури капіталу ґрунтуються в основному на концепціях зарубіжних вчених (Ф.Модільяні, М.Міллера, Р.Брейлі, С.Майєрса, М.Гордона, Г.Дональдсона, В.Хорна, Є.Брігхема, М.Ваховича та інших), в основі яких лежать суперечливі підходи щодо можливості оптимізації структури капіталу підприємства. Дослідженню питань оптимізації структури капіталу приділяється також чільна увага і з боку вітчизняних вчених, зокрема, в працях І.Бланка, М.Данилюк, Є.Мних, В.Савич, Г.Ляшенка, Л.Коваленко, Л. Ремньової [1, с. 47].

Визначення оптимальної структури капіталу вимагає вибору компромісу між ризиком та доходністю, що ґрунтується на положенні того, що:

- зростання долі позикового капіталу підвищує фінансовий ризик для підприємства;
- в той же час більш високе значення долі позикового капіталу забезпечує більше значення доходності на власний капітал, підвищує рентабельність власного капіталу підприємства, і підвищує величину прибутку, що отримується.

Оптимальна структура капіталу являє собою співвідношення між зобов'язаннями та власним капіталом підприємства, яке збільшує величину власного капіталу підприємства і, як наслідок, – прибутки його акціонерів. Це співвідношення не є постійним, а змінюється з часом і під впливом певних факторів.

Існують певні методичні підходи, метою яких є забезпечення такого співвідношення внутрішніх та зовнішніх джерел фінансового капіталу підприємства, яке б дозволило досягти найвищих показників господарської діяльності підприємства.

Будь-яке підприємство для фінансування своєї діяльності потребує достатнього обсягу фінансування, який залежить від періоду обігу активів та відповідних ним пасивів. Активи та пасиви підприємства за строками обігу можна поділити на коротко та довгострокові. Залучення капіталу з того чи іншого джерела фінансування пов'язане з певними витратами зі сплати процентів за користування цими джерелами. Загальна сума коштів, яка сплачується за користування певним обсягом залучених фінансових ресурсів, впливає на вартість капіталу [2, с.135]. В оптимальному варіанті передбачається, що

обігові кошти підприємств фінансуються за рахунок довгострокових джерел. Завдяки цьому оптимізується загальна сума витрат щодо залучення коштів.

Сучасний економічний стан потребує від власників підприємств ефективного управління, уважного контролю та своєчасного коригування структури капіталу підприємства, тому що оптимальна структура капіталу дає можливість отримувати максимальний прибуток, досягти високої рентабельності, фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності [4, с.79] Структура капіталу – спеціальне логічне поняття, введене в сучасний фінансовий аналіз для позначення співвідношення джерел позичкового і власного фінансування, яка прийнята в підприємства для реалізації її ринкової стратегії.

Наприклад, на етапі становлення, воно фінансується за рахунок власних або позикових засобів, а в міру його подальшого розвитку з'являться зароблений власний капітал у вигляді прибутку, неорганізований позиковий капітал. Причому, власний і, особливо, позиковий капітал підприємства розглядаються не тільки як основні елементи капіталу підприємства, але і як джерела додаткового його приросту. Зокрема, позиковий капітал підприємства залучається для максимізації прибутку або ринкової вартості підприємства. Кінцева структура капіталу підприємства визначається шляхом аналізу міри впливу окремих джерел додаткового капіталу на той, що функціонує спочатку і зміни в ньому співвідношення власної і позикової складової. Тому, оптимальна структура капіталу відображає таке співвідношення використання власного та позикового капіталу, при якому забезпечується найбільш ефективний взаємозв'язок між коефіцієнтами рентабельності власного капіталу та коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість [3, с.179]

Отже, щоб визначити необхідну структуру капіталу для підприємства, необхідно, насамперед, провести аналіз всього капіталу підприємства та визначити загальну потребу в ньому, виявити тенденції динаміки обсягу та складу капіталу, їхній вплив на фінансову стійкість та ефективність використання капіталу. Саме тому в результаті аналізу капіталу виявляється, який з видів оптимізації структури капіталу необхідно застосувати для конкретного підприємства.

А. С. БОНДАРЕНКО,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ І ПОЗИЧАЛЬНИКА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Основним видом діяльності банківської установи є надання кредитів. Комерційні банки перед процедурою кредитування здійснюють аналіз кредитоспроможності позичальника. На основі проведеного аналізу визначається чи одержить позичальник кредит, в якому обсязі та на яких умовах. На сьогоднішній день існує велика кількість методів для визначення кредитоспроможності позичальника. Зазвичай комерційні банки самостійно розроблюють систему оцінки потенційного клієнта, спираючись на зарубіжний досвід та методичні рекомендації Національного банку України.

полягає в тому, що аналіз кредитоспроможності позичальника є визначальною умовою кредитних відносин, оскільки від його достовірності залежить не лише результат окремих кредитних угод також і ефективність кредитної діяльності банківської установи загалом. Незважаючи на це на даний час в сучасній теорії та практиці не існує єдиного підходу до визначення системи показників, які б повністю характеризували кредитоспроможність позичальника.

Дослідженням питання кредитоспроможності позичальника та розробкою теорії і методології її оцінки займались багато зарубіжних та вітчизняних вчених. Зокрема: Дж.

Ф. Сінкі, Л. Гапенські, Е. Брігем, С. Роуз, В. В. Вітлінський, О. В. Дзюблюк, Л.О. Лахтіонова, А.М. Мороз, О. В. Пернарівський та інші.

Метою даного дослідження є ознайомлення з різними методиками оцінки кредитоспроможності позичальника, їх порівняння та пошук шляхів їх узгодження.

Виклад основного матеріалу. Кредитоспроможність клієнта банку – це його здатність вчасно та в повному обсязі розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями [4, с.177]. Основною метою аналізу кредитоспроможності позичальника є дослідити його фінансово-господарський стан та наявність передумов ефективного використання та повернення позичкових коштів.

Методики аналізу і система показників кредитоспроможності потенційного позичальника, що використовуються комерційними банками, досить різноманітні. До основних методів належать:

1. Метод коефіцієнтного аналізу – базується на оцінці поточного стану позичальника та порівняння отриманих результатів з нормативними критеріями. Виділяють такі п'ять основних груп коефіцієнтів: ліквідності, ефективності або оборотності, фінансового леверіджа, прибутковості та обслуговування боргу [2, с.203]. Розрахунок даних коефіцієнтів в динаміці може дати комплексне віддзеркалення стану справ позичальника в попередньому періоді на основі фінансової звітності. Основними недоліками даного методу є те, що він не враховує такі фактори як політичні і загальноекономічні зміни в країні, зміна організаційної структури управління підприємством, зміни форм власності та інші.

2. Статистичні методи – засновані на розрахунку кредитного рейтингу за певною формулою, що включає як кількісні фактори - фінансові коефіцієнти, так і деякі якісні фактори, але стандартизовані і приведені до кількісному значенню аспекти діяльності позичальника, наприклад, галузеві особливості, кредитну історію [5, с.101]. Існують такі статистичні моделі: Правило «шести «С»», CAMPARI, PARTS та PARSER. До основних переваг даних розрахунків є врахування не лише кількісних характеристик, а також і якісних, наприклад репутація позичальника, його здатність до повернення кредиту, характеристика ринку та продукції, забезпечення або страхування позики та інші.

3. Експертні методи – базуються на розрахунку фінансових коефіцієнтів, але значення позначаються індивідуально по кожному позичальнику. Використовуються при визначенні кредитоспроможності великих та середніх підприємств [3, с.95].

Вдосконалення методики оцінки кредитоспроможності базується на оптимальному виборі основних показників оцінки, як фінансових, так і нефінансових. Брати до уваги специфіку підприємств, сезонність і проводити адекватне оцінювання нормативних значень і використання банку даних про кредитну історію клієнта. При оцінці фінансового стану позичальника в процесі моніторингу кредиту проводити аналіз не тільки на поточну дату, але за прогнозним сценарієм.

Висновки. Отже, методи, які застосовуються в практиці вітчизняних банків непогано оцінюють фінансові показники, однак є суттєві проблеми з ефективним використанням якісних характеристик позичальника при оцінці його діяльності, які не мають кількісного вираження (характеристика бізнесу, ринкова позиція позичальника, ділова репутація та ін.).

Для здійснення якісної оцінки кредитоспроможності необхідно доцільно використати також аналіз зовнішнього середовища за таких напрямків, як галузевий і конкурентний аналіз. За допомогою цього аналізу можливо визначити рівень кредитного ризику операції при розгляданні запропонованого до кредитування заходу.

Ю. М. ГАЙДА,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»

Національна академія статистики, обліку та аудиту

ДЕФІЦИТ БЮДЖЕТУ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Дефіцит бюджету як економічне явище у науковій літературі тлумачать як об'єктивні економічні відносини, що виникають між учасниками відтворювального процесу при використанні державою грошових ресурсів понад наявні доходи бюджету [1, с. 199]. Саме тому, дефіцит виникає в результаті незбалансованості бюджету. Основною причиною появи дефіциту бюджету є відставання темпів росту бюджетних доходів порівняно зі збільшенням бюджетних видатків і спричиняється дією різних чинників. Основним чинником дефіциту бюджету є неспроможність держави забезпечити бюджет необхідними доходами.

Дослідження дефіциту бюджету завжди цікавило багатьох вчених і є актуальним для будь-якої країни. Тому їм приділяється багато уваги з боку науковців у сучасних економічних публікаціях. Зокрема, значний внесок у розробку цього питання зробили відомі вітчизняні економісти, такі як Дем'янишин В., Федосов В., Юрій С. та інші.

Таким чином, дефіцит бюджету є важливим інструментом державної фінансово-кредитної політики, засобом впливу на економічне становище країни в цілому. Високий рівень дефіциту бюджету значно впливає на стан економіки країни.

У зарубіжній практиці вагомим методом боротьби з хронічними дефіцитами і досягнення сталого розвитку, було впровадження спеціальних фіскальних правил. Це правила, за допомогою яких політичні діячі приймають рішення у сфері фіскальної політики щодо обсягу і розподілу державних видатків і джерел їхнього фінансування.

Фіскальні правила різних країн мають свої особливості, а саме усі правила можна об'єднати в такі групи[2, с.120]:

- правила збалансованого бюджету, де головним постає «золоте правило» державних фінансів, що передбачає збалансованість поточних бюджетних доходів і видатків, циклічний бюджетний баланс та встановлення граничних розмірів частки бюджетного дефіциту у ВВП;
- правила запозичень, щодо обмежень або заборони використання окремих джерел державних запозичень;
- боргові та резервні правила, які полягають у встановленні лімітів щодо акумулювання валового державного боргу у відсотках до ВВП, а також пов'язані з формуванням спеціальних резервних фондів для уникнення фінансової кризи у несприятливі періоди.

Дефіцит бюджету, як важливий економічний показник для кожної країни світу, повинен щоденно піддаватися плануванню та аналізу. Так як, боротьба з цим економічним явищем можлива лише при всебічному та постійному контролі і аналізі за бюджетним дефіцитом країни.

Отже, на сучасному етапі уряд повинен постійно контролювати розмір дефіциту бюджету, інакше він здійснюватиме дестабілізуючий вплив на соціально-економічний розвиток країни. Необхідно приділяти більше уваги збільшенню доходів держави шляхом подолання безробіття, поліпшення податкової системи, удосконалення приватизації державного житла, поліпшення фінансового стану суб'єктів господарювання та ін. З метою максимально ефективного управління дефіцитом державного бюджету необхідно застосовувати систему економічних заходів. Дефіцитне фінансування для України є вкрай важливим. Його потрібно не скорочувати, а переорієнтувати на вирішення основної проблеми нашої економіки – досягнення економічної стабільності.

І. В. ГОЛОБОРОДЬКО,
магістрант спеціальності "Фінанси і кредит",
Національна академія статистики, обліку та аудиту

РЕГУЛЮВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Сучасний стан фінансового забезпечення місцевих бюджетів характеризується великою залежністю територій від Державного бюджету та перерозподілом фінансів "вниз" в ручному режимі. Як наслідок постає проблема збалансування місцевих бюджетів та вирівнювання фінансової забезпеченості регіонів. Тому одним з основних завдань бюджетного реформування має стати вдосконалення регулювання системи міжбюджетних відносин та децентралізація місцевих бюджетів.

Дослідженню міжбюджетних відносин присвячено досить багато робіт, зокрема в наукових роботах О. Д. Василика, В. М. Федосова, О. П. Кириленко, В. М. Опаріна, Т. Г. Бондарук, О. П. Близнюка та ін.. Але, попри велику кількість досліджень питання вдосконалення міжбюджетних відносин залишається актуальним і потребує подальшого вивчення.

Метою дослідження є аналіз динаміки міжбюджетних трансфертів в складі місцевих бюджетів та з'ясування факторів які впливають на них.

Основною формою реалізації міжбюджетних відносин в Україні є міжбюджетні трансферти, які являють собою кошти які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого. Згідно Бюджетного кодексу [1] вони поділяються на :

- 1) дотацію вирівнювання – спрямовується на вирівнювання дохідної спроможності бюджету, який його отримує;
- 2) субвенції – використовуються на певну мету в порядку, визначеному органом, що прийняв рішення про її надання;
- 3) кошти що передаються до державного бюджету та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів;
- 4) додаткові дотації.

Таблиця 1
Динаміка доходів місцевих бюджетів України за 2011-2014 роки,
млрд. грн.

	2011	2012	2013	План 2014
Доходи без врахування міжбюджетних трансфертів, млрд. грн.	86,6	100,8	105,2	112,5
Офіційні трансферти, млрд. грн.	94,9	124,5	115,8	128,2
– дотації від органів державного управління	48,1	60,6	61,2	62,3
– субсидій від органів державного управління	46,8	63,8	54,6	65,9
Всього доходів	181,5	225,3	221	240,7

Джерело: на основі даних (<http://www.treasury.gov.ua>.) [2]

За досліджуваний період число офіційних трансфертів в складі доходів місцевих бюджетів збільшилося, і в перспективі (на 2014 рік) буде зростати (Табл. 1). В загальній структурі по кожному періоду трансферти перевищують власні доходи, а отже це свідчить про неефективність нинішньої бюджетної політики, про незацікавленість місцевих органів влади в нарощенні доходів на місцях. З одного боку доходи місцевих бюджетів залежать від інфраструктури того чи іншого регіону, яка в свій час залежить від низки зовнішніх факторів, таких як інвестиційний клімат, ресурсний потенціал регіону, соціальної забезпеченості населення, різні політичні чинники. З іншого – слабка законодавча база. На мою думку, досягнення збалансованості між бюджетами місцевого

самоврядування можливо тільки за узгодження всіх факторів які впливають на дохідну базу бюджетів. Проте, слід відмітити збільшення доходів і скорочення трансфертів в 2013 році, але на тлі політичних обставин в 2014 році – подальшого покращення не відмічено.

Про істотну незабезпеченість власними ресурсами адміністративно-територіальних одиниць свідчить зростання дотації вирівнювання, яка з 2012 по 2014 рік зростає на 9,3 млрд. грн. (21,6%), субвенції соціального захисту населення на 13,4 млрд. грн. (47,4%.) (Табл. 2).

На сьогоднішній день, передбачається реформування [4] місцевого самоврядування, зокрема децентралізація фінансів:

– збільшення частини податку на доходи фізичних осіб (до 25%)

Таблиця 2

Назва трансферту	Передбачено розписом на		
	2012	2013	2014
Дотація вирівнювання	51,6	55,7	60,9
Всього по субвенціях соціального захисту населення	41,4	50,9	54,8
Додаткові дотації	4,5	1,3	1,4
Всього	97,5	107,9	117,1

Міжбюджетні трансферти за 2010-2014 роки, млрд. грн.

Джерело: на основі даних ([http://www.treasury.gov.ua.](http://www.treasury.gov.ua)) [2]

– збільшення частини податку на прибуток підприємств (від 10% до 25%)

– екологічний податок (частково)

– єдиний податок (повністю)

– земельний податок (повністю)

– інші податки та збори

Таке реформування зможе певною мірою врегулювати міжбюджетні різниці та надасть місцевим бюджетам більшої самостійності.

Отже, результати дослідження вказують на те, що в Україні обсяги надання міжбюджетних трансфертів зростають, що свідчить про централізацію бюджетів і великою мірою залежать від низки зовнішніх факторів. Для регулювання міжбюджетних відносин потрібно якнайскоріше реформувати місцеве самоврядування.

В. О. ГОРБАЧОВ,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,

Національна академія статистики, обліку та аудиту

УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Необхідно приділяти увагу організації управління оборотним капіталом промислових підприємств адже фінансова діяльність підприємства тісно пов'язана з формуванням і використанням оборотного капіталу. На відміну від необоротного, саме оборотний капітал практично цілком відповідає за платоспроможність компанії у поточній діяльності і забезпечує норму рентабельності.

Сам термін “оборотний капітал” є відносно новим, більш використовуваним є термін “оборотні кошти”, який ми бачимо у законодавчих та нормативних актах.

Згідно з Господарським кодексом України оборотними коштами є сировина, паливо, матеріали, малоцінні й швидкозношувані предмети, інше майно виробничого й невиробничого призначення, що відноситься по законодавству до оборотних коштів [1].

В сучасній літературі проблеми управління оборотним капіталом на підприємствах розглядаються багатьма вченими: Бланк І.О., Білик М.Д., Поддєрьогін А.М. та ін.

Невирішені частини досліджуваної проблеми. Разом з тим, існує ряд проблем, які все ще залишаються невирішеними, зокрема в частині формування ефективної системи управління оборотним капіталом.

Теоретичне обґрунтування системи ефективного управління оборотним капіталом, для формування раціональної структури джерел фінансових ресурсів підприємства, фінансування необхідного обсягу його оборотного капіталу та забезпечення бажаного рівня доходів.

Важливість оборотного капіталу у фінансово-господарській діяльності будь-якого підприємства беззаперечна. Тому зрозуміло, що ефективне управління формуванням оборотного капіталу є необхідною умовою функціонування підприємства на ринку та його виживання в конкурентній боротьбі.

Потреба в оборотному капіталі визначається шляхом його нормування, що являє собою встановлення оптимальної величини оборотного капіталу, необхідного для організації і здійснення нормальної господарської діяльності підприємства, що на мою думку відповідно підвищує ефективність управління оборотним капіталом.

В основу визначення потреби в оборотному капіталі для основної діяльності покладаються планові показники виробництва продукції підприємства і планових витрат на виробництво і реалізацію продукції.

Визначення об'єму та структури оборотного капіталу, джерел його покриття і співвідношення між ним, достатнього для забезпечення довгострокової стабільної господарської та ефективної фінансової діяльності є важливим при створенні системи ефективного управління капіталом.

Оборотний капітал є однією з основних фінансових категорій, що робить істотний вплив на сферу виробництва, сферу обігу, стан розрахунків у народному господарстві і, тим самим, на грошовий обіг у країні, виконують свою другу функцію - платіжно-розрахункову [2].

На думку Л. В. Гасенко, О.В. Луга за нульовим значенням чистого оборотного капіталу ризик втрати ліквідності досягає максимального значення, а зі зростанням значення даного показника ризик втрати ліквідності зменшується і дорівнюють нулю при максимальному значенні показника [3]. Тобто, з одного боку збільшення чистого оборотного капіталу в динаміці означає зростання ліквідності і збільшення кредитоспроможності, з іншого боку велике зростання оборотного капіталу може вказувати на не ефективну фінансову політику підприємств, котра може призвести до зниження рентабельності. Тому однозначно вважати, що збільшення оборотного капіталу в динаміці являється позитивним моментом не можна, оскільки відомо, що інвестиції на підприємстві повинні бути мінімальними.

Отже управління оборотним капіталом є основною функцією менеджменту, від якості якого залежить і кінцеві фінансові результати. Управління оборотними капіталом безпосередньо пов'язане з механізмом визначення планової потреби підприємства в необхідних засобах, їх нормуванням. Для підприємства важливо правильно визначити оптимальну потребу в оборотному капіталі, що дозволить з мінімальними витратами отримувати прибуток, заплановану при даному обсязі виробництва.

Заниження величини оборотного капіталу спричинює нестійкий фінансовий стан, перебої у виробничому процесі і, як наслідок, зниження обсягу виробництва та прибутку. У свою чергу, завищення розміру оборотного капіталу знижує можливості підприємства виробляти капітальні витрати по розширенню виробництва.

В. В. ГРИЦУН,

бакалавр спеціальності «Фінанси і кредит»

Національної академії статистики, обліку та аудиту

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ НЕПЛАТОСПРОМОЖНИХ ПІДПРИЄМСТВ І ЗАПОБІГАННЯ ЇХНЬОМУ БАНКРУТСТВУ

Економічна криза змушує підприємства зменшувати обсяги виробництва продукції і згорнути свою діяльність, ставати неплатоспроможними. Якщо в нормальній ситуації метою кожної фірми є прибутковість, захоплення нових ринків і зростання, то в кризовій ситуації головна мета - виживання.

За даними Державної служби статистики за I півріччя 2014 року порівняно з аналогічним періодом 2013 року кількість збиткових великих та середніх підприємств в Україні збільшилася з 41,9% до 45,4% [1].

Поточною неплатоспроможністю може характеризуватися фінансовий стан будь-якого підприємства, якщо на конкретний момент через випадковий збіг обставин тимчасово суми наявних у нього коштів і високоліквідних активів недостатньо для погашення поточного боргу, що відповідає законодавчому визначенню, як неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед кредиторами після настання встановленого строку їх сплати, у тому числі із заробітної плати, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше, як через відновлення платоспроможності [2].

Виділяють такі головні ознаки, які вважаються негативними та можуть свідчити про неплатоспроможність підприємства: зменшення валюти балансу в динаміці за негативними ознаками; зниження темпів приросту оборотних активів порівняно з темпами приросту необоротних; перевищення позикового капіталу підприємства над власним; перевищення темпів приросту кредиторської заборгованості над дебіторською; зменшення частки власних оборотних коштів; перевищення темпів приросту позикового капіталу над власним.

Основна мета проведення попереднього аналізу фінансового стану підприємства - обґрунтування рішення про визнання структури балансу незадовільною, а підприємства - неплатоспроможним відповідно до системи критеріїв, що затверджені законодавством. Державними органами розроблено документ, в якому викладено докладну методику діагностики банкрутства українських підприємств – “Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства”. Так, під час проведення аналізу визначаються: стан фінансово-господарської діяльності підприємства, структура його балансу (задовільна чи незадовільна) та обґрунтованість визнання підприємства неплатоспроможним; тенденції щодо динаміки основних показників ефективності діяльності підприємства; можливість використання санаційних процедур для поліпшення фінансово-господарського стану підприємства та виведення його з неплатоспроможного стану; наявність економічних ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Для оцінки фінансово-господарського стану підприємства враховуються показники стану основних засобів, показники ліквідності, фінансової стійкості і рентабельності [3].

В умовах масової неплатоспроможності господарюючих суб'єктів особливого значення набувають заходи щодо запобігання кризових ситуацій, а також заходи, спрямовані на відновлення платоспроможності підприємства і стабілізацію його фінансового стану.

В. В. ДЕВ'ЯТКО,

магістр спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Місцевий бюджет являє собою форму утворення та використання грошових ресурсів, призначених для забезпечення завдань та функцій, віднесених до предметів ведення місцевого самоврядування. Місцевий бюджет є фінансово-економічною категорією, інструментом вирішення проблем місцевого рівня. [1].

Станом на 14 березня 2014 року в Україні 12087 бюджетів різних рівнів і затверджено 12057 бюджетів, або 99,8%. [2].

За результатами ревізії бюджетів 10 областей проведеної головним контрольно-ревізійним управлінням, яку провели територіальні підрозділи державної контрольно-ревізійної служби (ДКРС) та якими було охоплено ресурсів на суму понад 50 млрд грн., порушень законодавства було виявлено на загальну суму понад 2,421 млрд грн. [3].

Загальна сума порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, становить понад 900 млн грн (37,2 % від загальної суми виявлених порушень). Сума порушень, що не призвели до втрат, – 1,5 млрд грн. [3].

Незаконних витрат фінансових і матеріальних ресурсів виявлено на загальну суму 85,9 млн грн. Найбільшу частку в них займають порушення законодавства щодо розподілу та використання міжбюджетних трансфертів та інші операції з розрахунків між бюджетами (39,3 %); операції з матеріальними активами, проведені з порушенням законодавства (26,2 %); завищення обсягу чи вартості виконаних робіт, наданих послуг, списання коштів без отримання товарів, робіт послуг (16,8 %). [3].

За результатами контрольних заходів ініційовано 515 фінансових санкцій, з яких застосовано 490, зокрема зупинено 264 операції з бюджетними коштами; 72 розпорядникам бюджетних коштів призупинено асигнування та зменшено, а 154 – зменшено призначення. [3].

Таким чином, на розгляд правоохоронним органам передано 217 матеріалів ревізій на суму 384,1 млн грн. За результатами ревізій порушено 27 кримінальних справ: у Донецькій області – 7, у Закарпатській – 5, у Дніпропетровській та Черкаській – по 4, у Івано-Франківській, у Миколаївській, Полтавській – по 2, у Рівненській – 1, що свідчить про численні порушення бюджетного законодавства. [3].

В. В. ДЕНИСЕНКО,

бакалавр спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Актуальність теми. Підписання Україною політичної частини Угоди про асоціацію з Євросоюзом вимагає глибокого вивчення законодавства європейських та інших країн світу. Сучасний стан місцевих бюджетів України зумовлює необхідність вивчення міжнародних стандартів формування та використання коштів місцевого призначення.

Питанню зарубіжного досвіду формуванню місцевих бюджетів присвячено чимало різноманітних наукових праць. Особливу наукову цінність представляють роботи таких вчених як В. Андрущенко, Т. Бондарук, В. Зайчикова та низки інших.

Будь-яка демократична держава намагається забезпечити належний рівень функціонування місцевого самоврядування. Головним є питання ефективного формування коштів місцевих бюджетів адміністративно-територіальної одиниці відповідної країни. На даний час становлення і розвиток місцевого самоврядування в Україні суттєво гальмується впливом значної кількості об'єктивних та суб'єктивних чинників політичного, правового, економічного та психологічного характеру. Тому нашій

державі, щоб підвищити ефективність цього процесу, потрібно використовувати досвід функціонування самоврядних інститутів в зарубіжних країнах.

Країни за формою державного устрою поділяються на федеративні та унітарні. Від цього поділу залежить бюджетний устрій, побудова фінансової системи, фінансова діяльність місцевого самоврядування. Місцеві бюджетно-фінансові системи утворюють нижній рівень організаційної системи економічних відносин держави. Як правило, це другий рівень в унітарних країнах та третій рівень у країнах з федеративним державним устроєм.

Для федеральних країн характерні двосторонні взаємовідносини між центральним урядом і суб'єктами федерації [1, с. 458]. Як правило, у таких країнах види місцевих бюджетів визначені федеральним законодавством та законодавством окремих суб'єктів федерації.

В унітарних країнах відносини між рівнями державного управління є не ієрархічними, а горизонтальними або взаємодоповнюючими, причому за кожним рівнем закріплені конкретні функції і права [1, с. 458]. У таких країнах види місцевих бюджетів чітко визначаються на загальнодержавному рівні.

Система місцевих бюджетів може включати різні види бюджетів, а саме: бюджети територіальних громад та інших органів місцевого самоврядування, а також бюджети державних утворень, які є суб'єктами федерації [4]. Існують країни, місцеві бюджети яких мають свої особливості. Так, в Іспанії до місцевих бюджетів включені бюджети сумісних підприємств, створених за участю держави.

В різних країнах доходи місцевих бюджетів формуються по своєму, але можна виділити такі основні джерела наповнення дохідної частини місцевих бюджетів, як: податкові та неподаткові надходження, позики (кредити), субсидії та дотації з центрального бюджету.

Податкові надходження в окремих країнах є найважливішим джерелом доходів місцевих бюджетів, а в інших займають незначну частку. Так, зокрема в Італії, Ірландії і Нідерландах він найнижчий і становить менше 10% від доходів місцевих бюджетів. У Бельгії, Франції, Німеччині, Данії, Великобританії доходи від місцевих податків перевищують 20 % бюджетних доходів. В Данії і Франції ця стаття доходів перевищує 40 %. [2, с. 347]

Таким чином, головною і центральною ланкою фінансів органів місцевого самоврядування, як в Україні, так і в зарубіжних країнах - є місцеві бюджети, які формуються на території адміністративних одиниць.

Формування місцевих бюджетів кожної країни відбувається під впливом різних політичних та економічних чинників, які обумовили головні засади даної системи.

В Україні, як переконає досвід, система формування місцевих бюджетів побудована таким чином, що не забезпечує в певній мірі органів місцевого самоврядування власними фінансовими ресурсами. Це ставить органи місцевого самоврядування в повну залежність від державних органів влади. А відсутність стимулів для органів місцевого самоврядування взагалі не забезпечує ефективне формування місцевих бюджетів.

Дослідження зарубіжного досвіду формування місцевих бюджетів засвідчило, що нам варто негайно реформувати дану систему в напрямі децентралізації.

В. В. ДОЛИНСЬКИЙ,

магістрант спеціальності «Фінанси і кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку економіки України важливість регулювання ринку фінансових послуг, перш за все, обумовлена необхідністю забезпечення єдності ринку, нагляду за функціонуванням фінансових установ і захисту прав споживачів фінансових послуг. Регулювання має забезпечувати належне виконання ринком фінансових послуг основної функції – розподілу і перерозподілу фінансових активів між сферами економіки, регіонами країни та країнами в межах світового ринку.

Значимість досліджень проблем формування дієвого механізму регулювання ринку фінансових послуг обумовлюється наслідками світової фінансової кризи, яка показала, що існуючий механізм регулювання ринку фінансових послуг як в частині державного регулювання, так і в частині саморегулювання, не виконує свого головного завдання, а саме не забезпечує стійкість та стабільність розвитку фінансової системи як на рівні окремої країни, так і в світовому масштабі.

Мета дослідження полягає у вивченні становлення регулювання ринку фінансових послуг, уточнити сутність поняття “механізм регулювання ринку фінансових послуг” та окреслити його структурні елементи.

Дослідження питань необхідності та рівня державного регулювання економічних процесів здійснювалися науковцями, починаючи з XV ст. У міру розвитку економічної теорії відношення до ролі державного регулювання постійно змінювалося. Теорії, розроблені трьома основними економічними школами, а саме: неокласичною, кейнсіанською та інституціональною, – значно різняться між собою. В свою чергу, представники неокласичної економічної теорії в основному віддавали перевагу ринковому механізму господарювання, що обмежує рівень державного регулювання економіки. Також окремі положення щодо обмеження регулювання процесів економічного та фінансового розвитку з боку держави передбачали й розробки представників інституціональної школи [1].

Як наслідок, в результаті виникнення та існування альтернативних економічних теорій та під впливом особливостей функціонування національних фінансових систем, відмінностей рівня регулювання економіки на сьогоднішній день сформувалися і функціонують наступні моделі державного регулювання ринку фінансових послуг: секторна, єдиного нагляду (мегарегулятора) та перехресного регулювання [4].

Відповідно до чинного законодавства, суб'єктами механізму державного регулювання ринку фінансових послуг виступають: Національний банк України, який регулює функціонування ринку банківських послуг; Державна комісія з цінних паперів і фондового ринку, якій підпорядкований ринок цінних паперів та похідних цінних паперів; спеціально уповноважений орган виконавчої влади у сфері регулювання ринків фінансових послуг, який контролює діяльність інших ринків фінансових послуг. А об'єктами системи державного регулювання є складові сектори ринку фінансових послуг, що охоплює ринок банківських послуг, ринок цінних паперів та похідних цінних паперів [3].

Разом з тим основною проблемою у формуванні механізму регулювання ринку фінансових послуг є відсутність такого співробітництва та нечіткий розподіл повноважень між регуляторами ринків фінансових послуг. Зазначені проблеми зумовлені, перш за все, недосконалою законодавчою базою, яка не визначає чіткого розмежування сфер впливу кожного з регуляторів та передбачає дублювання регулятивних повноважень. Відсутність ефективної співпраці та координації діяльності в сфері регулювання ринку фінансових послуг зумовлена специфікою правового статусу державних регуляторів. Так, Національний банк України є особливим органом державного

управління, який не включений до структури жодної з гілок державної влади; Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку і Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг виступають державними органами державної влади і, відповідно, залежать від урядової політики, оскільки зазначені комісії перебувають у підпорядкуванні різних органів державної влади [2]

Отже, регулювання ринком фінансових послуг здійснюється через фінанси, державне регулювання фінансової індустрії має досить важливий вплив на формування ринкової економіки в країні. Глобальні тенденції розвитку світової економіки вимагають здійснити поступове реформування регулюючих функцій щодо фінансової індустрії.

Т. А. ДРАЙЧУК,

магістрант спеціальності «Фінанси і кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність дослідження місцевих бюджетів у забезпеченні стабільного економічного розвитку регіону визначається необхідністю вирішення складних завдань щодо фінансового забезпечення економічного розвитку країни, покращення та поступового досягнення відповідних європейських і світових стандартів населення.

Питанню використання коштів місцевих бюджетів, досліджувалися у наукових працях Ю. Пасічника, Д. Полозенко та інших економістів.

Надзвичайно складна система бюджетних відносин пов'язана з розмежуванням повноважень між державним бюджетом і місцевими бюджетами, а також між окремими складовими місцевих бюджетів. Ці розмежування значною мірою визначаються системою державного устрою країни.

Місцеві бюджети є основними фінансовими планами кожної адміністративно-територіальної одиниці, це пов'язано з тим, що через місцеві бюджети перерозподіляється значна частина валового внутрішнього продукту країни, а також є центральною ланкою фінансових ресурсів регіону.

В унітарних країнах відносини між рівнями державного управління є не ієрархічними, а горизонтальними або взаємодоповнюючими, причому за кожним рівнем закріплені конкретні функції і права

В єдиних (унітарних) країнах, до яких належить і Україна, бюджетна система об'єднує дві ланки: бюджет центрального уряду та місцеві бюджети.

У федеративних країнах окрім зазначених двох ланок існує третя – бюджети членів федерації.

Оскільки Україна є унітарною державою, то основним принципом побудови її бюджетної системи, як зазначає Полозенко Д., є принцип єдності, згідно з яким бюджети всіх рівнів забезпечуються єдиною правовою базою, єдиною грошовою системою, єдиним регулюванням бюджетних відносин, єдиною бюджетною класифікацією, єдністю порядку виконання бюджетів та ведення бухгалтерського обліку і звітності [4, с. 22].

Впродовж останніх років значно змінився механізм формування доходів місцевих бюджетів завдяки трансформації економіки, роздержавлення і приватизації. Так, в Україні одночасно використовуються різноманітні форми наповнення місцевих бюджетів.

Слід зазначити, що взаємозв'язок органів виконавчої влади і місцевого самоврядування з нинішньою моделлю міжбюджетних відносин дещо застарів.

Формування доходів місцевих бюджетів і використання їхніх коштів зростає у зв'язку зі змінами, які стосуються місцевого самоврядування. В Україні назріла необхідність справжньої, а не декларативної фінансової децентралізації для повнішого та

ефективнішого задоволення потреб населення в кожному регіоні, яка буде вирішувати реалізацію концепції реформування місцевих бюджетів [2].

У переважній більшості офіційних документів вказується, що Україна прагне сформувати соціально орієнтовану економіку.

Одним із напрямів реформування системи доходів місцевих бюджетів є розробка бюджетно-податкової політики, яка буде ґрунтуватись на принципах децентралізації та самофінансування.

Таким чином, сьогодні існує гостра необхідність зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування.

В. В. ЖУКОВСЬКА,

магістрант спеціальності «Банківська справа»
Національної академії статистики обліку та аудиту

АКТИВИ БАНКУ, ЇХ ФОРМУВАННЯ ТА ВПЛИВ НА ЙОГО ДІЯЛЬНІСТЬ

Активи банку — це складова бухгалтерського балансу, яка характеризує розміщення й використання залучених банком коштів з подальшою метою отримання прибутку та забезпечення ліквідності банку. Активи класифікуються в залежності від їх ознак та характеристик. Оскільки головною метою діяльності банку є отримання прибутку, банк здійснює активні операції, які пов'язані з вкладенням активів в різні проекти з отриманням в майбутньому вигоди.

Овердрафт – один з видів кредиту, який характеризується тим, що позичальник може витратити більшу суму, наявних у нього на рахунку коштів. Процедура користується високою популярністю серед людей, які отримують зарплату за допомогою електронних карток. Це дає можливість фізичним особам спростити варіант розрахунку будь-де.

Важливою складовою активних операцій банку є кредитна лінія. Банки, які відкривають кредитну лінію, діють в основному на принципах індивідуальних домовленостей з клієнтами. В такому разі банк приймає зобов'язання щодо видачі кредиту на раніше зафіксованих умовах та несе додаткові ризики, які залежать від ситуацій на ринку. Тож якщо банк відкриває кредитну лінію, він прискіпливо перевіряє принциповість видачі грошей та саму платоспроможність позичальника, що є досить важливим фактором для першого.

Іпотека – це кредит, який має довгостроковий характер, видається зокрема фізичній особі кредитною спілкою або банком під певний відсоток задля реалізації будівництва або купівлі житла. При видачі іпотеки найважливішим і найдоцільнішим фактором-умовою є оцінка кредитоспроможності позичальника, який може бере на себе зобов'язання погасити кредит у визначений термін зі сплатою всіх відсотків.

Одним з головних завдань банку з метою формування активів банку є споживчий кредит. Споживчий кредит – це один з найважливіших кредитних відносин в економічній сфері, завдяки якому скорочується час на задоволення як особистих так і господарських потреб людей. Невід'ємним елементом споживчого кредиту є те, що особи, зокрема фізичні, можуть розпоряджатись ним абсолютно по-різному, в залежності від їх потреб.

Відсоткова ставка, як один з факторів впливу на формування активів, дуже впливає на прийняття остаточного рішення щодо інвестування капіталу або у довго- чи короткострокові проекти, вкладу в цінні папери або на інші цілі. Оскільки інвестор, який має на меті вкласти позичені кошти в довгостроковий проект дуже ризикує, повинен бути впевнений в тому, що в майбутньому отримає свої кошти, а також відсоток по них (відповідно очікуваний прибуток). Відсоткова ставка виконує важливу роль, оскільки в різних країнах вона відрізняється.

Ще одним з способів формування активів банку є продаж цінних паперів. Сутність їх продажу характеризується отриманням в майбутньому вигоди для емітента. Зокрема, виходячи з різної їх класифікації, деякі з них дають право на управління компаніями, свого роду діяльність для приватних підприємств, які бажають наростити свій капітал.

Отже, головною метою банку є формування і раціональне використання активів. Для більш точної інформації про їх стан комерційний банк складає прогнози щодо надходження коштів та їх вилучення в процесі управління кредитними ресурсами на рівні комерційного банку. При цьому слід врахувати коливання процентних ставок, потреби клієнтів у коштів інші загальноекономічні умови.

А. І. ЗАСЦЬ,

магістр спеціальності «Фінанси та кредит»,

Національна академія статистики, обліку та аудиту

ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Державний бюджет являє собою не тільки централізований грошовий фонд держави, а й виступає основним фінансовим планом країни, який є невід'ємною складовою для функціонування національної економіки. Функціонування бюджету здійснюється за рахунок економічних форм, які виступають у формі доходів та видатків державного бюджету.

На сьогоднішній день зростання видатків на загальнодержавні функції, на соціальні програми, економічну діяльність, підтримку банківської системи є поштовхом для побудова досконалої та ефективної системи формування дохідної частини бюджету. Досить важливим є питання наповнення державної казни, тому на даному етапі актуальності набирає проблема формування бюджетної політики в сфері доходів.

В економічній науці доходи державного бюджету вивчаються вже довгий час. Цій проблематиці присвячені роботи таких вчених як В.П. Кодацький, Ю.В. Хмарук, Ю.В. Коваль, Ю.І. Турянський, В.М. Федосов, С.І. Юрія, Ц.Г. Огонь, А.О. Єпіфанов, Н.М.Коломійчук, П.П. Гаврилка, І.О. Кулик та інших видатних вчених-економістів. Кожний з вчених мав свою точку зору та свої підходи до тлумачення поняття «доходи державного бюджету».

У цьому контексті Огонь Ц.Г. трактує доходи державного бюджету, як фінансові ресурси сформовані на казначейському рахунку держави в процесі розподілу та перерозподілу ВВП та мобілізації податків, зборів та обов'язкових платежів до бюджету.

В розумінні В.М. Федосова: «доходи державного бюджету – це ті кошти, що надходять державі у постійне користування на безповоротній основі».

На думку Родіонової В.М.: «доходи державного бюджету – це економічні відносини, що виникають у держави з підприємствами, організаціями і громадянами в процесі формування бюджетного фонду країни».[2,с.348-349].

Державний бюджет України – це головний фінансовий план країни, який включає в себе доходи і видатки та розробляється державними органами для забезпечення фінансової стабільності України. Однією з економічних форм державного бюджету є доходи.

Доходи державного бюджету України - частина фінансових ресурсів, які необхідні для ефективного функціонування держави, виконання нею функцій та забезпечення її стабільності. Законодавство України передбачає таку класифікацію доходів державного бюджету, а саме: податкові надходження, неподаткові надходження, надходження від операцій з капіталом та трансферти. [3,с.37-44]

Значну роль у формуванні дохідної бази бюджету відіграють податкові надходження, а саме: загальнодержавні та місцеві податки та збори, адже саме вони займають найбільшу частку доходів державного бюджету.

Іншою не менш важливою складовою є - неподаткові надходження, тобто доходи які не мають відношення до податкових платежів, а точніше доходи від власності, підприємницької діяльності, а також адміністративні збори і платежі.

Трансферти – представляють собою кошти які були одержані від бюджетів усіх рівнів на безповоротній та безоплатній основі.

Система формування доходів бюджету в Україні побудована так що, найбільшим їх джерелом накопичення є податки, які сплачують фізичні та юридичні особи, наповнюючи державний бюджет.

Проаналізувавши доходи державного бюджету України за останні 5 років, можна сказати, що планові показники були виконані лише у 2012 році, що свідчить про неефективну політику держави. В свою чергу бюджетне планування також не дало очікуваного результату, ті джерела надходження за платниками податків та зборів, не дали максимального результату, через це останні роки було невиконання дохідної бази, що в свою чергу призвело до фінансування видатків за рахунок запозичень і підвищення рівня державного боргу.

Отже, доходи бюджету відіграють важливу роль у формуванні Державного бюджету України, адже вони є фінансовою базою діяльності держави. Для вдосконалення дохідної бази бюджету України, необхідно змінювати тактику, а саме перерозподілити податкове навантаження, встановити жорсткіший контроль за рухом бюджетних коштів, розробити новітню базу для прогнозування планових показників доходів та видатків, зменшити обсяг тіньової економіки.

В. В. КАПЛІНСЬКА,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»
Національної академії статистики, обліку та аудиту

СТРУКТУРА КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Структура капіталу – це співвідношення різних джерел, власних і позикових коштів у пасиві підприємства.

Так при використанні підприємством власного капіталу, воно не зобов'язане регулярно і в попередньо визначених сумах робити виплати.

При використанні позикового капіталу, як короткотермінова так і довготермінова заборгованості повинні бути виплачені незалежно від фінансового стану підприємства і в попередньо обумовлених сумах (проценти та борг) і у визначений час [1].

Вдосконалення структури капіталу є чи не одним з найважливіших та найскладніших завдань, які вирішуються під час управління підприємством. Оптимальною структурою капіталу вважається таке співвідношення використання залучених і власних коштів, при якому гарантується ефективна відповідність між коефіцієнтами фінансової рентабельності і фінансової стійкості підприємства, тобто максимально збільшується ринкова вартість підприємства [2].

Управління структурою капіталу є одним з найбільш складних і важливих завдань, яке полягає в знаходженні оптимального співвідношення між власним та залученим капіталом за різними оціночними критеріями. Управління капіталом передбачає реалізацію головної мети – зростання ринкової вартості підприємства та доходів його власників [3].

Дослідженню питань оптимізації структури капіталу приділяється значна увага з боку вітчизняних вчених. Зокрема, в працях І.Бланка, І. Мойсеєнко, Л.Кузьменко, В. Шаповалова, В. Суторміної та інших.

Існують різні теоретичні підходи до визначення оптимальної структури капіталу підприємства, які мають певні переваги і недоліки. Доведено, що підхід, який базується на аналізі прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства, не дозволяє визначати оптимальне співвідношення власного і позикового капіталу. Це обумовлено

тим, що зі зростанням частки залученого капіталу прибуток зменшується і не має екстремуму. Підхід, який базується на використанні норми віддачі на вкладений капітал, передбачає визначення показника граничної кредиторської заборгованості. Згідно з цим підходом норма віддачі на вкладений капітал може відповідати середньозваженим витратам на капітал або відрізнятись від цього значення. Цей підхід не дозволяє визначити оптимальну структуру капіталу підприємства. Для визначення оптимальної структури капіталу в роботі привабливою є гіпотеза, що оптимальне значення структури капіталу підприємства збігається зі значенням максимальної ринкової вартості активів підприємства. При постійному значенні прибутку мінімальне значення середньозважених витрат на формування сукупного капіталу відповідає максимальній ринковій вартості активів підприємства [4].

Процес оптимізації структури капіталу підприємства здійснюється за такими етапами:

- 1). аналіз капіталу підприємства, основною метою якого є виявлення тенденцій динаміки обсягу і складу капіталу в передплановому періоді та їх вплив на фінансову стійкість і ефективність використання капіталу;
- 2). оцінка основних факторів, які зумовлюють формування структури капіталу;
- 3). оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності, для проведення якого використовується механізм фінансового левериджу;
- 4). оптимізація капіталу за критерієм мінімізації його вартості;
- 5). оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків;
- б). формування показника цільової структури капіталу [5].

Головним завданням оптимізації структури капіталу є розробка науково-методичного підходу до визначення оптимального співвідношення власного та позичкового капіталів та встановлення допустимих значень зміни структури капіталу підприємства, що забезпечують ефективність функціонування підприємства та підтримують таку кредитоспроможність, яка дозволяє залучати капітал на вигідних умовах.

А. О. КИРИЧЕНКО,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ВНУТРІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ

У 1995 р. в Україні почав формуватися державний внутрішній борг на ґрунті випуску облігацій внутрішньої державної позики.

Внутрішній державний борг включає сукупність всіх боргових зобов'язань держави, включаючи адміністративно управлінську заборгованість (зобов'язання з виплати зарплати в державних установах та інших виплат державним службовцям), борги, які виникають у зв'язку з залученням коштів з метою фінансування бюджетного дефіциту та зобов'язання виплат державних пенсій. Розрізняють борги держави, які є офіційно визнаними (експліцитні борги) і не підтвержені, або імпліцитні борги. Останні зобов'язання, як правило, не враховуються у складі державного боргу, але в дійсності вони повинні включатись до його структури.

Внутрішній борг формується переважно у національній валюті. Для залучення коштів емітуються цінні папери, які розміщуються на внутрішньому фондовому ринку.

Загальна сума внутрішнього державного боргу поділяється на дві частини:

1. Монетизований борг, що складається з боргів держави комерційним банкам, як основним утримувачам державних цінних паперів. Цей борг фіксується у балансах банків

тому аналіз його динаміки перебуває під пильним контролем. Сума монетизованого боргу складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави (як внутрішніх, так і зовнішніх), включаючи видані гарантії за кредитами.

2. Не монетизований борг складається з невиконаних державою фінансових зобов'язань перед населенням за соціальними виплатами, передбаченими чинним законодавством (заборгованість із виплати пенсій, стипендій, допомоги, заробітної плати та ін.), заборгованості з господарських відносин з реальним сектором економіки (заборгованість за державними замовленнями, з надання послуг державними установами та ін.)

Статистика державного боргу свідчить про декілька етапів у його формуванні та розвитку:

Перший етап: 1991-1994 роки. Період з 1991 по першу половину 1994 рр. характеризується залученням до фінансування дефіциту бюджету виключно прямих кредитів Національного банку та хаотичним утворенням зовнішнього боргу шляхом надання урядових гарантій за іноземними кредитами.

Другий етап: 1995-1996 роки. Зазначений період характеризується врегулюванням заборгованості України за енергоносії, початком випуску облігацій внутрішніх державних позик та поступовим заміщенням цими облігаціями прямих кредитів Національного банку.

Третій етап: 1997 - перша половина 1998 року. Цей етап характеризувався активним урядовим позичанням на внутрішньому ринку капіталу, на який Україна вийшла в серпні 1997 року.

Четвертий етап: друга половина 1998 - 2000 рік. У цей період вперше було здійснено низку операцій щодо реструктуризації частин внутрішнього та зовнішнього боргу України, яка дала можливість через заміну облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) продовжити строк повернення запозичених коштів, а також зменшити тиск виплат за ОВДП у 1998 і 1999 роках.

П'ятий етап: 2001 рік - поточний час. Управління державним боргом в цей період характеризується переходом від антикризового управління до проведення виваженої боргової політики, націленої на зменшення боргового навантаження на економіку держави.

В Україні створена багаторівнева система нормативно-правових актів з регулювання державного внутрішнього боргу. Водночас правові та організаційні засади внутрішніх запозичень у нашій країні потребують істотного вдосконалення. У зв'язку з цим в межах чинного Закону України "Про державний внутрішній борг" пропонується забезпечити більш чітку законодавчу регламентацію поняття, складу та механізму формування державного внутрішнього боргу, порядку утворення, обліку і погашення так званого умовного державного боргу, встановити пріоритетні напрями використання урядових позик і принципи управління державною заборгованістю, визначити критичні рівні показників боргової безпеки.[4]

Таким чином, можна зробити висновок, що державний внутрішній борг України сформувався на протязі короткого проміжку часу, продовжується його динамічне зростання. Останнім часом запозичення уряду диктувались насамперед необхідністю погашення та обслуговування накопиченого державного боргу, можливості залучення коштів з внутрішнього ринку були наближені до вичерпання. Значно нарощується частка юридичних осіб у структурі основних кредиторів уряду, населення фактично не бере участі в формуванні урядових боргових зобов'язань. В Україні необхідно поступово створювати інфраструктуру для функціонування державного внутрішнього боргу, враховуючи помилки попередньої практики.

Н. О. КИРИЛЕНКО,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,

Національна академія статистики, обліку та аудиту

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ДЕФІЦИТОМ ДЕРЖБЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Питання вивчення фінансового механізму управління дефіцитом держбюджету для України є одним з найважливіших на сучасному етапі соціально-економічного розвитку.

Під бюджетним дефіцитом розуміють перевищення видатків бюджету над його доходами, він є показником негативних явищ в економіці, що зумовлюють інфляцію грошової одиниці. Наявність бюджетного дефіциту спричиняє зростання державного боргу, що, у свою чергу, зумовлює потребу в додаткових бюджетних витратах на його обслуговування і тим самим призводить до збільшення бюджетного дефіциту [5, с. 28-30].

Питання управління державним бюджетом України завжди цікавило багатьох вчених цієї галузі і є актуальним для будь-якої країни. Тому цій темі приділяють багато уваги в науковій літературі. Ця тема добре висвітлена в працях таких вчених, як В. Федосов, О.В. Кузьменко, Л.П. Павлова, Д.В. Полозенко, Н. Орловська та інші.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні фінансового механізму управління дефіцитом державного бюджету України.

Причинами появи бюджетного дефіциту є незбалансованість економіки, зниження доходів і різкого зростання видатків, викликаних безгосподарністю. Ринкова економіка зможе стабілізувати економіку й вирівняти видатки з доходами, користуючись жорстким режимом економії коштів, який повинні провадити всі владні і управлінські структури.

Дефіцит виступає чи не найважливішим чинником в системі загроз не лише бюджетній, а й фінансовій безпеці держави. Дефіцит Державного бюджету офіційно фіксується, причому в такій формі, як це заведено в більшості країн, і встановлюються джерела його покриття [1, с. 15-20].

Основними причинами бюджетного дефіциту в Україні є: низький рівень життя більшої частини населення; зниження ефективності виробництва; скорочення об'ємів валового внутрішнього продукту; скорочення доходів в умовах кризисного стану економіки; значне зростання і нераціональна структура бюджетних витрат; наявність значного тіньового сектора в економіці; недосконале законодавство і податкова система [2, с.15-20].

Безробіття є важливим фактором, який впливає на бюджетний дефіцит. Його зростання призводить до збільшення витрат держави. При зниженні рівня безробіття спостерігається зростання доходів держави. Тому, зниження безробіття є важливим напрямом зниження бюджетного дефіциту.

Світовий досвід вказує чотири основні способи вирішення проблеми бюджетного дефіциту: а) скорочення бюджетних витрат; б) пошук джерел додаткових доходів; в) випуск (емісія) незабезпечених грошей з метою використання для фінансування державних витрат; г) позика грошей у банків, господарських організацій, громадян, інших держав, іноземних та міжнародних фінансових організацій [4, с. 20].

Програма конкретних заходів щодо скорочення бюджетного дефіциту включає і послідовно проводить в життя заходи, що стимулювали б приплив коштів у бюджетний фонд країни та сприяли скороченню державних витрат, тобто:

- зміна напрямків інвестування бюджетних засобів у галузі народного господарства з метою значного підвищення фінансової віддачі від кожної гривні;
- зниження воєнних витрат;

- зберігання фінансування лише найважливіших соціальних програм;
- мораторій на прийняття нових соціальних програм, що потребують значного бюджетного фінансування;
- заборона Центральному банку країни надавати кредити урядовим структурам будь-якого рівня без належного оформлення заборгованості державними цінними паперами[3, с. 29-32].

Бюджетний дефіцит є важливим інструментом державної фінансово кредитної політики, засобом впливу на економіко соціальне становище країни. Значний рівень дефіциту бюджету суттєво впливає на стан економіки країни.

В сучасних умовах уряд повинен постійно контролювати розмір бюджетного дефіциту, інакше він здійснюватиме дестабілізуючий вплив на соціально-економічний розвиток країни. З метою максимально ефективного управління дефіцитом державного бюджету необхідно застосовувати систему економічних заходів. Для нашої країни фінансовий механізм управління дефіцитом державного бюджету України є вкрай важливим і актуальним на даному етапі розвитку економіки країни.

О. В. КУЛІНЧ,

магістрант спеціальності «Фінансового факультету»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

СУТНІСТЬ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА ТА РОЛЬ АМОРТИЗАЦІЇ У ВІДНОВЛЕННІ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Амортизаційна політика виступає складовою або елементом фінансової політики підприємства. У процесі виробничої діяльності ефективне використання основних засобів та інтенсивність їхнього оновлення залежать від рівня досконалості амортизаційної політики. Формування амортизаційної політики відбувається як на рівні держави, так і на рівні підприємства. На сьогоднішній день кожне підприємство, керуючись положеннями та методичними рекомендаціями, викладеними в нормативних документах, самостійно обирає власну амортизаційну політику.

Можна виокремити дві альтернативні наукові концепції щодо сутності амортизаційної політики. Перша з них базується на класичній схемі використання амортизаційних відрахувань, а друга - на компенсаційній схемі, коли амортизаційні відрахування трактуються як витрати [1].

Н. Виговська відзначає, що: «Головною метою амортизаційної політики підприємства є збільшення, за рахунок внутрішніх джерел, потоку власних фінансових ресурсів» [2].

Головними нормативними документами, які регламентують амортизаційну політику підприємств, є законодавчі акти з питань оподаткування прибутку. В них зазначено, що сума податку на прибуток, який підлягає сплаті підприємством до державного бюджету, перебуває в обмеженій залежності від загальної величини амортизаційних нарахувань.

Здійснювана на підприємстві амортизаційна політика впливає не тільки на рівень фізичного і морального зносу основних виробничих засобів, технічний рівень і ефективність виробництва, але і на величину собівартості продукції, податкових платежів, а, отже, і на фінансові результати роботи підприємства.

Звідси, сутність амортизаційної політики можна сформулювати наступним чином: амортизаційна політика — складова частина системи зовнішнього управління відтворенням основних засобів, яка полягає в оптимізації потоку власних засобів, які реінвестуються у виробничу діяльність.

Формування амортизаційної політики ґрунтується на понятті самої суті амортизації та функцій, які вона виконує. Згідно з П(С)БО 7 амортизація передбачає

систематичний розподіл вартості необоротних активів, яка амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації) [3].

В економічній енциклопедії приводиться наступне визначення: «Амортизація – процес поступового перенесення вартості основних засобів у міру їх зносу на виготовлення і використання цієї вартості для простого або розширеного відтворення зношених засобів праці» [4].

У процесі нарахування амортизації необоротних активів можуть застосовуватись п'ять методів: прямолінійний; зменшення залишкової вартості; метод прискореного зменшення залишкової вартості; кумулятивний та виробничий методи. Підприємство самостійно обирає метод нарахування амортизації, який сприятиме прискоренню оновлення основних засобів та найкраще враховуватиме усі фактори, пов'язані з експлуатацією об'єкта основних засобів.

Академік М. Чумаченко вважає, що амортизаційні відрахування виконують двояку функцію: з одного боку, вони є розрахунковими витратами в собівартості продукції, з іншого боку – їх сума у виручці від реалізації продукції є джерелом фінансування інвестицій підприємства [5].

Обсяг амортизаційних відрахувань постійно скорочується за рахунок зменшення сукупної вартості основних засобів. Тому, з метою збільшення обсягів нарахування амортизації, слід врахувати чинні нормативні регламенти, умови експлуатації та інші чинники, встановлювати мінімальні терміни використання необоротних активів.

Також слід сказати, що суттєвим недоліком чинної амортизаційної системи є те, що вона не створює належних умов для швидкого оновлення основних засобів у найважливіших сферах економічної діяльності, таких як обробна промисловість, транспорт, виробництво енергії, сільське господарство, де ступінь зносу основних засобів є найвищим.

В сучасних умовах амортизаційна політика на багатьох підприємствах України не виконує свого основного призначення. Техніка і устаткування, на базі яких працюються підприємства є застарілими і не відповідає техніці безпеки. Спостерігається брак новітніх технологій та прогресивних нововведень, внаслідок чого товари українських виробників є менш конкурентними на світовому ринку.

Отже, амортизаційна політика підприємства формується на підставі амортизаційної політики держави, затвердженої в законах оподаткування. Вона дозволяє стимулювати зростання інвестицій, накопичувати необхідні фінансові ресурси і раціонально використовувати їх на потреби відтворення необоротних активів.

С. О. КУЛІЧЕНКО,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ОПТИМІЗАЦІЯ ОБСЯГУ І СТРУКТУРИ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективне управління оборотними активами підприємства є важливим аспектом фінансової політики організації. Сьогодні для більшості підприємств наслідком кризових явищ їхнього економічного розвитку стала гостра нестача необхідного обсягу оборотних активів. Це істотно позначається на ефективності їхнього господарювання. Разом із цим низька забезпеченість виробничих підприємств оборотними активами супроводжується низьким рівнем їх використання. Одночасно, в структурі джерел формування оборотних активів найбільшу частину займає кредиторська заборгованість. Тому відбувається постійне зменшення оборотних активів у сфері виробництва і накопичення їх у розрахунках, а в результаті цього підприємствам в обіг потрібно залучати додаткові фінансові ресурси. Тому сьогодні одним із найактуальніших завдань у забезпеченні

підвищення ефективності виробничої діяльності підприємств є суттєве вдосконалення управління їхніми оборотними активами.

Проблемами управління оборотними активами займалися провідні економісти, такі як: К.В. Ізмайлова, А.М. Поддєрьогін, Р.А. Слав'юк та ін. Разом з тим, існують теоретичні та практичні проблеми, які все ще залишаються без відповідей. До них слід віднести проблеми класифікації оборотних активів, оцінки ефективності їх використання, вдосконалення контролю [1].

Метою є створення та обґрунтування моделі стратегії формування і управління структурою активів підприємства, яка є важливим чинником забезпечення його ефективного функціонування і фінансового розвитку. В майбутньому вона сприятиме сталому економічному розвитку підприємства та забезпечуватиме оптимальний вибір з погляду мінімізації витрат на залучення власного і позичкового капіталу та досягнення максимальної поточної ринкової вартості підприємства.

Політика оптимізації обсягу та структури оборотних активів представляє сукупність заходів, які спрямовані на покращення та раціоналізацію складу, джерел та обсягу фінансування оборотного капіталу для збільшення ефективності його застосування. Управління оборотними активами підприємства ставить ціль збільшення рентабельності (прибутковості) оборотного капіталу, максимізації прибутку і забезпечення достатньої стійкою платоспроможності підприємства. Одним з найкращих способів, який дозволяє оптимізувати обсяг та структуру оборотних активів підприємства є застосування нормування оборотних активів, а також їх окремих статей, що дозволяє усувати їх незбалансованість. Ефективність використання оборотних активів, в першу чергу, характеризується швидкістю їхнього обертання. Прискорення оборотності оборотних активів зумовлює: збільшення обсягу продукції на кожен грошову одиницю поточних витрат підприємства; вивільнення частини коштів і завдяки цьому створення додаткових резервів для розширення виробництва.

Поліпшення використання оборотних коштів підприємств і підвищення ефективності виробництва можна досягти через: скорочення виробничих запасів товарно-матеріальних цінностей у зв'язку з переходом на оптову торгівлю та прямі економічні зв'язки з постачальниками; прискорення обертання оборотних коштів за рахунок реалізації непотрібних, залежалих товарно-матеріальних цінностей.

З-поміж заходів для підвищення ефективності використання оборотних активів чільне місце належить оптимізації виробничих запасів. Саме з оптимізацією пов'язані найбільші резерви скорочення запасів на підприємствах, особливо з матеріаломістким виробництвом. Прискорення обертання оборотних активів має велике значення для стабільності фінансового стану підприємства, виходячи з наступних основних причин: від швидкості обертання активів залежить розмір річного обороту, бо підприємство, що має невеликий обсяг коштів, але більш ефективно їх використовує, може робити такий оборот, як і господарство з більшим обсягом коштів, з оборотністю пов'язана відносна величина витрат, що знижує собівартість одиниці продукції [2].

Наслідком впровадження ефективної стратегічної політики управління оборотними активами мають стати:

- забезпечення безперебійної роботи підприємства;
- зниження обсягів вільних поточних активів, і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування;
- прискорення обороту оборотних активів;
- максимізація прибутку підприємства при збереженні ліквідності.

Отже, для покращення стану оборотних активів підприємств потрібно розробляти стратегію управління грошовими коштами, поточними фінансовими інвестиціями, дебіторською заборгованістю, запасами. Під час оптимізації структури оборотних активів цільова задача зводиться до максимізації доходів від оптимізованої структури. Оптимальною буде вважатися така структура оборотних активів підприємства, яка забезпечить максимальну величину доходності або віддачі з кожного елемента оборотних активів при всіх інших рівних умовах.

С. М. ЛОМАКА,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Реформування системи пенсійного забезпечення є актуальним питанням в сучасних умовах розвитку економіки України. На необхідність здійснення цього процесу вплинули економічні, демографічні, соціально-політичні фактори [3].

Проблеми реформування пенсійного забезпечення досліджували І. Мірошниченко, О. Слюсарчук, Т. Бутурлакiна, В. Геєць, Е. Лібанова, та інші. Вони у своїх дослідженнях приділили увагу категоріально-понятійному апарату системи пенсійного забезпечення, аналізували досвід зарубіжних країн у здійсненні пенсійних реформ, оцінили функціонування пенсійної системи України в сучасних умовах.

Однак при наявності такої великої кількості наукових праць дана проблема залишається актуальною в сучасних умовах і потребує подальшого дослідження, оскільки процес реформування пенсійної системи в нашій країні ще не закінчено.

Реформування пенсійної системи має важливе значення для підвищення рівня соціального забезпечення громадян, а це є однією з головних умов стабільного розвитку нашої держави. Подальший розвиток пенсійної системи України стосується не тільки громадян пенсійного віку. Ця проблема є важливою для всіх жителів України. Адже наша країна має найбільшу частку витрат на пенсії у світі. Якщо не відбудеться переоснащення пенсійної системи, то ситуація погіршуватиметься. Відповідно до прогнозів частка працездатного населення зменшуватиметься, а частка людей пенсійного віку невпинно зростатиме. Без реформування теперішньої пенсійної системи перестане функціонувати.

Відповідно до законодавства України оновлена пенсійна система є трирівневою. Перший рівень – це солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, який ґрунтується на засадах солідарності та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду. Другий рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового пенсійного страхування. Основою є накопичення пенсійних коштів і фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат, передбачених законодавством. Третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення. Основою цього рівня є добровільна участь громадян у формуванні пенсійних нагромаджень з метою отримання пенсійних виплат, які доповнюватимуть пенсії попередніх рівнів [1].

В теперішній час в Україні діє солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Тобто здійснюються відрахування частини зароблених коштів громадян до Пенсійного фонду для утримання людей пенсійного віку. Другий рівень пенсійної реформи має бути введений у 2015 році. Але у зв'язку з політичною ситуацією в країні цей процес може затягнутися. Завдяки накопичувальній системі громадяни зможуть впливати на розмір своєї пенсії шляхом щомісячних відрахувань на власний пенсійний рахунок.

Відсутність дієвої накопичувальної системи пенсійного страхування в Україні значно стримує розвиток пенсійної реформи. На впровадження другого рівня пенсійної реформи впливають такі проблеми як: повільне економічне зростання нашої держави, високий рівень безробіття, повільність розвитку недержавних пенсійних фондів, старіння населення, політична нестабільність, недовіра громадян щодо ефективності реформування, низький рівень накопичення соціального капіталу [2].

Для того, щоб ввести другий рівень пенсійної реформи в нашій країні необхідно створити відповідні інституційні передумови та функціонуючі ринки капіталу. Це є обов'язковою умовою для платників внесків. Адже лише при таких обставинах вони відчуватимуть відсутність загрози для їхніх накопичень і будуть впевнені в тому, що їхні вклади інвестовані належним чином. Також необхідно досягнути збалансованості

бюджету Пенсійного фонду, забезпечення економічного зростання в країні, формування відповідних інституцій для накопичувальної системи, вивчення і використання зарубіжного досвіду роботи недержавних пенсійних фондів. Необхідним є створення прозорої пенсійної системи, а також збільшення зацікавленості громадян щодо сплати страхових внесків у накопичувальному пенсійному забезпеченні.

Основою системи добровільного недержавного пенсійного забезпечення є недержавні пенсійні фонди. Ця система за пенсійними схемами з визначеними внесками потребує менших адміністративних витрат [3].

Отже, пенсійна реформа спрямована на підвищення рівня соціальних стандартів, встановлення справедливої ефективної системи пенсійного забезпечення, перетворення пенсій на механізм забезпечення матеріальних потреб людей пенсійного віку. Для встановлення нормальної пенсійної системи Україні необхідно створити передумови для створення накопичувальної системи загальнообов'язкового пенсійного страхування, а також зменшити адміністративні витрати в діяльності недержавних пенсійних фондів. Для України є дуже важливим здійснення реформування пенсійної системи, оскільки це дасть змогу гарантувати обов'язкову виплату пенсій, зменшити тінізацію економіки України, створити справедливую систему розподілу пенсійних коштів.

Л. О. МАТВИЄНКО,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасній економічній літературі управлінню доходами підприємств, на жаль, приділяється недостатньо уваги. Хоча варто відмітити, що оптимізація доходів має суттєве значення в забезпеченні ефективності підприємства. Зіставлення запланованих величин доходів з фактичними показниками допомагає в прийнятті обґрунтованих управлінських рішень. Структуризація підприємства виділяє територіальні сегменти отримання доходів підприємства, а також центри відповідальності за певними видами доходів. [5]

Дослідження доходу підприємства завжди було актуальною темою і знайшло відображення в працях багатьох українських і зарубіжних вчених, таких як В.В. Баранов, Т.Б. Бердникова, М. Диканова, П.Р.Нівен, О.О. Недосекін та інші.[1,2]

Доходи – це наслідок операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Структура доходів змінюється залежно від джерела їх утворення. Отримання доходу є необхідною умовою підприємницької діяльності будь-якого підприємства. Тому домінуючою проблемою для підприємства є максимізація доходу на основі оптимізації структури доходу, систематичного збільшення прибутку і мінімізації витрат. [3]

Оптимізація структури доходу – це безперервний процес адаптації до змін економічної ситуації, податкового законодавства, змін конкурентних переваг. Оптимізація структури доходу є однією із найбільш важливих та складних задач, що вирішують в процесі управління його формування.

Граничні межі оптимальної структури доходу підприємства дозволяють визначити поле відбору конкретних його значень. В процесі цього відбору враховується вплив різноманітних чинників, які характеризують індивідуальні особливості конкретного підприємства.

Основним чинником впливу на оптимальну структуру доходу підприємства є методи проведення оптимізації структури доходу, в основі яких лежить один конкретний критерій:

- Оптимізація структури доходу за максимального рівня фінансової рентабельності;
- Оптимізація структури доходу з мінімізації її вартості;

- Оптимізація структури доходів за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків. [4]

Отже, кінцевою метою діяльності кожного підприємства є отримання прибутку, джерелом якого виступають різні види доходів. Процес оптимізації структури доходів підприємства передбачає детальне і комплексне дослідження сутності, джерел формування, напрямків використання доходів підприємства з метою отримання максимального планування доходів та їхньої оптимізації на основі наукових знань та контролю доходів.

І. О. МЕЛЬНИЧУК,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Важливим інструментом фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування є доходи місцевих бюджетів, які забезпечують економічну самостійність місцевих органів влади та сприяють розвитку місцевої інфраструктури. З моменту ухвалення нової редакції Бюджетного кодексу України та прийняття Податкового кодексу у 2010 р. відбулись суттєві зміни у механізмі наповнення дохідної частини бюджету. Проте на практиці впровадження змін виявило низку проблем, пов'язаних із забезпеченням самостійності місцевих бюджетів. Тому необхідним є створення ефективної моделі формування доходів місцевих бюджетів.

Вагомий внесок у дослідження особливостей формування доходів місцевих бюджетів зробили такі вчені, як Й.М. Бескид, Т. Г. Бондарук, О. П. Кириленко, С.І. Юрій.

Для забезпечення виконання покладених на органи місцевої влади завдань необхідним є формування відповідної дохідної бази місцевих бюджетів. Досліджуючи ретроспективу поняття доходи місцевих бюджетів зауважимо, що до 19 ст. термін доходи місцевих бюджетів не використовувався, а доходи місцевої влади разом із доходами центральної влади трактувались як державні або публічні.

У своїй фундаментальній праці "Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй" (1776 р.) А. Сміт перший висловив доцільність розмежування державних та місцевих бюджетів і, відповідно, їх доходів [1].

Професор О.П. Кириленко розглядає доходи місцевих бюджетів як доходи, що складаються із власних і закріплених надходжень, перелік яких визначений на тривалу перспективу, що повинно створити необхідні передумови для здійснення перспективного планування [2]. С. Юрій і Й. Бескид під доходами бюджетів розуміють частину централізованих ресурсів держави, необхідних для виконання нею відповідних функцій [3].

У цілому, доходи бюджету трактуються як сукупність надходжень до місцевих бюджетів на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України.

При формуванні доходів місцевих бюджетів у світовій практиці перевага віддається двом альтернативним принципам. Це, зокрема, принцип бюджетної еквівалентності, у який закладено ідею податкової справедливості щодо громадян, підприємств і жителів регіонів у цілому. Другий принцип ґрунтується на розумінні громадянської солідарності, а також низці економічних аргументів, відповідно до яких держава намагатиметься вирівнювати фінансові можливості регіонів [4].

Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних, визначених законом джерел та закріплених у встановленому законом порядку загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів.

Згідно з Бюджетним кодексом України дохідна частина місцевих бюджетів формується на основі кошика доходів місцевого самоврядування для бюджетів територіальних громад (сіл, селищ, міст та їх об'єднань). Кошик доходів місцевих бюджетів трактується як доходи загального фонду, закріплені на постійній основі за місцевими бюджетами, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів [5].

На сьогодні доходи місцевих бюджетів поки що не відіграють значної ролі у Зведеному бюджеті України. Частка доходів місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті за 2013 р. становила 23,8 %. Збільшення порівняно з 2012 р. склало 1,1 в. п. Приріст відбувся як у частині спеціального (4,1 в. п.), так і у частині загального фонду (0,6 в. п.) [6].

За даними Міністерства Фінансів України доходи місцевих бюджетів України, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, станом на 1 вересня 2014 року склали 41, 583 млрд. грн., що на 1,5% більше від показника за аналогічний період минулого року. Найбільше зростання доходів за вказаний період зафіксовано в Кіровоградській області – на 8,7% до 848 054 тис. грн., Дніпропетровській області – на 8,5% до 4 717 875 тис. грн. Житомирській області – на 7,3%, до 945 384 тис. грн. У двох областях, Донецькій і Луганській, зафіксовано зниження доходів на 11,6% і 11,5%, відповідно.

У контексті вищезазначеного вважаємо, що доходи місцевих бюджетів повинні стати вагомим фінансовим підґрунтям для країни. Адже від наповнення місцевих бюджетів залежать стан місцевого господарства, місцева економічна та соціальна інфраструктура, та, в цілому, рівень життя населення. Враховуючи те, що понад 70% бюджетних ресурсів протягом останніх років акумулюється у державному бюджеті України, що свідчить про високий ступінь централізації бюджетної системи необхідним є проведення адміністративної реформи з децентралізації влади.

Ю. Д. МИКАЛ,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Виходячи з економічно нестабільної ситуації в країні та ймовірності фінансово-економічних криз, однією із актуальних проблем сьогодення являється формування дохідної частини бюджету України. В Україні найбільша частка в структурі доходів бюджету припадає на непрямі податки. Це говорить про низьку культуру сплати податків населенням та високий рівень тінізації економіки. На даному етапі прийняти правильне рішення щодо розв'язання цієї проблеми відносно складно адже потрібно врахувати інтереси двох сторін, а саме платників податків та держави і при цьому забезпечити сприятливі умови для розвитку бізнесу.

Проблема формування системи доходів державного бюджету є надзвичайно важливою, дослідження якої можна знайти в працях Ц. Огня, Ю. Пасічника та інших [3-4]. Саме роботи цих науковців і спонукали на більш детальне вивчення цієї теми.

Метою даного дослідження є виявлення умов та напрямів розвитку системи доходів державного бюджету України.

Основну частину доходів державного бюджету становлять податкові та неподаткові надходження.

Неподаткові надходження – включають доходи, що одержує держава від власності, підприємницької діяльності, фінансових санкцій та інших, що не відносяться до обов'язкових податків і зборів. Що стосується формування доходів бюджету за рахунок неподаткових надходжень то вони відіграють значну роль і показують ефективність

розвитку бюджетного механізму в умовах трансформаційних процесів. Неподаткові надходження виконують функцію збалансування бюджету.[2]

Близько 80% державного бюджету складають податкові надходження. Більша частина податкових надходжень формується за рахунок податку на додану вартість та податку на прибуток, також значні суми податків надходять від юридичних та фізичних осіб. Майже відсутній податок на майно в той час як у розвинених країнах світу він відіграє досить значну роль. Також доцільним було б збільшити ставку екологічного податку. А от податок на додану вартість є досить високим порівняно з іншими країнами світу, що є досить несправедливим.

Негативною особливістю України є високий рівень ухилення від податків та тінізація доходів населення, що також відіграє неабияку роль у наповненні державного бюджету. В даному випадку було б доцільним відстежувати не лише доходи громадян але і їх видатки. Адже по логіці речей просто неможливо витратити більше ніж заробляти. Якщо взяти це до уваги то актуальним стане введення податку на багатство, а також перерозподіл податкового навантаження на більш заможні верстви населення.

Також на систему доходів Державного бюджету України постійно впливають зміни бюджетного законодавства, економічний розвиток країни, економічні кризи та інші чинники.

Отже, формування структури доходів бюджету України в подальшому потребують значного втручання. В свою чергу податок на додану вартість та податок на прибуток є відносно високими. Також доцільно було б звернути увагу уряду на міжнародний досвід наповнення державного бюджету для покращення системи доходу державного бюджету України.

Є. Ю. МИКОЛУТА,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,

Національна академія статистики, обліку та аудиту

АНАЛІЗ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗНИЖЕННЯ

Найвагомішим у світі фінансовим ринком є валютний. У процесах глобалізації та інтеграції, враховуючи негативний вплив світової фінансової кризи, роль аналізу управління валютними операціями відчутно зростає. Це пов'язано, в першу чергу, з нестабільною внутрішньою економічною ситуацією в Україні, яка супроводжується інфляційними процесами. У сучасних ринкових умовах комерційні банки та їх клієнти постійно потерпають від нестабільності та неможливості протидіяти цілеспрямованим валютним спекуляціям.

Метою даного дослідження є розгляд сутності, особливостей та специфіки операцій банку з іноземною валютою; визначення особливостей проведення аналізу операцій з іноземною валютою комерційного банку.

Важливим аспектом будь-якої операції з іноземною валютою є здатність визначити, чи має банк достатні можливості для повного зіставлення обсягу валютних операцій зі ступенем прийняттого ризику і загальним рівнем прибутковості. Головним напрямом аналізу є контроль за дотриманням нормативу ризику загальної відкритої валютної позиції комерційного банку. Діяльність банків на валютних ринках, яка зосереджується на управлінні активами і пасивами в іноземній валюті, пов'язана з валютними ризиками, які виникають у зв'язку з використанням різних валют під час проведення банківських операцій.

В узагальненій системі ризиків, що притаманні банківській діяльності, одне із провідних місць належить валютному ризику. Національним банком України надається таке визначення ризику: "ризик – це ймовірність того, що події, очікувані або неочікувані, можуть мати негативний вплив на рівень капіталу або надходжень банку" [1].

Виходячи зі специфіки окремих видів валютного ризику, його ефективне регулювання в контексті формування рівноваги банку можливе лише за умов використання різноманітних методів щодо уникнення ризиків чи їх усунення та зменшення вірогідності виникнення. Методи уникнення ризиків є найпростішими та найбільш дієвими прийомами управління банківськими ризиками. Їх сутність полягає в ухиленні від ризикової банківської діяльності. На основі аналізу ризик-менеджменту можна виділити такі методи уникнення банківських ризиків [2]:

- відмова від певної банківської діяльності, однак навіть у цьому разі можуть виникати ситуації, коли уникнути ризиків неможливо чи уникнення одного виду ризику може призвести до появи інших;

- виконання банківської діяльності іншим (нетрадиційним) способом. Найчастіше мова йде про заміну старих технологічних схем (карт) продуктів та послуг банку новими. Однак зміна існуючої банківської діяльності потребує суттєвих внутрішніх змін, перерви в роботі, а інколи навіть зумовлює подорожчання банківських операцій чи послуг;

- зміна місця виконання банківської діяльності.

Перераховані методи не завжди використовуються на практиці, адже їх використання супроводжується подорожчанням банківських операцій, недоотриманням прибутку. А це, в свою чергу, буде зменшувати ефективність діяльності комерційного банку. Отже, з'являється необхідність у розробці і використанні методів управління валютним ризиком.

Слід зазначити, що значно підвищити рівень безпечності проведення операцій з іноземною валютою може ефективно збудована система ризик-менеджменту банку, яка повинна базуватися на детальному аналізі, оцінці можливих наслідків та виборі оптимальних методів управління валютним ризиком.

Стратегія управління валютним ризиком полягає у використанні інтегрованого підходу, тобто банк може обирати між повним непокритим валютним ризиком, повним хеджуванням валютних ризиків і вибірковою хеджуванням валютних ризиків одночасно з метою повної та найбільш достовірної оцінки банківських ризиків.

Політика не покриття валютних ризиків, тобто допущення відкритої валютної позиції, може застосовуватися у стабільних валютних умовах. Ця політика вимагає прогнозування майбутніх змін валютних курсів із достатнім ступенем імовірності.

Таким чином, в Україні валютні операції комерційних банків в умовах нестабільної фінансової ситуації мають тенденцію до зменшення, основною причиною цього стала курсова нестабільність. З метою зменшення курсових втрат доцільно проводити політику з управління валютними ризиками. У світі існує багато методів мінімізації валютних ризиків, але більш прийнятними для України є хеджування валютного ризику за допомогою "валютного кошика" та валютного арбітражу – валютні опціони та ф'ючерси не підходять, бо вітчизняні банки практично не використовують деривативи у своїй діяльності з причини недостатнього розвитку ринку цінних паперів в Україні.

Р. Я. МИХАЦЬ,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ

Існування в ринковій економіці державного боргу є об'єктивним фактором. Держава, прагнучи використати свої економічні і фінансові ресурси з найбільшою ефективністю, допускає дефіцит бюджету, а для його фінансування залучає додаткові кошти на внутрішньому або зовнішньому фінансових ринках. Ці кошти залучаються для використання в державному секторі економіки і їх ефективного трансформування у зростання доходної частини бюджету.

Державний борг - це загальна сума, на певний момент, непогашених позик, отриманих державою для фінансування дефіциту бюджету та інші визначені законодавством цілі, невиплачених відсотків за обслуговування цих позик, а також наданих гарантій за зобов'язаннями інших державних структур.

Проблем визначення змісту державного боргу, його класифікації торкалися такі вчені, як Ф. Модільяні, М. Кучерявенко, А. Кравченко, С. Пахомов.

Особливості макроекономічного середовища трансформації, в якому розвивається державний борг, а також проблеми державної заборгованості у перехідний період досліджено у працях Г. Башнянина, Т. Вахненко, О. Заруби.

За умовами залучення коштів розрізняють внутрішній та зовнішній борг. Внутрішній державний борг — це сукупність зобов'язань держави перед своїми громадянами (резидентами), які придбали за готівку державні цінні папери (внутрішні державні облігації) або надали державі кредити в тій чи іншій формі.

Зовнішній державний борг - сукупність боргових зобов'язань держави, що виникли в результаті запозичень держави на зовнішньому ринку.

За валютою залучення державний борг поділяється на борг у національній та іноземній валюті. [1]

Управління державним боргом — це комплекс заходів, що здійснює держава в особі її уповноважених органів з визначення умов залучення коштів, їх розміщення і погашення, та забезпечення платоспроможності держави. В управлінні державним боргом України можна виділити такі принципи:

- 1) безумовності — забезпечення безумовного виконання державою всіх зобов'язань перед інвесторами і кредиторами, які держава як позичальник взяла на себе, оформляючи договір запозичення коштів;
- 2) єдності — урахування в процесі управління державним боргом всіх видів зобов'язань, емітованих як центральним урядом, так і місцевими Радами;
- 3) зниження ризиків — розміщення і погашення позик у такий спосіб, щоб максимально знизити вплив коливань кон'юнктури світового ринку капіталів і спекулятивних тенденцій ринку цінних паперів на ринок державних зобов'язань;
- 4) оптимальність структури — підтримання оптимальної структури боргових зобов'язань держави за строками обігу і погашення, пом'якшення «пиків» платежів;
- 5) збереження фінансової незалежності — підтримання оптимальної структури боргових зобов'язань держави між інвесторами-резидентами й інвесторами-нерезидентами, поступове заміщення зовнішнього запозичення внутрішнім;
- 6) зниження вартості обслуговування державного боргу, в тому числі й за рахунок дострокового викупу боргових зобов'язань держави;
- 7) прозорості — дотримання відкритості і повної прозорості запозичень, починаючи від розгляду їх доцільності до остаточного погашення, забезпечення доступу міжнародних рейтингових агентств до достовірної інформації про економічне становище у країні-позичальнику. [2]

Методами управління державним боргом є конверсія, консолідація, уніфікація, обмін облігацій за регресивним співвідношенням, відстрочення погашення й анулювання позики.

Конверсія — це зміна дохідності позики. Держава, як правило, зменшує розмір процентів, які мають виплачуватися за позиками. Збільшення строків дії випущеної позики називають консолідацією.

Консолідація і конверсія можуть провадитися також одночасно.

Уніфікація позик — це об'єднання кількох позик в одну, коли облігації раніше випущених кількох позик обмінюються на облігації нової позики. У деяких випадках може здійснюватися обмін облігацій за регресивним співвідношенням, тобто коли кілька раніше випущених облігацій прирівнюються до однієї нової. Цей метод економічних обґрунтувань не має.

Відстрочення погашення позики, як правило, провадиться тоді, коли випуск нових позик є фінансово недоцільним, оскільки всі доходи від позик використовують на обслуговування раніше випущених позик.

Анулювання боргу означає відмову уряду від його погашення. Анулювання боргів може бути зумовлене фінансовою неспроможністю держави, тобто банкрутством, або політичними мотивами. [4]

Управління державною заборгованістю є одним із ключових факторів забезпечення макроекономічної стабільності в державі. Від характеру врегулювання боргової проблеми залежить бюджетна дієздатність країни, стан її валютних резервів, а відповідно і стабільність національної валюти, рівень відсоткових ставок, інвестиційний клімат, характер поведінки всіх сегментів фінансового ринку. Тому управління державним боргом має бути зорієнтоване на застосування ефективної боргової стратегії, а не базуватися на короткострокових ситуативних орієнтирах. Лише ефективний менеджмент державного боргу є запорукою зростання економіки, інвестиційної привабливості, фінансової стабільності, підвищення кредитного рейтингу держави. [3]

М. І. МОРГУН,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ФІНАНSOVA ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У ГАЛУЗІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Поняття «фінансова політика» в загальному можна описати, як певну сукупність заходів, які спрямовані на те, щоб досягти ефективності у розподілі, використанні, мобілізації певних фінансових ресурсів з метою виконання державою її поставлених цілей, функцій та конкретних завдань. Фінансова політика України у галузі загальної середньої освіти спрямована на якісне, своєчасне фінансування у повному обсязі всіх закладів загальної середньої освіти по всій території України. Потрібно не забувати, що фінансова політика у галузі загальної середньої освіти в основному направлена на розподіл, використання та формування фінансових ресурсів для забезпечення кращого розвитку та життєдіяльності всіх середніх загальноосвітніх закладів України.

Питання фінансова політики у галузі загальної середньої освіти завжди цікавило багатьох вчених і є одним з актуальних питань для будь-якої країни світу. В Україні фундаментальні дослідження фінансового механізму розвитку освіти, використання і формування фінансових ресурсів всіма закладами загальної середньої освіти, а також реалізація бюджетної політики в цій галузі займають значне місце у роботах українських учених, таких як В. Кременя, О. Василика, В. Огаренка. Серед іноземних учених цим питанням цікавились Т. Шульц, М. Боумен, Дж. Мінцер, а з російських учених можна виділити В. Жаміну, С. Беякова, А. Вифлеємського. Головною проблемою завжди було покращення фінансування закладів загальної середньої освіти.

Метою дослідження є розробка практичних рекомендацій та обґрунтування теоретичних підходів, які дають можливість удосконалити фінансовий механізм реалізації фінансової політики в галузі загальної середньої освіти.

Фінансування у галузі загальної середньої освіти повинно у повному обсязі забезпечуватися державою. Відповідальність за управління галуззю загальної середньої освіти покладена на місцеві органи влади, тобто держава має у повному обсязі покривати всі видатки по цій галузі.

Загальна середня освіта – це цілеспрямований процес оволодіння систематизованими знаннями про природу, людину, суспільство, культуру та виробництво засобами пізнавальної і практичної діяльності, результатом якого є інтелектуальний, соціальний і фізичний розвиток особистості, що є основою для подальшої освіти і трудової діяльності.

До загальноосвітніх навчальних закладів належать: школа I-III ступенів, спеціалізована школа (школа-інтернат), гімназія (гімназія-інтернат), колегіум (колегіум-інтернат), ліцей (ліцей-інтернат), школа-інтернат I-III ступенів, спеціальна школа (школа-інтернат), санаторна школа (школа-інтернат), школа соціальної реабілітації, вечірня (змінна) школа II-III ступенів, навчально-реабілітаційний центр [1].

На процеси розвитку загальної середньої освіти та певну модернізацію освітніх галузей впливають певні фінансові важелі: соціальні гарантії, ставки податків, розміри оплати праці, державні та місцеві нормативи видатків на загальну середню освіту.

Система закладів освіти формується і розвивається під впливом багатьох чинників внутрішнього і зовнішнього середовища. Найвпливовіші з них є такі: демографічна ситуація, державна політика і міграційні потоки у сфері фінансування освіти. Джерела фінансування можна класифікувати за певними ознаками: за видом послуг, за належністю до держави, за способом формування, за формою власності, за постійністю надходження, за видом діяльності. Важливим показником, необхідним для планування видатків на освітні установи, є норми видатків, за їхньою допомогою вираховуються і обґрунтовуються суми, які плануються за певними видами видатків.

Фінансування на повноцінне функціонування загальноосвітнього закладу надається кошторисом – це основний плановий фінансовий документ бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподіл бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень [2].

Теоретико-методичні засади забезпечення стійкості системи фінансування загальноосвітніх шкіл було сформовано В.В. Малишко [3], під якою розуміється такий стан системи фінансового забезпечення загальноосвітніх закладів, що відображає фінансову спроможність освітнього закладу безперебійно і в основному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання щодо надання громадянам загальної середньої освіти та запобігання або нейтралізації впливу фінансових дестабілізаторів.

Отже, можна зробити висновки, що найголовніше у галузі загальної середньої освіти України – це приділяти особливу увагу формуванню стратегії фінансового забезпечення освіти на основі прозорості, ефективності та цільового використання.

Л. В. НЕФЬОТКІНА,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики обліку та аудиту

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ БЮДЖЕТНОГО ДЕФІЦИТУ

Дефіцит державного бюджету є одним із важливих макроекономічних показників, який характеризує стійкість економічної системи. Країни, які створили ефективні функціональні економічні системи, що здатні регулювати співвідношення доходів і видатків держави, мають позитивне сальдо або незначний дефіцит. В Україні протягом останніх років зберігається дефіцит державного бюджету, який зумовлений недостатніми надходженнями фінансових ресурсів в бюджетній сфері. Тому, дослідження джерел фінансування бюджетного дефіциту є надзвичайно актуальним питанням.

Дослідженню питань виникненню бюджетного дефіциту присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: Л. Алексеєнко, В. Базилевич, Л. Баластрик, С. Боринець, О. Десятнюк, О. Кириленко, В. Кудряшов, І. Лютий, А. Пересадата інші. Проте джерела фінансування бюджетного дефіциту залишаються мало дослідженим явищем.

Бюджет є системою всеохоплюваних перерозподільних відносин, його формування і стан мають особливе значення для держави, кожної юридичної та фізичної особи й суспільства загалом.

Формування бюджету передбачає вирішення триєдиного завдання: визначення реальних обсягів доходів; оптимізація структури видатків на основі критерію забезпечення максимального рівня зростання ВВП під час задоволення мінімуму соціальних потреб; збалансування бюджету.

Стан бюджету як фінансового плану відображає не тільки фінансовий стан держави, але й характеризує фінансову ситуацію країни взагалі тому й цікавить усіх громадян та кожен підприємницьку структуру. Для нього властиві три показники: рівновага доходів і видатків; перевищення доходів

Бюджетний дефіцит - перевищення видатків бюджету над його доходами [1]. Це показник негативних явищ в економіці, причинами виникнення якого, як правило, є: спад виробництва, зниження ефективності функціонування окремих галузей, несвоєчасне проведення структурних змін в економіці або її технічного переоснащення, великі воєнні витрати, інші об'єктивні та суб'єктивні фактори, що впливають на економічну і соціальну політику держави.

В Україні відповідно до Бюджетного кодексу джерелами фінансування бюджетного дефіциту є [1]:

1) кошти від державних (місцевих) внутрішніх та зовнішніх запозичень, тобто операцій, пов'язаних з отриманням державою (місцевим органом влади) позик на умовах повернення, платності та строкості для фінансування державного (місцевого) бюджету, наслідком яких є формування державного або місцевого боргу [2];

2) кошти від приватизації державного майна (включаючи інші надходження, безпосередньо пов'язані з процесом приватизації) - щодо державного бюджету;

3) повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів;

4) вільний залишок бюджетних коштів з дотриманням умов, визначених Бюджетним кодексом, за яким залишок бюджетних коштів загального фонду використовується для фінансування дефіциту бюджету. якщо його обсяг на кінець попереднього бюджетного періоду перевищив обсяг оборотного залишку коштів відповідного бюджету.

Державні запозичення є саме тим джерелом за рахунок якого покривається найбільша частка бюджетного дефіциту.

З огляду на стан економіки та її нагальні проблеми наша держава найбільше зацікавлена в отриманні довгострокових низькопроцентних кредитах. Збільшення припливу іноземної валюти сприяє зміцненню національної грошової одиниці. Вигоду від надання кредитів (у вигляді плати за обслуговування) мають при цьому іноземці, до яких по закінченні терміну кредиту повертаються кошти. Що ж до внутрішніх запозичень, то вони уможливають перерозподіл наявних у країні ресурсів між секторами економіки. Однак це не супроводжується зростанням загального попиту. Надмірний розвиток ринку внутрішніх запозичень зумовлює скорочення інвестицій у виробництво. Вигоду від надання кредитів мають національні агенти, а капітал після використання залишається в країні [3].

Таким чином оптимальними джерелами фінансування бюджетного дефіциту є здійснення запозичень державою на внутрішньому ринку ніж на зовнішньому, оскільки, внутрішні запозичення не призводять до значного зростання інфляції, відсоткових і валютних ризиків та іншого. Тому, в подальшому необхідним є розвиток внутрішнього ринку державних запозичень, що дозволить мобілізувати необхідні кошти для виконання державою її функцій і здійснення платежів за державним боргом.

Г. В. НИКОНЧУК,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ

Багато відомих вчених-економістів досліджують проблеми фінансування бюджетного дефіциту, розглядають найефективніші напрями використання залучених коштів та намагаються спрогнозувати наслідки нарощування державного боргу. В наш час державні позики стали одним із найпоширеніших способів фінансування видатків держави. Через це можна спостерігати тенденцію до зростання державного боргу майже у всіх країнах світу.

Зараз, на жаль, великий розмір державного боргу України та витрати на його обслуговування є досить великим тягарем для державного бюджету. Це підриває фінансову та економічну стабільність нашої держави, тому набувають актуальності питання щодо розгляду проблем управління та обслуговування державного боргу.

Розглянемо сутність державного боргу. Як економічна категорія державний борг є досить складним та суперечливим явищем. Варто відмітити, що і погляди вчених по даному питанню дещо відрізнялися.

Наприклад С. Я. Огородник та В. М. Федосов стверджують що «державний борг – це сума заборгованості за випущеними й непогашеними внутрішніми позиками, а також сума фінансових зобов'язань країни щодо іноземних інвесторів на певну дату» [1, с. 226].

В. В. Козюк дає своє визначення: «державний борг – це загальна сума емітованих, але непогашених позик з нарахованими процентами, а також прийнятих державою на себе у відповідний спосіб зобов'язань» [2, с. 11].

А. В. Панчук вважає, що «державний борг – це сума накопичених зобов'язань держави, враховуючи відсотки за користування позиченими коштами» [3, с. 20].

В. П. Кудряшов по-іншому підходить до даного питання, так як стверджує, що «державний борг – це сукупність зобов'язань держави за платежами, які належить виконати на підставі одержаних або гарантованих активів» [4, с. 293]. В своєму трактуванні економіст говорить, що потрібно включати до поняття державного боргу і гарантований державою борг.

Державний борг є явищем різноплановим, яке не можна розглядати лише з одної сторони. Більшість вчених підходить до висновку, що державний борг - це фінансові зобов'язання держави, але які саме зобов'язання можна все таки вважати ним – чіткого визначення не дають. Підсумовуючи все вище сказане можна дати таке визначення: сума фінансових зобов'язань державних органів управління за здійсненими позиками та кредитами у зазначений період часу – і є державним боргом.

Управління державним боргом – один із основних напрямів діяльності міністерства фінансів, так як держава знаходиться під впливом фінансового ринку в даній сфері, є його учасником та відчуває ринкові зміни.

Проаналізувавши темпи зростання державного боргу за останні роки, можна прийти до висновку, що державні позики не використовувалися ефективно, не забезпечували зростання економічної стабільності, а сприяли тому, що в найближчий час обслуговування державного боргу для країни буде занадто важким тягарем, що призведе до загрози боргової безпеки країни.

Таке неефективне використання запозичених коштів відбувається через те, що вони витрачаються на поточні потреби, тобто «проїдаються». Саме тому перед урядом лежить завдання розробити таку боргову стратегію, яка б сприяла розвитку національної економіки, забезпечувала б стабільність в державі, а не була тягарем, що ми і спостерігаємо зараз.

Таким чином, бачимо, що державний борг – це поняття різнопланове та досить суперечливе з розгляду його як економічної категорії. Вивчення його сутності та проблем щодо обслуговування та управління займалося багато відомих вчених таких як, А. В. Панчук, С.Я. Огородник, В. М. Федосов. На жаль, недосконалість грошово-кредитної політики держави призвели до значного зростання державного боргу, тому потрібно приділити значну увагу розробці стратегії більш ефективного використання позикових коштів, ретельніше аналізувати та контролювати напрями їх використання.

Ю. К. НОВОХАЦЬКА,

магістрант спеціальності «Фінанси і кредит»,

Національна академія статистики, обліку та аудиту

ФІНАНСОВА СПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ

У сучасних умовах ринкової економіки поняття фінансової безпеки на підприємстві набуває великого значення. Адже успішне функціонування підприємства у таких умовах залежить від того, наскільки надійною є його система захисту від несприятливих чинників середовища, у якому воно перебуває. Однак, не тільки фактори зовнішнього середовища, а й відсутність достатнього рівня фінансової спроможності негативно впливають на підприємства. Забезпечення фінансової спроможності та управління нею є одними з основних елементів фінансового менеджменту організації, необхідною передумовою її фінансової безпеки. Тому, з метою проведення ефективної діяльності у нестабільних умовах, першочерговим є формування оптимальної системи організації фінансової безпеки не тільки на зовнішньому, а й на внутрішньому рівні. А це вимагає забезпечення фінансової спроможності та здійснення ефективного управління нею.

Однією з основних проблем функціонування в ринкових умовах будь-якої організації є забезпечення фінансової безпеки, як основного елемента економічної безпеки підприємства. Фінансова безпека – це захищеність діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, що не позначиться негативно на його діяльності [1]. Вона включає систему різних заходів, що забезпечують підприємству фінансову спроможність і стійкість, а також конкурентоспроможність тощо.

Фінансова безпека виражає такий стан підприємства, при якому:

- можливе забезпечення фінансової рівноваги, ліквідності, платоспроможності, стійкості в довгостроковому періоду;
- забезпечується фінансова незалежність підприємства;
- задовольняються потреби підприємства у фінансових ресурсах задля стійкого відтворення підприємства;
- забезпечується захищеність фінансових інтересів власників;
- при ухваленні фінансових рішень забезпечується достатня гнучкість

Тож основною задачею фінансової безпеки є забезпечення стійкого фінансового стану організації, зведення до мінімуму негативного впливу зовнішнього середовища, забезпечення дієвого управління в т. ч. фінансового менеджменту на підприємстві, а також сприяння результативному залученню і використанню джерел фінансування тощо.

Фінансова спроможність є обов'язковим елементом успішно функціонуючого підприємства. Фінансова стійкість – це фінансова незалежність підприємства, тобто здатність маневрувати власними коштами, достатня фінансова забезпеченість безперебійного процесу діяльності [3;4].

Фінансова стійкість являється комплексним поняттям, на яке впливають різні фінансово-економічні процеси. Її слід охарактеризувати як такий стан фінансових ресурсів підприємства, результативності їх розміщення і використання, при якому забезпечується розвиток виробництва чи інших сфер діяльності за допомогою нарощення темпів зростання прибутку та активів при збереженні плато - і кредитоспроможності [5]. Ефективна, безпечна та стійка робота підприємства залежить як від внутрішніх чинників впливу на ефективність використання наявних ресурсів, так і від зовнішнього середовища – політичних умов, розвитку галузі сектору економіки, законодавства, ринкової кон'юнктури, кредитної політики тощо.

Отже, безпека підприємства відображає захищеність його діяльності від негативних чинників зовнішнього середовища, спроможність швидко пристосуватися до існуючих умов або усунути наявні загрози, як на зовнішньому, так і на внутрішньому рівнях. Надзвичайно важливою умовою фінансової безпеки є забезпечення стійкого фінансового стану підприємства, його фінансова спроможність. В основу фінансової спроможності лягає фінансова стійкість, тобто фінансова незалежність, здатність результативного управління власними коштами для забезпечення безперервного стабільного процесу підприємницької діяльності. Лише вміле управління та врахування усіх факторів внутрішнього та зовнішнього оточення забезпечить достатні темпи зростання продуктивності виробництва та підприємницької діяльності. Фінансова спроможність, як один з ключових елементів фінансової безпеки підприємства, забезпечує ефективне функціонування економіки держави та забезпечує її стабільність.

С. А. ОПАРКО,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Економічний розвиток країни не можливий без забезпечення соціального захисту населення. Поєднання проблем розвитку ринкових відносин з посиленням уваги до соціальних питань створює необхідні передумови для економічного оздоровлення, стабільного становища людини впродовж усієї трудової діяльності й після її завершення. Економічне зростання країни сильно пов'язане з підвищенням добробуту населення. Рівень забезпеченості соціальної захищеності суспільства залежить від стану його фінансування.

Великий внесок у вирішення теоретико-методичних питань соціального захисту населення та його фінансового забезпечення вносять науковці, серед яких можна виокремити праці Д.П. Богині, Н.П. Борецької, С.А. Вегери, І.Ф. Гнибіденко, В.Г. Єременко, Е.М. Лібанової, в своїх наукових дослідженнях окреслювали реалії та перспективи соціального захисту. Однак, проблема фінансового забезпечення залишається актуальною і потребує вирішення.

Соціальний захист населення - це складова соціальних гарантій населенню, які повинні забезпечуватися державою відповідно до засад соціальної політики. Серед них: гарантування кожному працівнику мінімального рівня заробітної плати та її індексації; вирівнювання рівнів життя малозабезпечених верств населення; захист купівельної спроможності малозабезпечених громадян тощо [1, с. 188-190].

Ефективність системи та рівень соціального захисту населення залежать від якісного фінансового забезпечення, його розглядають як метод фінансового механізму, що застосовується у процесі розподілу та перерозподілу виробленого у суспільстві національного продукту.

Фінансове забезпечення соціального захисту населення також можна розглядати

як один з методів фінансового механізму, який забезпечує розподільчі і перерозподільчі процеси з метою утворення та використання фондів грошових коштів, призначених для соціального захисту населення. Вони включають формування централізованих та децентралізованих грошових фондів, так і їхнє використання для чітко визначених цілей, пов'язаних із соціальним страхуванням та соціальним забезпеченням громадян.

Обсяг коштів, що спрямовуються на соціальний захист населення, залежить від фінансових можливостей держави, які визначаються обсягом ВВП та науково-обґрунтованим обсягом фонду споживання. Збільшити видатки на соціальний захист населення можна тільки за умови зростання обсягу ВВП.

Сучасний стан соціального захисту населення в Україні можна охарактеризувати такими рисами:

- стрімке зростання вартості послуг, які надають заклади освіти, культури, охорони здоров'я без поліпшення умов надання послуг;

- велика кількість нормативно-правових актів, які регулюють діяльність системи соціального захисту та в деяких випадках, що протиставляються один одному, це свідчить про неефективність українського законодавства;

- нехватка коштів для фінансування соціальних програм.

Отже, проаналізувавши стан фінансового забезпечення соціального захисту населення можна дійти висновку, що існує неефективне використання фінансових ресурсів, спрямованих в цю сферу. Бюджетний механізм забезпечення не є ефективним та потребує реформ. Також є потреба у зміні планування щодо фінансування соціальних видатків та програм.

А. Г. ПЕЦУХ,

магістр факультету «Фінанси та кредит»,

Національна академія статистики обліку та аудиту

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ У БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Іноземні інвестиції у банківську систему України відповідають інтересам розвитку національної фінансової системи, розширюючи базу ресурсів задля розвитку, становлення та укріплення банків України.

Головною причиною руху прямих іноземних інвестицій є бажання інвестора розмістити свій капітал в тій країні, де прибуток який принесе цей капітал буде максимальним, а рівень ризику втрати зменшиться до мінімуму.

Інвестори, які вкладають свій капітал в банк вибирають для себе більш вигідного регуляторного режиму та ринків з меншою конкуренцією за межами своєї країни. Тому інвестори входять на ненасичені, менш розвинені та менш ефективні ринки для того, щоб реалізувати свої конкурентні переваги – якісніші послуги банку, в який інвестують капітал, краще управління ризиками та перевагами в зарубіжних країнах.

Іноземні інвестиції в банківський сектор України мають як переваги для банків так і проблеми, що вони викликають у банківській системі. Серед переваг можна виділити: залучення іноземних інвестицій в країну та зростання економіки; зростання реального рівня рентабельності банківської системи; зменшення кількості проблемних банків та зниження ризиків в банківській системі через їх консолідацію із закордонними банками [1]; розширення обсягів ресурсної бази банків.

Основні проблеми, що виникають під впливом влиття іноземних інвестицій в банківську систему України: зростання залежності економіки від ефективності роботи зарубіжного інвестора; витіснення національних банків України більш капіталізованими банками з іноземним влиттям [2]; недосконалість законодавчої бази, що унеможливує повний контроль за операціями банків з іноземним капіталом; можливість монополізації банківського ринку, банками з іноземним

капіталом, через скорочення кількості національних банків у зв'язку з неконкурентністю.

У сучасний період розвитку банківської системи України вливання іноземного банківського капіталу стало необхідним елементом розвитку вітчизняної банківської системи, оскільки іноземні інвестори вкладають у національну економіку не тільки капітали, але й приносять позитивний зарубіжний досвід ведення банківського бізнесу, забезпечують прозорість банківської діяльності, налагоджують відносини з іноземними державами, інтегрують вітчизняну банківську систему у світовий фінансовий простір, що веде до розвитку банківської системи України, і економіки України в цілому.

Неконтрольований приплив зарубіжного капіталу у банківську систему України, перед усім, формує передумови для постійного нарощування дефіциту платіжного балансу країни і, як наслідок, іноземні інвестиції в банківський сектор України створюють загрозу знецінення національної валюти, створюють негативний вплив на золотовалютні резерви Національного банку, викликають залежність України від зовнішніх запозичень.

Іноземний капітал на сьогоднішній час займає дедалі більше місце в банківській системі України. Функціонування іноземних банків на вітчизняному ринку призводить до появи, як нових можливостей та перспектив так і до серйозних фінансових та економічних загроз та ризиків.

Є. П. ПЛАСИЧУК,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

БЮДЖЕТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Бюджетне регулювання постійно розвивається, що обумовлено переходом до ринкових відношень та з прагненням України увійти в європейське середовище, стати рівноправним партнером у економічному і соціальному зростанні. А тому дослідження розвитку та стану бюджетного регулювання з боку держави, знаходження нових механізмів та перспектив є актуальною проблемою.

В Україні та за кордоном вивченням бюджетного регулювання розвитку економіки займаються багато вчених, зокрема Бречко О.В., Буряченко А., Грицюк В., Лисяк Л.В., Павлюк К.В., які розглядають різноманітні аспекти державного бюджетного регулювання. Але головною проблемою вивчення цього питання є те, що на сьогодні немає узагальненого переліку чи опису державних механізмів бюджетного регулювання.

Метою дослідження є вивчення механізму бюджетного регулювання економічного розвитку держави.

У економічній літературі можна знайти різні підходи щодо визначення сутності бюджетного регулювання та його основних складових. Наприклад, А. Буряченко відмічає, що бюджетне регулювання – це засіб перерозподілу фінансових ресурсів між державним та місцевими бюджетами з метою фінансового вирівнювання [1, с.23]; Грицюк В. визначає, що бюджетне регулювання – це організована система управління бюджетним устроєм держави [2, с.17]. Звідси випливає, що бюджетне регулювання – це один із методів державного регулювання економіки, при якому встановлюється оптимальне співвідношення між доходами та видатками бюджету, кошти якого мають перерозподілятися між різними рівнями бюджету з метою зростання економіки, сприянню науково-технічного прогресу та забезпечення розширеного розвитку суспільства та реалізації збалансованої економічної політики держави.

Бюджетне регулювання повинно включати в себе закріплені законом відсоткові відрахування від загальнодержавних податків, зборів і обов'язкових платежів, встановлені на даній території, а також дотації і субвенції до бюджетів адміністративних

територій, та повинно складатися з податкових розрахунків, трансфертів, нормативних відрахувань, бюджетних вирівнювань, організаційно-правові форми бюджетного регулювання, суб'єктів та об'єктів міжбюджетних відносин [5, с.17].

Діючий бюджетний механізм регулювання економіки не можна вважати ефективним. Скорочення видаткової частини бюджету слід поєднувати з рівнями інфляції і в разі потреби зменшувати обсяги споживання, а не обсяги капіталовкладень. Збільшення обсягів внутрішніх заощаджень приведе до збільшення обсягів капіталовкладень і забезпечить економічне зростання держави [4, с.176].

Проблеми бюджетного регулювання економічного розвитку зумовлені, насамперед, наявністю глибоких територіальних диспропорцій, неефективним перерозподілом бюджетних ресурсів, неузгодженістю інтересів держави та її територіальних одиниць. Зазначені проблеми набувають особливого значення за умов ринкової трансформації економіки, бюджетного реформування, що проводиться в країні, пошуку ефективних механізмів економічного розвитку регіонів [3, с. 344].

До механізму бюджетного регулювання в умовах ринкової економіки України повинен включати дані положення:

- 1) використання ринкових механізмів у процесі розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів повинна здійснювати економіка в цілому;
- 2) держава повинна зрозуміти, що більшість підприємств не належать до державного сектору, а тому їм треба дати можливість самостійно здійснювати процес управління виробництвом, у якому державі належить опосередкована роль;
- 3) визнання того, що саме державі належить роль здійснення макроекономічної політики і макроекономічного регулювання, а бюджет повинен стати найважливішим інструментом досягнення макроекономічної і фінансової стабільності шляхом збалансованого руху централізованих фінансових ресурсів.

Отже, сукупність форм, методів формування і використання бюджетних ресурсів, що становлять бюджетний механізм, має орієнтуватись на інтереси усіх учасників бюджетного процесу в напрямку вирішення завдань стимулювання розвитку економіки, прискорення науково-технічного прогресу, формування позитивних структурних зрушень, розвитку ключових галузей економіки, згідно з державними пріоритетами; і для більш ефективного розвитку економіки держава повинна сама організовувати бюджетні відносини відповідно до своїх інтересів, які б дали змогу приватному сектору економіки самостійно проводити свою діяльність без значного втручання держави.

Д. Ю. ПОДЛЕСНА,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

МАЛИЙ БІЗНЕС УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сьогодні в провідних країнах світу малий та середній бізнес займає провідну ланку розвитку економіки. Спеціалісти вважають, що базисом економіки даних країн є саме малі підприємства, адже без них не існували б в свою чергу і великі підприємства.

Розвиток малих підприємств створює сприятливі умови для оздоровлення економіки, оскільки розвивається конкурентне середовище, створюються додаткові робочі місця, активніше йде структурна перебудова, розширюється споживчий сектор. Крім того, розвиток малих підприємств вносить вагомий вклад у збільшення загальних обсягів виробництва, а також сприяє економії і раціональному використанню всіх ресурсів. А в Європі малий бізнес навіть стимулює впровадження великими компаніями нових технологій та покращення ефективності виробництва [1].

Саме тому сьогодні так актуально та надзвичайно важливо здійснювати політику щодо підтримки малого підприємництва, яка зосереджена на збалансуванні інтересів держави і бізнесу, забезпечення оптимальних умов для підприємницької діяльності, підвищення конкурентоспроможності малого бізнесу.

Дослідження проблем, пов'язаних з розвитком малого підприємництва, знайшло своє відображення у працях Т. В. Греджева, С. І. Рум'янцева, І. А. Максименко, З. С. Варналій, О. М. Ткачук, В. І. Шпак, Я. А. Жаліло та інші.

Метою статті є дослідження сучасного стану малого підприємства в Україні та обґрунтування шляхів його подальшого розвитку.

Загальний розвиток малого підприємства в Україні можна охарактеризувати, як той, що не відповідає ні можливостям ні потребам української економіки. Що ж стосується фінансового стану більшості малих підприємств України то його цілком можна назвати незадовільним. Проблема обмеженості фінансових ресурсів малих підприємницьких структур в свою чергу істотно позначається на ефективності їх господарювання.

В своїх працях З. С. Варналій зазначав, що мале підприємство – це самостійна (за рахунок власних коштів) інноваційна діяльність громадян-підприємців та малих підприємств на власний ризик з метою отримання підприємницького доходу [2, с. 25].

Найважливішими перевагами малого бізнесу для будь-якої країни є надання численних робочих місць та значний внесок даних структур у ВВП країни. Важливо зазначити, що за внеском малого підприємництва у ВВП країни Україна посідає останні місця в Європейському рейтингу, у той час, як у сусідніх Чехії, Словаччині та Угорщині частка малих підприємств у ВВП становить 30-40%. Загалом у сфері малого бізнесу в Україні задіяно близько 17% загальної зайнятості, а в країнах ЄС цей показник сягає 65%. Проте в нашій державі підхід до класифікації малого і особливо середнього підприємництва не відповідає критеріям прийнятих у країнах ЄС, що не давало змоги здійснити об'єктивне порівняння [3].

За офіційними даними, в Україні малі підприємства складають нині 95,6 % від загальної кількості усіх підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності. Сьогодні малий бізнес в Україні створює 56% ВВП. Якщо врахувати «тіньову економіку», за приблизними оцінками фахівців близько 30% населення зайняті в малому бізнесі.

До основних причин гальмування розвитку малого підприємництва в Україні відносять: неопрацьованість законодавства як з питань розвитку малого підприємництва, так і підприємства в цілому; високі податки, що змушує деяких суб'єктів малого та середнього підприємництва йти в тіньову економіку; недостатня державна фінансово-кредитна і майнова підтримка малих підприємств; відсутність дійового механізму реалізації державної політики щодо підтримки малого бізнесу; недосконалість системи обліку та статистичної звітності малих підприємств; обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення; недосконалість системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для підприємницької діяльності

Вирішити проблеми малого бізнесу в Україні можна за рахунок:

- 1) створення раціональної нормативно-правової бази;
- 2) організації фінансової підтримки і допомоги малому бізнесу;
- 3) організаційного забезпечення малого бізнесу;
- 4) забезпечення кадрами та інформацією.

Отже, ситуація щодо розвитку малого підприємництва в Україні залишається незадовільною. Якщо адаптувати досвід розвинутих держав, то в Україні можна швидкими темпами досягти високого рівня розвитку малих підприємств. Таким чином, основними шляхами покращення стану розвитку малого підприємництва в Україні є створення сприятливого підприємницького середовища та нормативно – правової бази, а також вдосконалення податкової політики та забезпечення раціонального функціонування спрощеної системи оподаткування.

К. К. ПУШЕНКО,
Магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики обліку та аудиту

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

В сучасних умовах функціонування національного валютного ринку набуло великого значення. Інтеграція України у світове співтовариство вимагає оптимізації валютного ринку як механізму, що забезпечує взаємозв'язок між національною та світовою фінансовою системою. В умовах світової фінансової кризи, постає проблема забезпечення стабільності грошової одиниці України та ефективності функціонування національного валютного ринку. Отже, питання, пов'язані з валютою та фінансово-валютною системою, є дуже актуальними й важливими, особливо після світової валютної кризи, коли постали проблеми щодо вдосконалення організації та регулювання валютного ринку. При цьому на перший план виходить проведення адекватної валютної політики, що здійснюється центральним банком. Дослідженням проблем валютної політики присвячують свої наукові праці вітчизняні вчені: І. Бураковський, Н. Бодрова та ін.

Значна кількість досліджень валютної політики в Україні свідчить проте, що вона є одною із найефективніших складових економічної політики держави. Але серед вчених немає єдиної думки щодо ефективності вдосконалення валютної системи держави. Тому питання валютного ринку потребує подальшого вивчення.

Мета дослідження полягає у визначенні основних напрямків розвитку валютного ринку України та особливостей його регулювання в умовах світової фінансової кризи.

За економічним змістом: валютний ринок – це сектор грошового ринку, на якому врівноважується попит і пропозиція на такий специфічний товар – валюту. За своїм призначенням і організаційною формою валютний ринок – це сукупність спеціальних інститутів та механізмів, які у взаємодії забезпечують можливість вільно продати-купити іноземну та національну валюту. Об'єктом купівлі-продажу на цьому ринку є валютні цінності. Суб'єктами – будь-які економічні агенти та посередники (банки, валютні біржі). Ціною на валютному ринку є валютний курс. Валютний ринок забезпечує своєчасне здійснення міжнародних розрахунків, страхування від валютних ризиків, диверсифікацію валютних резервів, валютні інтервенції та отримання прибутків його учасниками у вигляді різниці курсів валют.

Останні події у світі демонструють важливість впливу валютної сфери на економіку. Розвиток кризи у світовому масштабі показав, наскільки тісно переплітаються валютна та фінансова сфера, наскільки синхронізованими в часі можуть бути процеси, що відбуваються в них, наскільки глобальним може бути їх географічне поширення і який при певному збігу обставин може бути масштаб їхнього впливу на основні сфери економічної діяльності. Слід зазначити, що фінансові кризи не є новим явищем для світової економіки. Аналізуючи динаміку розвитку світової економіки, можна зробити висновок, що, починаючи з 1973 року порівняно з періодом існування Бреттон-Вудської валютної системи та системи золотого стандарту, частота криз практично подвоїлась. Крім того, криза ставить під серйозний сумнів спроможність ринкової системи до саморегулювання без масштабного втручання держави, що надало привід окремим експертам цілком серйозно говорити про фактичний колапс ринкової економіки.

В умовах сучасної світової фінансової кризи Національний банк України як головний виконавчий орган системи валютного регулювання використовує жорстке адміністративне валютне регулювання задля обмеження відтоку капіталів за кордон та паралельного підтримання пропозиції валюти на внутрішньому ринку.

Отже, на сьогоднішній день Україна має чимало проблемних питань у сфері валютних відносин, тому зараз як ніколи необхідно звернути увагу на швидке та ефективне вирішення проблем валютної системи, її стабілізацію. А саме на значне знецінення курсу гривні до іноземних валют, зменшення обсягів операцій як на міжбанківському, так і на готівковому валютних ринках.

Для ефективного функціонування валютного ринку необхідним є забезпечення відповідної ліквідності та підтримка впевненості у грошовій системі та національній грошовій одиниці.

І. С. РИБАК,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики обліку та аудиту

ІНСТРУМЕНТИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НБУ

Вибір інструментів, які застосовуються НБУ, є досить широким. Використання тих чи інших інструментів змінюється залежно від напрямку економічної політики держави, ступеня відкритості економіки, рівня розвитку грошового ринку, особливостей банківської системи.

У процесі здійснення грошово-кредитної політики НБУ використовує такі інструменти: визначення норм обов'язкових резервів; процентну політику; рефінансування комерційних банків; операції з цінними паперами на відкритому ринку; підтримання курсу національної валюти.

Визначення норм обов'язкових резервів полягає в тому, що НБУ встановлює комерційним банкам та іншим кредитним установам нормативи обов'язкового резервування залучених коштів. Розмір обов'язкових резервів устанавлюється в процентному відношенні до загальної суми залучених банком коштів. Резерв зберігається на кореспондентському рахунку комерційного банку в Національному банку, проценти на обов'язкові резерви не нараховуються. Якщо НБУ проводить рестрикційну політику, то він підвищує норму обов'язкових резервів. Такою самою мірою збільшується сума обов'язкових резервів і зменшується ресурсний потенціал кожного комерційного банку. Ще більшою мірою (на коефіцієнт мультиплікації) знизяться розмір депозитів банківської системи й загальна маса грошей в обігу. Якщо НБУ проводить експансійну політику, то він зменшує норму обов'язкового резервування. Відповідно у кожному комерційному банку збільшується ресурсний потенціал, що зумовлює збільшення банківських депозитів і загальної маси грошей в обігу. Визначення норм обов'язкових резервів - досить сильний інструмент грошово-кредитної політики. Часті зміни норм обов'язкових резервів негативно впливають на діяльність комерційних банків.

Рефінансування комерційних банків як інструмент монетарної політики тісно пов'язане з процентною політикою, але має й певні власні риси. Цей інструмент базується на функції НБУ як "кредитора в останній інстанції". Комерційні банки звертаються до нього за кредитом найчастіше у разі появи тимчасового дефіциту первинних резервів (коштів на кореспондентському рахунку в НБУ); як правило, на короткий строк і одержують у порядку переобліку комерційних векселів чи під заставу цінних паперів, у тому числі й комерційних векселів. Ці кредити мають назву відповідно обліковий і ломбардний.

На сучасному етапі важливу роль потрібно приділити політиці відкритого ринку яка полягає у здійсненні купівлі-продажу цінних паперів з метою впливу на ресурсну базу комерційних банків. Процес здійснення операцій на відкритому ринку та їхній вплив на грошову пропозицію відбувається за певною логічною схемою. У період кризи заходи грошово-кредитної політики спрямовуються на стимулювання інвестицій у національну економіку через збільшення грошової маси і створення сприятливіших умов кредитування. У такі періоди НБУ купує цінні папери у комерційних банків, підвищуючи їхні кредитні можливості.

Політика підтримання курсу національної валюти охоплює операції НБУ з управління валютними резервами держави. НБУ забезпечує управління валютними резервами, здійснюючи валютні інтервенції шляхом купівлі-продажу іноземної валюти на валютних ринках із метою підтримання курсу національної валюти відносно іноземних валют і впливу на загальний попит і пропозицію грошей у державі. Якщо на валютному ринку попит на іноземну валюту, яка є базовою для визначення курсу національної валюти, перевищує пропозицію, це може призвести до падіння курсу національної валюти, її девальвації. Щоб цього не допустити, НБУ продає частину свого валютного

резерву, урівноважуючи попит із пропозицією і відповідно підтримуючи курс національної валюти. Під час продажу частини валютного резерву виникає така сама ситуація з грошовою масою в обігу, як і у разі продажу цінних паперів, тобто вона скорочується, а при купівлі НБУ іноземної валюти відбувається емісія грошей і відповідно збільшення обсягу грошової маси в обігу.

До купівлі іноземної валюти на валютному ринку НБУ вдається тоді, коли пропозиція на таку валюту перевищує попит і це може призвести до ревальвації національної валюти. І девальвація, і ревальвація національної валюти — це відхилення від сталого економічного процесу, й тому НБУ прагне або зовсім не допускати таких явищ, або регулювати курс національної валюти в межах заздалегідь визначеного валютного коридору.

Враховуючи сьогоденне економічне становище НБУ намагається утримувати курс національної валюти в межах норми.

Отже, грошово-кредитне регулювання економіки — це багатобічна й складна робота, котру здійснює НБУ як центральний банк держави.

Я. В. СЕЛЮК,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,

Національна академія статистики, обліку та аудиту

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Україна вступила в XXI століття маючи багато проблем соціального характеру. Одна з найгостріших — це пенсійне забезпечення. Успадкована від командно-адміністративної економіки нинішня пенсійна система України не здатна захистити людей похилого віку від бідності. Вона не забезпечує відповідні розміри пенсії для більшості громадян і створює умови для пільгового пенсійного забезпечення значній кількості пенсіонерів. Відсутність пенсійної культури, соціальної справедливості, надійних фінансових механізмів, що дають змогу забезпечити кошти на старість, — характерні ознаки вітчизняної пенсійної системи. Тому проведення пенсійної реформи стає необхідним явищем для вирішення як сьогоденних проблем, так і для запобігання погіршенню ситуації у майбутньому.

Значимий внесок у формування національної концепції пенсійного забезпечення зробили С. Березіна, М. Вінер, В. Геєць, В. Гордієнко, Ю. Драбкіна, Б. Зайчук, С. Злупко, В. Колбун, Л. Ларіонова, Е. Лібанова, Б. Надточій, Ю. Палкін, М. Папієв, І. Сахань, С. Сивак, Б. Сташків, Н. Тихоненко, О. Хмелевська, Л. Чернова, В. Яценко та інші.

Проведений науковий аналіз напрацювань показує відсутність системного дослідження теоретичних основ пенсійного забезпечення. Чимало положень є суперечними та дискусійними. Не всі аспекти цієї складної та багатогранної проблеми пенсійного забезпечення з'ясовані та отримали належне наукове обґрунтування.

Історія виникнення пенсійних відносин, вивчена на сьогоднішній день досить докладно. Поява найстаріших систем пенсійного забезпечення припадає на XVII століття нашої ери. Ці системи не являли собою комплексний механізм соціального захисту непрацездатних осіб похилого віку, оскільки не охоплювали всі верстви населення. Як приклад такої системи можна представити одну з найстаріших систем пенсійного забезпечення — запроваджену у 1681 року французьку систему пенсійного забезпечення для моряків. Процес наступного вдосконалення пенсійної системи в цій країні потребував понад сторіччя — лише в 1790 році відбулося введення режиму пенсійного забезпечення для державних чиновників[1, с. 111].

Пенсійне забезпечення — є однією з основних форм соціального захисту осіб, які втратили працездатність через досягнення пенсійного віку, виступає як сукупність особливих замкнених перерозподільних відносин між його учасниками з приводу

розподілу споживання між періодом економічної активності і непрацездатності, між працюючими та пенсіонерами. Інститути пенсійної системи доцільно поділяти на дві групи: 1) стійкий комплекс формальних і неформальних правил, принципів, ідеологічних настанов, правових норм, інформаційних потоків, процедур управління ними; 2) сукупність державних і недержавних органів, громадських об'єднань, інших суб'єктів громадянського суспільства.

Формування систем пенсійного забезпечення в розвинутих країнах почалося досить давно, однак на сучасному етапі пенсійні системи регулярно переглядаються, доповнюються й модернізуються відповідно до соціально-економічних умов. У розвинутих країнах пенсійний вік перевищує нинішній український, але й тривалість життя там вища. Довше всіх живуть у Японії: жінки - більше 84 років, чоловіки - 77,4 роки. Працювати всі японці повинні незалежно від статі до 70 років. У США середня тривалість життя - 67 років, а пенсійний вік для громадян обох статей настає в 65 років. У Європі живуть у середньому 55 років. При цьому зараз, як і в багатьох європейських країнах, передбачається підвищити пенсійний вік[2, с. 14].

Система пенсійного забезпечення у форматі, що нині має місце в Україні, все ще не відповідає тим завданням, які має розв'язувати. Універсалізм у пенсійному забезпеченні, як і в будь-якій іншій сфері, може ставати абстракцією, його окремі елементи можуть у конкретних умовах виявитися не тільки неефективними, а навіть й шкідливими. Ось чому система пенсійного забезпечення населення, акумулюючи все позитивне людства у цій галузі, повинна спиратися на міцну основу національної економічної культури, адже те, що може виявитися справедливим у тій чи іншій країні не завжди є таким в Україні.

Накопичувальні системи у порівнянні з солідарною системою, що фінансується з поточних надходжень, мають значні переваги: незалежність від демографічного фактора, тобто співвідношення пенсіонерів і працюючих; незначне втручання держави, що обмежується впровадженням обов'язкового пенсійного страхування (на випадок, якщо окремим громадянам бракує розуміння його необхідності), визначенням обов'язкового рівня внесків і встановлення загальних мінімальних вимог до пенсійних фондів і страхових компаній; приватні пенсійні фонди сприяють росту заощаджень та економічному розвитку; власник пенсійного плану чітко бачить зв'язок між своїми внесками і розмірами пенсії.

Кожній людині доцільно формувати власний фінансовий план зі створення пенсійного капіталу для забезпечення гідного життя у старості. Заощадження є необхідною і основною передумовою створення такого капіталу. Це трудомісткий процес і триває впродовж тривалого періоду. Фінансовий план повинен бути розроблений на максимально довгий період[3, с. 25]. Необхідними умовами для цього мають слугувати: гарантованість, прибутковість та забезпеченість. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що м. Умані має достатні ресурси і може створити необхідні умови для вирішення проблеми реформування пенсійної системи.

Я. В. СОКОЛ,

магістрант спеціальності «Фінанси і кредит»,

Національна академія статистики, обліку та аудиту

ТЕНДЕНЦІЇ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

На сьогодні стабілізація економічного зростання країни залежить від багатьох факторів. Основним із них є стан ринку цінних паперів, який і є важливою частиною економіки а також регулятором багатьох процесів ринкової системи кожної окремої країни.

В економічній літературі особливостям та проблемам функціонування ринку цінних паперів присвячені роботи М. Алексеева, Б. Альохіна, А. Архипова, І.О. Бланка, А. Грязної, А. Зуєвої, А. В. Приходько, О.М. Мозгового, С.М. Сенчагова, В.М. Фомішиної та ін.

Метою дослідження є проведення часткового аналізу стану фондового ринку за період 2011-2013 років, його досягнення та визначення шляхів подолання проблем для подальшої перспективи його розвитку.

Ринок цінних паперів належить до особливих сфер соціально-економічного життя. Тут переплітаються інтереси банків, акціонерних товариств, товаровиробників, посередницьких контор, власників вільних грошових коштів, акцій і приватизаційних сертифікатів, їхні інтереси або збігаються, або вступають у суперечність. У цьому складному процесі значну роль має відігравати держава, бо саме вона повинна розробити і встановити такий механізм взаємодії учасників ринку цінних паперів, який дав би змогу максимально активізувати економічне життя суспільства з позитивними його результатами [1].

Сучасний стан ринку цінних паперів в Україні характеризується такими особливостями його функціонування: швидкі темпи зростання обсягів торгівлі цінними паперами; суттєве збільшення залучених інвестицій через інструменти фондового ринку; відновлення тенденцій до зростання зареєстрованих НКЦПФР обсягів емісії цінних паперів; відродження інтересу до випуску і торгівлі державними облігаціями; значне збільшення обсягів біржової торгівлі; розширення інструментів фондового ринку; посилення державного регулювання організації здійснення операцій на фондовому ринку. Також виявлено такі негативні тенденції: переважання операцій з продажу над операціями з купівлі цінних паперів за участю нерезидентів; нестабільність показників ефективності біржової торгівлі та функціонування ринку цінних паперів в цілому, обмеженість фінансового забезпечення для розширення обсягів операцій з інструментами фондового ринку, викликане збитковістю підприємств, кризовими процесами в окремих галузях, тіньовим сектором, недостатніми доходами населення для інвестування, а також психологічними факторами (відірваною довірою до цінних паперів, ризиком невизначеності, недостатнім рівнем захисту інтересів інвесторів) тощо

Останні роки на фондовому ринку України можна спостерігати доволі нестабільну ситуацію, щодо випуску цінних паперів. Так у 2013 році обсяг зареєстрованих випусків цінних паперів зріс на 30% порівняно з 2012 роком. Проте порівнюючи з 2008, 2009 та 2011 даний показник зменшився на 7,3%, 12,7% та 20,7% відповідно [3]. Порівнюючи показники 2012 та 2011 років можна стверджувати про спад на фондовому ринку України, оскільки відбулося зменшення обсягу випуску цінних паперів на 60%. Тому зростання у 2013 році можна назвати виходом з короткострокової рецесії.

Динаміка обсягу виконаних біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі (з розподілом за видом фінансового інструменту) є прогресивною, так у 2013 році було здійснено операцій з цінними паперами на загальну суму 474631 (млн. грн) , яка на 101,6% більше ніж у 2011 році, та на 79,6% ніж у 2012 році [3]. Даний факт можна пояснити значною часткою Державних облігацій України на фондовому ринку, а в 2013 році операції з даним цінним папером досягли максимального значення протягом 2011-2013 років. Також у 2013 році найбільш відчутною та важливою інфраструктурною зміною на фондовому ринку України стала реформа депозитарної системи. Впровадження інституції Центрального депозитарію сприятиме консолідації посттредингової інфраструктури в Україні та забезпечить інтеграцію національного ринку цінних паперів до міжнародних централізованих систем обліку прав власності на цінні папери

Діяльність НКЦПФР на сучасному етапі спрямована на реалізацію заходів, визначених Програмою розвитку фондового ринку України на 2015-2017 роки "Європейський вибір - нові можливості для прогресу та зростання" (розробка якої

відбувалась на тлі фінальної стадії підписання Угоди про асоціацію з ЄС та її ратифікації), якою передбачено такі кроки:

- розвиток корпоративної реформи, підвищення ефективності регулювання емітентів, розширення інструментарію на фондовому ринку;
- стимулювання притоку інвестицій на фондовий ринок;
- забезпечення функціонування єдиної державної політики стимулювання покращення інвестиційного клімату

Отже, при ефективному регулюванні та управлінні державою, налагодженні тісного співробітництва в рамках міжнародних організацій показники ринку цінних паперів мають перспективу подальшого зростання, що призведе до підвищення позицій фінансового ринку України, а отже і економіки країни в цілому.

О. В. ТКАЧУК,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку і аудиту

МІСЦЕВІ ПОДАТКИ ТА ЇХ РОЛЬ У ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Місцеві податки та збори - це податки та збори, що встановлені відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених Податковим Кодексом, рішеннями сільських, селищних і міських рад у межах їх повноважень, і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад [1].

В Україні є досить багато проблем, пов'язаних з формуванням місцевих фінансових ресурсів. Значний вплив на формування місцевого бюджету мають органи місцевого самоврядування та їх діяльність. Місцева влада має право на формування та цільове використання власних фінансових ресурсів, частина яких повинна формуватися за рахунок місцевих податків та зборів. За рахунок надходжень грошових коштів органи місцевого самоврядування забезпечують фінансування соціального та економічного розвитку місцевості. Відповідно до ст. 143 Конституції України місцеві органи самоврядування здійснюють управління майном, що є у комунальній власності; затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і здійснюють контроль за їх виконанням; затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і здійснюють контроль за їх виконанням; встановлюють місцеві податки та збори відповідно до закону; утворюють, реорганізують та ліквідують комунальні підприємства, організації, установи [2].

Місцеві податки і збори становлять декілька відсотків від суми всіх доходів місцевих бюджетів, тоді як в розвинутих країнах Заходу ця сума складає на рівні 30 - 70 %, до того ж, система місцевих податків і зборів в її нинішньому вигляді практично не має суттєвих резервів для розвитку в подальшому і потребує докорінного вдосконалення. Більше того, прийняті зміни до Податкового кодексу України, як за попередніми оцінками, так і фактичним виконанням привели до зменшення надходжень до місцевих бюджетів. Після прийняття Податкового кодексу України відбулося скорочення кількості місцевих податків і зборів з 14 - ти до 5 - ти. Проте зарахування до їх складу єдиного податку привело до підвищення питомої ваги цієї складової у структурі доходів місцевих бюджетів [1].

В результаті змін склалися негативні умови оподаткування для середнього та особливо малого бізнесу, відбулось обмеження кола осіб, що можуть користуватися спрощеною системою оподаткування.

Таким чином, на сьогодні Податковий кодекс потребує подальшого удосконалення, не відповідає вимогам, не враховує вимоги платників податків, здебільшого виступає на стороні фіскальних органів.

Разом з тим, з метою правильного визначення трансфертів місцевого бюджету необхідно проводити оцінку податкового потенціалу відповідної адміністративно-

територіальної одиниці. Дане питання можливо вирішити шляхом розробки податкового паспорту.

Застосування місцевими органами влади податкових паспортів та показника податкового потенціалу дасть змогу підвищити ефективність бюджетно-податкового планування, виявити резерви зростання податкового потенціалу і сприятиме поліпшенню фінансового стану місцевих бюджетів. Збільшення податкового потенціалу має стати одним із головних елементів бюджетного процесу на всіх його етапах. Розрахунок податкового потенціалу повинні проводити регіональні управління Державної казначейської служби, які не тільки мають найдостовірнішу інформацію, а й можуть забезпечити запровадження єдиної методики розрахунку певного показника на всій території країни [3, с. 40].

Шляхами покращення фінансового стану місцевих бюджетів є:

посилення самостійності місцевих бюджетів та принципу самофінансування; збільшення частки закріплених доходів, що стимулюватиме органи місцевої влади до пошуку джерел поповнення фонду грошових коштів; збільшення частки власних коштів; розширення участі населення у фінансуванні загальнодержавних заходів [3, с. 39].

В. А. ТРУШ,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ УКРАЇНИ

Сучасна політична і економічна кризи на внутрішньому фінансовому ринку викликала, у свою чергу, масштабний обвал українського валютного ринку та різкий стрибок девальвації національної валюти.

Можна виділити декілька аспектів, в яких проявилися наслідки цих криз для української банківської системи:[1]

зниження довіри населення до банків. Поширилися панічні настрої серед вкладників комерційних банків, викликані ситуацією навколо політичної ситуацією в країні;

значні труднощі українських банків пов'язані з поверненням вагомих запозичень, які активно залучалися у попередні роки. А також складнощі із залученням нових інвестицій, зумовлені кризовими явищами на європейських фінансових ринках та зниженням кредитних рейтингів значної частини українських банків;

наслідком економічної кризи стала нестабільність на валютному ринку. Хоча вона має дещо внутрішній спекулятивний характер, проте призводить до нестабільності міжбанківського валютного ринку, зменшення резервів НБУ, який змушений продавати валюту для задоволення ажіотажного попиту;

кризова ситуація істотно вплинула і на підвищення процентних ставок за кредитами;

кризова ситуація може призвести до укрупнення банків в Україні, оскільки дрібні банки просто не впораються з проблемами. Цей процес може проходити шляхом злиття і поглинання більшими фінансовими установами менших;

Враховуючи інфляційні загрози та особливості сучасного валютного регулювання в Україні актуальними є наступні напрями удосконалення розвитку валютних операцій в комерційних банках:[2]

удосконалення нормативно-правової бази валютних операцій комерційних банків, а розбудовою експортоорієнтованих та імпортозамінних виробництв стимулювати поповнення золотовалютних резервів країни і зниження ризику їхнього знецінення;

формування перспектив розвитку валютних операцій комерційних банків потребує дієвих форм регулювання та підвищення рівня їхньої прозорості. Неясність цілей і завдань грошово-кредитної та валютної політики країни, а також часті їх зміни знижують ефективність зовнішньоекономічної діяльності та значно ускладнюють її планування й валютно-розрахункові операції в банках;

розробити достатньо еластичну політику курсоутворення, цілі та завдання курсової політики, заходи щодо регулювання руху капіталів, режиму функціонування валютного ринку, шляхи поповнення золотовалютних резервів і основні напрями їх використання у поточному періоді мають бути відомими підприємцям і населенню України;

здійснити достатню для потреб розвитку економіки дедоларизацію економіки, що розширить фінансово-економічний простір національної валюти, зміцнить її курсову вартість та забезпечить поповнення золотовалютних резервів країни і зниження ризику їхнього знецінення;

розвиток валютних операцій комерційних банків в Україні неможливий без глибокого вивчення теоретичних аспектів кредитно-фінансової діяльності комерційних банків, оволодіння досвідом кредитно-фінансових систем світу, без системного вдосконалення економіки і соціально-економічної сфери країни.

Супільно-політичне напруження, що триває нині, зумовлює наявність певних елементів ризику та невизначеності щодо подальшого розвитку ситуації. Це потребує тимчасового застосування додаткових стабілізаційних механізмів з боку Національного банку.[3]

Необхідно сподіватися на покращення ситуації на внутрішньому валютному ринку через впровадження вищезгаданого підходу, який дасть змогу нашій країні розробити оптимальний режим здійснення валютних операцій, зміцнить валютний курс національних грошей та стимулюватиме інноваційно-інвестиційний процес прискорення економічного зростання.

К. О. ФІЛАНОВА,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

З історії світового розвитку видно, що існування економіки будь-якої країни неможливо уявити без залучення капіталу. В нинішніх ринкових умовах інвестиції являють собою один з найважливіших чинників покращення економічної ситуації, а інвестиції в основний капітал – один з найважливіших факторів економічного зростання [1].

Нові продукти, ідеї та технології є запорукою успіху діяльності підприємства, вони забезпечують підприємству фінансову стабільність. Саме тому важливого значення набуває інвестиційна діяльність підприємств та можливість успішного управління нею. Вона має бути орієнтована на стратегічний успіх та отримання нових шляхів розвитку підприємства.

Згідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» інвестиційна діяльність – це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб та держави, щодо реалізації інвестицій. Суть інвестиційної діяльності полягає в розробці ідей, обґрунтуванні проєктів, їх матеріально-технічному і фінансовому забезпеченні, управлінні діяльністю створеного об'єкта, включаючи його ліквідацію або репрофілювання відповідно до умов, що змінюються і можливостей досягнення інвестором поставлених цілей [2].

Питанню ефективності інвестиційної діяльності присвячено багато робіт як зарубіжних так і вітчизняних учених-економістів, серед яких є такі як: Діхтл Е., Дзюбик

С., Завлін П., Дикан Р., Ковальова В., Крушвіц Л., Бромвіч М., Васюренко О., Губський Б., Пересада А., Бланка І.О., та ін.

Інвестиційна діяльність підприємства відіграє важливу роль у розвитку підприємства, впливає на реалізацію його економічної стратегії. Вона повинна бути спрямована на доведення та реалізацію найефективніших форм вкладання капіталу, які в свою чергу повинні бути спрямовані на зростання економічного потенціалу підприємства.

Ключовим питанням інвестиційної діяльності є інвестиції. Якщо розглядати структуру інвестиції, то вони поділяються на реальні та фінансові. До реальних інвестицій відноситься діяльність підприємства яка пов'язана зі створенням нових матеріальних об'єктів. Реальні інвестиції в свою чергу поділяються на капітальні вкладання та виробничі інвестиції. До фінансових інвестицій відноситься діяльність, пов'язана з вкладанням коштів у цінні папери та їх похідні.

Потреба підприємства в інвестиціях зумовлена зокрема декількома чинниками, такими як підвищення якості продукції, створення нових конкурентоспроможних товарів, освоєння нових видів діяльності, перехід до нових ринків, покращення та відновлення матеріально-технічної бази. Суттєвий вплив інвестиційна діяльність здійснює на макроекономічному рівні, тобто на розвиток країни в цілому, а для нього держава повинна створити та забезпечити сприятливі умови інвестиційної діяльності в країні.

Український журнал «Економіст» посилаючись на прес-службу НБУ повідомляє про підвищення інвестиційної привабливості України за 1 півріччя 2014 року на 15,5 %. Чиста міжнародна інвестиційна позиція України (різниця між активами і зобов'язаннями країни) на 1 липня 2014 року становила -\$65,201 млрд., тоді як на 1 січня 2014 року вона становила -\$76,848 млрд [3].

Згідно «Стратегії-2020» до 2020 року надходження прямих іноземних інвестицій мають збільшитись на 40 млрд. грн., тоді як в даний час 4-5 млрд. грн. на рік. Реалізація заходів і програм дозволить Україні увійти до Топ-20 країн у рейтингу Світового банку з легкості ведення бізнесу, збільшити ВВП на душу населення до \$16 тис. проти нинішніх \$3900 за версією рейтингового агентства Standard&Poog's та покращити ситуацію в економіці в цілому і зокрема на інвестиційному ринку [4].

Отже, зміни стану інвестиційної привабливості України, свідчать про перші кроки до поступового покращення інвестиційної ситуації в Україні. Проблеми покращення інвестиційної діяльності в країні полягають в подоланні недосконалості та незбалансованості інвестиційного середовища. Головними негативними факторами є недосконалість чинного законодавства, нестійка економічна і політична ситуація в країні та низька конкурентоспроможність вітчизняних підприємств порівняно із їх іноземними представниками. Головним позитивним фактором є те, що уряд і Президент України здійснюють певні кроки для покращення інвестиційного клімату в країні. Стратегічним завданням для України в подальшому повинно стати значне покращення інвестиційного середовища.

О. В. ХИЖКА,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ОЦІНКА ВИКОНАННЯ ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Бюджетна політика в контексті формування доходної частини бюджету є важливим засобом управління і складає підґрунтя соціально - економічного розвитку. Місцевим бюджетам, як основній фінансовій базі органів місцевого самоврядування, належить особливе місце в бюджетній системі нашої держави. Важлива роль відводиться місцевим бюджетам і у соціально – економічному розвитку території, адже з місцевих бюджетів здійснюється фінансування закладів освіти, культури, охорони здоров'я та соціальний захист населення. Оцінка виконання доходної частини місцевих бюджетів є важливим

підґрунтям для створення умов повноцінного розвитку регіону та забезпечення самостійності місцевих бюджетів [1].

Одним з основних інструментів місцевого регулювання соціально-економічних процесів в ринкових умовах є місцевий бюджет. Формування бюджету належить до відання органів місцевої виконавчої влади, які згідно з основними напрямками бюджетної політики визначені відповідно Верховною Радою України. Ці органи відповідають також за виконання бюджету та контроль за цільовим, економічним і ефективним використанням виділених бюджетних коштів. За допомогою місцевого бюджету здійснюється різнобічний регулюючий вплив на ринкові відносини та процес розширеного відтворення [2].

Дослідження проблем формування доходної частини місцевих бюджетів викликає інтерес, насамперед тому, що саме бюджет характеризує рівень економічного розвитку країни, і завдяки правильному здійсненню бюджетного процесу забезпечується економічна і соціальна стабільність та належний життєвий рівень населення. Збільшення доходів місцевих бюджетів сприяє зростанню сукупного попиту в економіці і відповідно, збільшенню випуску продукції і зайнятості. Наведене свідчить про актуальність досліджуваної теми.

Формування доходної частини місцевих бюджетів відбувається у достатньо складних умовах. Незабезпечення фінансової автономії місцевого самоврядування, а саме нестача фінансових ресурсів та нестабільність у них доходних джерел, стали проблемою загальнодержавної ваги.

Місцеві бюджети - це фонди фінансових ресурсів, призначені для реалізації завдань і функцій, що покладаються на органи самоврядування. Як складова бюджетної системи держави і основа фінансової бази діяльності органів самоврядування місцеві бюджети забезпечують необхідними грошовими засобами фінансування заходів економічного і соціального розвитку, що здійснюються органами влади і управління на відповідній території [3].

Через місцеві бюджети формуються певні фінансові взаємовідносини органів самоврядування практично з усіма підприємствами, установами, що розташовані на їх території, і населенням даної території у зв'язку з мобілізацією й витрачанням коштів цих бюджетів. Між місцевими бюджетами різних рівнів, а також між цими бюджетами і державним бюджетом виникають фінансові відносини з приводу перерозподілу фінансових ресурсів для забезпечення ефективного функціонування кожного бюджету.

Таким чином, сконцентровані в місцевому бюджеті кошти призначаються для здійснення державної соціально-економічної політики держави. За допомогою бюджету виконуються державні та місцеві програми з розвитку і успішного функціонування галузей економіки, охорони здоров'я, зміцнення науково-технічного потенціалу і культури, покращення матеріального становища населення та окремих його груп, підтримки соціально-економічного розвитку регіонів, тому досить важливим питанням є реальне визначення його дохідної та повне виконання.

Саме тому пошук шляхів забезпечення стабільності надходжень до місцевих бюджетів необхідно здійснювати з врахуванням аналізу та оцінки бюджетної політики, ефективності суспільно-економічних відносин і фінансово-економічних реформ.

А. А. ЧАЙКОВСЬКА,

магістр спеціальності «Фінанси та кредит»,

Національна академія статистики, обліку та аудиту

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ДЕФІЦИТУ БЮДЖЕТУ

Ефективне функціонування національної економіки передусім залежить від її правильної стратегії ведення. Процес нарощування обсягів виробництва, наданні якісних

послуг і підвищенні соціальних стандартів потребує величезних зусиль, передусім прагнення суспільства сприяти досягненню поставленої мети, використовуючи значні природні, матеріальні, фінансові ресурси. В зв'язку з неефективним та часто недоцільним використанням фінансових ресурсів країни через систему бюджетних відносин часто виникає ситуація, коли доходи не покривають всі необхідні витрати, що призводить до виникнення дефіциту бюджету. Бюджетний дефіцит виникає й унаслідок незбалансованості економіки, зниження доходів населення і різкого зростання витрат, викликаних безгосподарністю членів правління.

Для збалансування бюджетних параметрів необхідним є застосування ефективного фінансового механізму управління дефіцитом державного бюджету, визначення шляхів модернізації цього механізму в контексті сучасного стану та пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку країни, напрямів його активізації в умовах глобальної ринкової експансії капіталу та адаптації елементів фінансового механізму до інвестиційно-інноваційної орієнтації бюджетної політики. Отже, чим ефективніше буде розроблена програма ліквідації заборгованості країни тим швидше можливо буде зменшити дефіцит бюджету.

Як показує практика застосування бюджетних коштів, часто проглядається існування значних перекосів і проблем. Досить часто, особливо на місцевих рівнях самоврядування прослідковується неефективне використання бюджетних коштів. Так, у 2009 р. Рахунковою палатою встановлено факти неефективного (на 11 млрд. 454,3 млн. грн.) та незаконного

(у тому числі нецільового) витрачання коштів на суму 21 млрд. 535,9 млн. грн [1]. У 2010 р. було виявлено, що незаконне (у тому числі нецільове) використання становило 16 млрд. 118,5 млн. грн., а неефективне – 14 млрд. 398,3 млн. грн [2]. Такі дані свідчать про неефективну політику використання та регулювання бюджетних коштів. Причиною цих негараздів є низький рівень застосування державою інструментів стимулювання високопродуктивної праці, а також зосередження зусиль розпорядників та одержувачів бюджетних коштів на досягненні позитивного кінцевого підсумку.

Таким чином дефіцит бюджету не виникає просто так цьому сприяють певні економічні, політичні та соціальні фактори, зокрема такі:

- недосконалість фінансового та податкового законодавства з питань організації справляння платежів і забезпечення наповнюваності бюджетів усіх рівнів;
- загальному спади виробництва, зниженні ефективності його роботи;
- жорсткій податковій політиці, яка не стимулює виробництво;
- великі воєнні витрати;
- використання коштів не за призначенням;
- розвитку інфляційних процесів, кредитній та ціновій політиці;
- корупція або низький професійний рівень державного бюрократичного апарату;
- незбалансованості доходів і видатків бюджету, зростанні видатків при зниженні доходів;
- відсутності інвестиційної привабливості;
- зниження ефективності функціонування окремих галузей;
- несвоєчасне проведення структурних змін в економіці або її технічного переоснащення;
- недостатнім контролем з боку держави щодо руху готівки та наявністю неконтрольованих потоків готівки поза банківськими установами, що призводить до ухиляння від оподаткування понад третини платників податків;
- інші фактори, що впливають на соціально-економічне становище країни.

Виходячи із зазначених причин виникнення дефіциту бюджету необхідно певним чином збільшити дохідну частину бюджету або дещо зменшити видаткову, але в тих межах, які б не загрожували розвитку виробництва та не знижували б життєвий рівень населення та якість життя.

Отже, підводячи підсумки бачимо, що дефіцит бюджету є досить актуальною темою для України. Класичними напрямками скорочення дефіциту бюджету є збільшення доходів бюджету, зменшення його видаткової частини, зовнішні і внутрішні запозичення емісійний дохід. Проте необхідно враховувати позитивні і негативні заходи застосування кожного з них та виробляти всередині кожного з цих інструментів ефективні заходи по стимулюванню зменшення дефіциту бюджету в Україні, серед яких проведення оптимальної податкової політики, оптимізація державних видатків, розумне поєднання внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування бюджетного дефіциту, забезпечити фінансову підтримку малого і середнього бізнесу шляхом розробки і виконання цільових програм розвитку малого і середнього підприємництва, удосконалити інструменти залучення до інвестиційної сфери особистих заощаджень населення тощо.

В. В. ЧЕРНЕНЬКА,

бакалавр спеціальності «Облік та аудит»

Національної академії статистики, обліку та аудиту

СТРАТЕГІЯ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВХОДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОЦЕС

Україна має необхідні передумови для входження у світовий економічний процес та отримання певного місця в системі міжнародного поділу праці. Серед них – наявність сировинних ресурсів, родючих земель, дешевої та відносно освіченої робочої сили, рекреаційно-туристичних можливостей, значного науково-технічного та інтелектуального ринку товарів і послуг, вигідне геологічне становище "моста" між Західною Європою та Азіатським континентом, спільного географічного та економічного простору з країнами східної Європи.

У процесі ринкової трансформації економіки України необхідно досягти двох цілей: здійснити реструктуризацію національної економічної системи на ринкових засадах з урахуванням внутрішніх можливостей і одночасно вийти на світові ринки на основі використання наших потенційних конкурентних переваг. Зовнішньоекономічний комплекс України є результатом впливу існуючої національної економічної системи, а також основних закономірностей розвитку, притаманних світовому господарству.

Через зовнішньоекономічний комплекс економіки забезпечується вплив НТП на національне виробництво. Конкуренція на світових ринках підвищує рівень конкурентоздатності національних товаровиробників, їх орієнтація на зовнішні ринки вимагає дотримання міжнародних стандартів виробництва та умов спеціалізації. Останнє можливе за умови, коли підприємства використовують у виробничому процесі інновації та новітні технології. У такому разі зовнішньоекономічний комплекс сприяє соціально-економічному зростанню країни.

Однак формування сучасного зовнішньоекономічного комплексу України припадає на період, коли світові ринки вже переважно поділені між основними суб'єктами міжнародних економічних відносин — державами і транснаціональними корпораціями.

При формуванні свого зовнішньоекономічного комплексу з метою інтеграції у світове господарство Україна має брати до уваги як наявність міжнародних інтеграційних об'єднань, так і особливості тієї політики, яку проводять країни-члени цих формувань. Це означає, що вимоги організацій та регіональних інтеграційних об'єднань мають бути узгоджені з національними інтересами нашої держави.

Інтеграція України у світовий економічний простір вимагає від неї чіткого визначення стратегічних і тактичних інтеграційних цілей. До стратегічних цілей слід віднести орієнтацію на інтеграційні структури, що розвиваються на основі ЄС. Тактичні

цілі полягають у посиленні співробітництва України в межах Економічного союзу країн СНД при збереженні її статусу асоційованого члена, а також і з країнами Східної Європи. Це створить умови, з одного боку, для зміцнення її становища на ринках колишнього постсоціалістичного простору, а з іншого — дасть змогу нарощувати експортний потенціал і отримувати ті види товарів, послуг, робочої сили та технологій, в яких Україна відчуває гостру потребу.

Механізм зовнішньоекономічної діяльності має забезпечити найбільш оптимальне входження економіки України у світове господарство шляхом досягнення певних цілей у процесі трансформації національної економіки. Серед них слід виокремити:

- формування ефективно функціонуючої ринкової системи, яка базувалася б на загальних ринкових принципах, нормах, економічних механізмах та інститутах;
- використання можливостей світового господарства для структурної перебудови національної економіки;
- перетворення зовнішньоекономічного комплексу на активний фактор динамічного економічного зростання національної економіки.

Відповідно до існуючих форм міжнародних економічних відносин інтеграція України у світове господарство можлива на основі використання набутих та наявних переваг у цих сферах. Серед них міжнародне виробниче науково-технічне співробітництво необхідно розвивати на основі максимально ефективного використання як науково-технічного потенціалу нашої країни, так і можливостей, які надають ці форми міжнародних економічних відносин.

Також існують інтереси підвищення національної конкурентоспроможності в умовах входження економіки України у світове господарство, що вимагають:

- внесення корективів у зовнішньоекономічну політику;
- збільшення частки інвестицій в основний капітал і частки витрат на інновації в загальному обсязі промислової продукції;
- нарощення науково-технічного потенціалу, у тому числі за рахунок розширення державного фінансування фундаментальної науки, досліджень та розробок, а також освіти;
- вдосконалення якості вітчизняної продукції відповідно до міжнародних стандартів.

Прийняття і реалізація запропонованої програми могли б привести до формування та розвитку нової моделі участі України в міжнародному поділі праці. Це б забезпечило ефективний експорт сировини і продуктів її переробки з поступовим збільшенням ролі та підвищенням якості останніх: активне проникнення на зовнішній ринок українських постачальників готової продукції, яка відповідає зарубіжним аналогам, а в окремих випадках має переваги над ними за рахунок застосування унікальних технологій і технічних рішень; порівняно масштабний експорт капіталомісткої продукції, насамперед комплектуючого оснащення, яке поставляється в рамках технічного сприяння країнам, що розвиваються.

Для ефективного включення в світовий економічний простір українським підприємствам необхідно виробляти таку продукцію, яка буде конкурентоспроможною на зарубіжних ринках. Це може бути досягнуто на основі розробки стратегії просування національного експорту на світовому ринку.

Матеріальною основою стратегії просування продукції українських підприємств на зарубіжних ринках є експортний потенціал країни. За Виробничими потужностями підприємств Україна посідає п'яте місце в світі після Японії, США, Китаю і Росії.

Таким чином, є достатні підстави для висновку про те, що Україна має шанси для поліпшення своїх позицій на світовому ринку.

Враховуючи всі ці фактори, методика розроблення стратегії виходу підприємства на світовий ринок повинна складатися з таких етапів:

- перший — аналіз ситуації, в якій перебуває підприємство (можливості галузі, діяльність конкурентів, їх технології, стан ринків, які обслуговуються);

другий — аналіз внутрішнього стану компанії у зіставленні зі становищем справ у всій галузі. На цій основі і розробляється можлива стратегія розвитку кожного окремого підприємства.

Також поговоримо більш детально про Україну та ЄС, що в даний час є найбільш актуальною темою.

Дійсно важливо зрозуміти, що підписання Угоди про Асоціацію між Україною і ЄС є не просто преамбулою до створення ЗВТ між ними, а передбачає поступове зближення економічних, соціальних, законотворчих, екологічних, метрологічних і інших норм – спектр галузей і інституцій, які підлягають зближенню з європейськими стандартами, є дуже широким.

Однак, окрім міркувань про витрати, не слід забувати і іншого, на мою думку, головного: максимальне зближення українських і європейських інституцій і стандартів матиме безпосередній вплив на покращення загального рівня життя, соціальних стандартів, екологічного становища, прозорості регулювання державою різноманітних сфер – підприємницької, дозвільної, закупівельної, тощо.

Перше, що треба зробити перед тим, як перейти до розробки стратегії входження національної економіки України у світовий економічний процес є розробка стратегії щодо подолання кризи в Україні.

Ця стратегія має три стадії:

Перша - деескалація, припинення спіралі насильства, гарантування стабільності та безпеки.

Друга стадія - це політичний процес, це про платформу для всеосяжного політичного діалогу, щоб знайти вирішення середньострокових і довгострокових викликів, яких так багато.

При цьому, на цій другій стадії українці вирішуватимуть таку проблему, як зміна Конституції.

Іншою проблемою, яку, на мою думку, мають вирішити українці, - це створення умов для вільних і справедливих виборів, тому що попередні вибори не були хорошими.

Перш ніж закликати до дострокових виборів, спочатку мають бути створені умови.

Україна не повинна демонструвати слабкість, натомість серед першочергових завдань з реалізації євроінтеграційної стратегії має стати посилення інституційної спроможності України.

Основною виступає:

- гарантування політичної стабільності як в Україні, так і на всьому Європейському континенті;

- забезпечення мирного розвитку та плідного співробітництва всіх європейських націй;

- зміцнення демократичних засад в українському суспільстві.

Основні перешкоди для розвитку підприємницької діяльності в Україні полягають не в запровадженні нових стандартів відповідно до Угоди про асоціацію, а в надмірному регуляторному навантаженні Існує необхідність боротьби з контрабандою, яка і створює проблеми вітчизняним виробникам, натомість європейські правила торгівлі та конкуренції передбачають прозорі процедури та сприяють розвитку бізнесу.

Зниження напруги і стабілізація ситуації зараз є головним пріоритетом.

Звичайно, є негаразди, які чекатимуть країну після підписання Угоди про Асоціацію.

Перше – це політика імпортозаміщення Росії (відмова від українського експорту). Так, авіадвигуни, які Україна продавала РФ, не зможе продати Європі, оскільки в Росії і Європі літаки різні.

Друге – це великі витрати, які понесе Україна внаслідок адаптації законодавства і стандартів до європейських норм і які ляжуть "жахливим тягарем" на населення.

Натомість підписання такої угоди передбачає:

По-перше, створення ЗВТ між Україною і ЄС.

По-друге, широке зближення економічних, соціальних, законотворчих, екологічних, метеорологічних і інших норм.

Економічні прогнози щодо наслідків приєднання України до економічних блоків мають ґрунтуватись на проведених дослідженнях з прозорою і адекватною методологією. Так, згідно результатів дослідження, проведеного під егідою Єврокомісії, економічні наслідки від створення ЗВТ між Україною і ЄС будуть позитивними.

Інтеграція в світову економіку є вельми складною справою для будь-якої держави, але за наявності політичної волі, суспільного консенсусу та чіткої стратегії Україна має всі шанси стати бажаним економічним партнером та рівноправним учасником великої європейської сім'ї.

Є. Р. ШАМА,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ЕФЕКТИВНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Створення сприятливих умов для розвитку виробництва та забезпечення неперервності відтворювального процесу є одним із актуальних питань економічної політики держави в умовах трансформації, яка відбувається в суспільстві та економіці України. Серед найважливіших напрямів реалізації цього завдання заходи, спрямовані на забезпечення ефективності банківської діяльності.

Метою статті є розробка та обґрунтування теоретичних засад і методик визначення економічної ефективності банківської діяльності. До основних чинників, які впливають на економічний розвиток та фінансову стабілізацію країни, можна віднести: системність державної політики та ефективність банківської системи.

Банківська система виконує найважливіші макроекономічні функції, які пов'язані з трансформацією заощаджень в інвестиції і забезпеченням безперебійного функціонування системи розрахунків в народному господарстві, формуванням процентної ставки за депозитами і кредитами. На сучасному етапі у реалізації грошово-кредитної політики держави зростає роль Центрального банку.

Головними цілями державної політики стосовно банківського сектора є: забезпечення системної стабільності і створення необхідних умов для розвитку ринку банківських послуг на базі здорової конкуренції, стимулювання банківського обслуговування малого, середнього та великого бізнесу, населення, розвиток нових сегментів ринку банківських послуг, орієнтованих на надання широкого спектру банківських продуктів кінцевому споживачеві, перш за все роздрібно-споживчого кредитування та іпотеки [3]. Економічну ефективність банківської діяльності розглядають на трьох організаційно-функціональних рівнях – система банків другого рівня, окрема банківська установа та структурний підрозділ банку. Така структуризація дозволяє диференціювати концептуальні підходи до визначення ефективності банківської діяльності та розробити спеціалізовані методики оцінювання економічної ефективності банківської діяльності на кожному рівні вважає Примостка О. О. [2].

На рівні банківської установи ефективність визначається за співвідношенням прибутковості та ризиків, а на рівні структурних підрозділів банку – за співвідношенням результатів і затрат на їх досягнення. З урахуванням специфіки банківської діяльності на кожному з рівнів були розроблені методи визначення економічної ефективності.

Визначення ефективності банківської системи потребує проведення аналізу різноманітних показників та чинників внутрішнього і зовнішнього середовища банківської діяльності. Одним із важливих чинників, який впливає на розвиток банківської системи, є її структура власності, оскільки власність банківської системи визначає орієнтири та характер її розвитку, а також функціонування економіки країни загалом [1].

Зміни, що відбуваються останнім часом у економіці країни, кардинально впливають на напрями і темпи розвитку банківської системи. За останні роки банківський сектор набув ознак динамічної, високотехнологічної та конкурентної галузі.

В умовах безперервного підвищення рівня конкуренції та зменшення можливостей отримання банками надприбутків економічна ефективність банківської діяльності зростає і трансформується в одну із найважливіших складових успішного функціонування банків. Удосконалення економічної ефективності з урахуванням специфіки банківської діяльності та формування адекватного інструментарію її оцінювання є необхідною умовою зростання рівня виконання притаманних банківській системі функцій, зміцнення довіри до банків, а отже і підвищення ефективності банківської діяльності. Реалізація пропозицій з удосконалення діяльності банків шляхом застосування сучасних технологій, реорганізації менеджменту персоналу сприятиме підвищенню їхньої ефективності, посилить вплив на процес трансформації в ринковій економіці України.

В. С. ЯРЕМЕНКО,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Питання формування і використання капіталу підприємства є актуальним. Особливого значення набувають проблеми створення таких механізмів управління фінансами підприємств, які б відповідали ринковим умовам господарювання та забезпечували достатній рівень платоспроможності, ліквідності, прибутковості. У сучасних умовах для більшості вітчизняних підприємств типовим наслідком їхнього економічного розвитку стала гостра нестача ефективності формування і використання капіталу, що істотно позначається на ефективності їхнього господарювання. Разом із цим низька забезпеченість будівельних підприємств капіталом супроводжується кризовими явищами. Тому одним із найактуальніших завдань у напрямі капіталу підприємства є суттєве вдосконалення ефективності його формування і використання.

Розвитку теорії та практики підвищення ефективності формування і використання капіталу присвятили свої праці такі відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Лиса О. В., Ізмайлова К. В., І. Бланк, Дж. Ван Хорн, та інші.

Проте існує ряд теоретичних і практичних проблем, які все ще залишаються невирішеними як на рівні економіки в цілому, так і на рівні підприємства, зокрема. Так, незважаючи на значну кількість публікацій, що освітлюють окремі аспекти проблем дослідження цього процесу, ця тема потребує подальшої розробки

Метою статті є з'ясування сутності капіталу підприємства та особливостей щодо управління ним на підприємстві. Головним для даного дослідження є методи синтезу, аналізу, комплексного та системного підходу до вивчення наукової проблеми.

В умовах постійного зростання ролі капіталу в економічному житті як окремого підприємства, так і економіки країни в цілому, все ще існують помітні недоліки в організації його використання. Формування і використання капіталу підприємств, в цілому і неупорядкований, технічний стан його об'єктів у більшості випадків теж залишається незадовільним.

При дослідженні процесу формування капіталу основна увага приділяється вивченню джерел фінансування, а підвищення ефективності формування та використання капіталу часто залишається поза увагою. Все це зумовлює необхідність і актуальність досліджень у цьому напрямі

Сучасні підприємства, для того щоб вижити в умовах ринку, повинні використовувати всі можливі варіанти від закупки техніки, що була в експлуатації, до

лізингу засобів виробництва, які постійно необхідні на підприємстві, не забуваючи про ринки послуг, що дозволяє не витратитися на утримання спеціалізованої техніки. Співвідношення власних і залучених засобів виробництві для кожного підприємства повинно бути індивідуальними, з орієнтацією на особливості його спеціалізації, ринкового середовища, стратегії фірми та перспективи розвитку але в основному необхідно покласти раціональне прибуткове їх використання, що дасть підприємству можливість стабільного розвитку.

Таким чином зауважимо, що підприємства, що працюють в сучасних умовах, повинні визначати необхідність в капіталі за всіма елементами, та дотримуватись політики управління капіталом, і задача відповідних служб – організувати роботу в даному напрямі. Наслідком впровадження ефективної політики управління капіталом стане забезпечення безперебійного процесу виробництва і реалізації продукції. Підвищення ефективності формування і використання капіталу повинно забезпечити позитивний фінансовий результат підприємства

О. А. ЯЩЕНКО,

магістрант спеціальності «Фінанси та кредит»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Для стабільного економічного розвитку України необхідна чітка, дієва і ефективна система фінансового забезпечення соціального захисту населення, здатна усувати соціальні ризики та соціальні відмінності в суспільстві. Головним гарантом соціальних прав громадян виступає держава, саме на неї покладено велику масу обов'язків по забезпеченні нормальної життєдіяльності людини. В умовах ринкових відносин головною метою соціальної політики є - дати кожному працівникові можливість одержувати дохід відповідно до його реального внеску в збільшення суспільного багатства, подбати про стабільне становище людини впродовж усієї трудової діяльності й після її завершення.

Значна кількість вітчизняних вчених приділяли свою увагу дослідженню проблем соціального захисту населення в Україні, зокрема, В. Вакуленко, А.Ю. Жуковська, Л. Клівіденко, Т. Лопушняк, М. Шаварина, та В. Шпалак в своїх наукових дослідженнях окреслювали реалії та перспективи соціального захисту.

Право на соціальний захист громадян закріплене у ст. 46 Конституції України : громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника чи безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [2].

Соціальний захист населення — це складова соціальних гарантій населенню, які повинні забезпечуватися державою відповідно до засад соціальної політики. Серед них: гарантування кожному працівнику мінімального рівня заробітної плати та її індексації; вирівнювання рівнів життя малозабезпечених верств населення; захист купівельної спроможності малозабезпечених громадян тощо

Важливо зазначити, що в Україні переважна більшість соціальних виплат прив'язана до розміру прожиткового мінімуму, тоді як в країнах – членах Європейського Союзу вони виплачуються з урахуванням попереднього заробітку стандартного отримувача .

Якщо вдатися до історії, то перші закони для захисту промислових робітників були застосовані на українських землях під Австрією в 1854 році, але тільки в гірничій промисловості (її на українських землях майже не було); в 1902 році подібний захист введено для залізничників. Окремі закони передбачали заходи для захисту жінок і дітей. Для цього були створені т. зв. промислові інспекторати (1883). Перші закони для організації посередництва у влаштуванні на працю були ухвалені в 1907 році; в 1867 році

була вперше створена «організація для представництва професійних інтересів робітників і службовців» (профспілки).

Пенсійне забезпечення декларативно введено в СРСР одразу ж після Революції, лише з 1937 року всі робітники і службовці були охоплені пенсійним забезпеченням.

Соціальне забезпечення колгоспників до 1964 року не існувало. Лише законом 1964 року введено державну систему матеріального забезпечення колгоспників з відрахувань з прибутків колгоспів (виплата пенсії на старість, інвалідність і т. д.).

Крім бюджетного забезпечення соціального захисту населення, повинні використовуватися й інші джерела фінансування такі як: спонсорство, меценатство, благодійництво, страхування, фінансові ресурси підприємств.

За даними Міністерства Фінансів України загальна сума касових видатків зведеного бюджету України за січень-липень 2014 року становила 282479,6 млн. грн., що на 0,4 відсотка, або на 1167,5 млн. грн. більше за відповідний показник 2013 року, з них 85744,9 млн. грн., становили видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення.

Касові видатки Державного бюджету України за 7 місяців 2014 року становили 230578,7 млн. грн., з них видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення становили до 50840,9 млн. гривень [3].

Таким чином, використання вище наведених джерел фінансування, їх оптимізація, зменшить навантаження на бюджет і сприятиме нормальному забезпеченню об'єктів соціальної сфери.

Сучасний стан соціального захисту населення в Україні можна охарактеризувати такими рисами:

- надзвичайно стрімке зростання вартості послуг, які надають заклади охорони здоров'я, освіти, культури, що не відповідає їх якості;
- надзвичайно високий рівень участі держави у сфері соціального захисту, надзвичайно слабка участь в її функціонуванні населення;
- велика кількість нормативно-правових актів, які регулюють діяльність системи соціального захисту та в деяких випадках суперечать один одному;
- недостатність коштів для фінансування заходів у сфері соціального захисту населення [4].

Отже можна зробити висновки, що для реформування системи соціальних послуг потрібно впровадження ефективних фінансових механізмів, а саме:

- слід визначити напрями фінансування соціальних послуг на основі аналізу потреб громадян у соціальних послугах;
- запровадження системного підходу до планування соціальних послуг на місцевому рівні;
- проблеми фінансового забезпечення закладів соціального обслуговування можна вирішити шляхом залучення альтернативних (недержавних) джерел фінансування.
- бюджетне фінансування має виділятися надавачам соціальних послуг на конкурсній основі, а з переможцем слід укласти контракт на надання послуг за рахунок бюджету [5].

Іван Пилипенко

доктор економічних наук, професор, Заслужений економіст України, академік АЕН України, президент Спілки аудиторів України, член Аудиторської палати України, ректор Національної академії статистики, обліку та аудиту

ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА — НАЙКРАЩА. ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ — НАЙПРЕСТИЖНІШЕ. НАУКОВИЙ ПОШУК — З ПЕРСПЕКТИВОЮ.

У вересні 1986-го, тобто 25 років тому, створено Міжгалузевий інститут підвищення кваліфікації ЦСУ СРСР. Він став навчальним центром, у якому щорічно підвищували кваліфікацію 5-6 тисяч керівних працівників органів статистики з усіх республік СРСР.

Започаткування в Києві союзного навчального центру було відповідальним завданням. Для його вирішення було споруджено навчальний корпус та гуртожиток, залучено найкращий викладацький склад, організовано кафедри й факультети, створено науково-методичне забезпечення, опановано прогресивні освітні технології, усе необхідне для надання статистикам-практикам нових фахових знань.

Випробувані 25-річною історією здобутки того часу служать нам до сьогодні. Вони ефективно використовуються і творчо розвиваються в сучасних умовах.

Усе, що робиться в академії нині і здійснюватиметься з майбутньому, підпорядковується одній меті: надати кожному нашому студентові, аспірантові, докторантові високоякісну економічну освіту, сприяти повноцінній інтелектуальній і творчій життєдіяльності, культурному дозвіллю та фаховому зростанню.

Найголовнішою запорукою досягнутого є і залишатиметься надалі наполеглива злагоджена праця професорсько-викладацького колективу п'яти факультетів, дев'ятнадцяти кафедр і Національного центру обліку та аудиту. Виключно завдяки цій праці ми маємо те, чим щиро пишаємося і прагнемо розвивати та удосконалювати.

Так, із понад двох десятків докторів економічних наук — фахівців зі статистики, зайнятих у вищих навчальних закладах України, на кафедрах теорії статистики та прикладної статистики академії працюють п'ятеро, тобто кожен четвертий зі згаданих 20.

Цей колектив примножує досвід і творчо розвиває багаті традиції української статистичної теорії і практики. Нашими викладачами підготовлено нове покоління підручників і навчальних посібників. Академія є сьогодні одним із найпотужніших в Україні навчальних і науково-методичних центрів з проблем обліку та аудиту. Маємо три профільні кафедри: теорії бухгалтерського обліку; бухгалтерського обліку; аудиту. Викладачі облікових та контрольних-аналітичних дисциплін здійснюють

актуальні дослідження. Одні з перших в Україні вони започаткували викладання міжнародних стандартів фінансової звітності.

Ми продовжуємо активно розвивати матеріально-технічну базу академії. Побудували новий навчальний, а також сучасний спортивний комплекс, що об'єднує великий спортивний (ігровий) зал, обладнаний сучасними тренажерами; малий зал (для оздоровчої гімнастики та фітнесу); зал боксу зі спеціальним знаряддям.

Академія має четвертий рівень акредитації і статус національної. Нашими програмними цілями є удосконалення навчального процесу, використання передового науково-педагогічного досвіду, запровадження освітніх інновацій, виконання наукових досліджень та їхнє практичне використання.

Діяльність академії зосереджується в освітній та науково-дослідній площинах. Освітня діяльність охоплює підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра.

Нині ми готуємо фахівців за спеціальностями, на які є попит на ринку праці. Це — «Прикладна статистика», «Облік і аудит», «Фінанси і кредит», «Економічна кібернетика» та «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності». Проводимо роботу з подальшого розгортання спеціальностей, за якими готуватимемо сучасних фахівців.

Для вступників до навчального закладу створено безкоштовні підготовчі курси, що працюють за програмою зовнішнього незалежного оцінювання. В академії створено факультети за заочною та дистанційною формами навчання.

Розгалужена мережа відокремлених структурних підрозділів охоплює філії, коледжі та навчально-консультаційні центри в 17 регіонах України.

Згідно з рішенням парламенту та уряду в академії понад 17 років функціонує Національний центр обліку та аудиту, де проходять перепідготовку й підвищують кваліфікацію претенденти на отримання сертифікатів аудитора з усієї України.

Академія взаємодіє з Державною службою статистики України, Міністерством фінансів України, Державною податковою службою України, а також зі Спілкою аудиторів України, Аудиторською палатою України. Нами укладено договори про співпрацю з 15 провідними банками. Це дає змогу студентам проходити виробничу практику в названих державних та недержавних структурах. Для найкращих студентів місця переддипломної практики нерідко стають місцями працевлаштування.

Завдяки високому рівню професіоналізму й педагогічної майстерності професорсько-викладацького колективу близько 70% наших студентів, починаючи з IV курсу, поєднують навчання в академії з практичною роботою. Наш багаторічний досвід засвідчує: випускники академії завжди мають гідне працевлаштування. Академія забезпечує своїм найкращим випускникам та випускникам інших вищих навчальних закладів України перспективу продовження навчання в аспірантурі та докторантурі за спеціальностями «Статистика», «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит».

Хотів би підкреслити, що академічний статус навчального закладу передбачає здійснення фундаментальних і прикладних досліджень. Навчальний заклад має спеціалізовану вчену раду зі здобуття наукових ступенів доктора та кандидата економічних наук за спеціальностями «Статистика» і «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». З 2004 року захищено понад 100 кандидатських і докторських дисертацій.

У своїй науковій діяльності академія взаємодіє з науково-дослідними підрозділами Національної академії наук, Державної служби статистики України, Української академії аграрних наук та ін. Вона задіяна як виконавець програм розвитку і реформування державної статистики, підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів.

Нашим студентам намагаємося прищеплювати самостійність та ініціативність. В академії — провідному столичному навчальному закладі економічного профілю — створено умови для повноцінної інтелектуальної і творчої життєдіяльності студентів.

Ми постійно нарощуємо можливості для участі кожного студента в наукових дослідженнях, українських та міжнародних студентських конференціях. Створили умови для занять спортом, художньою самодіяльністю, мистецькою та літературною творчістю. До послуг студентів новітні навчальні корпуси, аудиторії, бібліотека й комп'ютерні класи, гуртожиток, спортивні зали та майданчики.

Студенти-активісти беруть участь у роботі студентського самоврядування, активно проводять дозвілля. В академії відбуваються спортивні змагання з баскетболу, волейболу, футболу, настільного тенісу та інших видів спорту. Студентський актив організовує і проводить дні факультетів, творчі майстерні, літературно-творчі вечори, поди в театри, екскурсії в музеї, поїздки в інші міста України. Органи студентського самоврядування розвивають співпрацю з всеукраїнськими студентськими організаціями, беруть участь у розвитку студентського самоврядування України.

Рушієм життя в нашому навчальному закладі є студентський парламент. На його засідання студенти запрошують ректора, проректорів, деканів, кураторів академічних груп. Завдяки цьому налагоджено діалог і конструктивну взаємодію між студентством, викладачами та адміністрацією навчального закладу.

Протягом уже кількох років усе різноманіття активного студентського життя висвітлюється в газеті, випуск якої саме студенти зініціювали.

Академія є провідним науково-методичним центром України з економіко-статистичних досліджень, досліджень національної системи аудиту, а також економіко-математичних, економіко-кібернетичних та фінансово-економічних досліджень. Це дає змогу брати участь у щорічних наукових конференціях і публікувати тези доповідей та виступів.

Ми надаємо можливість оприлюднити результати своїх досліджень у Науковому віснику академії та окремих фахових виданнях, які спеціально присвячені висвітленню проблем статистики, бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту.

Щорічно, протягом уже майже 10 років, проводимо міжнародні конференції, відповідно приурочені до Дня працівника статистики і вшанування пам'яті професорів В. Ю. Андрієнка та О. С. Бородкіна.

Тим, хто навчається за фахом «Прикладна статистика», «Облік і аудит», в академії створено такі умови для інтелектуальної і творчої діяльності, що їх в Україні мають лише окремі навчальні заклади економічного профілю.

Чверть століття — ознака молодості навчального закладу. Та, незважаючи на молодість, ми вже встигли сформувати власні традиції, які бережемо й розвиваємо.

Одна з них — дні факультетів. Їх проведення стало уособленням змагальності студентства в спорті, художній творчості тощо. Адже кожний факультет має аматорів, здатних гідно представити себе в спортивних змаганнях, художній самодіяльності тощо.

Згідно з традиціями, що склалися, відзначатимемо й 25-літній ювілей академії. Це буде урочисте дійство, в якому поряд із відомими митцями активну участь візьмуть викладачі та студенти.

Прагнемо творити один із найдинамічніших в Україні вищих навчальних закладів економічного профілю. Відтак наші плани на майбутнє без перебільшення грандіозні, й ми чітко усвідомлюємо, що для їх утілення належить робити.

Науково-методичне забезпечення навчання в академії є новітнім. Маються на увазі як стандарти статистики, обліку та аудиту, котрими практично користується світова спільнота фахівців, так і міжнародні освітні стандарти, призначені для удосконалення навчального процесу.

Бути прогресивним і не порушувати гармонію довкілля — таким є наше бачення майбутнього.

Наукове видання

**СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ГУМАНІТАРНИЙ ВИМІРИ**

МАТЕРІАЛИ ПЕРШОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ,

присвяченої пам'яті першого ректора
Національної академії статистики, обліку та аудиту,
доктора економічних наук, професора, Заслуженого економіста України

Івана Ісаковича Пилипенка

В авторській редакції

Відповідальні за випуск: проф. *Іван Надольний*; доц. *Олена Гулевич*

Комп'ютерна верстка *Оксана Дмитрук*

Підп. до друку 10.10.2014. Формат 60×84/16. Папір офс. Гарнітура Times New Roman. Спосіб друку — різнографія.
Ум.-друк. арк. 8,37. Обл.-вид. арк. 13,92. Наклад 200 прим. Зам. 09-14.

ТОВ «Бізнес Медіа Консалтинг»

Свідоцтво про видавничу діяльність ДК № 3634 від 27.11.2009 р.

04107, м. Київ, вул. Нагірна, 25-27, оф. 520

тел.(044) 229 94 52, т/ф (044) 484 63 26

